

Джеймс Фенімор КУПЕР

**ОСТАННІЙ З
МОГІКАН**

Серія "Класика"

Джеймс Фенімор Купер

ОСТАННІЙ З МОГІКАН

Львів

ВІСЬМАВАНІВЦЬКИЙ ДІМ
ПАНОРАМА

2002

JAMES FENIMORE COOPER

**THE LAST OF THE
MOHICANS.**

A Narrative of 1757

Novel

ДЖЕЙМС ФЕНІМОР КУПЕР

ОСТАННІЙ З МОГІКАН

Роман

Переклад І.В.Мурацик

Книга відсканована в рамках проекту "Оцифрування книг Гуртом". При розміщенні її на інших ресурсах, просимо вказувати посилання на першоджерело.

Після прочитання придбайте ліцензійний варіант книги - підтримайте вітчизняних видавців!

Львів

 **ВИСЬАВНИЧИЙ ДІМ
ПАНОРАМА**

2002

ББК 84 (7)
К 92
УДК 821.111 (73)

Переклад І.В. Муращик

Купер Ф.

К 92 Останній з могікан: Роман/ Пер. з англ. І.В. Муращик. – Л.:
Видавничий дім “Панорама”, 2002. – 224 с.: іл. 8 – (Серія “Класика”).
ISBN 966-8084-12-8

Фенімор Купер (1789-1851) – перший американський романіст, який отримав світове визнання ще в XIX ст. Роман “Останній з могікан” – один з найвідоміших творів письменника.

У романі прославлено сміливість, стійкість, вірність своєму обов’язкові, якими вирізняються могікани Чінгачгук та його син Ункас, останні представники приреченого на вимирання шляхетного індіанського племені.

Книга призначена для дітей старшого шкільного віку, а також широкого кола читачів.

ISBN 966-8084-12-8

© Муращик І.В., 2002
© Видавничий дім “Панорама”, 2002
© Рейнарович Х.С., 2002

РОЗДІЛ І

*Я слухаю, скажи скоріше:
Чи є якась загроза трону?
Готов почути цюнайгірше.
Скажи – чи втратив я корону?*

Шекспір

Характерною особливістю колоніальних війн у Північній Америці було те, що перед тим, як зустрітися на полі бою, ворожі сторони переборювали численні труднощі й небезпеки, рухаючись назустріч одна одній через дику, необжиту місцевість. Широка смуга майже непроникних лісів відділяла французькі провінції від англійських колоній. Витривалі колоністи й солдати вишколені в Європі, що билися на їхньому боці, не раз місяцями долали пороги стрімких річок і прокладали собі дорогу через круті гірські схили, щоб отримати нагоду виявити свою хоробрість у військовій сутичці. Змагаючись у витривалості й самозреченні з досвідченими туземними воїнами, вони навчилися боротися з труднощами. Для тих, хто поклявся ціною власної крові задовольнити жадобу помсти, як також і для тих, що провадили у цих краях безсердечну, егоїстичну політику далеких європейських монархів, здавалося, не існувало жодних перепон.

Напевно, у всій цій величезній прикордонній зоні, ця жорстока війна не була такою запеклою і нещадною, як у місцевості, розташованій поблизу витоків Гудзону й сусідніх з ним озер.

Сприятливі умови тієї місцевості були ніби створені самою природою для пересування армій. Довга смуга озера Шамплен, що простягалася від кордонів Канади у глибину сусідньої провінції Нью-Йорк, давали французам чудову можливість досить легко долати половину відстані, яка відділяла їх від противників. Південна частина Шамплена з'єднана з іншим водоймищем, яке єзуїтські місіонери за надзвичайно чисту та прозору воду назвали Святим озером. У його водах вони здійснювали таїнство хрещення. Менш запопадливі англійці вважали, що віддали належну шану кришталеву чистим водам озера, назвавши його на честь свого правлячого принца з династії Ганноверів.* Так, ніби об'єднавшись проти спільного ворога, колонізатори позбавили чарівне лісове озеро його первинного імені Горікан**.

Омиваючи численні островки, Святе озеро перетинає гори і простягається на кілька ліг*** на південь, аж до високої рівнини, через яку пролягала дорога до берегів Гудзону. Звідти, якщо не враховувати численних порогів, ріка була судноплавною.

Прагнучи реалізувати свої плани, заповзятливі та невгамовні французи діставались, навіть, далеких і майже непрохідних Аллеганських гір. Тому

* *Ідеться про озеро Джордж.*

** *Горікан – у буквальному перекладі – хвіст озера. Дійсно, це озеро є ніби продовженням озера Шамплен. Таку описову назву йому дало плем'я, що жило поблизу.*

*** *Ліга – міра відстані, дорівнює трьом милям або 4,8 км.*

очевидно, що з їхньою славнозвісною кмітливістю, вони не могли не помітити природних переваг місцевості, про яку ми розповідали. Вона стала кривавою ареною, на якій відбувалося більшість битв за право панувати у колоніях.

У місяцях, найбільш сприятливих для пересування, були зведені форти; вони переходили з одних рук у другі, їх нищили і знову відбудовували – то французи, то англійці – залежно від того, хто перемагав.

Тоді, коли землероби шукали безпечніших місць серед давніших поселень, цілі армії людей знаходили притулок у диких лісах. Більшість із них залишалися лежати у тій землі, і тільки деякі поверталися, виснажені важкими випробуваннями й пригнічені поразкою. І все ж, у цих хащах вирувало життя. У затінках лісу і вузьких долинах частенько звучала військова музика, а з гірських вершин не раз чулося відлуння то сміху, то жартівливих вигуків безстрашних, легковажних юнаків, які у розквіті сил безпечно поспішали назустріч смерті.

Саме у цій місцевості, що була свідком розбрату й кровопролиття, розгорталася подія, про яку ми збираємося розповісти. Наша оповідь стосується третього року війни між Англією і Францією, що билися за право володіти країною, яку в кінцевому результаті обидві й втратили.

Через некомпетентність військового командування у колоніях і фатальну відсутність рішучих дій з боку уряду в метрополії, Велика Британія загубила ту горду славу, що була здобута талановитими і хоробрими її воїнами та державними діячами у минулому. Відчувши, що вороги більше не бояться їхньої батьківщини, її піддані за океаном втратили впевненість і почуття власної гідності, хоч і не відчували себе винними, оскільки жодним чином не були причетні до грубих помилок уряду. Ще недавно ці люди належали до вибраної армії країни, яку з синівською відданістю поважали й сліпо вважали непереможною, армії, яку провадив один з найкращих командирів того часу. Вона була ганебно розбита жменькою французів та індіанців, і врятувала її від повного знищення тільки холоднокровність та мужність юнака з Віргінії, слава якого пізніше сягнула найвіддаленіших куточків християнського світу.*

У результаті цієї непередбаченої катастрофи значна частина прикордонної території залишилась не захищеною. Колоністи, охоплені панікою, жили в очікуванні страшних бід. У завиванні вітру їм вчувалися бойові вигуки індіанців. Законотвірний страх перед війною посилювався розповідями про неймовірну жорстокість ворогів: у їхній пам'яті ще жевріли спогади про недавні кровопролиття. Загамувавши подих, вони слухали історії про нічні вбивства, скоєні туземцями з навколишніх лісів. Прислуховуючись до оповідок мандрівників про страшні випадки, слабкі духом люди тремтіли від страху, а матері з тривогою поглядали на своїх дітей, які безжурно спали у колисках. Навіть ті, хто раніше був впевнений у перемозі, почали сумніватися у можливості успішного завершення війни. Під натиском французів та їхніх тубільних

* Мається на увазі Джордж Вашингтон, який, побачивши, що його намагання переконати генерала, який прибув з Європи, у тому, що своїми рішеннями він ставить армію під загрозу знищення, з власної ініціативи вдався до рішучих дій і врятував залишки англійської армії від загибелі. Слава, здобута Вашингтоном під час цієї операції, стала основною причиною його призначення головнокомандуючим американської армії.

союзників Англія, здавалося, була приречена втратити свої володіння в Америці. Тому, коли у форт, розташований між Гудзоном і озерами, надійшла звістка про те, що французький генерал Монкальм з численною армією просувається вздовж озера Шамплен, охоронці форту не відчували радісного хвилювання у передчутті зустрічі з ворогом, як належить справжнім воїнам, а зі страхом очікували подальшого розвитку подій. Цю звістку приніс одного теплого літнього дня гонець-індіанець разом із листом від командира форту, розташованого на березі Святого озера, у якому той просив терміново прислати потужне підкріплення. Як ми вже згадували, відстань між цими двома фортами була близько п'яти ліг. Вузьку стежину, що їх з'єднувала, розширили для того, щоб по ній могли пересуватися фургони. Мешканець лісів спромігся би подолати цю відстань за якихось дві години, але військовий підрозділ із відповідними обладунками, виїхавши вранці, міг прибути до місця призначення тільки надвечір. Вірні слуги британського короля назвали одне з цих лісових укріплень – фортом Вільяма Генрі, а інше – фортом Едвард, на честь улюблених принців правлячої династії. Бувалий солдат, шотландець Манро з регулярним полком і кількома місцевими волонтерами утримував перший. Цієї сили було надто мало для того, щоб протистояти грізній армії Монкальма, що підступала до земляного укріплення навкруг форту.

А у форті Едвард був розташований штаб генерала Вебба, головнокомандуючого королівської армії у північних провінціях, з військом, що нараховувало більше п'яти тисяч солдат. Об'єднавши всі підпорядковані йому загони, він міг зібрати достатньо солдат для того, щоб дати відсіч заповзятливому французові, який відважився відійти так далеко від свого тилу з армією, не набагато чисельнішою.

Але обидва командири під впливом загальних настроїв так занепали духом, що їм здавалося за краще очікувати грізного ворога у себе в фортеці замість того, щоб спробувати зупинити його наступ, як це успішно зробили французи біля *Форту дю Кесне*, напавши першими.

Після того, як хвилювання, спричинене страшною звісткою, дещо вляглося, серед підрозділів, розташованих в укріпленнях вздовж берегів Гудзону на підступах до форту, поширилася чутка про те, що загін, сформований із півтора тисячі солдат, на світанку має виступити до форту Вільям Генрі. Те, що здавалося поголоссям, невдовзі стало реальністю: кілька корпусів отримали наказ зі штабу головнокомандуючого негайно готуватися до походу. Таким чином, наміри генерала Вебба стали очевидними, і в таборі знялася метушнеча. Новачки бігали взад і вперед, і своєю непомірною завзятістю тільки заважали; бували солдати готувалися у дорогу помірковано, з належною ретельністю, хоч і в їхніх рухах, і особливо в очах, відчувалася тривога, оскільки вони не мали досвіду ведення війни у диких, необжитих лісах. Нарешті зайшло сонце, позолотивши небосхил за далекими горами яскравими барвами, і коли темрява огорнула своїм покривалом цю віддалену місцевість, рух поволі припинився, загас останній вогник у рубленій хатині якогось офіцера, тіні від дерев вкрили земляний вал, і в таборі запанувала тиша.

Згідно з наказом, який віддали напередодні, сон солдатів було порушено барабанним боєм, що несподівано прорізав ранкову тишу. Світало, кудлаті верхівки сосен все ясніше вирізнялися на фоні чистого, безхмарного неба. За мить увесь табір був на ногах. Ті, що лишалися, схвильовано спостерігали за товаришами, які квапливо готувалися до виїзду. Нарешті солдати вишикувалися у загони. Добре вимуштрувані вояки регулярної королівської армії гордовито крокували у правому фланзі колони, а більш скромні волонтери, з числа поселенців, за звичаєм покірно трималися зліва. Розвідники виїхали наперед. Посилена охорона супроводжувала обози з майном. І перш ніж промені сонця розсіяли залишки ранкового туману, головний загін війська рівною колоною вирушив у дорогу. Впевнений вигляд вояків розів тяжкі передчуття у серцях новобранців, яких чекали перші тяжкі випробування у бою. Захоплені погляди тих, хто залишався, супроводжували колону доти, доки звуки військової музики не поглинула лісова тиша, немов прийнявши всю цю людську масу, вражаючого розміру, в свої обійми.

Звуки музики стихли, останні солдати зникли у лісовій хащі, тим не менше біля одного з рублених будинків, значно більшого і зручнішого від інших, все ще йшли приготування до від'їзду. Перед входом до будинку Вебба стояли вартові. Сюди ж привели декілька коней, вкритих попонами; двоє з них, безперечно, були призначені жінкам досить високого становища, хоча таких не часто можна було зустріти у цій дикій місцевості. Зброя і зброя, навантажені па баского чистокровного жеребця, свідчили про те, що він належав якомусь штабному офіцерові. Інші коні, мабуть, призначалися рядовим солдатам. На поштивій відстані від них зібралися спостерігачі.

Серед глядачів виділявся один чоловік, не подібний на інших ні виглядом, ні поведінкою. У нього був надзвичайно незграбний вигляд: мав усі належні кістки та суглоби, але якимось непропорційно складені до купи. Коли чоловік випростовувався, він ставав значно вищим від інших людей, а сідаючи, зменшувався до звичних розмірів представників своєї раси. Непропорційність його кінцівок, здавалося, розповсюджувалася на все тіло. Голова його була надто великою, плечі надміру вузькими, довгі руки незграбно звисали вздовж тіла, закінчуючись маленькими делікатними долонями. Непомірно довгі ноги та стегна були тонкими до крайнощів, а коліна – величезної товщини. Погано підігнаний, досить незвичний одяг ще більше лідокреслював незграбність його фігури: низький комір блакитного камзола зовсім не прикривав довгу, худу шию, а короткі широкі поли залишали на виду негарні ноги. Під камзолом він носив жовті нанкові штани до колін, що були перев'язані на колінах досить брудними білими стьожками. Товсті бавовняні панчохи й черевики, до одного з яких була прикріплена металева шпора, завершували нижню частину одягу, який ніби навмисно виставляв напоказ усі недоліки фігури. З величезної кишені жовтої жилетки, сильно засмальцьованої і густо розшитої потемнілими срібними галунами, стирчав інструмент, який, зважаючи на ситуацію, можна було сприйняти за невідому зброю. Ця маленька дивна річ викликала неабияке зацікавлення в європейців, що проживали в таборі, але місцевим мешканцям її призначення було добре відомим. Високий цивільний капелюх з кокардою,

подібний до тих, які в той час носили священники, надавав доброму, хоча децю байдужому, обличчю чоловіка відтінок гідності, очевидно, необхідної для виконання якогось дуже важливого завдання.

Залишивши натовп, який не наважуючись наблизитися до штабу генерала Вебба стояв осторонь, чоловік, про якого ми розповіли, сміливо підійшов до коней і почав оглядати їх, висловлюючи критичні зауваження або похвалу, залежно від враження, яке вони на нього справляли.

– Оцей коник, друже, як я розумію, не місцевий, його привезли здалеку... може, навіть з самого славного острова за синіми морями, – сказав він, несподівано м'яким і ніжним, як для його фігури, голосом. – Скажу без похвалання, що я розуміюся на цих справах. Я бував скрізь: і в гавані біля витоків Темзи, що названа на честь столиці старої Англії, і в тутешній, яку називають Нью-Гейвен* – Новому гаванню. Бачив бригагини, на яких відправляли цілі табуни коней до далекої Ямайки, щоб там виміняти їх чи продати. Та ще жодного разу я не бачив коня, про якого можна було б сказати, як у Святому Письмі: “Він б'є копитами і насолоджується своєю силою; він чекає зустрічі з воїнами; він відгукується на звук сурми і здалеку відчуває запах битви, чує гучні накази командирів і вигуки солдат”. Можливо, порода цих ізраїльських коней збереглася і до наших часів, чи не так, друже?

Не отримавши відповіді на це досить несподіване запитання від мовчазного чоловіка, що залишився байдужим до натхненно виголошеного уривка зі Святого Письма, незнайомиць перевів погляд на нерухому, немов застиглу, пряму фігуру гінця-індіанця, який напередодні приніс у табір неприємну звістку. Хоча той стояв спокійно, байдуже спостерігаючи за метушнею, що панувала навкруги, з характерним для його раси стоїцизмом, у його спокої відчувалася похмура лють, яка могла б привернути увагу й більш досвідченого спостерігача, ніж той, який тепер розглядав індіанця з неприхованим здивуванням. Озброєний томагавком і ножем тубілець, зовсім не створював враження воїна. Навпаки, здався абсолютно безпристрасним до всього, як людина, що знесилена тяжкою працею, після якої не встигла відпочити. Обличчя було розмальоване фарбами, і це робило його риси лютими й відразливими. Тільки очі, що виблискували, мов яскраві зорі серед хмар, зраджували природну неприборканість. На якусь мить пронизливий, хмурий погляд зустрівся зі здивованим виразом очей незнайомця, але відразу ж, чи то з хитрощів, чи то зі зневаги, спрямувався в іншу сторону, кудись далеко-далеко у просторинь.

Раптом серед присутніх з'явилось пожвавлення, почулися ніжні жіночі голоси, а це означало, що нарешті вийшли ті, чия відсутність затримувала відправлення кавальюади. Незнайомиць відступив за свою низькорослу худу кобилу, яка, розмахуючи хвостом, спокійно щипала зів'ялу траву і, спершись ліктем на попону, що прикривала сідло, почав зацікавлено розглядати прибулих. У цей час з протилежного боку до його шкапи підійшло лоша поласувати молоком матері.

* Тут гра слів: назва англійського порту Haven означає – гавань, в Америці багато міст названо англійськими топонімами, до яких часто додавали означення New (новий), наприклад: New Haven, New York і т.д.

Юнак в офіцерській формі підвів до коней двох дівчат, які, судячи з їхнього одягу, наважувалися здійснити втомлюючу подорож через ліси. Одна з них, на вигляд молодша (хоч обидві були молодими), мала чудовий колір обличчя, золотисте волосся і ясні, блакитні очі. Коли легенький ранковий вітерець відкинув зелену вуаль, що звисала з її капелюха, стало ясно, що багрянець, який все ще золотив верхівки сосен, не міг змагатися з ніжним рум'янцем її щік, а радісна усмішка, яку вона подарувала молодому офіцерові, коли він допомагав їй піднятися у сідло, була ясною, як світанок літнього дня. Друга молода вершниця ретельніше приховувала свою красу від поглядів солдатів за вуаллю. Вона була років на чотири або п'ять старшою від своєї супутниці.

Тільки-но дівчата сіли на коней, їхній супутник легко скочив у сідло свого бойового коня. Усі троє вклонилися генералові Веббові, який ввічливо чекав їхнього від'їзду на ганку будинку, і поволі рушили до північних воріт табору в супроводі слуг. Цю відстань вони проїхали мовчки, тільки молодша із вершниць тихо зойкнула, коли повз неї несподівано прослизнув гонець-індіанець і швидко рушив уперед, очоливши кавалькаду. Хоча на її супутницю це, здавалося, не справило особливого враження, вона також мимоволі здригнулась і подивилась услід індіанцеві. В її темних очах промайнув вираз жалю, захоплення і страху. Ця молода леді мала чорне, як вороняче крило, волосся, що обрамляло ніжне, вкрите густим рум'янцем, на диво гарне обличчя з витонченими, правильними рисами. Ніби вибачаючись за свою миттєву нерозважність, вона посміхнулася, показавши ряд білих, як слонова кістка, зубів. Поправила вуаль, нахилила голову та якийсь час їхала мовчки, немов замислившись про щось відоме тільки їй одній.

РОЗДІЛ II

О-ля-ля! О-ля-ля! Де ви? О-ля-ля!

Шекспір, "Венеціанський купець"

Поки та, з якою ми щойно побіжно познайомили читача, продовжувала зосереджено думати про щось своє, молодша, швидко заспокоївшись після несподіваного переляку, засміялася і запитала в молодого офіцера, який їхав поруч з нею:

— Скажи, Данкане, такі привиди часто зустрічаються у цих лісах? А може це навмисно влаштували, щоб розважити нас? Коли так, мовчу, але якщо те, що сталося, може повторитися, нам з Корою треба набратися мужності ще до того, як ми зустрінемося з грізним Монкальмом, адже ми так пишаємося героїчними традиціями нашої родини.

— Цей індіанець — зв'язківець нашої армії, і за звичаями свого племені вважається героєм, — відповів офіцер. — Він зголосився провести нас до озера більш зручним і коротким, хоч менш відомим шляхом, ніж той, яким рухається військова колона.

– Мені він не подобається, – сказала молода леді, здригнувшись, – але ти його, Данкане, знаєш, інакше б не довірився йому.

– Скоріше, я б не довірив йому тебе, Алісо. Я знаю його, інакше б я не покладався на нього, особливо у даному випадку. Кажуть, що він канадець, але колись служив разом із нашими друзями могауками, котрі, як тобі відомо, належать до союзу Шести Племен*. Як я чув, він опинився серед нас через якийсь випадок, до якого був причетний твій батько. Здається з ним тоді повелися досить суворо... Але я вже не пам'ятаю нюансів цієї історії. Досить того, що тепер він наш друг.

– Якщо він був ворогом мого батька, тим гірше для нас! – вигукнула дівчина, по-справжньому розхвилювавшись. – Може ти поговориш з ним, майоре Гейворде, щоб я почула його голос. Це, мабуть, наївно, але мені здається, що я зможу розпізнати вдачу людини по голосу.

– Навіть не варто пробувати, у відповідь він хіба щось вигукне, – промовив Гейворд. – Можливо, він розуміє англійську мову, але вдає, як більшість людей його племені, що не знає її. Окрім того, він навряд чи захоче розмовляти зі мною зараз, коли воєнний час вимагає від нього найвищої воєнної гідності... Дивіться, він зупинився. Мабуть, таємна стежка, якою він збирається нас вести, десь поблизу.

Майор Гейворд мав рацію. Коли вершники під'їхали до того місця, де закінчувалася військова дорога, індіанець зупинився і мовчки вказав на гушавину. Вони ледве розгледіли стежку, яка була такою вузькою, що по ній вершники могли проїхати лише низкою.

– Ми поїдемо цією стежкою, – тихо сказав Гейворд. – Не виявляйте недовіри, щоб не накликати біду, яку ви, здається, передчуваєте...

– Коро, як ти вважаєш? – запитала білява дівчина. – Можливо, якщо ми поїдемо з військовими (хоч нам і докучають їхні погляди), наша подорож буде більш безпечною...

– Алісо, ти погано знаєш звичай дикунів, і тому не розумієш, де нам може загрозувати небезпека, – заперечив Гейворд. – Якщо вороги досягли форту, а це абсолютно невірогідно, так як наші розвідники доповіли б нам про це, то небезпеки слід було б чекати вздовж шляху пересування нашої колонії, адже так можна добути найбільше скальпів. Шлях війська добре відомий, а про нашу стежину не знає ніхто, оскільки рішення було прийняте всього годину тому.

– Невже ми маємо не довіряти людині тільки тому, що вона поводить себе не так, як ми, і має темнішу шкіру? – холодно запитала Кора.

* Упродовж досить тривалого часу в північно-західній частині колонії Нью-Йорк існувала конфедерація індіанських племен, відома як П'ять Націй. Пізніше в конфедерацію прийняли ще одне плем'я, і назва змінилася на Шість Націй. До початкової конфедерації входили: могауки, онейди, сенеки, кайюги й онондаги. Шосте плем'я звалось тускарорами. Залишки цих племен досі живуть на землях, відведених їм державою, але там їх стає все менше: вони або вимирають, або перебираються у більш звичні для них місця. Скоро від цих надзвичайних людей там, де вони жили впродовж віків, залишаться тільки назви. У штаті Нью-Йорк є графства, названі на їх честь, друга за величиною річка цього штату зветься Могаук (Прим. автора).

Аліса перестала вагатися і, рвучко стьобнувши свого наррагансета*, першою відхилила гілки високих кущів і поїхала услід за зв'язківцем. Гейворд із неприхованим захопленням подивився на Кору і навіть не зауважив, як її чарівна супутниця одна вирушила в хащу – він старанно відхилив гілки, аби між ними могла проїхати старша сестра. Слуги, попереджені задалегідь, не поїхали услід за господарями, а вирушили наздоганяти колону військових. Гейворд пояснив, що на цьому наполягав провідник, аби було якомога менше слідів. Якийсь час вони їхали мовчки, доки не проїхали через широку смугу заростей, що росли вздовж головного шляху, і в'їхали у справжній ліс. Тут просуватися було легше, і коли провідник переконався, що жінки вправно їздять верхи, він пустив свого коня рессю, Кора з Алісою пустили наррагансетів легкою інохіддою. Молодий офіцер повернувся до чорноокої Кори, збираючись щось сказати, але в цей час позаду них почувся віддалений тупіт кінських копит по битій дорозі, і він мимоволі зупинив свого коня. Усі інші також зупинилися, щоб дізнатися, що сталося.

Через кілька хвилин серед струнких сосен швидко, мов лань, пробігло молоде лоша; за деякий час перед очима подорожніх з'явився на худій кобилі незграбний чоловік, якого ми докладно описали у попередньому розділі. Верхи незнайомець являв собою дивне видовище. Хоча він постійно шпорив ногою бік своєї сухоребрій кобили, вона тільки раз від разу спромогалася перейти на кентерберійський галоп, підкидаючи задні ноги, але, оскільки передні чомусь не бажали їх підтримувати, шакапа просувалася вперед досить незграбною рессю. Можливо швидкість, з якою відбувалися ці зміни, створювала оптичну ілюзію, перебільшуючи можливості цієї дивної тварини, але Гейворд, що добре знався на конях ніяк не міг зрозуміти, яким же чином незнайомцеві вдалося наздогнати їх по такій непростій дорозі.

Наполегливість і вправність, з якими вершник рухався відповідно до змін ходи кобили, були не менш химерними. Із кожним кроком коня він випростовувався у стременах, то згинаючи свої довгі ноги, то випрямляючи їх, і несподівано виростав або зменшувався так, що визначити його справжні розміри було неможливо. Слід додати, що внаслідок дії шпори здавалося, ніби один бік кобили рухається швидше, ніж інший, і тварина постійно намагається захистити скривджену частину тіла, прикриваючи її пишним хвостом. Загалом картина вражала.

На гарному, відкритому, мужньому обличчі Гейворда занепокоєний вираз змінився стриманою усмішкою. Аліса відверто потішалася. Навіть у темних замислених очах Кори промайнув веселий вогник, ніби виказуючи її справжню натуру, яку вона старанно намагалася приховувати.

– Ви когось шукаєте? – запитав Гейворд, коли незнайомець під'їхав ближче.
– Сподіваюся, ви не збираєтесь сповістити нам недобрі новини?

– Власне так, – відповів незнайомець, старанно обмахуючи обличчя своїм трикутним бобровим капелюхом, очевидно маючи на увазі перше запитання Гейворда. Згодом, охолодивши обличчя, трохи віддихавшись, дивак додав:

– Я чув, що ви їдете до форту Вільям Генрі. Я також прямую туди, і тому вирішив, що обом сторонам вигідніше їхати разом.

* *Наррагансет* – порода коней, що відзначається надзвичайною витривалістю.

– Здається, ви присвоїли собі право вирішального голосу, – сказав Гейворд. – Але нас троє, а ви порадилися лише з собою.

– Якраз так. Перш за все слід з'ясувати, чого хочеш сам. Зробивши це, треба здійснювати наміри. Я намагався це зробити, і ось я тут.

– Якщо ви йдете до озера, – стримано відповів Гейворд, – то цей шлях ви уже проминули.

– Власне так, – сказав незнайомець, анітрохи не збентежившись холодним прийомом. – Я тиждень пробув у Едварді, і був би дурнем, якби не розпитався про дорогу, а дурневі там нічого робити.

Стримано усміхнувшись, ніби із скромності не бажаючи більш відверто висловлювати захоплення власною дотепністю, якої, до речі, ніхто крім нього не зрозумів, незнайомець продовжував:

– Людям моєї професії нерозсудливо підтримувати близькі стосунки з тими, кого слід повчати, тому я волію триматися подалі від загону. До того ж, я зробив висновок, що такий мужній чоловік, як ви, добре розуміється на мандрах. Тому й вирішив приєднатися до вашого товариства. І до того ж подорожувати разом приємніше – можна спілкуватись.

– Дуже сміливе, хоча й поспішне рішення! – вигукнув Гейворд, не знаючи чи розсердитись йому, чи розсміятися. – Але ви згадали про повчання і професію. То хто ж ви? Вчитель місцевого війська, спеціаліст з високої науки захисту і нападу? Чи може один із тих, що креслять лінії і кути, вважаючи себе знавцями математичної науки?

Незнайомець із неприхованим здивуванням подивився на Гейворда, а потім уже без самовпевненості, навпаки – з надзвичайно урочистою покорюю – відповів:

– Сподіваюся, про звинувачення тут ніхто не говорить, а захищатись я і не думаю. Слава Богу, з часу останньої сповіді, я не скоїв жодного великого гріха. Зовсім не зрозумів ваших натяків про лінії та кути; я залишаю науку тим, хто покликаний робити цю святу справу. Я не претендую на жодні високі сфери і обмежуюся тим, що намагаюся оволодіти мистецтвом молитви – я співаю псалми.

– Він, очевидно, учень Аполлона! – весело вигукнула Аліса. – Я беру його під свій особливий захист!.. Ні, не хмурся, Гейворде. Дозволь йому їхати з нами. Я так хочу послухати його! До того ж, – поспіхом додала вона, поглянувши услід Корі, яка поволі рухалася вперед за мовчазним і похмурим індіанцем, – він може виявитися другом і допоможе в разі біди.

– Алісо, невже ти думаєш, що я б наважився ризикувати безпекою тих, кого люблю, якби не був впевнений, що жодної біди не може статися?

– Ні, ні, я так не думаю, але цей дивак розважає мене і, якщо в його душі звучить музика, не відмовляй йому.

Вона рішуче махнула батогом та подивилася на молодого чоловіка поглядом, який він хотів би затримати якомога довше. Потім, скорившись її волі, пришпорив коня і за декілька стрибків опинився поряд з Корою.

– Я рада, що зустріла вас, друже, – промовила Аліса, звертаючись до незнайомця, і змахнувши рукою, запропонувала їхати поруч. – Люблячі родичі майже переконали мене у тому, що я непогано співаю у дуеті. Ми можемо

пожвавити подорож, займаючись улюбленим мистецтвом. Мені корисно почути думку досвідченого маестро, а також почути і його майстерність.

– Співи псалмів полегшують душу і додають сил, – відповів співак, без жодних вагань під'їхавши ближче, – ніщо не заспокоює краще, ніж таке спілкування. Але для повної гармонії потрібно чотири голоси. Вочевидь, у вас приємне сопрано, а я без зусиль можу взяти найвищі тенорні ноти, але нам не вистачає контральто й баса. Той офіцер королівської армії, який так неохоче прийняв мене до вашої компанії, судячи з того, як він говорить, може заспівати басом...

– О, не робіть таких поспішних висновків, – відповіла молода леді, посміхнувшись. – Хоча майор Гейворд часом буває дуже суворим, повірте, зазвичай він значно м'якший. Йому більше б підійшла партія глибокого тенора, ніж баса.

– Він вправний у мистецтві співу псалмів? – запитав Алісу її простодушний співрозмовник.

Аліса мало не розсміялася, але поборолася це бажання і відповіла серйозно:

– Боюся, що він більше схильний до світських пісень. Армійське життя слабо настроює на більш поважний лад.

– Бог дає людині голос, як й інші здібності, для того, щоб ним користуватися, а не знучатися над ним. Ніхто не може сказати, що я колись нехтував своїм даром. Я гордий з того, що мав здібність до музики ще з дитинства, подібно до царственного Давида*, і ніколи не оскверняв себе грубими піснями.

– Ви завжди співали тільки божественні пісні?

– Саме так. Як Давидові псалми перевершують усі інші поетичні твори, так і мелодії на які вони покладені богословами і мудрецами, затьмарюють усі інші світські. На щастя, я висловлюю лише думки й бажання самого царя Ізраїлю. Тому що, хоч і деякі незначні зміни можуть бути внесені з часом, але цей варіант, яким ми користуємося тут, у колоніях Нової Англії, значно перевершує усі інші версії і точністю перекладу, і багатством мови, і простотою викладу. Він гранично наближається до самого шедевра натхненного автора. Де б я не був – у сні, чи наяву, я не розлучаюся з примірником цієї талановитої праці. Це двадцять шосте видання, опубліковане у Бостоні в 1744 році з назвою "Псалми, гімни й духовні пісні зі Старого та Нового Завіту, перекладені на англійську мову для вжитку, повчання і втіхи пуритан у громадському і приватному житті, особливо в Новій Англії".

Виголошуючи цей панегірик про рідкісний витвір місцевих поетів, незнайомець витягнув з кишені книжечку і, одягнувши на ніс окуляри у залізній оправі, урочисто, з відповідним благоговінням відкрив її. Опісля, без зайвих пояснень і вибачень, приклав до уст якийсь невідомий інструмент. Почувся високий, пронизливий звук. Потім співець взяв голосом ноту на октаву нижчу і нарешті заспівав глибоким, приємним, мелодійним тенором, ніби кидаючи виклик музиці, поезії, навіть незграбній ході своєї художі кобили:

* Д а в и д – згідно з Біблією був ізраїльським царем (1012–972 до н.е.). Ще в дитинстві, будучи наступом, він переміг філістимлянського велетня Голіафа й пізніше став царем своєї країни, столицею якої зробив Єрусалим. Давид був поетом і музикантом, вважається, що він написав славнозвісні біблійські псалми.

*Глядіть, як добре і як люблю,
Коли брати живуть укупі!
Немов на голові найліпше миро,
Що на бороду стікає, бороду Арона,
На комір його шат стікає.**

Виконання цих натхненних рядків супроводжувалося ритмічними рухами незнайомця. Коли права рука опускалася, його пальці торкалися сторінок дорогоцінної збірки, коли ж рука здіймалася догори – він розмахував нею з винятковою переконливістю. Відчувалося, що ці рухи супроводжували спів протягом довгого часу й стали його невід'ємною частиною.

Тишу самотнього лісу було порушено.

Індіанець пробурмотів щось ламаною англійською мовою, а Гейворд звернувся до незнайомця, перервавши його музичні вправи.

– Наразі нам нічого не загрожує, але слід бути обачливими і їхати якомога тихіше, – сказав він. – Мені дуже шкода, Алісо, але я змушений позбавити Вас приємної розваги, і попросити цього джентльмена перенести співи на більш безпечний час.

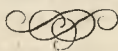
– Ви дійсно позбавляєте мене приємності слухати чудове виконання, – відповіла дівчина, посміхнувшись. – Я ще ніколи не зустрічала такої гармонійності між звуками й їх значенням. А своїм басом, Данкане, ви розвіяли чари.

– Не знаю, що ви маєте на увазі, говорячи про мій бас, – відповів, дещо роздратований її словами, Гейворд. – Але знаю, що ваша безпека й безпека Кори для мене дорожчі, ніж найкраще виконання музики Генделя**.

Молодий офіцер замовчав і тривожно подивився у сторону гушавини, потім скося й підозріло глянув на провідника, який продовжував спокійно рухатись з незмінно байдужим виглядом. Він посміхнувся, вирішивши, що помилився, оскільки йому здалося, що із хачі за ними стежать блискучі очі туземця. Та швидко заспокоївшись, продовжив перервану розмову.

Проте майор Гейворд даремно втратив пильність, дозволивши своїй молодості й самовпевненості заглушити голос небезпеки.

Тільки-но кавалькада проїхала, на стежку обережно відхиляючи гілки заростей, вийшов туземець, вигляд якого повністю відповідав страшним малюнкам, на яких, зазвичай, дикуни зображались саме так. На розмальованому темними фарбами обличчі промайнув радісний вираз торжества; індіанець вирушив услід за мандрівниками, які, нічого не підозрюючи, спокійно їхали вперед. Легкі, граціозні жіночі фігури то зникали, то знову з'являлися між гілками, за ними виділялася мужня постать Гейворда, а останнім на своїй шкапі їхав незграбний співак. Нарешті і його фігура зникла в гушавині лісу.

* Уривок з 133 псалма із назвою "Братня любов" ("Висхідна пісня Давида". Переклад за виданням "Святе Письмо Старого та Нового Завіту"), 1988р., с.696.

** Гендель Георг-Фрідріх (1685–1759) – видатний німецький композитор.

РОЗДІЛ ІІІ

*На цих полях давно колись
Сівач невтомний працював,
Мелодії річок лились
В лісах тінистих серед трав,
Джерельця чисті тут і там
В тіні дзюрчали, мов фонтан.*

Брайант

Залишимо на якийсь час нічого не підозрюючого Гейворда та його довірливих супутників просуватися у глиб лісу, що населений небезпечними мешканцями, та скористаємося правом автора, і перенесемося за кілька миль на захід.

У цей же день двоє людей сиділи на березі невеликої, але стрімкої річки, неподалік від табору генерала Вебба. Вочевидь вони когось чекали.

Густа завіса лісу опускалась майже до самої води, кидаючи на неї темну тінь. Проміння сонця ставали менш пекучими, денна спека почала спадати, і повітря зробилось вологим завдяки випаруванням з численних річок і потічків, що текли через ліси. Сонна, задушлива тиша, яка часто буває в Америці в липні, запанувала над самотнім ландшафтом, тільки іноді її порушували одноманітне стукотіння дятла чи різкий зойк крикливої сойки. Здалеку доносився глухий шум водоспаду.

Усі ці звуки були добре знайомі лісовим мешканцям, тому вони не зважали на них, продовжуючи розпочату розмову. Червона шкіра і всі характерні атрибути одного з них виявляли у ньому індіанця. Другий, незважаючи на сильну засмагу був явно європейського походження.

Червоношкірий сидів на краю, вкритої мохом, колоди у невимушеній позі, підсилюючи ефект своїх висловів енергійними жестами, типовими для індіанців. На його майже голому тілі білою і червоною фарбами була намальована жахлива емблема смерті, а на поголеній голові – тільки невеликий жмут волосся, відомий як “скальповий жмуток”. Жодних прикрас, окрім одного орлиного пера, що перетинаючи корону, спускалось на ліве плече, у нього не було. На поясі він мав томагавк і ніж англійського виробництва для знімання скальпів. На мускулистих колінах недбало лежала коротка військова рушниця, одна з тих, якими англічани озброювали своїх червоношкірих союзників. Усе в цьому воїні – широкі груди, міцні кінцівки й суворе обличчя – свідчило про те, що він досягнув розквіту сил, але ще не наближався до старості.

Судячи з фігури білого чоловіка, можна було зі сміливістю сказати, що він зазнав немало випробувань. Його мускулисте тіло було швидше худим, аніж повним; кожний напружений нерв і кожний сталевий м'яз говорили про те, що

* Північно-американські індіанці голили всю голову, залишаючи лише невеликий жмуток волосся на маківці для того, щоб ворог міг схопитись за нього, зриваючи скальп з переможеного. Скальп був єдиним дозволеним трофеєм переможця, тому вважалось більш почесним зняти з ворога скальп, ніж просто вбити його.

цей чоловік постійно перебував під відкритим небом і тяжко працював. На ньому була довга мисливська блуза зеленого кольору з жовтою облямівкою; голову прикрашав літній шкіряний капелюх. На поясі він також мав ніж, подібний до того, який прикрашав скулий одяг індіанця, але в нього не було томагавка. Його мокасини були розшиті веселими візерунками, як у індіанців; штани з оленьчої шкіри, зашнуровані по боках і підв'язані вище колін оленьчими сухожиллями. Спорядження доповнювали торба і мисливський ріг; біля молодого деревця був спертий його Довгий Карабін, за словами більш досвідчених у цій справі білих людей – найнебезпечніша зброя*. Маленькі очі мисливця чи розвідника, а він міг бути й тим, й іншим, були гострими, швидкими та неспокійними. Під час розмови він озирався на всі боки, ніби шукаючи дичину або очікуючи несподіваного нападу ворога. Незважаючи на це, його обличчя не було хитрим, навпаки, у той момент, який ми описуємо, воно мало вираз бездоганної чесності.

– Легенди вашого племені говорять за мене, Чінгачуку, – сказав він.

Розмова провадилася мовою, яку знали всі туземці, що населяли райони між Гудзоном і Потомаком. Для зручності читача ми будемо вільно перекладати її, намагаючись водночас зберегти деякі її індивідуальні особливості.

– Твої предки прийшли з країни, де заходить сонце, переправилися через велику ріку**, перемогли місцевих жителів і заволоділи їхньою землею. Мої предки прибули звідти, де починається рожевий ранок, перепливли через Солоне Озеро і діяли таким же чином, як твої батьки. Тож нехай нас розсудить Бог, і залишаймося друзями.

– Мої батьки воювали з галими червоношкірими людьми, – суворо відповів індіанець. – Чи ти, Соколинне Око, не бачиш відмінності між стрілою з кам'яним наконечником і свинцевою кулею, якою ви приносите смерть?

– Природа створила індіанця червоношкірим, але він має розум, – сказав білий, похитавши головою, оскільки згадка про справедливість не залишила його байдужим. Якоюсь мить здалося, що його товариш отримав перевагу, але він одразу оволодів собою і відповів досить переконливо: – Я не вчений, і мені байдуже, що говорять про це; але, зважаючи на те, що я бачив під час полювання на оленів або білок, вважаю, що рушниця у руках наших дідів була менш небезпечною, ніж лук і стріла з кременним наконечником, випущена гостроокиим індіанцем.

– Ти говориш те, що чув від своїх батьків, – сказав індіанець, махнувши рукою. – Про що розповідають ваші старі люди молодим солдатам? Про те, що блідолиці зустріли войовничо розмальованих червоношкірих з кам'яними сокирами та дерев'яними рушницями?

– Я не маю упереджень і не вихваляюся привілеями свого народження, хоча мій найзапекліший ворог – ірокез – не посміє стверджувати, що я не чистокровний білий, – відповів розвідник, задоволено розглядаючи свою

*Військова рушниця коротка, а мисливська завжди довга. (Прим. автора)

**Йдеться про річку Міссісіпі. Розвідник має на увазі думку, дуже популярну серед племен Атлантичного узбережжя, які стверджували, що вони мають азійське походження. (Прим. автора)

засмаглу кістляву, мускулисту руку. – І я охоче визнаю, що, як чесна людина, не схвалюю багатьох вчинків моїх співвітчизників. Вони мають звичку писати у книжках про те, що колись робили або бачили, замість того, щоб розповідати про все це там, де хвалькувата брехня одразу викриється. Внаслідок цього, добросовісний чоловік може взагалі нічого не знати про “подвиги” своїх батьків. Що ж до мене, то я вважаю, що чоловіки із роду Бампо вміли добре стріляти, це, мабуть, передається з покоління у покоління, тому і я вправно обходжуся з рушницею. Але кожна історія має свій зворотний бік. Тому я запитую тебе, Чінгачуку: що говорять легенди червоношкірих про першу зустріч наших предків?

Наступило мовчання. Індіанець довго нічого не говорив, а потім, з почуттям власної гідності, почав свою розповідь. Він промовляв урочисто, намагаючись підкреслити значення своїх слів.

– Слухай, Соколине Око, і знай, що твої вуха не почують брехні. Ось, що казали мої батьки, ось, що вчинили могікани! – якусь мить він вагався, потім, подивившись на співрозмовника, продовжував тоном, у якому чулися і ствердження, і запитання:

– Чи ця річка, біля якої ми сидимо, не тече в літо, доки її вода не стає солоною, і не починає рухатися потім у зворотному напрямку?

– Не заперечую, що ваші легенди підтверджують правдивість твоїх слів, – сказав білий, – тому що я був там і все це бачив. Хоча ніколи не міг зрозуміти, чому вода, солодка в тіні, стає гіркою на сонці.

– А течія? – наполягав індіанець, який нетерпляче очікував відповіді, ніби сподіваючись отримати підтвердження того, що і йому здавалося дивним, хоч, поважаючи традиції, він не хотів піддаватися. – Предки Чінгачука не брехали!

– Це правда, як Святе Письмо, а воно – найправдивіша річ у світі. Потік, що рухається вгору по течії, називають припливом, і це легко пояснити. Протягом шести годин вода прибуває, а потім протягом шести годин відпливає, і причина очевидна: коли рівень води в океані вищий, ніж у річці, вона прибуває, доки не досягне найвищого рівня, а потім знову відходить.

– Вода лісових річок і великих озер тече вниз, доки не стає гладкою, як моя долоня, – сказав індіанець, горизонтально простягнувши руку поперед себе, – а потім зупиняється.

– Цього також ніхто не зможе заперечити, – відповів розвідник, трохи роздратований тим, що співрозмовник не сприйняв його пояснення природи припливів, – і це правильно, коли йдеться про невелику площу й рівну місцевість. Все залежить від того, як дивитися на речі. У малому масштабі земля рівна, а у великому – кругла. Таким же чином ставки й невеликі водойми, навіть великі прісні озера, є стоячими, ми обоє у цьому могли переконатися, але коли вода займає великий простір, як, скажімо, у морі, де земля кругла, чи ж може вона стояти нерухомо? Так і річка не може бути спокійною на краю тих чорних скель десь за мильо звідси, ти сам чуєш, як вона вирує, протікаючи через них.

Якщо ці пояснення і не цілком задовольнили індіанця, він був надто гордим, щоб виявити недовіру. Вислухавши їх і вдаючи, що погоджується, він продовжив свою розповідь тим же урочистим тоном:

– Ми прийшли з тієї місцевості, де сонце на ніч ховається за безмежні рівнини, на яких пасуться буйволи; без зупинки йшли до великої ріки. Там ми воювали з племенами аллігевів, доки земля не почервоніла від їхньої крові. Потім від берегів великої ріки до Солоного озера ми нікого не зустрічали, лише макуаси йшли за нами на деякій відстані. Ми сказали, що нам належить земля з того місця, де вода у ріці перестає текти проти течії і до іншої ріки на відстані двадцяти сонць у напрямку до міста. Ми охороняли завойовану землю, як справжні воїни. Макуасів ми загнали у ліси до ведмедів. Вони лише скуштували солоної води з Великого озера, але не зловили жодної риби, ми кидали їм кістки...

– Все це я вже чув і вірю тобі, – сказав білий мисливець, коли індіанець зробив паузу. – Але це було задовго до того, як на ці землі прийшли англійці.

– Тоді там, де зараз росте каштан, росла сосна. Перші білдолиці, які з'явилися тут, розмовляли не англійською. Вони припливли на великій пірозі. Це сталося у ті дні, коли мої батьки зарили томагавк. Тоді, Соколине Око... – продовжував індіанець схвильованим голосом, – тоді ми були одним народом. Ми були щасливі! Солоне озеро дарувало нам рибу, ліс – оленів, небо – птахів. Ми мали дружин, і вони народжували нам дітей. Ми поклонялися Великому Духові й макуаси боялися наших переможних пісень.

– А що було у той час з твоїми предками? – запитав білий. – Адже ти чесний чоловік, як на індіанця! Я думаю, що ти успадкував це від батьків. Мабуть, вони були хоробрими й мудрими воїнами, що збиралися біля багаття, коли вирішувалися важливі справи.

– Моє плем'я – пращур усіх народів, але у моїх жилах немає жодної краплі мішаної крові, у них – чиста, благородна кров наших вождів, і такою вона залишиться назавжди... Прийшли голландці. Вони принесли моїм предкам вогняну воду; вони пили й пили, аж поки їм здалося, що небо з'єдналося із землею, і вони наївно думали, що знайшли Великого Духа. Потім вони втратили свою землю. Крок за кроком їх відтіснили від берегів озера. І от я, вождь і сагамор*, бачу сонце тільки через гілки дерев і навіть не можу відвідати могил своїх предків.

– Могили навіюють гнітучі думки, – зауважив друг індіанця, схвильований стриманим стражданням Чінгачгука, – але нерідко допомагають здійснювати добрі наміри. Що ж до мене, думаю, моїх кісток ніхто не поховас, їх вибілять дощі або погризуть вовки. Але де ж ті люди твого племені, чії предки багато літ тому прийшли на землю дебіверів?

– А де квіти тих літ? Зав'яли одна за одною. Так і вся моя родина, кожен у свій час, відійшли до країни духів. Зараз я на вершині гори, але скоро прийде час спускатися в долину. І коли услід за мною піде Ункас, на землі не залишиться тих, у чій жилах тече кров сагаморів: тому що мій син – останній з моїх!

– Ункас тут, – пролунав м'який, гортанний голос. – Хто згадав Ункаса?

Від несподіванки білий мисливець швидко витяг із піхви свій ніж і мимоволі потягнувся до рушниці. Індіанець, натомість, навіть не поворухнувся і не повернув голови, почувши ці слова.

* С а г а м о р – (бужвально означає мудрий, могутній) – почесне звання старійшини племені.

Тієї ж миті з'явився молодий воїн; нечутними кроками він прошмигнув між ними й сів на березі швидкої річки. Індіанець нічим не виказав свого здивування. Кілька хвилин обоє мовчали, ніби вичікуючи того моменту, коли можна буде розпочати розмову, не виявивши цікавості, притаманної жінкам, чи нетерпіння, притаманного дітям. Білий, очевидно, віддаючи належне їхнім звичаям, забрав руку з рушниць й також зосереджено мовчав.

Нарешті Чінгачгук поволі перевів погляд на сина й запитав:

– Невже макуаси наважилися залишити сліди своїх мокасинів у цих лісах?

– Я стежив за ними, – відповів молодий індіанець, – і знаю, що їх стільки, скільки в мене пальців на обох руках. Але вони ховаються, як тхори.

– Злодії ховаються, полюючи на скальпи й здобич, – сказав білий, якого ми також, як і його супутники, зватимемо Соколиним Оком. – Цей хитрий француз Монкальм засилає своїх шпигунів до нашого табору, аби взнати, яким шляхом пойдуть англійці.

– Досить! – промовив старший індіанець, подивившись на сонце, що спускалося за лісом. – Ми виженемо їх з кущів, як оленів. Соколине Око, давай поведемо, а завтра макуасам покажемо, що ми справжні воїни.

– Я готовий зробити й те, й інше. Але, щоб битися з ірокезами, їх треба знайти, а для вечєри – добути якусь дичину... Про вовка помова, а ось і він! Он там внизу серед кущів рухаються величезні оленячі роги. Ану, Ункасе, – пошепки продовжував він і беззвучно засміявся сміхом людини, яка звикла ніколи не втрачати пильність, – закладаюся зарядженою обоймою проти твого намиста, що влучу йому поміж очі, і ближче до правого, ніж лівого.

– Це неможливо! – із запалом вигукнув молодий індіанець, скочивши на ноги. – Адже видно тільки кінчики його рогів.

– Він – ще молодий, – сказав, звертаючись до батька, Соколине Око і похитав головою. – Думас, що, якщо справжній мисливець бачить тільки частину якогось звіра, він не бачить його повністю.

Прицілившись, він збирався негайно продемонструвати свою майстерність, але індіанець поклав руку на його рушницю.

– Соколине Око, ти хочеш битися з макуасами?

– Ці індіанці, напевно, інстинктивно відчувають усе, що робиться в лісі, – відповів білий, опускаючи рушницю, і повернувся до Чінгачгука, ніби визнаючи свою помилку. – Залишаю оленя для твоєї стріли, Ункасе, інакше може статися, що застрелимо його ми, а з'їдять ірокези...

Чінгачгук підтримав цю пропозицію, багатозначно кивнувши головою. Ункас блискавично впав на землю й обережно поповз до оленя. Наблизившись, він натягнув тятиву, вона забриліла, і за мить стріла врзалася в куші. Поранений олень вискочив просто на мисливця. Уникаючи рогів розлученого звіра, Ункас прудко підскочив до нього, і вдарив ножем просто в горло. Олень кинувся до річки і впав, забарвлюючи воду своєю кров'ю.

– Зроблено зі спритністю індіанця, – промовив білий мисливець, посміхнувшись. – Було на що подивитися! І все ж стріла попадає тільки зблизька а, щоб довершити справу, потрібен ще й ніж.

– У-у-ух! – раптом вигукнув його товариш і швидко обернувся, як гончак, що занюхав слід.

– Здається, йде ціле стадо! – завзято відгукнувся Соколине Око, і його очі заблищали. – Якщо олені наблизяться на відстань польоту кулі, я вистрелю, нехай хоч усі Шість Націй почують мій постріл! Чи ти чуєш шось, Чінгачуку? Тому що я не чую нічого, ліс ніби завмер.

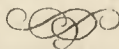
– Тут був тільки один олень, але він мертвий, – сказав індіанець, пригнувшись так, що його вухо майже торкалося землі. – Але я чую тупіт.

– Може то вовки загнали оленя в кущі й тепер переслідують його?

– Ні, це коні білих, – відповів індіанець з почуттям власної гідності, піднявшись з землі й знову сівши на колоду. Потім спокійно звернувся до товариша:

– Соколине Око, це твої брати. Поговори з ними.

– Добре. Я звернуся до них англійською, якою не посоромився б говорити навіть з королем, – відповів мисливець. – Але я нікого не бачу і нічого не чую. Дивно, що індіанець розуміє звуки білих людей краще, ніж чистокровний білолиций, який до того ж прожив серед червоношкірих досить довго... Ага! Ось і я чую! Тріскіт сухих гілок, шелестіння кущів... Так, так, це тупіт! Я вважав його шумом водоспаду. А ось і люди! Боже, врятуй їх від ірокезів!

РОЗДІЛ IV

*Спочатку за образу відімицу,
А вже тоді із лісу відпущу.*

Шекспір, "Сон літньої ночі"

Щойно розвідник промовив ці слова, як перед ним з'явився вершник, що їхав на чолі кавалькади, про наближення якої сповістив пильний індіанець.

Галявину пересікала вузька стежка, одна з тих, які протоптують олені, ідучи до водопою; вона закінчувалася саме там, де сиділи розвідник і його червоношкірі товариші. Цією стежкою подорожні поволі наблизилися до них. Соколине Око пішов їм назустріч.

– Хто ви? – запитав він, перекинувши рушницю на ліву руку й тримаючи вказівний палець правої на курку. – Хто насмілюється з'являтися серед диких звірів та інших небезпек?

– Добрі християни та вірні друзі короля й закону, – відповів вершник, що їхав попереду. – Подорожні, які їхали цілий день під покровом лісу, голодні й дуже стомлені...

– Ви, напевно, заблукали, – перебив його розвідник, – і розгубилися, не знаючи, в який бік їхати?

– Так. Як малі діти ми поклалися на провідника й тепер втратили орієнтир. Чи далеко звідси до форту його величності, що зветься Вільям Генрі?

— Ну і ну! — вигукнув розвідник, голосно розсміявшись, але відразу замовчав, побоюючись привернути увагу ворогів. — Ви збилися зі сліду, як гончак, коли між ним і оленем з'явилось озеро Горікан. Вільям Генрі!.. Чоловіче! Якщо ви друзі короля і маєте справи з армією, вам краще їхати вниз вздовж річки до форту Едвард, де розташований штаб генерала Вебба, який чомусь вичікує і не йде в наступ, щоб відігнати нахабного француза в його барлогу за озеро Шамплен.

Не встиг незнайомець відповісти, як з лісу виїхав ще один вершник і, підїхавши до мисливця, запитав:

— А яка ж відстань звідси до форту Едвард? Адже власне звідти ми виїхали сьогодні вранці й прямуємо до верхньої частини озера.

— Тоді, перш ніж врагити шлях, ви, напевно, втратили зір, тому що туди прорубана дорога шириною метрів із десять, її не можна було не помітити.

— Не будемо сперечатися щодо тієї дороги, — відповів Гейворд, посміхнувшись, тому що це, як читач вже мабуть здогадався, був саме він. — Думаю, достатньо сказати, що ми довірилися провідникові-індіанцеві, який обіцяв провести нас коротшим, хоч і менш ходженням шляхом, а він заблукав. І ми взагалі не знаємо, де знаходимося.

— Індіанець, що заблукав у лісі?! — вигукнув мисливець, з сумнівом похитавши головою. — Коли він бачить, з якої сторони сонце освітлює верхівки дерев, куди течуть ріки, бачить, з якого боку берези вкриваються мохом, і завжди знає, де буде сяяти північна зірка вночі! У лісі повно оленячих стежок, що ведуть до води, — це відомо всім. Та й дикі гуси ще не всі відлетіли до Канади. Дивно, що індіанець міг заблукати між озером Горікан і тим місцем, де повертас річка! А він часом не могаук?

— За народженням — ні, але вони виховували його. Здається, земля його батьків далі на північ. Він один із тих, кого ви називаєте гуронами.

— У-у-ух! — раптом скочивши на ноги, вигукнув червоношкірий товариш розвідника, який до цього часу байдуже мовчав, сидючи на колоді, немов усе, що відбувалося, його не цікавило.

— Гурон?! — повторив мужній розвідник, знову недовірливо похитавши головою. — Це злодійкуватий народ. Навіть, якщо вони виховуються серед інших людей, гурони стають злодіями або ледарями. Оскільки, ви довірилися одному з них, добре, що з вами не сталося чогось гіршого.

— Та ні, небезпека нам не загрожує, хоча тепер нам доведеться долати ще далекий шлях до форту Вільям Генрі. Я ж казав вам, що наш провідник могаук, він служить у нашій армії і став нашим другом.

— А я кажу вам: той, хто народився гуроном, гуроном і помре, — впевнено відповів розвідник. — Могаук!.. Якщо шукаєш чесного індіанця, іди до делаверів або могікан. Коли вони б'ються, не знайдеш хоробріших воїнів, ніж могікани чи делавери. Та тепер вони вже не воюють, їхні підступні вороги макуаси зробили з них жінок...

— Ну, досить про це! — нетерпляче сказав Гейворд. — Я не збираюся обговорювати з вами людину, яку добре знаю. Ви ж з ним не знайомі. І ви не відповіли на моє запитання: скільки миль звідси до головного штабу армії — форту Едвард?

– Це залежить від того, хто буде вашим провідником. А на такому коні, як ваш, можна проїхати цю відстань між сходом і заходом сонця.

– Я не хочу змагатися з вами у дотепності, друже, – сказав Гейворд, стримуючи роздратування. – Якщо ви скажете мені, скільки миль залишилося до форту Едвард, і погодитесь провести нас туди, ви отримаєте належну винагороду.

– А звідки мені знати, що погодившись я не спроваджу до наших військових укріплень ворога та шпигуна Монкальма? Не кожен, хто говорить англійською -- чесний підданий короля.

– Якщо ви служите в армії, а я думаю, що ви розвідник, то мусите знати шістдесятій полк королівського війська.

– Шістдесятій? Мабуть, немає розділу королівського війська в Америці, якого я не знаю, хоч на мені мисливський одяг замість червоного камзола.

– Тоді ви маєте знати ім'я майора цього полку...

– Майора? – перебив розвідник, випрямившись, немовби гордий з того, що йому довіряють. – Якщо в цій країні є хтось, хто знає майора Еффінгема, він перед вами

– У цьому полку кілька майорів. Той, кого ви згадали – головний, а я маю на увазі наймолодшого, того, котрий командує підрозділами гарнізону форту Вільям Генрі.

– Так, так, я чув про призначення молодого джентльмена, досить багатого, з якоїсь південної провінції. Він надто молодий, щоб займати таку посаду й командувати тими, у кого вже з'явилася сивина на голові. Хоч кажуть, що як солдат, він знає свою справу і до того ж чоловік галантний.

– Яким би він не був, і що б про нього не говорили, він стоїть перед вами, і його не слід боятися.

Розвідник здивовано подивився на Гейворда, а потім, знявши шапку, відповів, менш впевнено, але з деяким сумнівом:

– Я чув, що один загін мав від'їхати сьогодні вранці з форту до озера.

– Усе правильно. Але я вирішив їхати ближчим шляхом, довірившись досвіду індіанця.

– І він обдури вас, а сам зник?

– Ні те, ні інше. У всякому разі він їде десь позаду.

– Хотів би я побачити його. Якщо він справжній ірокез, я впізнаю його по хитрому погляду та бойовому розмалюванню, – сказав розвідник, оминаючи коня Гейворда й кобилу псалмоспівця, лоша якої скористалося зупинкою, щоб трохи підкріпитися материнським молоком.

Розсунувши куці й пройшовши кілька кроків, розвідник побачив дівчат, які негерпляче і з деякою тривогою очікували результату переговорів. Позаду них, спершись до дерева, стояв провідник. Він спокійно витримав пильний погляд розвідника, але його похмурий, дикий вигляд не викликав довіри. Впевнившись у своїх підозрах, провідник повернувся назад до Гейворда. Проходячи повз жінок, він не міг не замилуватися їхньою красою і широко відповів на усмішку й уклін Аліси. Потім, зупинившись біля кобили співця псалмів, подивився на її вершника, намагаючись з'ясувати, хто він, але тільки похитав головою і повернувся до Гейворда.

– Мінг завжди залишатиметься мінгом, таким його сотворив Господь. Його не змінять ні могауки, ні жодне інше плем'я, – промовив він, знову сідаючи на колоду. – Якби ви були самі, і погодилися залишити свого коня на здобич вовкам, я б відвів вас до форту Едвард за годину, це недалеко. Але з жінками це неможливо.

– Чому? Вони стомлені, але цілком можуть проїхати ще кілька миль.

– Це абсолютно неможливо, – повторив розвідник. – Навіть за найкращу рушницю в колоніях, я б не погодився пройти й милу у цих лісах вночі з таким провідником, як ваш. У цих хащах повно ірокезів, і ваш могаук надто добре знає, де їх шукати.

– Ви так вважаєте? – запитав Гейворд, трохи нагнувшись із сідла. І додав пошепки: – Мушу визнати, у мене також були підозри, хоч я намагався їх приховати й вдавав, що вірю йому, заради спокою моїх супутниць. Власне тому я вирішив їхати попереду і наказав йому залишитися позаду.

– Я зрозумів, що він пройдисвіт, щойно побачив його, – відповів Соколине Око, приклавши палець до вуст, ніби попереджуючи про небезпеку. – Негідник стоїть, спершись на молоде деревце он за тими кущами, його права нога на одному рівні зі стволом... І я можу з цього місця влучити йому між щиколоткою і коліном так, що він з місяць не зможе бродяжити цими лісами. Наблизитись до нього неможливо! Мерзотник одразу щось запідозрить і втече в кущі, як наляканий олень.

– Ні, не треба. Може, він не винний... Мені це не подобається... Хоч і, якби я був впевнений, що він зрадник...

– Коли йдеться про підступність ірокеза – можна не сумніватися, – сказав розвідник, майже інстинктивним рухом піднявши рушницю.

– Стійте, – зупинив його Гейворд, – не стріляйте. Придумайте щось інше. Хоч я маю всі підстави думати, що негідник, дійсно, обдурив нас.

Мисливець відмовився від наміру поранити провідника; трохи подумав, а потім жестом запросив своїх червоношкірих товаришів підійти до нього. Якийсь час вони тихо перемовлялися мовою делаверів, і з жестів білого мисливця, який постійно вказував на верхівку дерева, під яким стояв провідник, було ясно, про що йшлося. Його товариші відразу зрозуміли бажання розвідника і, відклавши набір зброю, пішли у різні сторони через густі зарості, обережно рухаючись безшумними кроками.

– Тепер повертайся до нього, – сказав розвідник, звертаючись до Гейворда, – і поговоріть з ним про щось. Могікани схоплять його, навіть не пошкодивши малюнків на тілі.

– Ні, – гордо сказав Гейворд, – я затримаю його сам!

– Тихо! Що ви, сидячи верхи, зможете зробити з індіанцем серед гушавини лісу?

– Я злізу з коня.

– І ви думаете, що, побачивши, як ви витягнете ногу зі стремена, він буде чекати, поки ви звільните другу? Якщо в цих лісах ви хочете мати справу з індіанцем, мусите діяти за їхніми звичаями... Ідіть! Поговоріть з мерзотником, вдаючи, що вірите йому, як найкращому другові.

Гейворд погодився, проте ця роль була йому дуже недовподобна. Однак, він все більше усвідлював глибину небезпеки, у якій вони опинилися. Сонце вже сховалося за деревами, і в лісі стало значно темніше. Наступав той небезпечний час, коли дикуни, зазвичай, чинили свої варварські, жорстокі справи. З тяжким передчуттям молодий офіцер залишив розвідника, який розпочав голосну розмову зі співаком, що приєднався до їхнього гурту того ранку. Проїжджаючи повз своїх супутниць, Гейворд промовив кілька підбадьорюючих слів і трохи заспокоївся, переконавшись, що вони нічого не підозрюють. Зробивши вигляд, що він просто збирається обговорити з провідником подробиці їхнього подальшого маршруту, майор пришпорив коня, натягнув поводи і поїхав до того місця, де індіанець все ще стояв, обпершись до дерева.

– Бачиш, Магуа, – сказав він, намагаючись бути привітним, – спускається ніч, а до форту Вільяма Генрі не ближче, ніж було, коли ми, як сходило сонце, залишили табір генерала Вебба. Ти збився з дороги, та і я теж не додивився. Але, на щастя, ми зустріли мисливця – він зараз розмовляє зі співаком, який знає цей ліс і обіцяє провести нас до місця, де ми зможемо безпечно заночувати.

Провідник пронизав Гейворда колючим поглядом і запитав ламаною англійською мовою:

– Він сам?

– Сам, – дещо вагаючись відповів Гейворд, оскільки не звик брехати. – Хоча, ні, не сам, Магуа, ти ж знаєш: з ним ми, тепер він не сам!

– Тоді Хитрий лис піде, – промовив провідник, спокійно піднявши з землі свою торбинку, що лежала біля його ніг. – Білдолицим допоможе білий чоловік.

– Хитрий лис піде? Кого ти називаєш іменем Хитрий лис?

– Це ім'я Магуа дали його канадські батьки, – гордо відповів індіанець. – Хитрий лис бачить вночі, як вдень, і на нього чекає Манро.

– А що скаже Хитрий лис начальнику форту Вільям Генрі відносно його доньок? Чи насмілиться він розповісти гарячому шотландцеві, що його діти залишилися у лісі без провідника, хоча Магуа обіцяє привести їх до нього?

– Хоч він має сиву голову, гучний голос і довгі руки, Хитрий лис не почує його і не зустрінеться з ним у лісі.

– А що скажуть могауки? Вони одягнуть Лисицю у спідницю і накажуть сидіти у вігвамі з жінками, тому що йому більше не можна довіряти чоловічих справ.

– Лисиця знає шлях до Великих Озер, і він знайде могили своїх батьків, – байдуже відповів індіанець.

– Ну, досить, Магуа! – сказав Гейворд. – Хіба ми не друзі? Чому ми мусимо сперечатися? Манро обіцяв тобі дарунок, коли ти виконаєш його доручення. Я теж віддячу тобі. Відпочинь, розв'яжи свою торбину й поїж. У нас є трохи часу, не будемо витрачати його на суперечки, мов сварливі жінки. Як тільки жінки відпочинуть, ми знову вирушимо.

– Білдолиці поведуть себе із жінками, як слухняні собаки, – пробурмотів індіанець своєю мовою. – Коли жінкам хочеться їсти, білі воїни покірно залишають свої томагавки, потакаючи їхнім примхам.

– Що ти говориш, Магуа?

– Хитрий лис каже: “Добре”.

Індіанець пильно вдивлявся в обличчя Гейворда, але, коли їхні погляди зустрілися, швидко відвернувся, потім сів на землю, витягнув з торбини залишки якихось харчів і почав їсти, весь час насторожено озираючись навкруги.

— От і добре! — продовжував Гейворд. — Хитрий лис набереться сили і вранці знайде дорогу.

Данкан на мить замовчав, почувши шелест сухого листя в кущах, але швидко оволодівши собою, продовжував: — Ми мусимо вирушити ще до сходу сонця, щоб Монкальм часом не перерізав нам доступ до фортеці.

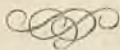
Рука Магуа рантом опустилася, і він повернув голову, хоча його погляд залишався прикутим до землі, ніздрі його роздулися, навіть вуха, здавалось, випрямилися, надаючи йому вигляду статуї, що втілює напружену зосередженість.

Гейворд стежив за рухами провідника із удаваною недбалістю, і звільнивши одну ногу зі стремена, простягнув руку до шкіряної кобури. Але очі індіанця так уважно стежили за кожним рухом молодого офіцера, що йому ніяк не вдавалося дістати бажаний предмет. Поки він вагався, Хитрий Лис поволі піднявся на ноги. Гейворд відчув, що настав момент діяти. Перекинувши ногу через сідло, він зіскочив з коня і наблизився до свого віроломного співрозмовника, щоб схопити його без зайвого галасу.

Не бажаючи налякати своїх супутниць, майор все ж таки намагався зберегти спокій і по-дружньому заговорив з Магуа.

— Хитрий лис не їсть, — промовив він, вживаючи ім'я, яке явно дуже подобалося індіанцеві. — Його кукурудза погано просмажена і її важко жувати? Давай я подивлюся і знайду щось смачніше серед своєї провізії.

Магуа протягнув йому свою торбу. На якусь мить їхні руки зустрілися, але індіанець не виказав жодного хвилювання і продовжував напружено слідкувати за кожним рухом Гейворда. Але, відчувши дотик його пальців до своєї голої руки, він швидко відсмикнув її, пронизливо крикнув і стрімголов метнувся у гущавину. Тієї ж миті з кущів вискочив Чінгачгук і кинувся йому навздогін. Потім пролунав вигук Ункаса. Водночас ліс освітився сигналом від пострілу з рушниць мисливця.

РОЗДІЛ V

У ніч таку

Йшла Фісбі по росі в страху,

І тіні лева налякалась,

До того, як побачила його.

Шекспір, "Венеціанський купець"

Гейворд завмер і деякий час стояв нерухомо, приголомшений втечею провідника та дикими вигуками його червоношкірих переслідувачів. Потім,

згадавши, що втікача необхідно ввіймати, рвучко кинувся у кущі. Однак, не пробігши і ста ярдів, він зіткнувся з мисливцем та його товаришами, які поверталися, не наздогнавши прудкого індіанця.

— Чому ви повертаєтесь!?! — вигукнув він. — Адже негідник напевно сховався в кущах десь неподалік, його ще можна спіймати. Небезпечно залишати його на волі.

— Чи може хмара наздогнати вітер? — розчаровано відповів Соколине Око. — Я чув, як він прошмигнув по сухому листю, немов чорна змія. Я навіть бачив його біля тієї сосни, прицілювся і вистрілював... Та даремно! Але, якби навіть хтось інший стріляв замість мене, влучити з такої відстані в рухоме мішень неможливо, а я знаюся на таких речах. Погляньте на те дерево. Його листя почервоніло, хоча всім відомо, що воно цвіте жовтими квітами й плодоносить у липні.

— Це кров Хитрого Лиса! Він поранений і може десь впасти.

— Ні-ні! — відповів розвідник, категорично заперечуючи це припущення. — Я, можливо, подряпав йому шкіру, після цього він побіг ще швидше. Якщо куля тільки зачепить звіра, це діє на нього так, як шпори на коня. Рана додає йому сил, і він рухається вдвічі швидше. Коли ж вона глибша, поранений, чи то олень, чи індіанець, робить декілька рвучких стрибків і падає, втративши сили.

— Але ж нас четверо проти одного пораненого!

— Вам набридло жити? — перебив його розвідник. — Цей червоний диявол затягне туди, де вас дістануть томагавки його друзів. Звісно, з мого боку також було дуже нерозсудливо стріляти так близько біля засідки гуронів. Але спекуса виявилася сильнішою... Тож, друзі, час вирушати в дорогу, але зробимо це так, аби ввести в оману хитрих мінгів, інакше завтра в цей час наші скальпи будуть сохнути навпроти намету Монкальма.

Страшне попередження, яке Соколине Око вимовив з холоднокровністю людини, яка звикла дивитися небезпеці прямо в очі, нагадало Гейворду про тих, чие життя йому було доручено охороняти. Оглядаючись навкруги, він даремно намагався розгледіти щось серед густих лісових заростей і зрозумів, що без сторонньої допомоги його беззахисні супутниці опиняться у руках безжалісних дикунів, які, немов хижі звірі, очікували лише повної темряви, щоб напасти. Його розтривожена увага перетворювала кожен кущ чи повалене дерево на людські фігури. Йому здавалося, що жажливі розмальовані обличчя підступних ворогів виглядають з темряви лісу, уважно слідкуючи за кожним їхнім кроком. Гейворд подивився на небо: пірчасті хмаринки, ніби намальовані на блакитному небі, потроху втрачали ніжно-рожевий відтінок; а ріка, яка протікала неподалік, зовсім сховалась у лісистих берегах.

— Що ж робити? — розгублено звернувся він до мисливця, відчуваючи себе зовсім безпорадним у цьому жажливому становищі. — Не кидайте нас, заради всього святого! Допоможіть захистити дівчат, котрих я супроводжую. Ви можете самі назвати винагороду.

Розвідник почав про щось радитися зі своїми червоношкірими друзями на їхній мові. Правда, розмовляли вони майже пошепки, але Гейворд, наблизившись до них, легко відрізняв наполегливий тон молодого воїна від більш поміркованої

мови старших. Вони, вочевидь, обговорювали доцільність якогось заходу, що був пов'язаний з долею подорожніх. Данкан відчував, що найменша затримка може стати причиною біди, і тому нетерпляче наблизився до них, щоб ще раз запропонувати їм винагороду, коли білий розвідник махнув рукою, немов погоджуючись з товаришами, і промовив англійською, нібито сам до себе:

– Ункас має рацію: чоловікам не личить залишати беззахисних жінок напризволяще, навіть, якщо нам доведеться назавжди втратити надійний притулок. Якщо ви хочете врятувати ці ніжні квіти від отруйних зубів найнебезпечніших змій, джентльмен, ви не повинні втрачати ні часу, ні рішучості.

– Як ви можете сумніватися у моїх намірах? Чи ж я не запропонував вам?..

– Моліться Богу, щоб він допоміг нам перехитрити підступних дияволів, які заповнили ці ліси, – спокійно перебив його розвідник, – і облиште розмови про гроші. Адже може статися, що ви не доживете до того, щоб віддати їх, або я – щоб скористатися ними. Опі могікани і я, зробимо все можливе для того, щоб захистити від будь-якого зла ці ніжні квіти, не створені для небезпечного життя у такій дикій місцевості. Що ж до винагороди, то нам досить тієї, яку Господь дарує нам за добрі справи. Але перш за все ви мусите від себе і від ваших друзів пообіцяти дві речі, – інакше ми не зможемо допомогти вам і зашкодимо собі.

– Назвіть їх.

– По-перше, щоб не трапилося, ви певинні мовчати, як ці сплячі дерева, по-друге, ніколи нікому не розповідати про місце, до якого ми вас відведемо.

– Я зроблю все, щоб виконати обидві ваші умови.

– Тоді їдьте за нами! Ми надаремо витрачаємо хвилини, не менш дорожочинні для нас, ніж краплі крові для пораненого оленя.

Хоч було вже дуже темно, Гейворд зауважив нетерплячий жест розвідника й рушив услід за ним до того місця, де залишив супутників.

Майор підійшов до схвилюваних дівчат, коротко пояснив їм умови нового провідника, додавши, що вони мусять, незважаючи на тяжкі випробування, поводитися спокійно й нічого не боятися. Ці слова не на жарт налякали слухачок, але його спокійний, переконливий тон допоміг їм швидко подолати страх, заспокоїтись і підготуватися до можливих випробувань. Мовчки, не гаючи часу, вони за допомогою Гейворда зіскочили з коней і спустилися до річки, де їх чекали розвідник і його товариші.

– А що робити з цими безсловесними створіннями? – пробурмотів білий розвідник, який, здавалося, взяв на себе відповідальність за все, що відбувалося. – Щоб зарізати їх, потрібен час, до того ж, якщо ми вкинемо трупи у річку, мінги побачать їх і зрозуміють, що ми десь поблизу.

– Тоді відпустимо коней і нехай собі гуляють по лісу, – наважився запропонувати Гейворд.

– Ні, краще спробуємо обдурити ворога. Нехай думають, що, аби наздогнати нас, їм слід бігти зі швидкістю коней. Так, так, це зіб'є їх з пантелику... Чингачгук, що там шелестить у кущах?

– Лоша.

– Лоша повинно вмерти, – пробурмотів розвідник, схопивши за гривку молоденьке створіння. – Ункасе, де твої стріли?!

– Стривайте! – вигукнув господар, засудженого на смерть, лошати, забувши про те, що слід дотримуватись тиші. – Згляньтесь над дітям моєї Міріам! Це чудове малятко відданої кобили, яке нікому не зробить зла.

– Коли люди намагаються врятувати своє єдине, дане Господом, життя, – суворо сказав розвідник, – навіть життя братів по крові ціниться не більше, ніж життя лісових звірів. Замокніть, інакше я залишу вас на здобич макуасам. Натягни тягиву, Ункасе, в нас немає часу.

Глухі, загрозливі звуки його голосу ще бриніли в повітрі, коли поранене лошатко спочатку стало дибки, а потім впало на коліна. Чінгачгук швидше від думки вдарив його ножом у горло і, випереджаючи можливі конвульсивні рухи, вкинув у річку. Тіло лошатка, що все ще голосно хапало повітря, поволі поплило вниз за течією. Цей жорстокий вчинок, хоч і був викликаний необхідністю, справив гнітюче враження на подорожніх. Він ніби віщував небезпеку. Кора і Аліса, тремтячи від страху, притулилися одна до одної, а Гейворд інстинктивно поклав руку на один з пістолетів, вийнятих із кобури, і став між ними й темрявою, що густою пеленою вкрила ліс.

Індіанці, не гаючи ні хвилини, взяли наляканих коней за вуздечки й повели в воду. На деякій відстані від берега вони повернули і скоро сховалися за крутим берегом, ведучи наррагансетів проти течії. Тим часом розвідник витягнув із укриття, зроблену з кори дерева, невеличку пірогу і жестом запропонував дівчатам сісти в неї. Вони, не вагаючись, виконали наказ, зі страхом поглядаючи на темну стіну лісу, що ріс вздовж берега.

Щойно Кора й Аліса зайняли свої місця, розвідник запропонував Гейворду взятися за один кінець тендітного човна, сам підтримав інший, і вони потягнули його, бредучи проти течії. За ними вслід ішов засмучений і пригнічений власник вбитого лошати. Таким чином вони мовчки подолали значну відстань. Нічну тишу порушували тільки дзюркотіння води, що омивала їхні ноги, та тихий плескіт від їхніх кроків. Гейворд повністю довірів керування човном розвідникові, який, у разі необхідності, то наближався до берега, то відходив від нього, оминаючи підводні каміння і ями, кожний його рух свідчив про те, як добре він знав цей шлях. Час від часу Соколине Око зупинявся і напружено прислухався до тривожного затишшя, але здалеку доносився тільки глухий шум водоспаду, що поволі наближався. Напружуючи слух, розвідник намагався вловити найменші звуки в глибині сплячого лісу. Переконавшись у цілковитій тиші, і не помітивши жодних ознак наближення ворога, він спокійно продовжував обережно рухатися вперед.

Нарешті блукаючий погляд Гейворда зупинився на якихось темних силуетах, що чорніли там, де на воду падала густа тінь від високого берега річки. Вагаючись щодо можливості просування далі, він вказав на них Соколиному Оку.

– Так, – спокійно вимовив той, – індіанці хитро сховали наших коней. На воді не лишається слідів, а в такій темряві навіть совині очі нічого не помітять.

Невдовзі могікани приєдналися до них. Деякий час індіанці та розвідник знову радилися щодо подальших дій; і мандрівники, чия доля тепер повністю залежала від вірності та винахідливості незнайомих мешканців лісу, також тихо розмовляли між собою.

Річку тіснили високі, стрімкі скелі; і саме над тим місцем, де стояла пірога, звисав здоровенний сгрімчак. На бескидах височіли дерева, які схилялися до води так низько, що здавалося, ніби річка тече в глибокій, вузькій долині. Де-не-де, крізь гілля, що переплітаючись створювало химерні візерунки, виднілося зоряне небо, але внизу під деревами все огортала п'їтьма. Тут річка повертала й далі губилася в темряві, але невдовзі, попереду, вода немовби зливалася з небом, а потім падала вниз, наповнюючи вечірне повітря зловісним гуркотом водоспаду. Здавалося, що ця місцевість створена для самотності, і, оглядаючись навкруги, сестри сповнювалися її романтичною, хоча дещо моторошною, красою. Та невдовзі їхнє споглядання довкілля, огорнутого чарами ночі, було перерване голосами провідників, що повернули їх до страшної дійсності.

Коней прив'язали до кущів, які росли у прогалинах між камінням; вони були змушені провести ніч, стоячи у воді.

Соколине Око запропонував Данкану і його стривоженим супутникам сісти в носову частину піроги, а сам розмістився на кормі тендітної посудини. Індіанці обережно відійшли в сторону. Розвідник сперся палицею об камінь, з силою відштовхнув пірогу від берега й скерував її прямо на середину бурхливої річки. Декілька довгих хвилин він стійко та вперто боровся зі швидкою течією. Мандрівники, затамувавши подих, дивилися на вируючу воду, боячись поворухнутися, щоб нічим не завадити відчайдушному керманичеві змагатися з дикою стихією. Разів із двадцять їм уже здавалося, що загибель неминуча, але вправна рука провідника щоразу вміло вирівнювала і спрямовувала човен. Довга, відчайдушна і, як здавалося дівчатам, майже безнадійна боротьба людини зі стихією завершилася цілком успішно. Саме тоді, коли Аліса з жахом закрила очі, плевнена, що вир відносить їх просто до підніжжя водоспаду, пірога підпливла до плоского каменя, поверхня якого була на одному рівні з водою.

– Де ми? І що робити далі? – запитав Гейворд, побачивши, що Соколине Око досягнув своєї мети.

– Це водоспад Гленн, – відповів той голосно, не боячись, що його хтось почує через гуркіт води. – Насамперед треба обережно вилізти, щоб пірога не перекинулася. Інакше вас понесе вниз за течією туди ж, звідки ми з такими труднощами добралися сюди. Тяжко пливати проти течії у розбурханій воді. До того ж п'ятеро людей – значний тягар для маленької піроги, а тому, аби залишитися сухими, сходьте з цього хиткого човника обережно. Висаджуйтесь всі на той камінь, а я перевезу могікан і оленину. Краще вже спати без скальпа, ніж помирати від голоду, коли навкруги стільки їжі.

Мандрівники з великим задоволенням виконали його вказівки. Ледве останній з них ступив на прибережну скелю, пірога відразу закружляла у вирі; на якусь мить перед ними промайнула висока постать розвідника і щезла в непроникній п'їтьмі. Залишившись без провідника, подорожні кілька хвилин розгублено мовчали і боялись зробити хоч крок, аби не впасти у бурхливу воду. Однак, їхнє чекання було недовгим, оскільки вже за кілька хвилин пірога провідника з індіанцями зупинилася біля них.

– Отже, тепер ми в надійному укріпленні, маємо охорону та провізію, – весело вигукнув Гейворд, – і можемо не боятися Монкальма та його спільників! Скажи, мій пильний охоронцю, що ти думаєш про тих, кого називаєш ірокезами?

— Я називаю їх ірокезами тому, що для мене кожен туземець, який розмовляє незнайомою мовою — ворог, хоча він і прикидається вірним слугою короля. Якщо Вебб хоче мати вірних і чесних союзників серед індіанців, хай домовляється з делаверами, а жадібні та брехливі могауки з онеїдами, усі шість націй шахраїв і негідників, нехай забираються туди, де їм належить бути — до французів!

— Тоді нам довелось би виміняти мужніх воїнів на бездіяльних друзів. Я чув, що делавери склали зброю і бояться війни, як полохливі жінки.

— Так, сором голландцям* та ірокезам за те, що хитрістю й підступністю вони змусили делаверів підписати ганебну угоду. Але я знайомий з ними вже понад двадцять років і назву брехуном будь-кого, хто скаже, що в жилах делаверів тече кров боягузів. Ви витіснили їх племена з морського узбережжя, а тепер вірите їхнім ворогам, які обмовляють їх, аби ви могли спокійно спати. Ні, ні, для мене кожен індіанець, котрий говорить чужою мовою — ірокез, де б не стояв його вігвам: у Канаді, чи Нью-Йорку.

Гейворд, зрозумівши, що не варто сперечатися з розвідником, щирим другом делаверів і могікан, які фактично належали до одного численного народу, вирішив змінити тему.

— Угода чи ні, але я впевнений, що ваші друзі — хоробрі та мудрі воїни. Чи помітили вони якісь ознаки ворога?

— Індіанця спочатку відчуєш, перше, ніж побачиш, — відповів Соколине Око, піднімаючись на камінь і кидуючи на нього оленячу тушу. — Переслідуючи мінгів, я довіряю не очам.

— А слух не підказує вам, чи вони вийшли на наш слід?

— Шкода було б, якби це сталося, хоча це дуже зручне місце для відкритої сутички. Правда, коли я пропливав біля коней, вони шутилися, ніби зачувши вовків, а вовки зазвичай нишпорять поблизу індіанської засідки, чекаючи оленячих тельбухів.

— Ви забуваєте про оленя біля ваших ніг! А може їх приваблює мертва лоша? Але тихо!.. Що це за шум?

— Бідна Міріам! — бурмотів співак псалмів. — Бідному лошати судилося стати здобиччю голодних звірів!

І несподівано, приєднавшись до не стихаючого гулу водоспаду, голосно заспівав псалом:

*Всіх первістків в Єгипті він убив,
Людських і звірних також.
Єгипте! Бог вас чудами карав,
І фараона, і його придворних.*

— Господар тяжко переживає загибель лошати, — сказав розвідник. — А втім, коли людина так побивається за своїми безсловесними друзями — це добра ознака. Він вірить: що має статися — станеться, отже, невдовзі й він погодиться, що для порятунку людей можна принести у жертву чотириногу тварину. Можливо, ви маєте рацію, — продовжував він, звертаючись до Гейворда. — Тому нам слід якнайшвидше відрізати шматок м'яса на вечерю й кинути залишки вбитого оленя

* Нью-Йорк був заснований голландцями. (Прим. автора)

у воду. Інакше може статися, що невдовзі за цією скелею почнуть вити вовки, занюхавши поживу. До того ж, ірокези, хитрі й відразу зрозуміють причину вовчого виття.

Говорячи це, Соколине Око зібрав необхідні йому речі й мовчки пройшов повз мандрівників. Могікани пішли за ним, без зайвих слів зрозумівши його намір. Незабаром усі трое зникли один за одним, ніби розчинилися на фоні стрімкої скелі, що височіла в кількох футах* від води.

РОЗДІЛ VI

Псалми, яких в Сіоні ще співали,

В устах його по-іншому звучали.

"Вклонімся Господу!"

В піснях він закликав.

Бернс

Гейворд і його супутниці тривожно спостерігали за таємничим зникненням своїх мандрівників. Хоча наразі поведінка білого чоловіка не викликала підозр, його різка манера говорити, непримиренна ворожість до ірокезів, стримана поведінка його мовчазних друзів – усе це вселяло недовіру в душу тих, хто недавно вже відчув на собі наслідки індіанської підступності.

Лише Гамут залишався байдужим до всього, що відбувалося. Він сидів на камені й тільки тяжкі зітхання видавали його присутність.

Та ось почулися приглушені голоси, нібито люди перемовлялись десь глибоко під землею. І раптом спалахнуло яскраве світло, яке розкрило таємницю схованки.

У далині вузької глибокої печери у скелі, яка здавалася ще довшою завдяки незвичному освітленню, сидів розвідник, тримаючи у руці палаючу вузлувату соснову головню. Її яскраве світло падало на мужнє, обвітрене обличчя і на незвичний одяг чоловіка, ніби огортаючи романтичною пеленою того, хто за більш звичних обставин міг би вразити спостерігача суворою непохитністю і особливим поєднанням мудрості та вишуканої простоти, що проявлялись у його рішучих, виразних рисах. Неподальк від нього стояв Ункас, фігура якого також була яскраво освітлена. Подорожні з цікавістю розглядали струнку, гнучку постать молодого могіканина, рухи якого вражали природною, невимушеною грацією. Тіло юнака прикривала зелена, прикрашена бахромою мисливська сорочка, така ж, як у білого розвідника, але голова залишалася непокритою. Нічого не заважало спостерігачам слідкувати за блиском його темних безстрашних очей, що вселяли водночас і жах, і спокій; сміливими рисами гордого обличчя, не спотвореного фарбами; величним високим чолом і

* Ф у т – міра відстані, що дорівнює 30,479 сантиметрам.

витонченою формою поголеної голови з густим скальповим жмутком на маківці. Данкан і його супутниці вперше мали нагоду виразно роздивитись своїх індіанських супутників і, побачивши гордий та рішучий, хоча й дикий вираз обличчя молодого воїна, вони полегшено зітхнули; відчувалося, що ця обдарована природою людина ніколи не стане на шлях зради й віроломства. Аліса розглядала його відкрите обличчя та горду поставу так, ніби перед нею був дорогоцінний релікт роботи стародавнього грецького майстра, в який хтось чудом влихнув життя; а Гейворд, хоч бачив немало прекрасно збудованих воїнів серед незіпсованих цивілізацією тубільців, вголос висловив відверте захоплення цим бездоганим зразком благородних пропорцій чоловічого тіла.

– Я можу спати спокійно, – пошепки промовила Аліса, – коли мене охороняє такий безстрашний і благородний вартовий. Направду, Данкане, неможливо, щоб жорстокі вбивства та страшні знущання, про які так багато пишуть і розповідають, відбувалися у присутності таких людей як Ункас.

– Це дійсно рідкісне й досконале поєднання якостей, якими, як кажуть, природа нагородила це особливе плем'я, – відповів Гейворд. – Ти маєш рацію, Алісо, таке чоло й такі очі можуть загрозувати, але не зраджувати... Та не будемо надто заспокоюватися, очікуючи від нього якихось особливих чудот, окрім тих, які властиві дикунам. Проте слід віддати належне природі: яскраві, обдаровані особистості народжуються і серед християн, і серед індіанців. Тож будемо сподіватися, що цей могоканин не розчарує нас і виявиться таким, яким здається ззовні, – мужнім і вірним другом.

– Ось тепер майор Гейворд говорить, як і належить говорити майорові, – зауважила Кора. – Споглядаючи цей прекрасний витвір природи, він не забув згадати про колір його шкіри!

Після її слів запанувало обтяжливе мовчання, яке перервав розвідник, заправивши їх увійти до печери.

– Вогонь починає горіти надто яскраво, – сказав він, – і може виказати мінгам нашу схованку. Ункасе, візьми ковдру й завізь нею щілину... Пригощайтесь! Це, звичайно, не така вечеря, яку мав би отримати майор королівської американської армії, але я бачив багатьох військових, які зі смаком їли сиру оленину, навіть без будь-якої приправи. У нас же досить солі, і ви можете підсмажити м'ясо на вогні. Дами можуть сісти на свіжі гілки сассафрасу*, які, можливо, не такі зручні, як оббиті свинячою шкірою крісла, зате мають приємний аромат. Друже, – звернувся він до псалмоспівця, – не сумуйте так за лошам; невинне створіння ще не знало труднощів, і смерть врятувала його від багатьох неприємностей, які могли очікувати його у майбутньому...

Тим часом Ункас виконав вказівку розвідника.

Коли Соколине Око замовчав, до них, як віддалений грім, долинув гуркіт водоспаду.

– А чи безпечно залишатися у цій печері? – запитав Гейворд. – Не може статися якоїсь несподіванки? Адже одна озброєна людина, ставши на виході, може бути для нас дуже небезпечною.

* *С а с с а ф р а с* – дерево з роду лаврових.

У цей момент позаду розвідника з темряви, ніби привид, виринув високий чоловік, схопив палаючу головню і освітив нею віддалений кінець печери. Аліса слабо зойкнула, і навіть відважна Кора схопилася на ноги, коли привид наблизився. Гейворд поспішив заспокоїти їх, пояснивши, що це лишень їхній супутник Чінгачгук. Піднявши ще одну ковдру, індіанець показав, що печера має два виходи. Потім, тримаючи в руці головешку, він пройшов вузькою, глибокою щілиною між скелями до іншої печери, дуже подібної до тої, в якій сиділи мандрівники.

– Такі досвідчені лиси, як Чінгачгук і я, ніколи не ховаються у нору з одним виходом, – сказав Соколине Око, сміючись. – Ви можете легко переконатися у перевагах цього сховища. Скеля – це чорний вапняк, а він, як відомо, дуже м'яка порода. З нього може вийти зручна подушка, тим більше, що тут мало чагарника або сосни. Колись водоспад знаходився на кілька ярдів нижче, і це був гарний водоспад, не гірший від багатьох інших на Гудзоні. Але старість не прикрашає нікого, хоч ці милі молоді леді ще не думають про неї. З роками ця місцевість дуже змінилася. Скелі потріскалися, у деяких місцях вони значно пом'якшали, і вода пробила у них глибокі рівчаки, а згодом прорвалася в іншому місці, десь за сто футів, тож водоспад втратив свою красу і силу.

– А в якій частині ми перебуваємо? – запитав Гейворд.

– Ми зараз майже на тому місці, де колись давно провидіння створило цей водоспад, але порода по обидва боки від нас виявилася надто м'якою, тож вода пробила ці дві печери, а потім, залишивши нам гарну схованку, потекла іншим шляхом.

– Отже, ми на острові?

– Так, з обидвох сторін від нас клекочуть водоспади, а вгорі й унизу тече річка. У день варто було б піднятися на скелю, щоб переконатися, яка норовлива ця вода. Вона не підкоряється жодним правилам. Там бурлить, тут вирусє; іноді переливається, іноді піниться; в одному місці біла, як сніг, в іншому – зелена, мов трава; то дзюркотить і співає, як струмочок, то з гуркотом несеться в глибоку яму, здригаючи землю, утворюючи вири й водостоки в старому камінні, м'якому, як затоптана глина. Здається, хтось свідомо порушив первісний задум цієї річки. Спочатку вода спокійна й ніби збирається тихо спуститися вниз, потім раптово повертає до берега, а у деяких місцях взагалі обертається назад, немов не бажаючи розлучатися з лісами й змішуватися з солоною морською водою. Так, леді, тонка, мов павутинка, хустина, яка огортає вашу шию, може здатися грубою рибацькою сіткою, порівняно з красою візерунків, які ця річка, вирвавшись на волю з-під влади Творця, вимальовує на своєму шляху. І що ж! Дозволивши воді трохи погуляти на волі, Творець знову приборкує її, і вже за кілька родів* звідси вода спокійно тече в море, як було назначено їй з часів заснування землі.

Цей ширий опис краси водоспаду Іллені і запевнення провідника про абсолютну безпеку їхньої схованки можливо були дещо перебільшеними, але мандрівники не мали бажання сперечатися щодо магічної сили природи. І оскільки, оповідач, говорячи, продовжував енергійно задовольняти свій апетит, іноді вказуючи зламаною виделкою на те чи інше особливо вередливе місце бунтівної річки, вони також вирішили зайнятися вечерею.

* Род – міра довжини, приблизно 5 метрів.

Гейворд, який передбачливо захопив із собою припаси, залишаючи коней, додав кілька делікатесів і стомлені подорожні їли все з великою насолодою.

Ункас старанно прислуговував жінкам, роблячи це з гідністю і якоюсь особливою грацією, що дуже розважало Гейворда. Він добре знав, що така поведінка суперечила індіанським звичаям, згідно з якими воїнам заборонялося прислуговувати будь-кому, особливо жінкам. Однак, правила гостинності вважалися священними, тому таке порушення суворих законів чоловічої гідності виглядало цілком виправданим. При цьому уважний спостерігач міг би зауважити, що Ункас не зовсім однаково відноситься до дівчат. Коли він подавав Алісі пляшку з солодкою водою або оленину на дерев'яному підносі, він робив це зі стриманою галантністю; а надаючи ті самі послуги її сестрі, не відривно дивився на її гарне, виразне обличчя. Інколи Ункас був змушений звертатися до сестер, і говорив ламаною, недосконалою англійською, але його глибокий, гортанний голос звучав так м'яко і мелодійно, що ті не могли приховати свого захоплення. У результаті цього спілкування між ними налагодилися відносини щирої доброзичливості.

Тим часом Чінгачгук залишався зосереджено похмурих. Він сидів поблизу багаття, завдяки чому подорожні могли легко відрізнити природний вираз його обличчя від жахливого образу, штучно створеного за допомогою фарб. Вражала подібність між батьком і сином, якщо не зважати на ознаки віку. Жорстокий вираз обличчя старого вождя поступово пом'якшився, у його рисах тепер відчувалися спокій і байдужа холоднокровність, характерні для індіанських воїнів тоді, коли обставини не вимагають від них активних дій. Але час від часу його темне обличчя здавалося настороженим, вочевидь, найменша підозра могла викликати вир почуттів у серці індіанця.

На відміну від могіканина Соколине Око був дуже рухливим. Жвавий погляд білого розвідника, здавалося, ні на мить не спинявся. Він їв і пив з величезним апетитом, хоча ні на мить не втрачав пильності. Разів із двадцять, підносячи до уст пляшку або шматок оленини, розвідник раптово повертав голову, ніби прислухаючись до віддалених звуків, і тоді його супутники також завмирали, затамувавши подих, пам'ятаючи, що привело їх до цього сховища. Але оскільки той нічого не говорив, швидко заспокоювались.

– Ану, друже, – промовив Соколине Око під кінець вечері, витягаючи із купи листя невелике барильце з вином і звертаючись до співця, який сидячи поруч із ним, віддавав належну шану його кулінарним здібностям, – спробуй трохи цього напою. Він допоможе тобі розігнати спогади про лоша й зігріє груди. Я п'ю за нашу дружбу й сподіваюся, що між нами не залишиться почуття неприязні. Як тебе звуть?

– Гамут. Девід Гамут, – відповів псалмоспівець, готуючись втопити своє горе, віддавши належне запашному напоєві розвідника.

– Чудове ім'я і, гадаю, що передане воно чесними предками. Я люблю такі імена, хоч у цьому плані християни значно поступаються індіанцям. Найбільшого боягуза, якого я коли-небудь знав, звали Левом, а жінку його звали Пейшенс, що означає “терпіння”, хоча ця особа встигала наговорити стільки неприємних слів за короткий час, ніж потрібно оленю, щоб промчати сажень. А для індіанця

ім'я – справа честі. Звичайно, Чінгачгук, тобто Великий Змій, не означає, що він насправді змія; ні це ім'я говорить про те, що ця людина добре знає тонкощі людської натури, що він мовчазний, вмiє нападати на ворога зненацька, коли той цього не чекає. А яке твоє покликання?

– Я – недостойний вчитель мистецтва співу псалмів.

– Ого!

– Я викладаю спів молодим рекрутам у Коннектікуті*.

– Можна було обрати й щось ліпше. Ці щенята й так занадто багато співають і регочуться у лісах, тоді як вони мали б навіть дихати тихіше, аніж лис у своїй норі. А з рушницею ти вмiєш поводитися?

– Дякувати Богу, мені ніколи не траплялося мати справу зі смертоносною зброєю.

– Може, ти вмiєш користуватися компасом, переносити на папір напрямок річок і позначати розташування гірських хребтів, допомагаючи людям орієнтуватися у незнайомій місцевості?

– Ні, нічого такого я не вмiю.

– У тебе довгі ноги. То ж може ти доставляєш повідомлення генералові?

– Ніколи. Я не роблю нічого крім того, що вважаю своїм покликанням, тобто я вчу людей співати святі пісні.

– Дивне покликання, – пробурмотів Соколине Око й посміхнувся. – Жити, як дрізд, наслідуючи звуки інших людей! Ну що ж, друже, твій дар, мабуть, не гірший від інших здібностей. То ж послухаймо, що ти можеш, нехай це буде дружнім побажанням усім доброї ночі, адже юним леді необхідно добре відпочити перед тяжкою дорогою, а вирушаємо ми на світанку, до того, як прокинуться макуаси.

– Погоджуюся з великим задоволенням, – сказав Девід. Вдягнув окуляри в залізній оправі і витягнув свій улюблений томик, який одразу передав Алісі. – Що може бути кращим після дня, сповненого небезпек, ніж вечірня молитва на славу Господа?

Аліса усміхнулася, але, поглянувши на Гейворда, почервоніла й завагалася.

– Не соромся, – сказав він пошепки. – Звернення до Господа здається дуже доречним у нашому становищі.

Заохочена підтримкою, Аліса приготувалась співати. Кора виявила бажання підтримати сестру. Девід обрав псалом, що суттєво відображав становище втікачів. Виглядало на те, що поет, стомившись складати хвалу ізраїльському царю, обрав стриманіший і поважніший тон.

Псалмоспівець, педантичний щодо співу, попередньо задав тон, користуючись своїм камертоном.

Урочисті звуки священного співу заповнили печеру. Вони то здіймалися до найвищих нот у виконанні дівчат, які схвильовано схилилися над молитовником, то стихали так, що глухий гул водоспаду перетворювався у приглушений акомпанемент співу. Девід, завдяки вродженому смаку й тонкому слуху, вдало керував співаками, і задушевні звуки, здавалося, досягали найглибшої щілини в потрісканих стінах печери. Індіанці слухали спів, мов зачаровані, не підводячи

* Коннектікут – місцевість, що межувала з колонією Нью-Йорк.

очей і не рухаючись. Лише розвідник, спершись підборіддям на руку, сидів з байдужим виглядом. Але і його суворі риси поволі м'якшали й, слухаючи куплет за куплетом, він відчував приємне розслаблення. Спогади переносили його в дитинство – далекі часи, коли йому часто доводилось чути молитовний спів у їхній невеличкій колонії. Заміряні очі мешканця лісів звожилися, пекучі слюзи потекли по його обвітрених щоках, звиклих до буревіїв і негоди. Співаки з насолодою виводили завершальні ноти псалма... І тут раптом нічну тишу прорізав якийсь нелюдський крик, сповнивши серця присутніх невимовним жахом. Одразу ж запанувала моторошна тиша. Здавалося, немовби й бурхливий водоспад прислухався, затамувавши подих.

– Що це? – прошепотіла Аліса після хвилиної мовчанки.

– Що це було? – голосно запитав Гейворд.

Ні Соколине Око, ні індіанці нічого не відповіли. Вони прислухалися, чекаючи, що звук повториться і теж були надзвичайно вражені. Нарешті вони про щось швидко заговорили між собою мовою делаверів, і Ункас обережно вислизнув з дальнього проходу печери.

Коли він пішов, розвідник звернувся до присутніх англійською:

– Ніхто не може сказати, що це було, хоча двоє з нас провели в цих лісах понад тридцять років. Я думав, що немає такого звуку чи то людського, чи звіриного, якого б я не чув, але виявляється, що я помилявся.

– Хіба це не бойовий вигук, яким індіанські воїни залякують своїх ворогів? – запитала Кора, опускаючи вуаль на обличчя. Вона здавалася абсолютно спокійною на відміну від своєї більш вразливої сестри.

– Ні, ні, це був зловісний, жадливий крик, у якому було щось неприродне. Хто хоч раз чув бойовий вигук індіанців, завжди безпомилково впізнає його. Ну що, Ункасе? – звернувся розвідник до молодого вождя знову мовою делаверів, коли той повернувся. – Що ти бачив? Чи видно наше багаття через ковдру?

Той коротко і впевнено заперечив тією ж мовою.

– Ззовні нічого не видно, – зауважив Соколине Око, незадоволено похитавши головою. – Наше схованка оторнута темрявою. Хто має намір трохи поспати, хай перейде до другої печери. Ми вирушимо дуже рано, щоб добратися до форту Едвард до того, як прокинуться мінги.

Кора спокійно погодилася, і нерішуча Аліса теж поспішила встати. Але, перш, ніж приєднатися до сестри, пошепки попросила Данкана піти з ними.

Ункас підняв ковдру, відкриваючи прохід сестрам, ті обернулися, щоб подякувати йому за цю послугу, і побачили як розвідник знову сидить перед згасаючим вогнищем, закривши обличчя руками. Весь його вигляд свідчив про те, що незрозумілий звук, який перервав їхню вечірню молитву, змусив його глибоко замислитись.

Гейворд захопив із собою палаючу соснову гілку, при її тьмяному палахкотінні дівчата оглянули своє нове укриття. Закріпивши смолоскип, Данкан сів поряд із супутницями. Вперше з того часу, як вони виїхали з надійно захищеного форту Едвард, молоді люди залишилися наодинці.

– Не йди від нас, Данкане! – попросила Аліса. – Ми не зможемо заснути, нам досі вчувається той жадливий лемент.

– Давайте насамперед перевіримо, чи безпечна наша схованка, – відповів Гейворд, – а потім поговоримо про все інше.

Він пройшов до віддаленого кінця печери, де був завішаний ковдрами ще один вихід. Відхиливши заслін, він з насолодою вдихнув свіжий подих водоспаду. Глибокою вузькою ущелиною прокладав собі дорогу один рукав річки. Вода проносилась біля самих ніг молодого офіцера, утворюючи, як йому здавалося, надійний захист від будь-яких небажаних гостей, а кілька родів вище, несамовито клекоючи, вирував водоспад.

– Природа створила непрохідний бар'єр з цього боку печери, – сказав він, – а оскільки ми знаємо, що інший вхід охороняють надійні та вірні друзі, я не бачу причин, чому б вам не прислухатися до поради нашого чесного господаря. Я певен, що Кора підтримає мене, розуміючи, що вам обом необхідно хоч трохи перепочити.

– Кора може погодитись з вашою думкою, але не зможе прислухатись до вашої поради, – відповіла старша сестра, вкладаючись поряд з Алісою на ложе із гілок сассафрасу, – адже не тільки цей жахливий крик заважає нам заснути. Подумай, Гейворде, чи ж можуть доньки спокійно спати, усвідомлюючи, як хвилюється їхній батько, не знаючи де і як проводять ніч його діти, що опинилися у диких лісах де їм загрожує стільки небезпек.

– Він солдат. Дійсно, йому відомі небезпеки, але йому відомі й переваги цих лісів.

– Але ж він – батько, і не зможе позбутися природних почуттів.

– Яким добрим він завжди був, виконував усі мої примхливі бажання! – крізь сльози промовила Аліса. – З нашого боку було дуже егоїстично наполягати на цій ризикованій подорожі.

– Можливо, я надто нерозсудливо домагалася його згоди на наш приїзд у такий неспокійний час, але мені так хотілося довести батькові, що, незважаючи ні на що, діти готові підтримати його в тяжку хвилину, – промовила Кора.

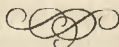
– Коли він почув про ваше рішення приїхати до форту Едвард, – лагідно промовив Гейворд, – у його душі відбувалася жорстока боротьба між страхом і любов'ю, але перемогла любов, тим паче, що ви так довго не бачилися. “Я не хочу їх зупиняти, Данкане, – сказав він. – Дай Боже, щоби всі захисники нашого молодого короля мали хоча б половину сміливості, яку проявила Кора”.

– А про мене він нічого не сказав, Данкане? – запитала Аліса. – Я впевнена, що він не міг забути своєї маленької Елсі!..

– Це абсолютно неможливо, – відповів молодий офіцер. – Він говорив про тебе, вживаючи безліч ніжних слів, їх я просто не наважуюся повторювати, проте беззастережно з ними погоджуюся. Одного разу він, навіть...

Данкан раптом замовчав, оскільки у той момент, коли він збирався передати Алісі лагідні слова люблячого батька, з лісу знову донісся той самий моторошний крик, який сповнив їхні серця невимовним жахом. Настала довга напружена тиша, мандрівники дивились один на одного, з жахом очікуючи повторення дикого вою. Нарешті ковдра, яка закривала вхід до їхньої вузької печери, відсунулася, і в отворі з'явився провідник. Виглядав він дуже розгубленим, не

знаючи, як відвернути небезпеку, що їм загрожувала; вочевидь перед нею були безсилями і його життєвий досвід, і мисливська мудрість.

РОЗДІЛ VII

*Вони не сплять.
Вся дика банда їх
Сидить на скелях.*

Грей

– За цих обставин ми більше не можемо ховатися, – сказав Соколине Око. – Ці страшні крики – попередження. Нехай молоді леді залишаються тут, а ми з могіканами піднімося на скелю сторожити. Гадаю, що майор також приєднається до нас.

– Тобто небезпека очевидна? – запитала Кора.

– Лише той, хто подає ці дивні звуки, немов попереджаючи нас, знає, що нам загрожує. Ми не можемо не зважати на знамення і ховатися далі. Навіть лагідний душею співак не залишився байдужим і каже, що “готовий до бою”. Але якби нас чекав просто бій, усе було б зрозуміло, і ми б легко впоралися з цим. Але я чув, що, коли між небом і землею розносяться такі пронизливі крики, це віщує про зовсім незвичну війну.

– Мій друже, якщо дійсно підставою для страху є якісь надприродні сили, – спокійно зауважила Кора, – у нас немає причин хвилюватися. А ви певні, що наші вороги не винайшли нового підступного шляху для того, щоб вселити в наші душі страх, а потім захопити зненацька?

– Леді, – урочисто відповів провідник, – протягом тридцяти років я прислухався до усіх лісових звуків, як дослухається мисливець, життя і смерть якого залежать від гостроти його слуху. Мене не введуть в оману ні завивання пантери, ні свист дрозда, ані будь-які вигадки диявольських мінгів. Я чув, як стогне ліс, немов людина у жорстокій тузі; слухав, як виспіває вітер між гілками дерев; чув тріскіт блискавки, коли вона розсипається на іскри і запалює чагарники, – але все це я сприймав, як розваги Того, хто сотворив усе навкруги. Але ні могікани, ні я – чистокровний білий – ніколи не чули нічого подібного. Тому ми вважаємо, що це знамення неба, передане задля нашого добра.

– Дивно... – промовив Гейворд і взяв пістолети, які він, зайшовши до печери, залишив на камені. – Що б це не було: знак миру чи заклик до бою – треба діяти. Показуй дорогу, друже, я йду за тобою.

Усі відчули приплив енергії, коли вийшли з душної печери і з насолодою вдихнули свіжу прохолоду, що здіймалася над водоспадами. Сильний нічний вітер віяв над поверхнею води, ніби заганняючи її ревіння у глибокі печери, з яких він потім виривався з клетотом і гуркотом, неначе грім, що лунає серед далеких гір. Зійшов місяць, і його промені вже виблискували на воді; але скелю,

на якій вони стояли, все ще огортала темрява. За винятком хлюпотіння води й сильних подихів уривчастого вітру, нічого не порушувало нічного спокою, навкруги панувала повна тиша. Дарма очі тих, що стояли на скелі, уважно вдивлялися у протилежний берег, намагаючись вловити найменші ознаки життя, які могли б пояснити природу незрозумілого лементу. Але примхливе місячне світло виривало з п'єми лише голе каміння і стрункі нерухомі дерева.

– Нічого, тільки морок і спокій гарного вечора, – прошепотів Данкан. – Коро, уявляєш собі наше захоплення цим краєвидом, цією натхненною самотністю за інших обставин! Уяви собі, що ми в безпеці, і те, що зараз наганяє страх, може стати нагодою для втіхи...

– Послухай! – перебила його Аліса.

Попередження виявилось зайвим: знову почувся той самий зловісний звук. Ніби виходячи з глибини ріки, і вириваючись із тісняви стрімчаків, він прокотився лісом і потроху завмер десь у даліні.

– Як можна назвати цей лемент? – запитав Соколине Око після того, як затих останній відгомін. – Якщо хтось розуміє, у чому справа, нехай скаже. Але я вважаю, що це неземний звук.

– Тоді я спробую пояснити вам, що це є насправді, – сказав Данкан. – Я добре знаю цей звук, бо часто чув його на полі бою за обставин, які часто супроводжують солдатське життя. Це тужний стогін коня, який часто виривається з його горла від болю, але інколи й зі страху. Можливо, на мого бойового коня напали хижі звірі, або він бачить небезпеку, якої не може уникнути. Я не зміг розпізнати цього крику, доки був в печері, але тепер не помиляюся.

Розвідник та індіанці вислухали це пояснення з великим зацікавленням, як люди, що сприймають щось нове, одночасно позбавляючись старого, що виявилось хибним.

– У-у-ух, – промовили схвально могокани, зрозумівши суть.

Соколине око задумався, а згодом відповів:

– Я не можу спростувати ваших слів, оскільки мало знаю коней, хоч і народився там, де їх багато. Мабуть, вовки загрожують їм з високого берега, і налякані тварини кличуть людей на допомогу... Ункасе, – звернувся він до молодого могоканина мовою делаверів, – візьми пірогу, спустися за течією і кинь палаючу головошку у зграю, інакше ми залишимося вранці без коней, а вони нам дуже потрібні.

Молодий індіанець уже було спустився до води, щоб виконати доручення, але цієї миті з протилежного берега пролунало потужне вовче виття й швидко віддалилося у гліб лісу, так, ніби нажахані чимось хижакі залишили можливу здобич і втекли. Ункасе поспішив повернутися, і троє друзів знову якийсь час тихо радилися.

– Ми були схожі на мисливців, що протягом багатьох днів не бачили сонця і втратили орієнтир, – промовив Соколине Око, звертаючись до супутників. – Тепер ми знову побачили свій шлях, який уже звільнений від перешкод. Сідайте під отой високий бук, його тінь густіша, ніж від сосен, і почекаємо, яке ще випробування пошле нам Господь. Розмовляйте пошепки, але краще, якщо якийсь час кожен буде спілкуватися тільки зі своїми думками.

Розвідник говорив серйозно і переконливо, без жодних ознак страху чи тяжкого передчуття. Його короткочасна невпевненість, спричинена незрозумілими звуками, щезла, коли стала відома їх справжня причина, і тепер він, хоч уповні усвідомлював усю складність ситуації, був сповнений енергії, властивої його стійкій вдачі. Обидва тубільці також поводитися впевнено. Вони влаштувалися так, щоб мати можливість спостерігати за всім, що діється на обох берегах річки, залишаючись непомітними для сторонніх очей. За цих обставин Гейворд і його супутники вважали за потрібне наслідувати обережну поведінку своїх провідників. Молодий індіанець виніс із печери купу гілок сассафрасу, поклав її у розщелину між двома печерами, і запропонував Корі та Алісі розташуватися на ній під захистом високої скелі, запевнивши, що їм ніщо не загрожує. Гейворд сів поблизу від них, щоб мати можливість спілкуватися впівголоса. Дейвід, за прикладом тубільців, влаштувався між камінням, старанно сховавши свої довгі кінцівки від сторонніх очей.

Так минуло кілька годин. Місяць досягнув zenіту, і його ніжні промені прямовисно освітлювали сестер, котрі мирно спали, притулившись одна до одної. Данкан вкрив їх великою шаллю Кори, і прихиливши голову до каменя, також задрімав. Зі сторони Девіда доносились такі звуки хропіння, які, без сумніву, у хвилини неспання образили б його делікатний слух. Словом, усі, крім Соколиного Ока та могокан, на якийсь час забулися у тривожній дрімоті. Натомість пильність вірних захисників ні на хвилину не слабшала. Нерухомі, як скеля, з якою вони майже злилися, всі троє лежали, зосереджено вдивляючись в темну стіну дерев, що росли по обидва боки вузької річки. Вони, здавалося, навіть не дихали, жодним звуком не порушуючи нічної тиші. Вочевидь, така надзвичайна обережність прийшла з досвідом, і ніякі хитрощі підступних ворогів не могли застати їх зненацька. Та нічого не сталося. Місяць зайшов; на сході над верхівками дерев з'явилася блідорожева смуга, сповістивши про початок нового дня.

Тоді Соколине Око вперше поворухнувся. Він підповз до Данкана і розбудив його.

– Час вирушати, – прошепотів розвідник. – Розбудіть дівчат і, тільки-но я підведу пірогу до зручного місця, приготуйтеся спуститися до річки.

– А ніч пройшла спокійно? – запитав Гейворд. – Мою пильність скорив сон.

– Навкруги все тихо, як було опівночі. Збирайтеся мовчки, але послішіться.

На цей час Гейворд уже прокинувся зовсім. Він наблизився до сплячих дівчат, відхилив шаль. Кора напівсвідомо підняла руку, ніби захищаючись, а Аліса уві сні ніжно пролепотіла:

– Ні, ні, любий татку, нас не покинули, з нами був Данкан.

– Так, моя мила дівчинко, – схвильовано прошепотів юнак, – Данкан тут, з вами, і поки він живий, а ви в небезпеці, він вас не залишить!.. Коро! Алісо! Прокидайтеся! Час вирушати.

Зненацька Аліса пронизливо скрикнула, а нажахана Кора підскочила й випрямилася у весь зріст. Не встиг майор вимовити останні слова, як навкруги здійнявся страшенний галас, почулися такі пронизливі крики та завивання, що навіть у Данкана кров захолодила в жилах. Якусь хвилину здавалося, що все повітря заповнили пекельні духи, втілюючи свою люту ненависть у дикі вигуки. Над

переляканими мандрівниками несамовите виття неслося звідусіль: з лісу, з ущелин, з водоспаду, зі скель, із глибини ріки, з повітря. Під звуки цього страшного шуму Девід випростався і, закривши вуха руками, вигукнув:

– Що це за какофонія? Може розверзлися пекельні склепіння? Людина не може видавати такі звуки!

З протилежного берега річки його необережний рух викликав залп пострілів відразу з кількох рушниць. Нещасний співак непритомний впав на каміння, на якому він ще кілька хвилин тому так безтурботно спав. Могікани сміливо відповіли криками на бойові вигуки ворогів, які, побачивши, що Девід впав, радісно завили. Зав'язалася шалена перестрілка; але обидві ворожі сторони не понесли жодних втрат, оскільки й ті, й інші ні на мить не залишали прикриття. Данкан напружено прислухався, сподіваючись вловити плескіт весел; він вважав, що тільки втеча могла їх врятувати. Річка, як і раніше, проносила свої води повз скелі, але піроги ніде не було видно. Гейворд уже навіть подумав, що розвідник втік, покинувши їх напризволяще, коли раптом на скелі під його ногами зблиснув вогонь, і люте завивання, що поєдналось з передсмертним криком жертви, підтвердили точність пострілу Соколиного Ока. Отримавши відсіч, нападники замовкли, і над річкою знову запанувала тиша.

• Данкан скористався моментом, підповз до нерухомого Девіда й обережно переніс його до ущелини, в якій ховалися сестри. Невдовзі до них приєдналися інші.

– Скальп бідахи віцілів, – зауважив розвідник, провівши рукою по голові Девіда. – Але це доказ того, що довгий язик може накликати біду. Це ж просто безумство – випростатися у весь свій величезний зріст на голій скелі перед очима розлючених дикунів. Дивуюсь, як він ще залишився живий!

– То він не помер? – запитала Кора тремтячим голосом, який свідчив про те, що страх боровся в її душі із вродженою рішучістю. – Чим ми можемо допомогти нещасному?

– Він живий і за якийсь час отямиться. Це буде йому добрим уроком на майбутнє, – відповів Соколине Око, скоса подивившись на нерухоме тіло, тим часом продовжуючи заряджати свою рушницю. – Занеси його до печери, Ункасе, і поклади на гілки сассафрасу. Чим довше він спатиме, тим краще для нього, тому що йому буде важко знайти прикриття для своєї довжелезної фігури, а співи не врятують його від ірокезів.

– Ви вважаєте, що напад може повторитися? – запитав Гейворд.

– Чи може голодний вовк задовольнитися одним куснем м'яса? Макуаси втратили одного воїна, і їм не вдалася несподівана атака. У таких випадках вони зазвичай на якийсь час відступають. Але негідники спробують обдурити нас іншим способом, щоб такі зняти наші скальпи. Головна наша надія, – продовжував він, з тривогою подивившись на супутників, – утримати цю скелю, поки не надійде допомога від Манро. Дай Боже, щоб вона не забарилася. І щоб це був хтось, хто добре знає індіанські звичаї.

– Ви чули, що на нас чекає, Коро? – запитав Данкан. – Ми можемо сподіватися лише на те, що ваш батько, з його досвідом, зробить усе можливе. Тож ідіть з Алісою до печери, там, принаймні, вас не зачепить ворожа куля, і ви зможете хоч як-небудь допомогти нашому бідному співакові.

Сестри пішли услід за ним до печери, де лежав нерухомий Девід, але стогони свідчили, що свідомість до нього вже повернулася. Данкан доручив дівчатам опікуватися ним і збирався вийти, коли почув схвильований оклик Кори. Обернувшись, він побачив, що дівчина смертельно зблідла, уста її тремтіли, а в очах був вираз невимовної тривоги.

– Данкане! – сказала вона. – Пам'ятай, як залежить наше життя від твоєї безпеки. Пам'ятай, що батько довірив нас тобі, та як багато залежить від твоєї обережності. Одним словом, – додала вона, раптом сильно почервонівши, – пам'ятай, що тобою дорожать усі, хто носить ім'я Манро.

– Якщо є щось здатне посилити мою щирю любов до життя, – відповів Гейворд, мимоволі переводячи погляд на Алісу, – то це те, що я почув. Як майор шістдесятого полку, я мушу взяти участь в обороні. Це буде не важко: ми мусимо лише декілька годин відбивати напад дикунів.

Не чекаючи відповіді, він примусив себе залишити сестер і приєднався до розвідника та могокан, які все ще лежали в ущелині між двома печерами.

– Кажу тобі, Ункасе, – говорив мисливець, коли до них підповз Гейворд, – ти неощадно використовуєш порох, тому віддача рушниці заважає кулі летіти й влучати в ціль. Незначна кількість пороху, легка куля, тверда рука – і ти майже безпомилково досягнеш бажаної мети. Я переконався у цьому на власному досвіді... А тепер, друзі, повернемося в наше укриття, тому що ніхто не може знати наперед, коли і звідки з'являться макуаси.

Індіанці мовчки розмістилися в ущелинах між скелями так, щоб їм було видно всіх, хто наблизиться до підніжжя водоспаду. Посередині їхнього невеличкого кам'яного острівця росло кілька низьких сосен, які утворили гайок. Власне сюди зі швидкістю оленя кинувся Соколине Око, прудкий Данкан поспішив за ним. Там вони, як могли, замаскувалися серед чагарників і уламків каміння. Над ними височіла гола скеля, з обох боків якої плескотіла й нуртувала вода, звергаючись у прірву. Оскільки вже зовсім розвиднілося, протилежний берег більше не губився у темряві, і розвідникові було добре видно все, що діялося під куполом похмурих сосен.

Довго тягнулося тривожне очікування нової атаки. Данкан уже сподівався, що втрати ворога були значнішими, ніж їм здавалося, і напад не повториться. Та коли він висловив цю думку, Соколине Око тільки недовірливо похитав головою:

– Ви не знаєте макуасів, коли сподіваєтесь, що вони так легко відступлять без бажаних скальпів, – відповів він. – Адже сьогодні вранці їх там було не менше сорока, і вони знають, скільки нас і хто з нами, тож не варто сподіватися, що все так легко скінчиться... Тихо! Подивіться на ріку, вверх за течією, туди, де струмені переливаються через скелю. Я буду не я, якщо ці відчайдушні дияволи не перепливли через бурхливий потік, щоб досягти верхньої частини острова... Обережно! Ховайтеся, бо залишитеся без волосся на голові!

Гейворд підняв голову, і виглянув із-за прикриття. Те, що він побачив, було чудом найвищої майстерності та відчайдушності. Вода згладила краї м'якої скелі так, що перший виступ водоспаду був менш стрімким і прямовисним, ніж інші. Побачивши край, де вода тихо омиває берег острівця, кілька жадібних ірокезів

кинулися в потік і попливли до того місця, знаючи, що звідти легко буде дістатися на острів, де причаїлися бажані жертви.

Ледве Соколине Око промовив ці слова, чотири людські голови визирнули із-за колод плавника, що зачепилися за каміння. Наступної миті в зеленій піні водоспаду поблизу острова з'явилася п'ята постать. Дикун з усіх сил намагався досягнути місця, де закріпилися його товариші, і це йому майже вдалося. Він уже простягнув руку їм назустріч, але бурхливий потік зі страшеною силою потягнув його у вир водоспаду. Нараз його постать з піднятими догори руками нібито злетіла у повітря та шезла у зяючій безодні. Із вирви донісся дикий розпачливий крик. Потім все змовкло; запанувала хвилина моторошного затишшя.

Першим щирим бажанням Данкана було кинутися на допомогу нещасному, але залізні лещата рук розвідника прикували його до місця.

– Ви хочете розкрити мінгам місце нашої схованки? Це означало б вірну смерть для всіх нас, – суворо сказав він. – І ще, це зберегло нам один заряд. А бойові припаси нам зараз дорогі так, як хвилиний перепочинок для загнаного оленя. Переверте свої пістолети – від туману могла відсиріти сірка. Приготуйтеся до бою. Я почну стріляти, як тільки вони підуть у наступ.

Соколине Око засунув палець в рот і голосно свиснув. У відповідь почувся свист зі скелі, де переховувалися могікани. Данкан помітив, як над плавниками піднялися голови ірокезів і одразу ж зникли. Потім він почув тихий шурхіт позаду себе і, повернувши голову, побачив Ункаса, що повз до них. Коли молодий вождь надзвичайно тихо і спокійно зайняв позицію, Соколине Око звернувся до нього мовою делаверів. Гейворд нетерпляче і збуджено очікував подальшого розвитку подій, а розвідник використав цей час для того, щоб прочитати своїм товаришам цілу лекцію стосовно обережного користування зброєю.

– Зі всіх видів зброї, – розпочав він свої настанови, – двоствольна нарізна рушниця з легкого металу – найнебезпечніша. Але, щоб користуватись нею потрібні: тверда рука, гострий зір і хороший приціл; тільки тоді виявляться усі її переваги. Зброярі, що роблять мисливські рушниці й короткі...

Але тут Ункас прошепотів:

– Тихо!

– Я бачу їх, хлопче, добре бачу, – продовжував Соколине Око. – Вони готуються до нападу, інакше б тримали свої мерзенні спини за колодами... Ну, що ж, нехай! – додав він, оглядаючи свою рушницю. – Перший із них, звісно, загине, навіть, якби це був сам Монкальм.

Із лісу знову почулося дике завивання, тієї ж миті четверо дикунів вискочили з-за скелі, за якою вони укривалися. Гейворд хотів кинутися їм назустріч, але стримався, наслідуючи виражену поведінку розвідника й Ункаса. Коли гурони, дико завиваючи, довгими стрибками наблизилися на відстань кількох ярдів, Соколине Око поволі підняв рушницю й вистрелив. Той, що біг першим, підстрибнув, як поранений олень, і впав обличчям на каміння.

– Тепер, Ункасе, твоя черга, – вигукнув розвідник, витягуючи з-за поясу свій довгий ніж. – Останній із цих галасливих чортів – твій. Із двома іншими впроасмося ми.

Коли Ункас виконав наказ, залишилося два живих ірокеза. Гейворд дав один зі своїх пістолетів розвідникові, і вони вистрілили майже водночас, але обидва невдало.

– Я так і знав! Я ж казав! – пробурмотів Соколине Око, презирливо жбурнувши невеличку зброю у водоспад. – Ходіть, кровожерливі собаки, спробуйте зустрітися з чистокровним білим!

Не встиг він вимовити цих слів, як перед ним виросла велетенська фігура дикуна з хижим, лютим обличчям. У той же час Гейворд зіткнувся віч-на-віч з іншим. Соколине Око та його противник з однаковою спритністю схопили один одного за підняті руки, що стискали страшні ножі. Якусь хвилину вони стояли нерухомо, напружуючи м'язи і силкуючись здолати один другого. Нарешті загартовані мускули білого взяли верх над менш тренованими м'язами індіанця, рука якого поволі зігнулася під тиском розвідника. Соколине Око швидко визволив свою озброєну руку та вправно влучив ножем просто в серце ворога.

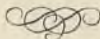
Тим часом становище Гейворда було смертельно небезпечним. Він втратив свою коротку шпагу уже при першій ж сутичці. А оскільки в нього не було жодної іншої зброї, все залежало від його спритності та рішучості. Данканові не бракувало ні того, ні іншого, але він зустрів гідного противника. На щастя, йому вдалося обеззброїти суперника, і ніж індіанця впав на камінь біля їхніх ніг.

З цього моменту почалася відчайдушна боротьба: кожен намагався скинути іншого зі скелі у вир водоспаду.

З кожною хвилиною вони поступово наближалися до краю прірви, де мала відбутися остання сутичка. Противники вкладали у боротьбу всі свої сили, і нарешті обидва, хитаючись, зупинилися над безоднею. Гейворд відчував, як пальці дикуна впиваються йому в горло, бачив зловісний усміх індіанця, який надіявся потягнути за собою у прірву ворога. У цей вирішальний момент молодий офіцер побачив чиясь темну руку, що тримала блискучий ніж, і відчув, як послабшав натиск індіанця. З перерізаних сухожилів на зап'ясті дикуна полилася кров. Пальці гурона миттєво розтиснулися, і сильні руки Ункаса відтягли Данкана від краю прірви. Але молодий майор все ще не міг відірвати погляду від лютого й розчарованого обличчя ворога, що падав у безодню.

– В укриття! – закричав Соколине Око, який на той час також переміг свого противника. – Якщо вам дороге життя, ховайтесь за скелі. Це ще тільки половина роботи.

Молодий могіканин і Гейворд відразу поспішили піднятися догори, де знайшли надійне укриття серед кущів і скель.

РОЗДІЛ VIII

*Вони не поспішають ще,
Ці месники землі батьків.*

Грей

Соколине Око своєчасно застеріг від небезпеки. Під час смертельної сутички, яку ми щойно описали, жоден людський звук не порушив одноманітного гулу водоспаду. Вочевидь тубільці, що ховалися на протилежному березі, напружено слідували за пересбігом сутички. А оскільки боротьба проходила з перемінним успіхом, вони не стріляли, боячись влучити у своїх друзів. Але як тільки бій скінчився, з іншого боку річки піднявся дикий, лютий рев і пролунали перші постріли. Потім кулі посипалися градом, здавалося, стріляючи по скелі без певної мішені, ірокези намагалися вилити свою безсилу лють і розчарування на німе каміння острова.

Чінгачгук, який під час сутички залишався непорушним у своєму укритті, зробив кілька влучних пострілів у відповідь. Почувши переможний вигук Ункаса, задоволений батько крикнув у відповідь і продовжував стріляти, надійно захищаючи підступи до печери. Так минуло багато хвилин, хоча ніхто не зауважував біг часу. Нападники то стріляли безперервно, то затихали, обмежують окремими пострілами. Хоча навколишні скеля, дерева і куці були повністю іосічені кулями, їхнє укриття було таким падійним, що всі, крім Девіда, не отримали жодного поранення.

– Нехай палять свій порох, – промовив поміркований розвідник, не зважаючи на свист куль, що одна за одною пролітали біля тієї скелі, де він лежав. – Це на краще; куди все закінчиться, ми підберемо кулі. А я думаю, що ці дияволи скоро переконаються, що старе каміння не почне просити у них помилування... Ункасе, хлопче, ти надаремно витрачаєш порох і сиплеш його надто багато. Рушниця віддає і це заважає тобі точно влучити в ціль. Я ж наказував тобі влучити тому негідникові, що весь час підстрибує, під білу риску, а твоя куля потрапила на два дюйми вище. Ці мінги живучі, як змії, а тому треба розправлятися з ними швидко.

Горді риси молодого могіканина освітилися спокійною усмішкою, яка означала, що він розуміє англійську мову, однак нічого не відповів.

– Даремно ви дорікаєте Ункасу в нерозсудливості та недосвідченості, – втрутився Данкан. – Він, незважаючи на власну безпеку, холоднокрівно й без жодного вагання врятував мені життя. Я буду йому вірним другом, і ніколи не забуду, чим я йому зобов'язаний.

Ункас трохи підвіся і щиро потиснув, протягнуто Гейвордом, руку. Він зробив це з такою гідністю, що Данкан забув і про походження, і про суспільне становище свого нового друга. Тим часом Соколине Око, який спокійно та доброзичливо спостерігав за цим проявом взаємної симпатії між молодими людьми, сказав:

– У цих лісах друзі часто зобов'язані життям один одному. Можу сказати, що я сам не раз робив Ункасу таку послугу, і також дуже добре пам'ятаю, як він

рятував мене від смерті п'ять разів: три рази від мінгів, один раз під час переправи через Горікан і...

– Це була не випадкова куля! – раптом вигукнув Данкан, мимоволі відсахнувшись від скелі, де влучила куля і рикошетом впала на землю.

Соколине Око підняв безформенний шматочок металу, уважно роздивився його, похитав головою і сказав:

– Куля, що падає, ніколи не розплющується. Це може статися лише в тому разі, коли вона падає з неба.

Ункас підняв рушницю, і погляди всіх спрямувалися вгору. Всі зрозуміли у чому справа. На правому березі річки, якраз навпроти того місця, де вони сиділи, ріс старий кострубатий дуб; дерево, шукаючи простору, так нахилилося вперед, що його верхні гілки звисали над водою. Саме на них вмовстився один з ірокезів, сховавшись за стовбуром, хоча частину його тіла було добре видно.

– Ці дияволи вилізуть і на небо, аби тільки подолати нас, – сказав Соколине Око. – Не спускай з нього очей, хлопче, поки я заряджати свою рушницю. Потім ми спробуємо дістати його, стріляючи одночасно по обидва боки дерева.

Ункас чекав сигналу розвідника. Потім пролунало відразу два постріли. З вершини дерева посипалося листя і шматочки кори; вітер підхопив їх і розніс у різні сторони. Індіанець тільки глумливо розсміявся і зразу ж послав нову кулю, яка збила шапку з голови Соколиного Ока. З лісу знову вирвалися дикі вигуки, і над головами розвідника та його товаришів засвистіли кулі, примушуючи їх не рухатися з місця.

– З цим потрібно закінчувати, – сказав Соколине Око, стривожено озираючись навкруги. – Ункасе, поклич батька. Утрюх ми скинемо того хитрого шибеника з його сідала.

Прозвучав сигнал, і Чінгачгук одразу ж приєднався до них. Коли син показав досвідченому воїнові, де влаштувався їхній ворог, з вуст старого могіканина зірвалося лише звичне: “У-у-ух!”; жодним іншим чином він не висловив ні здивування, ні страху. Якийсь час Соколине Око й могікани про щось жваво радились на мові делаверів, і після цього всі троє зайняли позиції для здійснення задуманого плану.

З моменту як воїн, що сидів на дереві, був викритий, його постріли стали безладними й не досягали бажаної мети, оскільки, рушницю його досвідчених супротивників загрожували йому, як тільки він визирав з укриття. І все ж деякі його кулі долітали до тих, хто ховався в ущелині. Особливо приваблював ірокеза яскравий одяг Гейворда, який був пробитий уже в декількох місцях, а одна куля легко поранила руку.

Нарешті, підбадьорений обережністю ворогів, індіанець спробував спуститися нижче. Пильні очі могікан відразу помітили його ноги, що висунулися з-за стовбура на кілька дюймів, і їхні рушниці миттєво вистрілили. Гурон схилився до пораненої ноги, і все його тіло появилось з-під прикриття. Зі швидкістю блискавки Соколине Око скористався моментом і розрядив рушницю. Тієї ж миті зброя ворога впала в воду, а її володар завис над прірвою, відчайдушно чіпляючись обома руками за голу гілку.

– Стріляй, пристріли його, будь милосердним! – вигукнув Данкан, відвернувшись, щоб не бачити нещасного, якому загрожувала неминуча смерть.

– Ні! – промовив впертий розвідник. – Він однаково загине, а в нас обмаль пороху, до того ж такі сутички з індіанцями часом тривають кілька днів. Тут ми або переможемо, або залишимося без скальпів. А Бог, який сотворив нас, вселив у наші душі бажання берегти шкіру на голові.

Ніхто не міг заперечити такому суворому й непохитному рішення.

Крики в лісі затихли, стрілянина потроху вщухала; погляди й ворогів, й друзів були прикуті до нещасного, що висів між небом і землею. Тіло хиталося від подуву вітру, і, хоча з уст приреченого не було чути ні стогону, ні крику, на його смаглявому обличчі, коли воно поверталось до противників, незважаючи на відстань, можна було прочитати муки відчаю. Тричі почуття жалості виникало в душі розвідника, і він піднімав рушницю, але кожного разу перемагала розсудливість, і довге дуло поволі опускалося. Нарешті одна рука ірокеза ослабла й безсило повисла вздовж тіла. Якусь мить він відчайдушно намагався знову схопитися за гілку, але пальці марно хапали повітря. Блискавично пролунав постріл Соколиного Ока; кінцівки жертви конвульсійно здригнулися, голова впала на груди, і труп поринув у пінисту воду, яка понесла нещасного у вічність, звідки немає вороття.

Ця важлива перемога не була відзначена тріумфальними вигуками, навіть суворі могікаани з жахом мовчки переглянулися між собою. З лісу донісся одинокий пронизливий зойк, і знову все стихло. Тільки Соколине Око тверезо оцінював ситуацію. Він несхвально похитав головою і навіть вголос висловив незадоволення власною миттєвою слабкістю.

– Це був останній заряд пороху й остання куля у підсумку... Я діяв, мов недосвідчений хлопчисько, – сказав він. – Яка мені була різниця, впаде він живим чи мертвим!.. Ункасе, хлопче, сходи до піроги й принеси великий ріг, там весь запас пороху, який у нас лишився. Наскільки я знаю мінгів, він нам знадобиться до останньої крупинки.

Молодий могіканин підкорився, а розвідник ще раз невдоволено покопався у своєму підсумку й викинув порожню порохівницю. Раптом почувся пронизливий крик Ункаса, і навіть недосвідчений Данкан зрозумів, що це сигнал нової, несподіваної біди. Оскільки всі його думки були зосереджені на тих, хто ховався у печері, він скочив на ноги, цілком забувши про небезпеку. Усі інші, ніби піддаючись його імпульсивності, також кинулися до печери, не зважаючи на розсіяний вогонь ворога. Незвичний крик Ункаса змусив сестер і пораненого Девіда залишити укриття, і скоро всі зрозуміли, яке нещастя змусило їхнього мужнього молодого захисника втратити рівновагу.

Неподалік від скелі виднілася легка пірога розвідника; вона неслася по річці до водоспаду – вочевидь нею керувала невидима рука якогось плавця. Розвідник миттю підняв рушницю, натиснув курок; спалахнула іскра, але дуло відповіло мовчанкою.

– Пізно! Надто пізно! – вигукнув Соколине Око, розчаровано опустивши рушницю. – Негідник уже досягнув бистрини. Навіть, якби в нас був порох, я не надгогнав би його кулею.

У цей час відчайдушний гурон висунув голову з-за борту піроги і, пливучи за течією, змахнув рукою. З його грудей вирвався переможний крик. З лісу йому відповіли радісними криками й сміхом. Там розпочався такий галас, немов півсотні демонів з блюзнірським глумом святкували падіння ще однієї християнської душі.

– Смійтесь, смійтесь... диявольське поріддя, – бурмотів розвідник, сідаючи на виступ скелі і зневірено опускаючи рушницю до землі, – адже троє найшвидших і найкмітливіших стрільців у цих лісах виявилися не кращими за сухе бадилля чи тогорічні оленячі роги.

– Що ж робити? – запитав Данкан, поборовши перше почуття розчарування і знову готовий діяти. – Що з нами буде?

Замість відповіді Соколине Око тільки підняв руку й обвів пальцем маківку на своїй голові таким виразним жестом, що всі присутні безпомилково зрозуміли його значення.

– Але ж наше становище не може бути таким безнадійним! – вигукнув молодий офіцер. – Гурони ще не тут, ми можемо сховатися у печерах і завадити їм висадитися на наш берег!

– Як? Чим? – спокійно запитав розвідник. – Стрілами Ункаса, чи жіночими слізьми? Ні-ні, ви молоді, багаті, у вас багато друзів, і я розумію, що у ваші роки тяжко помирати. Але, – додав він і подивився на могікан, – пам'ятаймо, що ми християни. Покажемо індіанцям, що білі так само безстрашно проливають свою кров, як і червоношкірі, коли настає їх останній час.

Данкан повернувся у той бік, куди дивився розвідник, і те, що він побачив, підтвердило його найгірші передчуття. Чінгачгук в урочистій позі сидів на камені, відклавши набік ніж і томагавк, вийняв з пов'язки на голові орлине перо й пригладжував рукою свій єдиний жмуток волосся, нібито готуючи його для останнього, жакливого призначення. Обличчя його було спокійне й замислене, а у темних, променистих очах войовничий запал поступово змінювався виразом відстороненості та готовності до смерті.

– Я не вірю, що наше становище настільки безнадійне! – промовив Гейворд. – Може саме цієї миті до нас наближається підмога, і я не бачу ворогів. Мабуть, їм набридло ризикувати, не маючи надії на перемогу.

– Може, за хвилину... за годину ці підступні змії підповзуть до нас. А може, навіть у цю саму мить вони лежать десь поблизу й підслуховують нашу розмову, – відповів Соколине Око. – Але гурони з'являться і не залишать нам жодної надії. – Чінгачгуку, – звернувся він до товариша мовою делаверів, – брате, це був наш останній бій... Макуаси святкуватимуть перемогу над мудрим вождем могікан і блідолицем, що бачить вночі, як серед білого дня.

– Нехай жінки мінгів оплакують своїх загиблих, – відповів гордий індіанець з непорушною рішучістю. – Великий Змії могікан уже заповз у їхні вігвами й отруїв їхню перемогу плачем дітей, батьки яких не повернуться додому. Одинадцять воїнів заснули навіки далеко від могил своїх предків, і ніхто не скаже, де їх шукати, коли Чінгачгук замовкне навіки. Мінги! Приготуйте свої найгостріші ножі та найшвидші томагавки, адже найзапекліший ворог потрапив

до ваших рук... Ункасе, остання гілка благородного дерева, клич тих боягузів, нехай поспішають, доки не зм'якли їхні серця, перетворивши їх на жінок.

– Вони шукають свого мертвого серед риб, – відповів тихий м'який голос молодого вождя. – Гурони плавають разом зі слизькими вуграми! Падають з дерев, мов перестиглі плоди! А делавери сміються!

– Так-так! – пробурмотів розвідник, уважно слухаючи традиційні вигуки могікан. – Розігрили свої індіанські почуття і от-от закличуть макуасів прикінчити їх. Що ж до мене, то я – чистокровний білий, і помру так, як помирають білі люди – без глузування на устах і гіркоти в серці.

– Навіщо ж помирати? – промовила Кора, залишивши укриття, в якому до цього часу її утримував страх. – Адже дорога відкрита на всі боки. Біжіть у ліс і моліть Бога про допомогу. Йдіть, мужні воїни, ми й так багато чим зобов'язані вам. Не думайте про те, що станеться з нами.

– Ви погано знаєте ірокезів, леді, якщо вважаєте, що вони залишили нам шлях для втечі, – відповів Соколине Око, і відразу ж щиросердо додав: – Правда, якби ми пустилися уплав за течією, бистрина швидко віднесла б нас на відстань не досягну для їхніх голосів і пострілів.

– Тоді спробуйте! Навіщо збільшувати кількість жертв на втіху немилосердним ворогам?

– Навіщо? – перепитав розвідник, гордо озирнувшись навколо. – З тієї причини, що людині краще померти чесною смертю, ніж жити з нечистою совістю. Що ми скажемо полковникові Манро, коли він запитає нас про долю своїх дітей?

– Підіть до нього і скажіть, що прийшли за допомогою для них, – запально відповіла Кора, наблизившись до Соколиного Ока. – Скажіть, що гурони повели їх у дикі північні ліси, але що їх можна врятувати, якщо діяти швидко й рішуче. Якщо ж Небо забажає, щоб допомога запізнилася, передайте батькові... – тут голос Кори затремтів і в очах забриніли сльози, – наші любов, благословення й останні молитви. А також скажіть йому, щоб не оплакував нашої ранньої смерті, а смиренно – по-християнськи – чекав зустрічі з нами в кращому світі...

Суворе, обвітрене обличчя розвідника здригнулося. Проте, коли дівчина замовчала, він стиснув голову руками і глибоко замислився над її словами.

– Вона має рацію! – нарешті вирвалося з його стулених тремтячих уст. – І говорить як істинна християнка. Те, що, може вважатися гріхом для білої людини, згодиться індіанцеві. Чінгачгук! Ункасе! Ви чули, що сказала чорноока дівчина?

І він звернувся до своїх друзів мовою делаверів. Хоча говорив він тихо й повільно, але в тоні його вчувалася непохитна рішучість. Старший індіанець слухав його уважно й здавалося зважував кожне слово розвідника, усвідомлюючи важливість сказаного. Після хвилинного вагання Чінгачгук махнув рукою на знак згоди й сказав англійською “добре” з виразним індіанським акцентом. Потім підняв ніж і томагавк, повів їх на пояс, поволі підійшов до краю скелі, котрий був найменш помітним з берегів річки. Після хвилиної паузи показав на ліс і, промовивши кілька слів своєю мовою, ніби пояснюючи можливий маршрут, скочив у воду й шез з очей.

Розвідник затримався, щоб сказати декілька слів благородній дівчині, яка, полегшено зітхнула, побачивши, що її слова справили враження.

– Мудрість не є привілеєм старості, – сказав Соколине Око. – Ви дали дуже розумну пораду, проте я не хочу бути пишномовним. Якщо вас поведуть у ліс, тимчасово даруючи вам життя, зламуйте гілочки на кущах і кидайте їх на дорогу, відзначаючи шлях для того, хто піде на край землі, аби врятувати вас!

Тепло потиснувши Корі руку, він підняв рушницю, сумно подивився на неї, потім дбайливо поклав на землю і нарешті спустився до того місця, з якого сщез Чінгачгук. Якусь мить він висів над прірвою, тримаючись за скелю, і гірко промовив:

– Якби не скінчився порох, не було б цієї ганьби!

Потім він розтиснув руки, і над його головою зімкнулася вода в бурхливому потоці.

Тепер погляди усіх, хто залишався, звернулися до Ункаса, який спокійно стояв, спершись до скелі. Трохи почекавши, Кора сказала, вказуючи на річку:

– Вороги не помітили ваших друзів, і тепер вони, напевно, вже в безпеці. Чи не час і вам наслідувати їхній приклад?

– Ункас залишиться, – спокійно відповів молодий могоканин англійською.

– Це лише зробить наше ув'язнення ще тяжчим і зменшить шанси на порятунок. Ідіть, благородний юначе, – продовжувала Кора, опустивши очі під палким поглядом могоканина, підсвідомо відчуваючи свою владу над ним. – Ідіть до мого батька, як я вже казала, і будьте моїм гінцем. Скажіть йому, щоб він дав вам все необхідне для викупу свободи його доньок. Ідіть! Я хочу цього! Я благаю вас піти!

Зосереджений, спокійний погляд молодого вождя став сумним, але він більше не вагався: безшумними кроками підійшов до краю прірви і щез у каламутній воді. Затамувавши подих, усі дивилися на ріку, доки його голова не виринула над водою досить далеко від острівця. Набравши в груди повітря, Ункас знову зник під водою.

Усі ці важливі події відбулися протягом лише кількох хвилин. Подивившись останній раз услід Ункасу, Кора повернулася до Гейворда та промовила тремтливими устами:

– Я чула, що ви також вправно плаваєте, Данкане. То ж ідіть за ними! Наслідуйте приклад цих простодушних і відданих друзів!

– Тобто такого доказу вірності вимагає Кора Манро від свого захисника? – з гіркістю у голосі запитав молодий офіцер, сумно посміхнувшись.

– Зараз не час для марних тонкощів і непорозумінь, – відповіла вона. – У цей момент кожен повинен виконувати свій обов'язок. Нам ви тут більше нічим не допоможете, але ваше дорогоцінне життя ще може бути врятоване для інших близьких друзів.

Гейворд нічого не відповів, лише сумно подивився на чарівну Алісу, яка з дитячою довірливістю спиралася на його руку.

– Подумайте, – продовжувала Кора після короткого мовчання, під час якого вона, вочевидь, намагалася побороти біль, гостріший від страху, – адже найстрашніше, що нам загрожує – смерть, данина, яку всі ми маємо сплатити по волі Божій.

– Бувають нещастя гірші за смерть, – хрипло вимовив Гейворд, немов роздратований її настирливістю, – але людина, котра готова померти за вас, може побороти їх.

Кора перестала наполягати і, спустивши вуаль на обличчя, повела майже неприємну Алісу в глибину другої печери.

РОЗДІЛ ІХ

*Моя кохана, посміхнись,
На небо синє подивись,
І хмарка над чолом розтане.*

“Смерть Агрінніни”

Раптовий, майже магічний перехід від бурхливих подій до тиші, яка запанувала навкруги був таким несподіваним, що сприймався збудженою уявою Гейворда, як страшне марення. Хоча всі образи та події, що відбувалися перед його очима, дуже чітко закарбувалися в пам’яті, він ніяк не міг переконати себе в їх реальності. Нічого не знаючи про долю тих, що наважилися шукати допомоги і ввірилися струмистій річці, Данкан спочатку уважно прислухався до кожного звуку, сподіваючись якимось чином дізнатися, чи вдало скінчилася ризикована операція. Але дарма: після того, як зник Ункас, від одчайдушних шукачів пригод не лишилося жодних слідів.

Охоплений тяжкими сумнівами Данкан озирався навколо, намагаючись помітити якісь ознаки наближення ворогів, але також даремно. Видавалося, що все живе залишило лісисті береги річки. Затихли звуки, які ще зовсім недавно луною перекочувалися між столітніми деревами; чулися лише плескіт і вирування води, що здійснювалася та падала вниз згідно з неписаними законами дикої природи. Яструб, який до того уважно спостерігав за сутичкою з вершини засохлої сосни, тепер залишив своє сідало і кружляв над водою, вишукуючи здобич. Криклива сойка, голос якої був приглушений різкими вигуками дикунів, голосно заскрекотіла, немов стверджуючи свої непорушні права на лісову глухомань.

Ці прояви життя у самотньому місці вселили в душу Гейворда проблиск надії; і він, сповнений вірою на успіх, почав готуватися до нових випробувань.

– Гуронів не видно, – сказав він Девіду, який ще досі не міг отямитися від отриманого шоку. – Давайте сховаємося в печеру та покладемося на волю Провидіння.

– Я пам’ятаю, що разом із двома чарівними дівчатами співав псалом на славу Господа, – відповів напівпритомний співак, – а потім був суворо покараний за свої гріхи. Я нібито спав, але, навіть, уві сні мій слух вразили образливі звуки какофонії. Це був хаос. Здавалося зупинився час, і в природі не лишилося жодної гармонії.

– Відолашний! Ваше власне життя ледве не зупинилося! Вставайте, я відведу вас туди, де не буде жодних інших звуків, окрім співу псалмів.

– У шумі водоспаду звучить мелодія, і плескіт води приємно милує слух, – сказав Девід, збентежено притискаючи руку до чола. – Але, що це за крики й вигуки, які чуються звідусіль, немовби душі проклятих?..

– Ні-ні, – нетерпляче перебив його Гейворд, – крики змовкли, і я хочу вірити, що ті, хто викрикував, покинули ці місця... Тож ходімо туди, де ви зможете слухати тільки приємні звуки вашого співу.

Девід сумно посміхнувся, хоча не міг приховати задоволення, почувши похвалу своєму улюбленому мистецтву. Він більше не вагався та дозволив Гейвордові відвести себе в печеру, де він сподівався відпочити та заспокоїтися. Спершись на руку товариша, Девід увійшов через вузький отвір до печери. Потім Данкан набрав купу сассафрасу, заклав ним вхід і старанно замаскував усі щілини. За цим ненадійним бар'єром він повісив ковдри, залишені мешканцями лісу; таким чином у внутрішній печері стало темно, а зовнішня слабо освітлювалася з вузької ущелини, де вирував один рукав річки, щоб потім з'єднатися зі своїм близнюком кількома родами нижче.

– Мені не подобається закон тубільців, згідно з яким у безнадійному становищі людина повинна підкоритися нещастю без боротьби, – сказав Гейворд. – Наш принцип: “Поки є життя – існує надія,” – більш гуманний і якраз личить воїну. Тебе, Коро, я не буду втішати, у тебе достатньо мужності. Але як нам осушити сльози тремтячої дівчини, що притулилася до твоїх грудей?

– Я майже заспокоїлася, Данкане, – відповіла Аліса, вивільняючись з обіймів сестри і, крізь сльози, намагаючись здаватися спокійною, – вже заспокоїлася. Адже у цьому сховищі ми в безпеці: нас ніхто не знайде, нам не заповдіють зла, і ми можемо сподіватися на допомогу сміливих людей, які вже так багато для нас зробили.

– Ось тепер і наша ніжна Аліса говорить як донька полковника Манро, – сказав Гейворд, потиснув їй руку і пішов до виходу з печери. – Поряд з двома такими мужніми жінками чоловік просто мусить стати героєм.

Данкан сів на камінь біля входу в печеру і конвульсивно стиснув пістолет з похмурым виглядом людини, готової боротися до кінця.

– Якщо сюди придуть гурони, їм буде не легко зайняти цю позицію, – пробурмотів він і, прихиливши голову до скелі, завмер у терплячому очікуванні подальших подій, не спускаючи очей з підступів до їхнього укріття.

Знову настала довга, глибока, тривожна тиша. Свіже ранкове повітря проникло до печери і дещо підбадьорило її тимчасових мешканців. Минали хвилини і, оскільки ніщо не порушувало їхньої безпеки, у серцях молодих людей поступово зажеврїла надія, але жоден з них не наважувався висловити це голосно, адже кожної миті вона могла щезнути.

Тільки Девід не поділяв загального хвилювання. Промінь світла, що зазирнув у отвір печери, освітив його стомлене обличчя і сторінки маленького томика, які він поволі перегортав, ніби шукаючи якийсь псалом, відповідний до їхнього становища. Очевидно, він все ще був під враженням від розмови з Данканом. Нарешті його пошуки успішно скінчилися, і він оголосив: “Острів Уайт”, – потім

подув у свій камертон і проспівав кілька попередніх варіацій оголошеного гімну ніжним, мелодійним голосом.

– Може це небезпечно? – запитала Кора, подивившись на Гейворда.

– Бідолашний! Навряд чи хтось почує його слабкий голос через шум водоспаду, – відповів той. – До того ж печера поглине звук. Нехай втішається своїм улюбленим мистецтвом, це нікому не загрожує.

– Острів Уайт! – повторив Девід, урочисто роззираючись довкола, немов закликаючи до порядку своїх не завжди чемних учнів. – Це енергійна мелодія, написана на натхненні слова, тож заспіваймо її з належною повагою!

Після хвилинного мовчання, котре настроювало на відповідний лад, почувся голос співака, залунали тихі переливчасті звуки, нарешті тремтячий голос ослабленої людини наповнив печеру. Слабість співака не зашкодила патетичній мелодії, яка поступово заволоділа почуттями слухачів. Її не могли зіпсувати навіть витієваті словотворення авторів пісні, що імітувала псалом Давида. Аліса витерла сльози і дивилася на бліде обличчя Гамута з наївним захопленням, якого вона й не намагалася приховувати. Кора нагородила благочестиві зусилля тезки ізраїльського царя* схвальною посмішкою, а Гейворд відвів напружений погляд від входу до печери і дивився то на Девіда, то на Алісу, яка захопившись співом, здавалася цілком щасливою. Відверта симпатія слухачів розчулила прихильника музики, голос його зазвучав сильніше, не втративши чарівної ніжності, яка зворушувала оточуючих. З відновленою енергією він співав, заповнюючи глибокими, мелодійними звуками всі закутки печери. Коли раптом ззовні розлігся різкий крик; співак вмить замовчав, здавалося, його серце підступило до горла і задушило його.

– Ми пропали! – вигукнула Аліса, кидаючись в обійми Кори.

– Ще ні, ще ні! – відповів Гейворд схвильовано, але не втрачаючи мужності.

– Крик пролунав зі середини острова: напевно дикуни побачили своїх мертвих товаришів. Наразі вони не знайшли нашої схованки, і в нас ще є надія.

Якою б ілюзорною не була ця надія, слова Гейворда повернули сестрам мужність, і вони знайшли у собі сили мовчки чекати подальшого розвитку подій. Невдовзі пролунав ще один крик, а згодом весь острів наповнився шумом, галасом і тріумфальними вигуками дикунів, які очевидно перебували у стані несамовитої екстази.

Ці звуки швидко заповнили все навкруги. Частина тубільців залишилася внизу біля води, і вони перегукувалися з тими, що піднялися догори. Голоси наближались до печери, де перехувалися подорожні. Нарешті серед галасу пронісся переможний вигук у декількох ярдах від замаскованого входу в печеру. Гейворд вирішив, що їх знайшли, і остання надія згасла у його серці. Але дещо заспокоївся, почувши, що голоси доносяться з того місця, де білий мисливець неохоче розлучився зі своєю рушницею. Майор чітко розрізняв говірку індіанців; він чув не лише окремі слова, а й цілі фрази, вимовлені на канадському жаргоні, основою якого є французька мова. Кілька голосів разом вигукнули: “Довгий

* Англійське ім'я David (вимовляється – Девід) запозичене з Біблії, де розповідається про мудрого ізраїльського царя Давида, який написав знамениті псалми.

Карабін!" Це було ім'я, яким індіанці називали славетного мисливця і розвідника англійської армії. Тільки тепер Гейворд зрозумів, ким був їхній провідник.

"Довгий Карабін!", "Довгий Карабін!.." – чулося звідусіль, і ось уся шайка зібралася навколо трофею, що свідчив про вірогідну смерть грізного власника знаменитої рушниці. Після бурхливого обговорення, яке час від часу переривалося гучними вигуками, індіанці розійшлися, очевидно, сподіваючись знайти тіло заклятого ворога серед ущелин острова.

– Тепер, – прошепотів Гейворд, звертаючись до тремтячих сестер, – настав найнебезпечніший момент. Якщо вони не знайдуть нашу схованку – наше щастя! У будь-якому разі з розмов ірокезів можна було зрозуміти, що наші друзі врятувалися, і незабаром ми можемо очікувати допомоги від генерала Вебба.

Пройшло кілька напружених хвилин, під час яких тубільці ретельно обшукували острів. Гейворд виразно розрізняв шарудіння сухого сассафрасу і тріскіт гілок під ногами гуронів. Раптом ковдра, що закривала вхід до їхнього сховища, впала, і стало світліше. Кора злякано пригорнула Алісу до себе, а Гейворд скочив на ноги. Цієї миті десь із глибини зовнішньої печери почувся гучний вигук, це означало, що до неї ввійшли вороги, а за кілька хвилин там здійнявся страшенний галас.

Оскільки внутрішні переходи між двома печерами були розташовані дуже близько, Данкан розумів, що втеча не можлива. Він пройшов повз сестер і Девіда й став біля входу. Зараз лише декілька футів відділяли його від безжальних переслідувачів. Майор притулювся обличчям до щілини і з байдужим відчаєм виглянув назовні.

Просто перед собою, на відстані витягнутої руки він, побачив спину гігантського індіанця, який гучним, владним голосом видавав накази товаришам. За ним у глибині печери кілька дикунів перекидали і розглядали нехитре майно хороброго розвідника. Там, де раніше лежав поранений Девід, листя сассафрасу мало червоне забарвлення. З дикими переможними вигуками індіанці зруйнували примітивне ложе, віднесли закривавлене гілля до прірви і скинули вниз, уявляючи, що таким чином вони остаточно зводять рахунки з ненависним і небезпечним ворогом. Один з дикунів наблизився до вождя із закривавленою гілкою і, вказуючи на темні червоні плями, почав щось збуджено вигукувати, для Гейворда були зрозумілими тільки слова "Довгий Карабін". Трохи заспокоївшись, дикун кинув гілку на купу, зроблену Данканом, перед входом до другої печери. Інші наслідували його приклад, не припускаючи, що таким чином самі ховали людей, котрих шукали. Коли перед входом виросла щільна купа з хворостиння і сухих гілок, Данкан знову полегшено зітхнув. Легкою ходою він повернувся до середини печери і присів на камінь, з якого міг спостерігати за другим входом зі сторони річки. У цей час індіанці, ніби за командою, височили з печери і побігли до того місця, де нещодавно висадилися. Новий жалісний стогін сповістив про те, що вони знову зібралися біля тіл своїх загиблих товаришів.

Тільки тоді Данкан наважився подивитися на своїх супутниць, оскільки раніше боявся, що, побачивши його схвильоване обличчя, вони зовсім втратять мужність.

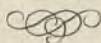
– Вони пішли, Коро! – прошепотів він. – Алісо, вони повернулися туди, звідки прийшли, ми врятовані! Хвала Богові за те, що врятував нас!

– Я також хочу подякувати Богові, – промовила Аліса, вивільняючись з обіймів Кори, і з вдячністю опускаючись на коліна на голе каміння. – Дякую Богові, що зберіг від сліз сивоголового батька і врятував життя тим, кого я так люблю!

Гейворд і Кора спостерігали за цим щирим виявом почуттів із гарячою симпатією. І Данкан подумав, що благочестя ніколи ще не отримувало більш прекрасного втілення, ніж юна Аліса. Очі її сяяли вдячністю, щоки спалахнули чарівним рум'янцем, здавалося, вона всю душу вклала в слова подяки. Та раптом дівчина заклала, слова, які вона збиралася вимовити, завмерли на устах, рум'янець змінився смертельною блідістю, ніжний блиск її очей погас, риси обличчя сповнилися жахом, а руки, які вона з подякою знімала до неба, простягнулися вперед, вказуючи на когось. Гейворд повернувся і побачив над виступом скелі, що звисав над входом до печери, жорстокі, злісні риси Хитрого Лиса.

У цій жахливій ситуації витримка не зрадила Гейвордові. З байдужого виразу обличчя гурона він зрозумів, що Маґа ще нічого не побачив у напівморозі печери. Він навіть збирався схватитися за виступ скелі, але цієї хвилини усвідомив, що відступати пізно. Тваринна радість і зловтіха, що засвітилися в очах ворога, змусили Данкана забути про обережність, він прицілився і вистрілив. Звук пострілу прозвучав, як вибух, і, коли дим розвіявся, на місці де щойно стояв їхній віроломний провідник, було порожньо. Підбігши до виходу, Гейворд встиг зауважити темну фігуру туземця – він крався уздовж вузького виступу скелі й невдовзі зник із виду.

Після пострілу серед дикунів запанувала моторозна тиша. Але, коли пролунав пронизливий і зрозумілий для них крик Маґа, тупіт ніг і несамопитий галас знову стали наближатися. Індіанці, переможно завиваючи, кинулися до входу в печеру, миттю розкидали купу хмизу, що його закривала, і увірвалися до середини. Гейворда і його супутників витягли з укриття, і вони опинилися в оточенні торжествуючих гуронів.

РОЗДІЛ X

*Боюсь, ми так же ранок просимо,
Як не помітили, коли стемніло.*

Шекспір, "Сон літньої ночі"

Коли минув перший шок після цього несподіваного нещастя, Данкан більш спокійніше почав спостерігати за поведінкою переможців. Він був дещо здивований тим, що всупереч розповсюдженим описам жорстокості індіанців

до полонених, вони з відвертою повагою ставилися не тільки до жінок, але й до нього. Гурони зацікавлено розглядали яскраві прикраси його мундиру, торкалися до них з очевидним бажанням привласнити. Але їх стримувала присутність вождя-гіганта, без дозволу якого ніхто не наважувався вдатися до насильства. Гейворд зрозумів, що його і Кору з Алісою вирішили милувати до якогось особливого моменту.

У той час, як молодші воїни виявляли слабкість до яскравих прикрас полонених, старші, більш досвідчені продовжували обшукувати печери з такою увагою, яка виказувала, що вони явно незадоволені захопленим трофеєм. Не знайшовши інших жертв, сповнені бажання помсти, вони повернулися до полонених чоловіків і почали чогось вимагати, постійно повторюючи ім'я "Довгий Карабін". Гейворд вдавав, що не розуміє їхніх наполегливих запитань, а Девід справді не знав французької мови. Нарешті Данкан стомився від цього допиту і, боячись викликати впертою мовчанкою гнів індіанців, оглянувся навколо, шукаючи очима Магуа, який міг допомогти йому зрозуміти, чого від нього вимагають.

Поведінка Хитрого Лиса була також незрозумілою. У той час, як його товариші намагалися задовольнити свою дитячу пристрасть до грабежу, привласнюючи жалюгідне майно розвідника, він спокійно стояв неподалік із таким задоволеним виглядом, ніби вже досягнув головної мети своєї, задля якої зрадив. Коли Гейворд зустрівся поглядом зі своїм недавнім провідником, він з жадом відвернувся, прочитавши в його очах зловісну загрозу. Однак, подолавши відразу, він все ж звернувся до нього якомога спокійніше.

– Хитрий лис поведеться надто вороже, – промовив він, – відмовляючись пояснити неозброєній людині, що говорять переможці.

– Вони питають, де мисливець, який знає усі стежки у цих лісах, – відповів індіанець ламаною англійською, торкнувшись рукою пораненого плеча, перев'язаного жмутом трави. – Довгий Карабін! У нього дійсно гарна рушниця і очі, що все бачать. Але, як і короткий пістоль білого вождя, його рушниця безсила забрати життя Хитрого Лиса.

– Лис надто хоробрий, щоб пам'ятати про рани, отримані в бою, і про руки, які їх завдали.

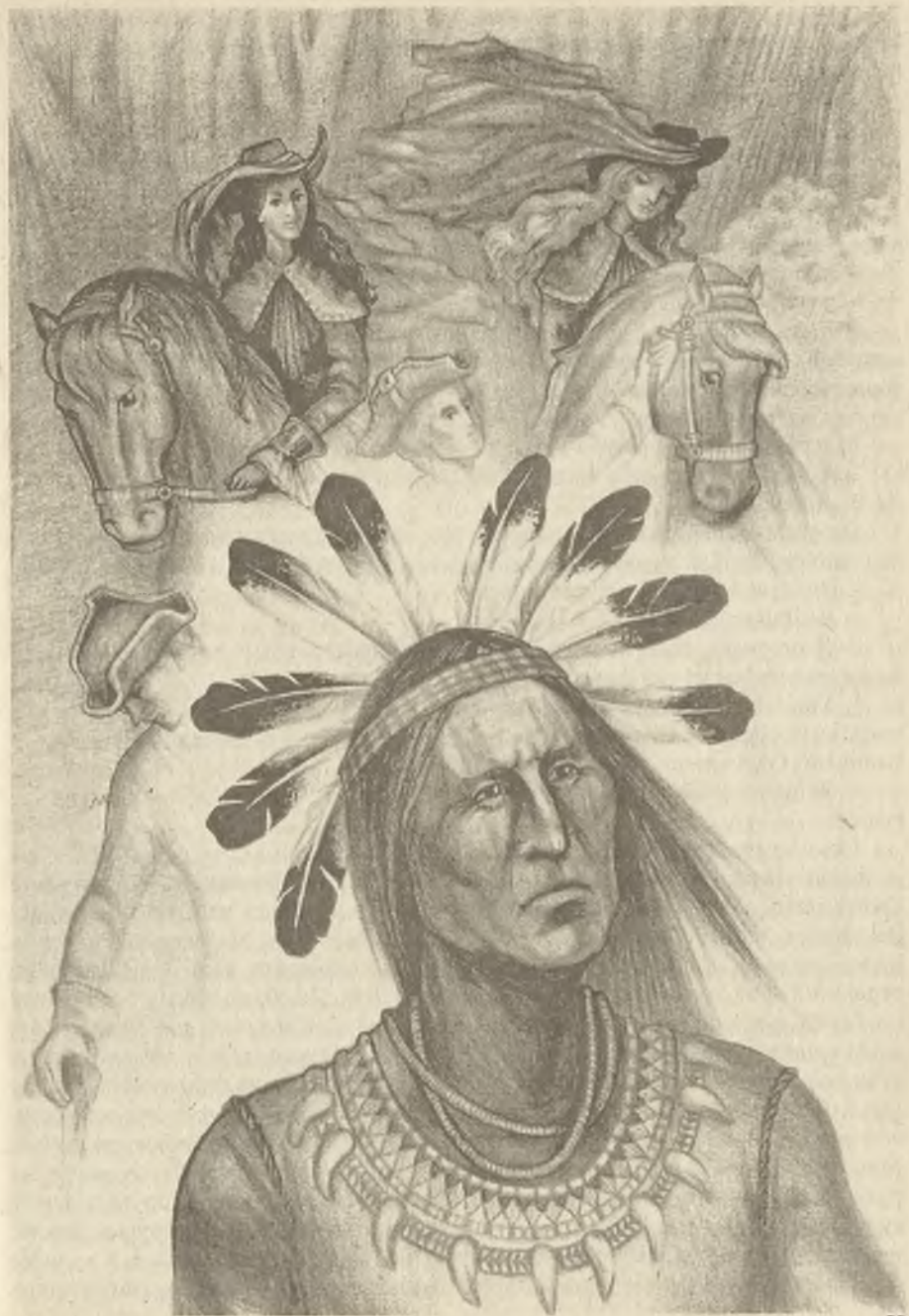
– Хіба це був бій? Адже стомлений індіанець відпочивав під деревом і жував кукурудзу. А хто послав у кущі повзучих ворогів? Хто витягнув ніж? Чи Магуа сказав, що його рука викопала із землі бойовий томагавк?

Оскільки Данкан не наважився спростовувати ці звинувачення і нагадувати індіанцеві про його зраду, а також не збирався просити пробачення, тому він промовчав. Магуа, здавалось, теж вирішив перервати розмову; і знову прихилився до скелі від якої відійшов у пориві гніву. Коли нетерплячі індіанці зауважили, що коротка розмова скінчилася, вони знову почали вигукувати ім'я "Довгий Карабін!"

– Чуєш? – байдуже сказав Магуа. – Гурони вимагають життя Довгої Рушниці, інакше вони задовольняться кров'ю тих, хто його переховує.

– Його немає, він пішов! Вам його не наздогнати.

Магуа холодно посміхнувся і презирливо відповів:

– Коли білий помирає, він думає, що знаходить спокій. Але червоношкірі вміють катувати навіть привидів своїх ворогів. Де його тіло? Нехай гурони побачать його скальп.

– Він не помер, а втік.

Магуа недовірливо похитав головою:

– Хіба він птах, що має крила? Чи риба, що плаває у воді, не дихаючи повітрям? Білий вождь вважає гуронів за дурнів.

– Хоч він і не риба, Довгий Карабін добре плаває. Він поплив униз за течією, коли скінчився порох, а очі гуронів закрило хмарою.

– А чому залишився білий вождь? – все ще недовірливо запитав індіанець. – Чи може він падає на дно, як камінь? Або скальп пече йому голову?

– Я не камінь, і це міг би підтвердити ваш мертвий товариш, що впав у водоспад, якби міг говорити! – роздратовано відповів молодий офіцер, користуючись образною мовою, звичною для індіанців. – Але білі вважають, що тільки боягузи кидають жінок у небезпеці.

Магуа щось пробурмотів крізь зуби, а потім сказав вголос:

– А делавери теж вміють так само добре плавати, як повзати між кущами? Де Великий Змій?

Почувши канадське прізвисько Чінгачука, Данкан зрозумів, що його недавніх товаришів гурони знали значно краще, ніж він сам, і неохоче відповів:

– Він також поплив униз за течією.

– А Швидкий Олень?

– Я не знаю, кого ви називаєте Швидким Оленем, – відповів Данкан, намагаючись затягнути розмову.

– Ункаса, – відповів Магуа, вимовляючи делаверське ім'я ще гірше, ніж англійські слова. – Олень, що скаче, так білі називають молодих могікан. То Швидкий Олень перескочив річку і втік у ліс?

– Якщо ти маєш на увазі молодого делавера, то він також поплив униз за течією.

Оскільки така втеча індіанців була цілком ймовірною, Магуа повірив і більше не цікавився полоненими. Але його товаришам власне ці втікачі й були потрібні. Зрозумівши, що розмова закінчилася, всі вони подивилися на Магуа, очікуючи пояснення. Хитрий лис вказав на річку і більше жестами, ніж словами, пояснив їм, що сталося. Щойно гурони усвідомили зміст сказаного, вони знову здійняли страшний крик, що свідчив про їхнє розчарування. Деякі, мов навіжені, побігли на берег, дико розмахуючи руками; інші плювали в річку, яка зрадила їх, знехтувавши правом переможців. Кілька найжорстокіших членів племені кидали у бік полонених погляди, в яких тільки звикле самовладання стримувало шалену лють. Один або двоє з них висловлювали свої ворожі почуття загрозливими жестами; очевидно, що ні стать, ні краса сестер не могли захистити дівчат. Молодий офіцер у відчаї намагався кинутися до Аліси, побачивши, як темна рука дикуна схопила її розкішне волосся, що спадало на плечі, другою рукою гурон проводив ножем над головою нещасної жертви виразні кругові жести, ніби показуючи, як він збирається позбавити її найгарнішої прикраси. Але ледве офіцер зробив крок уперед, могутня рука вождя стиснула його плече, мов лещата.

Зрозумівши, що з такими переважаючими силами противника боротьба марна, Данкан поклався на долю. Проте прагнучи хоч якийсь підбадьорити сестер, запевнив їх, що тубільці далеко не завжди здійснюють свої страшні погрози.

Але, заспокоюючи сестер, Данкан уповні усвідомлював усю небезпеку їхнього становища. Він добре знав, що авторитет індіанського вождя був досить умовним і підтримувався скоріше фізичною силою, ніж моральною перевагою. Тому небезпека збільшувалася пропорційно до кількості дикунів. Будь-який наказ визнаного вождя міг бути порушений щохвилини кимось, хто хотів помститися за друга або родича. Тому Данкан зберігав зовнішній спокій і впевненість, але майже непритомнів щоразу, коли хтось із розлочених переможців наближався до беззахисних сестер або похмуро поглядав на тендітні дівочі фігури.

Він дещо заспокоївся, коли він побачив, що вождь скликав воїнів на раду, яка, однак, тривала недовго і, оскільки заперечень не було чути, рішення прийняли одногосно. Під час розмови деякі тубільці наполегливо вказували у бік табору генерала Вебба, часевидь, побоюючись нападу з того боку. Це, мабуть, і прискорило їхнє рішення.

Ми вже розповідали про те, що верхня частина острова була скеляста. Це місце гурони й обрали для висадки. Вони перенесли туди пірогу, обійшовши водоспад. Схопившись руками за борти човна і притулившись до його корпусу, з десяток чоловіків віддалися на волю хиткої посудини, керованої двома найбільш досвідченими воїнами, які сиділи у ній таким чином, щоб бачити, що робиться попереду. Так вони добралися до краю острова – саме у тому місці, де їм не вдалося висадитися раніше. Тепер їх було більше, до того ж тепер вони мали вогнепальну зброю. Данкан зрозумів усе це, побачивши, що індіанці перенесли пірогу з верхньої частини скелі і спустили її на воду біля входу до зовнішньої печери. Ледве скінчилися ці приготування, вождь жестами наказав полоненим спуститися до води й сісти в пірогу.

Оскільки опір був неможливий, а вмовляння марними, Гейворд вирішив підкоритися і першим увійшов у човен, до нього відразу приєдналися сестри і все ще вражений Девід. Хоча гуронам і не було відомо про існування потоків між вирвами і порогами ріки, вони були досвідченими судноплавцями і не могли зробити серйозних помилок. Коли штурман, якому було доручено керувати човном, зайняв своє місце, всі інші відразу кинулися у воду, пірога попливла за течією, і за кілька хвилин полонені опинилися на південному березі річки, майже проти того місця, де вони висадилися напередодні.

Тут відбулася ще одна коротка серйозна рада. У цей же час із лісу вивели коней, котрих їхні власники вважали причиною свого нещастя. Тепер група розділилася. Великий вождь сів на Гейвордового коня і поїхав просто через річку в ліс. За ним у воду кинулася більшість його воїнів. Полонені залишилися під наглядом шести дикунів на чолі з Магуа.

Данкан тривожно спостерігав за всім цим і, зважаючи на незвичну стриманість дикунів, сподівався, що вони відведуть його як полоненого до Монкальма. Оскільки в біді розум працює посилено, а надія, хоч і дуже слабенька, живить уяву, він навіть припустив, що вороги хочуть використати батьківські почуття Манро, аби змусити ветерана зрадити королю. І хоча головнокомандувач

французької армії вважався дуже хоробрим і винахідливим воїном, було відомо, що до того ж він і хитрий політик, який не завжди дотримується принципів моралі. Це, до речі, було характерним для європейської дипломатії того часу загалом.

Усі ці роздуми Данкана виявилися цілком безпідставними. Частина племені, що пішла за вождем, рушила до Горікану, а їхня доля все ще була незрозумілою. Вирішивши дізнатися правду, Гейворд звернувся до Магуа, який тепер був господарем ситуації, якомога більше дружнім і довірливим тоном:

– Я хочу сказати Магуа те, що належить слухати тільки великому вождеві.

Індіанець презирливо подивився на молодого офіцера й відповів:

– Говори. Деревя не мають вух.

– Але гурони не глухі. Якщо молоді воїни почують ті слова, що належить слухати тільки вождеві, вони просто сп'яніють. Якщо Магуа не має бажання слухати, офіцер королівської армії може мовчати.

Індіанець поговорив про щось з товаришами, які абияк сіддали коней для дівчат, потім відійшов убік і обережним рухом звелів Гейвордові йти за ним.

– Тепер говори, – промовив він, – якщо твої слова не образять вух Магуа.

– Хитрий Лис виявився гідним імені, котре йому дали канадські батьки, – почав Гейворд. – Я бачу його мудрість і пам'ятаю все, що він зробив для нас, не забуду про це й тоді, коли настане час для винагороди. Хитрий Лис довів, що він не тільки мудрий вождь – він вміє вводити в оману ворогів.

– А що Магуа зробив? – холодно запитав індіанець.

– Що? Чи ж він не бачив, що лис повен ворогів, і навіть змія не зможе непомітно проповзти повз них? А потім, чи не заблукав він навмисно, аби засліпити гуронів? Чи не вдав, що повертається до свого племені, яке образило його та вигнало, як собаку? А ми? Хіба, зрозумівши його наміри, ми не допомогли йому, зробивши так, щоб гурони думали, нібито білий вважає свого друга ворогом? Чи ж це не так? А коли Лис своєю мудрістю засліпив очі й позатикав вуха гуронам, вони забули про те, що колись вигнали його і змусили втікати до могауків! Вони залишили Магуа на південному боці річки з полоненими, а самі вирушили на північ. То чи не збирається Магуа повернути назад, ідучи, як лис, по власних слідах, щоб відвести до багатого сивоголового шотландця його дочок? Так, Магуа, я все це бачу і вже думаю про те, якої винагороди заслуговує така мудрість і чесність. Насамперед, командир форту Вільям Генрі за таку послугу віддячиться, як належить віддячуватися великому вождеві. Магуа отримає не залізну, а золоту медаль, його порохівниця переповниться порохом, а в його торбинці задзвенить стільки грошей, скільки гальки на березі Горікану. Олені лизатимуть йому руки, знаючи, що марно втікати від пострілу тої рушниць, яку отримає вождь. Що ж до мене, я не знаю, чи зможу перевершити щедрість шотландця... Зачекай. Я... Так, я тобі...

– Так що ж дасть мені молодий вождь, що прийшов з країни, де сходить сонце? – наполягав гурон, помітивши, що Данкан завагався, збираючись скінчити перелік нагород чимось дуже бажаним для індіанця.

– Він зробить так, що вогненна вода з островів на Солоному Озері потече просто до вігваму Магуа, і він зможе пити її, доки його серце не стане легшим від пір'їни колібрі, а його подих солодшим від аромату дикої жимолості...

Хитрий Лис уважно слухав повільну мову Гейворда. Коли юнак згадав про те, що йому здається, нібито індіанець перехитрив власний народ, обличчя слухача прийняло вираз обережної стриманості. При згадці про те, що гурони вигнали його з рідного племені, в очах Магуа спалахнула така лють, що Данкан впевнився в ефективності свого методу. А коли молодий офіцер дійшов до частини, в якій вміло використав прагнення до помсти з одного боку і бажання наживи з іншого, він відчув, що завоював увагу дикуна. Лисиця тримався спокійно, з відповідною індіанською гідністю, обличчя його було серйозним, відчувалося, що він уже готував належну відповідь. Трохи подумавши, він поклав руку на своє поранене плече і запитав:

– Хіба друзі залишають такі знаки?

– Невже Довгий Карабін завдав би таку легку рану ворогу?

– А хіба делавери підповзають, як змії, до тих, кого люблять, вибираючи момент для нападу?

– Невже Великий Змій дозволив би почути своє наближення, якби, дійсно, хотів тебе вбити?

– А білий вождь часто стріляє просто в обличчя своїх братів?

– Чи ж він промахується, якщо дійсно заміряється вбити?

Після цих швидких питань і відповідей запанувала довга мовчанка. Щоб закріпити перемогу, Данкан хотів знову почати перераховувати можливі винагороди, але Магуа виразним рухом руки зупинив його і промовив:

– Досить! Хитрий Лис – мудрий вождь, і сам знає, що робити. Іди і не розмовляй. Говори тільки тоді, коли запитає Магуа.

Помітивши, що Лис з побоюванням поглядає у бік товаришів, Гейворд відразу відійшов, щоб ті не запідозрили якоїсь змови між ним та їхнім ватажком. Магуа підійшов до коней і зробив вигляд, що дуже задоволений старанністю підлеглих. Потім знаком наказав Гейвордові допомогти Корі й Алісі сісти на коней, оскільки англійською мовою користувався тільки в край важливих випадках.

Далі зволікати з від'їздом було неможливо, і Гейворд був змушений підкоритися. Допомагаючи сестрам, які, боячись зустріти люті погляди дикунів, майже не піднімали очей від землі, сісти на коней, Данкан пошепки вимовив кілька підбадьорливих слів. Кобилу Девіда забрали ті, що пішли з велетенським вождем, і її господар був змушений, як і Гейворд, далі йти пішки. Данкан, однак, був навіть задоволений, оскільки міг певною мірою сповільнити просування вперед; все ще досі сподіваючись на допомогу з форту Едвард.

Коли все було готове до від'їзду, Магуа наказав рушати і вийшов наперед, щоб вказувати шлях. За ним ішов Девід, який поступово почав розуміти весь трагізм ситуації, тим паче, що рана його майже не турбувала. Сестри їхали верхи услід, а Гейворд тримався поруч з ними. Індіанці крокували з обидвох боків полонених і замикали колону. Їхня пильність не послабшала ні на мить.

Всі мовчали, тільки Гейворд інколи звертався до дівчат зі словами підтримки, а Девід час від часу щось жалібно вигукував з поклоном людини, до всього готової. Вони рухалися на південь у напрямку майже протилежному шляхові, що вів до

форту Вільям Генрі. Незважаючи на те, що Маґуа, очевидно, дотримувався маршруту, узгодженого з вождем, Гейворд не полишав думки, що їхній провідник не міг так швидко забути про спокусливі обіцянки. До того ж, він добре знав індіанські звичаї і не сподівався, що їх поведуть прямою дорогою до місця призначення.

Миля за милею просувалися подорожні безкраїм лісом, але кінця цій довгій подорожі не було видно. Гейворд слідкував за сонцем, полудневі промені якого пробивалися через густі гілки, і чекав того моменту, коли Маґуа нарешті хитро змінить маршрут у бажаному для них напрямку. Іноді йому здавалося, що обережний дикун, зневірившись у можливості безпечно минути розташування війська Монкальма, вирішив повернути до прикордонного поселення, що підпорядковувалося видатному офіцерові королівської армії і вірному другові Шести Націй. Потрапити до рук сера Вільяма Джонсона було значно краще, ніж рухатися далі в напрямку Канади. Але для цього треба було пройти ще багато стомливих миль. Але з кожним кроком вони все більше віддалялися від театру воєнних дій, а отже від місць, де Данкан повинен був перебувати не тільки за покликком честі, але й обов'язку.

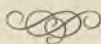
Кора пам'ятала наказ розвідника, і коли виникала нагода, простягала руку, щоб зігнути гілочку. Але індіанці пильно слідкували за кожним рухом полонених, тому робити помітки було важко й небезпечно. Кілька разів, зустрівши насторожений погляд тубільця, вона відсмикувала руку, немов чогось злякавшись. Тільки один раз їй вдалося здійснити свій задум, коли, відламавши досить велику гілку, вона несподівано впустила рукавичку. Це помітив один із гуронів, він підняв рукавичку і, зламавши всі інші гілки з куща так, ніби через нього пройшов якийсь звір, поклав руку на томагавк і виразно подивився на Кору так, що в неї зникло будь-яке бажання залишати позначки.

Обидва загони індіанців мали коней, тому полонені втратили надію, що їх знайдуть за відбитками копит.

Якби похмурий Маґуа хоч чимось підбадьорив Гейворда, майор, звісно, заговорив би з ним. Але Лісиця рідко озирався назад і нічого не говорив. Орієнтуючись лише за сонцем та ще якимось ледве помітними ознаками, відомими тільки тубільцям, він вів їх через соснові переліски, невеликі родючі долини, струмки, потічки й пагорби, інстинктивно вгадуючи найпряміший і найближчий шлях. Здавалося, він ніколи не вагався. Незалежно від того, чи вони йшли ледве помітною стежкою, яка інколи зовсім шезала, чи добре втоптаню широкою дорогою, він впевнено рухався вперед, не знаючи втоми. Коли стомлені подорожні відривали очі від сухого листя під ногами, вони щоразу бачили перед собою темну фігуру Маґуа, що беззвучно рухалася поміж стовбурами дерев, і тільки світле перо, що легко коливалося у нього над головою, свідчило про швидкість його ходи.

Але його впертість і високий темп були не безпідставними. Перетнувши низину, через яку протікав швидкий потічок, він раптом почав підніматися на досить круту гору. Щоб зійти на неї, сестри змушені були спішитися. Діставшись до вершини, вони опинилися на рівнині, вкритій рідим лісом. Маґуа відразу ліг

під дерево, ніби дозволяючи й іншим скористатися можливістю для відпочинку, якого всі дуже потребували.

РОЗДІЛ XI

*Прокляття хай впаде на мій народ,
Якщо йому пробачу.*

Шекспір, "Венеціанський купець"

Індіанець вирішив зупинитись на одному з тих крутих, пірамідальних пагорбів, які нагадують штучні насипи, що часто зустрічаються в долинах Америки. Вершина цієї височини була плоскою, а один з її схилів надзвичайно крутим. Єдиними перевагами цього місця для відпочинку були висота та форма, які виключали можливість несподіваного нападу. Гейворд, який більше не сподівався на порятунок, без особливого зацікавлення роздивився усі ці особливості, і віддався турботі про своїх супутниць, намагаючись хоч якось заспокоїти і втішити їх. Коней розсідали, і дали їм можливість поскубти листя з дерев і кущів, що росли на вершині. Данкан розклав злишки провізії в тіні високого бука, розлоге гілля якого, як балдахін, розпростерлося над дівчатами.

Незважаючи на те, що вони пересувалися дуже швидко, одному з індіанців все ж таки вдалося підстрелити молодого оленя, що відбився від стада; він терпеливо ніс на плечах кращі шматки м'яса аж до місця відпочинку. Тепер цей індіанець і його товариші поїдали сире м'ясо, розриваючи його руками. Тільки Магуа сидів окремо, глибоко замислившись, не беручи участі у відразливій трапезі.

Така стриманість, незвична для індіанця, якому нічого не заважає втамувати свій голод, привернула увагу Гейворда. Юнак подумав, що у цю хвилину гурон розмірковував над тим, як уникнути пильних поглядів своїх товаришів. Бажаючи допомогти йому та підсилити спокусу, молодий офіцер відійшов від бука і, проходячись ніби без жодної мети, наблизився до Хитрого Лиса.

– Хіба Магуа не достатньо довго йшов обличчям до сонця, що ще досі боїться зустрічі з канадцами? – запитав Гейворд, удаючи, що він цілком впевнений у дружній прихильності індіанця. – І чи не краще було б, якби командир форту Вільям Генрі побачив своїх доньок сьогодні, поки нова ніч не притамувала в його серці тугу за ними, і він став менш щедрим на винагороду.

– А хіба блідоліці менше люблять своїх дітей вранці, ніж увечері? – холодно запитав індіанець.

– Звісно, ні, – відповів Гейворд, намагаючись виправити свою мимовільну помилку. – Правда, іноді білі забувають про могили предків, забувають і тих, кого обіцяють вічно любити та шанувати, але батьківська любов не вмирає ніколи.

– А хіба серце сивоголового вождя м'яке? Чи думає він про дітей, яких йому подарували жінки? Він жорстоко поводитьсь зі своїми воїнами, і погляд його очей кам'яний.

– Він суворий до ледачих і незграбних солдатів, але до тих, хто цього заслуговує, він справедливий і людяний вождь. Я знаю багато люблячих і ніжних батьків, але ніколи не зустрічав чоловіка, більш відданого дітям, ніж він. Ти бачив сивоголового тільки серед його підлеглих, Маґуа, а я був свідком того, як на його очі наверталися сльози, коли він говорив про своїх дітей, доля яких тепер у твоїх руках.

Гейворд замовк, тому що не зрозумів, чим спричинений дивний вираз, який несподівано промайнув на темному обличчі індіанця. Спочатку юнакові здалося, що, слухаючи розповідь про велику батьківську любов, у нього промайнула думка про обіцяну винагороду; але поступово радість на обличчі гурона змінилась люттю і злісним тріумфом, спричиненим, вочевидь, пристрасстю більш лихою, ніж скупість.

– Піди, – сказав гурон, і на його обличчі знову з'явився незворушний спокій, – до темноволосої сестри і скажи їй, що Маґуа хоче з нею поговорити. Батько виконає те, що пообіцяє його донька.

Данкан вирішив, що користолобний індіанець хоче отримати додаткове підтвердження обіцяних винагород, і неохоче рушив до того місця, де відпочивали сестри. Підійшовши до них, Гейворд передав Корі бажання Маґуа.

– Ти, я думаю, розумієш, чого може хотіти індіанець? – сказав він, відпроваджуючи її до гурона, – тому будь щедрою, обіцяючи порох і ковдри. Але пам'ятай, що найбільше вони цінують міцні напої. Не зайвим буде для тебе пообіцяти щось від себе особисто, ти це дуже добре вмієш робити. Запам'ятай, Коро, що від твоєї винахідливості та самовладання залежить твоє життя і життя Аліси.

– І твоє, Гейворде!

– Це не так важливо. Моє життя належить королю, і будь-який ворог може забрати його, якщо трапиться нагода. Мене не чекає батько, і мало хто оплакуватиме долю того, хто з юнацьким запалом шукав слави... Але тихо! Ми майже прийшли. Маґуа, ось леді, з якою ти хотів поговорити.

Індіанець поволі піднявся і якусь хвилину нерухомо стояв мовчки. Потім жестом наказав Гейвордові відійти і холодно сказав:

– Коли гурон говорить з жінкою, його плем'я затуляє вуха.

Оскільки Данкан не поспішав виконувати наказ, Кора зі спокійною усмішкою промовила:

– Ти чув, Гейворде? Тож будь тактовним, і йди до Аліси, спробуй підбадьорити її, воскресивши надію.

Вона зачекала поки юнак відійшов, а потім, повернувшись до індіанця з почуттям власної гідності сказала:

– І що ж Хигрій Лис хотів сказати доньці Манро?

– Слухай, – заговорив індіанець, поклавши тверду руку на плече дівчини, ніби прагнучи таким чином змусити її з особливою увагою поставитися до його

слів; однак, Кора не менш рішуче, хоча й абсолютно спокійно, відсторонила від дикуна.

– Магуа народився вождем і воїном серед червоношкірих гуронів, що живуть біля озер. Він двадцять разів бачив, як літнє сонце розтоплює сніги двадцяти зим, перетворюючи кучугури в струмки, перш, ніж зустрів блідолицих. Тоді він був щасливий! Потім білі увірвалися у його ліси, навчили Магуа пити вогненну воду, і він став ледацюгою. Тоді гурони вигнали Магуа з тих лісів, де були могили його предків, і переслідували, як дикого звіра. Він втік до берегів озер, а потім до річки, що витікала з озера, нарешті побачив Місто Гармат. Там він полював і ловив рибу, доки місцеві жителі не вигнали його з лісу і не віддали в руки ворогів. Так, Магуа, народжений вождем гуронів, став простим воїном серед могауків.

– Я вже чула про це раніше, – сказала Кора, зауваживши, що гурон зупинився, намагаючись побороти бурхливе хвилювання, яке починало розпалюватися у його серці ярким полум'ям, коли він згадував про минулі кривди.

– Хіба Хитрий Лис винен, що його голова зроблена не з каменю? Хто дав йому вогненну воду? Хто перетворив його у ницу людину? Блідолиці, люди твого кольору!

– Чи ж я винна в тому, що у світі зустрічаються безсоромні люди з таким самим кольором обличчя, як у мене? – спокійно запитала Кора.

– Ні, Магуа – воїн, а не дурень. Я знаю, такі, як ти, ніколи не розкривають уст, щоб випити вогненну воду. Великий Дух нагородив тебе мудрістю.

– Що ж я можу зробити або сказати, аби полегшити твої біди чи виправити помилки?

– Послухай, – сказав індіанець, приборкавши свої почуття, – коли англійські та французькі батьки вирили із землі свої томагавки, Магуа встав у ряди могауків і почав воювати проти власного народу. Блідолиці вигнали червоношкірих з лісів, де ті полювали, і тепер, коли індіанські племена воюють, їх ведуть білі командири. Великий вождь на Горікані, твій батько, очолював наш загін. Він наказував могаукам робити те чи інше, і вони корилися йому. Він запровадив закон, згідно з яким індіанець, що напився вогненної води й зайшов до полотняного солдатського вігваму, мусив бути покараний. Магуа необачно розкрив рота, пекучий напій запаморочив йому голову, і він зайшов просто до палатки Манро. Що ж зробив сивоголовий? Нехай скаже його донька.

– Він не забув своєї обіцянки і справедливо покарав винного, – відповіла смілива Кора.

– “Справедливо!” – вигукнув індіанець, люто зиркнувши на її спокійне обличчя. – Чи ж справедливо вчити людину робити зло, а потім карати за нього? Магуа не пам'ятав себе, говорила і діяла вогненна вода, а не він. Але Манро не повірив йому. Вождя гуронів зв'язали і, мов собаку, відшмагали на очах усіх блідолицих воїнів.

Кора мовчала, не знаючи, як пояснити надмірну суворість батька так, щоб її зрозумів індіанець.

– Дивися! – продовжував Магуа, розриваючи на грудях тонку сорочку, що прикривала його розмальоване тіло. – Дивись, ось шрами од ножів і куль. Ними воїн може пишатися перед своїм народом. Але за милістю сивоголового на спині

вождя гуронів залишилися сліди, які він змушений прикривати, немов жінка, яскравими матеріями білих.

– Я думала, – сказала Кора, – що індіанський вождь вміє терпіти, що його дух не відчуває страждань, які зносить його тіло.

– Коли чіппевеї прив'язали Магуа до стовпа і завдали ось цієї рани, – відповів червоношкірий, вказуючи пальцем на глибокий шрам, – гурон сміявся їм в обличчя і говорив, що лише жінки колять так ніжно. І дух його піднімався високо, до самих хмар. Але коли він відчував удари Манро, його принижений дух лежав під буком. Та дух гурона не можна скорити, і він ніколи нічого не забуває.

– Але його можна заспокоїти. Якщо мій батько несправедливо повівся з тобою, доведи йому, що індіанець вміє пробачити кривду. Поверни йому його доньок. Майор Гейворд казав тобі...

Магуа суворо похитав головою, не бажаючи знову вислуховувати те, що у душі зневажав.

– Чого ж ти хочеш? – продовжила Кора після декількох хвилин тяжкої мовчанки, відчуваючи, що надто благородний Данкан був жорстоко введений в оману підступним індіанцем.

– Я вимагаю того, що близьке гуронові: добра за добро, зла за зло.

– Тобто, ти хочеш помститися беззахисним донькам за образу, яку завдав тобі Монро? Чи не більш гідним для хороброго чоловіка було б піти просто до нього і вимагати відповіді за зло?

– Руки блідолицих дуже довгі, їхні ножі гострі, – відповів дикун і злісно засміявся. – Навіщо Хитрому Лисові ставати під кулі воїнів Манро, коли у руках гурона душа сивоголового?

– Скажи, Магуа, що ти збираєшся зробити? – промовила Кора, намагаючись говорити твердо і спокійно. – Ти хочеш відвести нас у ліси, як полонених, чи ти задумав якесь ще більше зло? Хіба не існує таких подарунків, які змогли б приглушити завдані кривди і пом'якшити твоє серце? Прошу тебе, відпусти принаймні мою юну сестру і зганяй усе своє зло на мені. Отримай винагороду за її безпеку і задовольнися тим, що помстишся одній жертві. Втрата обох доньок може звести старого батька в могилу. Хіба цього прагне Хитрий Лис?

– Послухай, – знову сказав індіанець. – Ясноока повернеться на берег Горікану і все розповість старому вождеві, якщо чорноволося поклянеться Великим Духом своїх предків говорити правду.

– Що я маю пообіцяти? – запитала Кора, стримуючи несамовитість дикуну своєю жіночою гідністю і спокоєм.

– Коли Магуа залишив гуронів, його дружину віддали іншому вождеві. Тепер він помирився з ними і повернеться до могил своїх предків на береги Великого озера. Донька англійського вождя має піти з ним і назавжди оселитися в його вігвамі.

Хоча ця пропозиція була надзвичайно образливою для Кори, їй вдалося втамувати обурення і спокійно спитати індіанця:

* Чіппевеї – численне індіанське плем'я.

– Чи приємно буде Маґау ділити свою оселю з жінкою, яку він не любить? З жінкою, яка належить до ненависного йому племені блідолицих? Чи не краще отримати золото від Манро і за нього купити серце якоїсь гуронської дівчини?

Якусь хвилину індіанець мовчав, але дивився на Кору так, що вона мимоволі опустила очі, можливо, вперше відчувши на собі, образливий для цнотливої жінки, погляд. Вона зіщулилася, боячись почути ще більш негідну пропозицію. Потім Маґау відповів презирливо, з особливою зловтіхою.

– У такому випадку, коли удари палиці знову обпечуть спину гурона, він знатиме, де знайти жінку, якій передасть свої страждання. Гарна донька Манро буде носити йому воду, сапати кукурудзу та смажити оленину. Тіло сивоголового спатиме поряд з гарматами, але його серце лежатиме на відстані ножа від Хитрого Лиса.

– Чудовисько! Ти заслужив своє віроломне ім'я! – вигукнула Кора у запалі обурення. – Тільки диявол міг придумати таку помсту! Та ти занадто впевнений у своїй силі. Це правда, що ти тримаєш у своїх руках серце Манро, але воно не злякається твоєї злости, якою б великою вона не була!

Сміливі слова дівчини викликали на обличчі дикуну зловісну посмішку, яка явно говорила про несхитність його намірів; він жестом показав, що переговори закінчені. Кора уже пошкодувала за свою нестриманість, але змушена була підкоритися, тому що Маґау підвівся і пішов до своїх товаришів.

Гейворд кинувся назустріч схвильованій дівчині і проханням розповісти про результати розмови, за якою він здалеку нетерпляче спостерігав.

Побоюючись налякати Алісу, Кора не дала прямої відповіді, лише вираз її обличчя сказав майорові, що переговори були невдалими. На наполегливі запитання Аліси щодо їхньої подальшої долі, вона тільки схвильовано кивнула на темну групу індіанців і, пригорнувши Алісу до грудей, схвильовано прошепотіла:

– Тихо, тихо... Наша доля написана на їхніх обличчях... Побачимо... побачимо...

Ці судомні рухи й уривчасте шепотіння були красномовнішими за будь-які довгі пояснення. Полонені одразу ж спрямували усю увагу туди, де вирішувалося питання про їхні життя чи смерть.

Маґау підійшов до групи дикунів, які, недбало розкинувшись, лежали на землі, відпочиваючи після свого огидного бенкету, і заговорив до них владним тоном індіанського вождя. Вже після його перших слів слухачі піднялися з виглядом поштивої уваги. Оскільки гурон говорив рідною мовою, полонені лише за виразними жестами, якими індіанці зазвичай підкріплюють своє красномовство, могли здогадуватися про зміст його промови.

Спочатку голос і рухи рук Маґау здавалися спокійними та виваженими. Потім, коли гурон повністю заволодів увагою своїх друзів, він заговорив жвавіше, часто вказуючи у бік Великих озер, і Гейворд подумав, що йдеться про батьківщину гуронів. Слухачі, схвильовані його словами, часто вигукували: “у-у-ух” і схвально поглядали один на одного. Хитрий-Лис був надто досвідченим, щоб не скористатися вдалим початком своєї промови.

Тепер дикун говорив про довгу і тяжку дорогу, пройдену гуронами, коли вони залишили свої багаті дичиною ліси та привітні селища, щоб зітнутися з ворогами “канадських батьків”. Він згадав імена усіх воїнів загону, перерахував їхні заслуги та доблесні подвиги, нагадав про їхні рани та кількість знятих ними скальпів. Кожного разу, коли Магуа промовляв ім’я когось із присутніх, темне обличчя задоволеного лестошами слухача сяяло торжеством, і захоплений дикун без зайвої скромності підтверджував правдивість сказаного виразними жестами та схвальними оплесками. Несподівано Магуа заговорив тихіше, з меншим запалом. Він описував труднощі переходу через водоспад Гленн, неприступний кам’янистий острів з його печерами та численні річкові пороги і вири. Ось він промовив прізвисько “Довгий Карабін” і мовчав доти, поки у лісі не завмерло останнє відлуння протяжного вигуку індіанців – крику, яким вони зустріли це ненависне для гуронів ім’я. Потім Магуа вказав на молодого полоненого офіцера і став описувати смерть воїна, якого руки Гейворда скинули у прірву. Після цього вождь згадав долю індіанця, котрий висів між небом та землею, і, навіть, зобразив усю страшну сцену його загибелі. Він схопився за гілку молодого дерева, що росло поруч, і зобразив останні хвилини, судовні рухи і саму смерть нещасного. Далі вождь розповів, як гинули інші їхні друзі, не забуваючи підкреслювати їхню відвагу. Наприкінці розповіді про минулі події голос оповідача знову змінився – зазвучав тихо, тужливо і мелодійно; у ньому чулися низькі, гортанні звуки. Тепер Магуа заговорив про жінок і дітей вбитих, про їхні нестатки, фізичні та моральні страждання, самотність і, нарешті, про обов’язок воїнів помститися за причинені кривди. Потім, підвищивши голос, він з надзвичайною енергією завершив свою довгу промову низько схвільованих запитань:

– Чи ж гурони собаки, щоб зносити таке? Хто наслідиться сказати дружині Мінагуа, що його скальп дістався рибам, і товариші не помстилися за нього? Хто зустрінеться з матір’ю Вассаватімі, не омивши рук у ворожій крові? Що скажемо ми старійшинам нашого племені, коли вони запитають нас, де скальпи ворогів, а ми не матимемо жодної волосини з голови білого! Жінки вказуватимуть на нас пальцями! Ім’я гуронів заплямоване, і ми повинні змити його кров’ю...

Голос промовця заглушили шалені вигуки, що сколихнули ліс так, немовби кричала не маленька група індіанців, а ціле плем’я. Все, що говорив Магуа, можна було прочитати на обличчях оточуючих його індіанців. На його сум вони відповідали співчуттям і смутком; на твердження – жестами, що означали підтримку; хвастощі вони зустрічали дикими, захопленими вигуками. Коли він говорив про хоробрість, слухачі здавалися стійкими й рішучими; коли згадував про втрати, у їхніх очах спалахувала лють; коли нагадував про глузування жінок, дикуни від сорому нахилили голови. Але згадавши про помсту, Магуа торкнувся струни, яка завжди й безпомилково викликає трепет у грудях індіанця. Почувши натяк вождя, гурони скочили на ноги і з несамовитими криками кинулися до полонених з оголеними ножами й піднятими томагавками. Гейворд миттю закрив собою сестер, схопив першого індіанця і стиснув його з такою силою, що той зупинився.

Цей несподіваний опір дав Магуа можливість втрутитися і відвернути увагу на себе. Хитрими словами Лис завадив товаришам негайно розправитися з

полоненими і швидко вмовив їх продовжити страждання жертв. Цю пропозицію гурони зустріли схвальними вигуками.

Два могутніх воїна накинулися на Гейворда, третій схопив незграбного Девіда. Але полонені не збиралися здаватися без опору. Навіть співак псалмів спромігся звалити свого нападника на землю. Гейворда гурони не могли здолати, поки третій індіанець, управившись з Девідом, не поквапився їм на допомогу. Після цього Данкана скрутили і прив'язали до стовбура того самого дерева, на гілках якого Магуа зображав смерть товариша. Коли молодий офіцер опам'ятався, він зрозумів, що всіх їх чекає страшна доля. Справа від нього стояла Кора, також прив'язана до дерева. Вона була бліда та схвильована, але її твердий погляд безстрашно стежив за кожним рухом ворогів. Зліва, прив'язана прутами до сосни, стояла тремтяча Аліса, очі її неспвідомо, з дитячою залежністю шукали Данкана. Девід вперше чинив опір, і це було таким несподіваним для нього самого, що він мовчав, ніби обдумуючи пристойність своєї поведінки.

Помста гуронів мала бути витонченою, і вони готувалися здійснити її з жорстокістю, яка сторіччями характеризувала їхніх предків. Деякі збирали сухі гілки для вогнища; один вистругував соснові шпички, якими вони збиралися проколувати тіла полонених; інші схилили до самої землі верхівки двох молодих дерев, щоб прив'язати Гейворда за руки до гілок, а потім відпустити деревця.

Однак, Магуа придумав ще більш морочну і жорстоку помсту, яка мала задовольнити його лють.

Поки його товариші просто перед очима жертв готували знаряддя тортур, Хитрий Лис підійшов до Кори і зі злорадною посмішкою запитав:

– Ну, що скаже донька Манро? Її голова надто гарна, щоб відпочивати на подушці у вігвамів Хитрого Лиса? Чи їй більше подобається, що її голова покотиться з цієї гори, щоб внизу нею побавилися вовки? Її груди не можуть годувати дітей Магуа, а коли так, гурони плюватимуть на них!

– Що цей негідник має на увазі? – запитав вражений Гейворд.

– Нічого, – твердо відповіла дівчина. – Він дикун – жорстокий і неосвічений, і сам не знає, що говорить. Помолімося перед смертю, щоб Бог дарував йому прощення!

– Прощення?! – люто вигукнув гурон, не зрозумівши її слів. – Ні! Пам'ять індіанця довша від рук блідолицих, а його милосердя коротше від їхньої справедливості! Тож кажи, чи йдеш ти за Магуа до Великих озер? Будеш носити йому воду та годувати його кукурудзою, якщо він відправить світловолосу до батька?

Кора з огидою, якої не могла приховати, відмахнулася від нього.

– Залиш мене, – сказала вона з твердістю, яка на мить полонила жорстокого індіанця. – Ти наповнюєш гіркотою мої молитви, стаючи між мною і Богом.

Але Магуа з глузливою іронією вказав на Алісу і промовив:

– Подивись! Дитина плаче! Вона надто молода, щоб помирати! Відішли її до Манро – нехай вона розчісує його сиву голову і підтримує життя в тілі старого.

Кора не стрималася і глянула на юну сестру, в очах якої прочитала благання, що красномовно говорило, як їй хочеться жити.

– Що він говорить, люба Коро? – запитала Аліса тремтячим голосом. – Здається, він сказав, що збирається відіслати мене до батька?

Кілька хвилин Кора дивилася на молодшу сестру, і на її обличчі проглядалася боротьба сильних і суперечних почуттів. Нарешті вона заговорила голосом, в якому вже не було спокійної впевненості; тепер у її тоні вчувалася материнська ніжність.

– Алісо, – промовила вона, – гурон пропонує нам обом життя... Ні, навіть більше: він обіцяє звільнити нашого дорогого Данкана і відпровадити його та тебе до наших друзів... до батька... якщо я приборкаю свою непокірну, вперту гордість і погоджуся...

Голос Кори затремтів і увірвався. Вона склала руки і подивилася на небо, шукаючи підтримки у мудрої вічності.

– Продовжуй, любя Коро! – вигукнула Аліса. – Погодишся зробити – що? О, якби він звернувся до мене! Врятувати тебе, дати тобі можливість втішити нашого старого батька, звільнити Данкана... Якою б щасливою я померла!

– Померти! – гірко промовила Кора більш спокійним і твердим голосом. – Це було б легко! А можливо й те, що він пропонує, завершиться смертю... Він хоче... – продовжувала вона тихим голосом, – щоб я пішла за ним у ліси, туди, де живуть гурони, і залишилася там, тобто стала його дружиною. А тепер говори, Алісо! Моя любя дитино! Дорога сестро! І ви також, майоре Гейворде, допоможіть мені порадою. Чи хочете ви врятувати її і себе ціною такої жертви? Чи хочеш ти, Алісо, прийняти від мене життя, знаючи, чим воно куплене? І ви, Данкане? Порадьте мені! Вирішуйте за мене, я на все погоджуся.

– Чи я погоджуся? – обурено вигукнув молодий офіцер. – Коро! Коро! Ви насміхаєтесь з нашого горя! Не говоріть більше про цей жахливий вибір: одна думка про це гірша за тисячу смертей!

– Я була впевнена, що ви відповісте саме так, – відповіла Кора, зашарівшись, і в її очах знову спалахнули почуття ображеної жінки. – А що скаже моя Аліса? Я підкорюся тобі без нарікань...

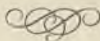
Гейворд і Кора, затамувавши подих, чекали відповіді, проте Аліса мовчала. Здавалося, що від почутого її ніжна, чутлива натура втратила останні сили. Її руки безсило опустилися, кінчики пальців конвульсивно тремтіли, голова схилилася на груди, і дівчина, напевно би впала, якби не була прив'язана до дерева. Через кілька хвилин вона поволі підвела голову і твердо промовила:

– Ні, ні, ні, краще помremo так, як і жили, разом!

– Тоді помри! – закричав Магуа, з усієї сили кинувши свій томагавк у беззахисну жертву.

Гурон скреготав зубами від нестримної люті, зіткнувшись з рішучістю тієї, яку вважав найслабшою жертвою. Томагавк просвітив біля обличчя Гейворда, зрізав кілька локонів з голови Аліси і застриг у стовбурі дерева над її головою. Це довело Данкана до нестями. Він, зібравши останні сили, нелюдським зусиллям розірвав пута, і кинувся на іншого дикуна, що збирався більш вдало повторити замах. Розпочалася боротьба; обидва впали на землю. Гейворд ніяк не міг захопити оголене тіло червоношкірого, він постійно вислизав з його рук. Зрештою індіанець вирвався, схопився на ноги і став коліном на груди юнака. Данкан побачив, як у повітрі зблиснув ніж. Цієї ж миті щось просвітіло над ним, а услід за цим почувся постріл з рушниць. Гейворд відчув, що його груди

звільняються від тягара, і побачив, як лють на обличчі супротивника змінилася на жах, й індіанець впав мертвим поруч із ним на зів'яле листя.

РОЗДІЛ XII

*Блазень: Я вже іду,
Та незабаром
Я буду з вами, сер.*

Шекспір, "Дванадцята ніч"

Приголомшені несподіваною смертю одного із своїх товаришів, гурони завмерли. Але, коли зрозуміли, чия рука з фатальною влучністю наважилася випустити кулю у ворога, ризикуючи влучити у друга, дико і жалібно завили, й ім'я "Довгий Карабін" одночасно вирвалося з усіх уст. У відповідь долинув голосний крик із переліску поблизу, де необачні дикуни склали усю свою зброю. Наступної миті з'явився Соколине Око. Щасливий від того, що знайшов улюблену рушницю, він пішов просто на гуронів, розмахуючи прикладом, як дубиною. Але, хоч розвідник рухався швидко і сміливо, його випередила легка, енергійна постать, яка, промайнувши повз нього, з неймовірною хоробрістю кинулася у саму гущу стовпища дикунів і зупинилася біля Кори, розмахуючи томагавком в одній руці і блискучим ножом у другій. Гурони ще не встигли опам'ятатись, як ще одна фігура – символічне втілення смерті – опинилась серед них і стала в загрозливій позі перед другою сестрою. Дикуни мимоволі відступили перед войовничими прибульцями. Почулися здивовані вигуки, потім прозвучали імена, грізні для гуронів:

– Швидкий Олень! Великий Змій!

Не збентежився лише пильний і обережний вождь гуронів. Оглянувшись навколо, Магуа миттєво зорієнтувався і, підбадьорюючи товаришів словами та власним прикладом, вихопив свій довгий гострий ніж і з протяжним криком кинувся на Чінгачука. Цей рух спровокував початок загальної сутички. У жодній із сторін не було вогнепальної зброї, тому боротьба велась у рукопашну.

Ункас, у відповідь на виклик ворога, кинувся на одного з гуронів і могутнім ударом томагавка розсік йому череп. Гейворд вирвав зі стовбура дерева томагавк Магуа і також вступив у бій. Кількість противників тепер була однаковою, тому кожен боровся сам на сам зі своїм суперником. Удари наносились із несамовітністю урагану і швидкістю блискавки. Соколине Око грізною рушницею вибив з рук іншого гурона нехитрий засіб захисту зі одним ударом повалив його на землю. Гейворд, не чекаючи хвилини зіткнення з супротивником, з розмаху запустив у нього свій томагавк. Зброя влучила індіанцеві в чоло тупим кінцем і лише на мить приголомшила його. Підбадьорений успіхом, завзятий офіцер кинувся на свого ворога без зброї, але тієї ж миті переконався, що діяв вкрай необачно, оскільки в руці противника заблищав ніж. Гейворду пощастило

обхопити гурана обома руками і міцно стиснути. Але він усвідомлював, що його власні сили майже вичерпалися. Саме тоді він почув поряд із собою вигук:

– Вбивайте негідників! Жодного помилювання проклятим мінгам!

Наступної хвилини приклад рушниці Соколиного Ока опустився на голову супротивника Гейворда, м'язи гурана раптом зм'якли, і він мертвий впав на землю.

Розтрощивши голову своєму першому противникові, Ункас обернувся, мов голодний лев, шукаючи нової жертви. П'ятий гурон, який не брав участі в першій сутичці, якийсь час стояв, але побачивши, що всі б'ються не на життя, а на смерть, з диявольською люттю поспішив завершити перервану справу помсти. З переможним криком він кинувся до беззахисної Кори і здалеку метнув у неї гостру сокиру. Томагавк зачепив лише плече дівчини і застряг у стовбурі, перерізавши пруті, якими Кора була прив'язана до дерева. Звільнившись, вона, не думаючи про власну безпеку, поспішила до Аліси; Кора намагалася зазім'якими пальцями розв'язати лозини, які тримали її сестру у полоні. Така самовіддана сестринська любов розчулила б кожного, але у серці гурана не було місця для співчуття. Схопивши Кору за густе волосся, він відірвав її від сестри і грубо жбурнув на коліна. Дикун намотав м'які кучері Кори собі на руку, і шарпнувши їх догори, провів ножем над прекрасною головою жертви, глузливо регочучи. Але він заплатив за цю мить дикого торжества. Ункас, побачивши жакливу сцену, не підбів, а підлетів до ворога, кинувся йому на груди, звалив на землю і, відтягнувши його від сестер, сам знесилений впав поруч. Та за мить обидва скочили на ноги, вихопили ножі та продовжували боротися, обливаючись кров'ю. Але цей двобій скоро скінчився. Томагавк Гейворда і приклад рушниці Соколиного Ока одночасно опустилися на голову гурана тієї самої хвилини, коли гострий ніж Ункаса встромився у його серце.

Бій майже завершився, боролися лише Хитрий Лис і Великий Змій. Обидва воїна довели, що вони заслуговують на красномовні імена, які їм присвоїли за минулі заслуги. Перед поєдинком вони деякий час стояли мовчки і нерухомо. Потім кожний із них жбурнув у противника свій томагавк, і обидва спритно ухилилися від удару ворога. Нарешті, раптово кинувшись один на одного, в тісних обіймах впали на землю, звиваючись, немов гнучкі змії. Оточуючі могли тільки здогадуватись, де відбувається боротьба, спостерігаючи за хмарами пороху та листя, що, немов вихор, перекочувалися від центру галявини до одного з її країв. Керовані різними мотивами – синівською любов'ю, дружбою, вдячністю – Гейворд і його товариші враз кинулись туди. Але даремно Ункас намагався знайти слушний момент, щоб уразити ножем давнього ворога свого батька; марно цілився Соколине Око; силкувався схопити гурана за ноги Гейворд. Вкриті порохом і кров'ю, суперники, здавалось, злилися в єдине тіло, що рухалося по землі конвульсивними витками. Схожа на скелет фігура могіканина та темне тіло гурана змінювали одна одну перед очима спостерігачів так швидко, що друзі Чінгачука просто не могли знайти нагоди, щоб завдати ворогові удару. Правда, були моменти, коли крізь пелену куряви спалахували полум'яні очі Мауа, як фантастичний погляд василіска*. Лис, здається, читав в обличчях тих,

* *В а с и л і с к* – у даному випадку – казкова тварина, яка вбиває своїм поглядом.

– Ви не маєте підстав так стверджувати і нічим не можете довести це! – вигукнув Девід. Він перебував під значним впливом заплутаних визначень теологів того часу, які, намагаючись збагнути величну таємницю божественної природи, спотворили чудесну простоту одкровення, живили віру самодостатністю. У результаті цього мислячі люди спиралися на ці догми, доходили до абсурду і сумнівалися. – Ваш храм збудований на піску, і перший шторм зруйнує його. Наведіть авторитетні підтвердження такого немилосердного звинувачення (як і всі прибічники системи, Девід не завжди правильно вживав терміни). Назвіть розділ і номер рядка. У якій із книг Святого Письма є слова, що підтверджують вашу ідею?

– Письма! – вигукнув Соколине Око з неприхованим презирством. – Хіба я схожий на одного із ваших скімлячих хлопчиків, що чіпляються за спідниці старих дів, чи може ви вважаєте, що моя рушниця легка, як перо з гусячого крила, мисливський ріг – склянка для чорнила, а шкіряний підсумок – картата хустинка, в яку я загортаю обід? Письмо! Що я, воїн і мешканець лісів, хоч і білий, маю спільного з книжками? Я їх ніколи не читаю, хіба що одну єдину, але в ній такі прості та звичні слова, що для їх розуміння не потрібна наука. Щоб її збагнути, я вчився протягом сорока довгих і тяжких років.

– І як зветься ця книжка? – запитав Девід, не зрозумівши натяку розвідника.

– Вона відкрита перед вашими очима, – відповів той, – і її власник – Бог – дозволяє усім користуватися нею. Я чув про людей, які читають книжки, аби переконатися у тому, що Він існує. Не знаю, можливо, люди настільки спотворюють Його творіння у своїх поселеннях, що торговці та священики починають вагатися в істині; у лісах воно не викликає сумніву. Якщо знаєте когось із них, нехай він приїде та поблукає зі мною від сходу до заходу сонця нехоженими лісовими стежками. І тоді переконається, що його найбільша помилка – це намагання піднятися до рівня Того, хто не має собі рівних ні в добрі, ні в силі.

Девід збагнув, що сперечається з людиною, віра якої іде від самої природи, уникаючи тонкощів релігійної доктрини, і охоче припинив дискусію, від якої жодному з них не було б користі. Поки розвідник говорив, Гамут сів на землю і витягнув з кишені маленький томик, а також окуляри у залізній оправі. Таким чином він приготувався виконувати обов'язок, який перервав розвідник, коли несподівано напосівся на його принципові переконання. По суті, Девід був менестрелем Нового Світу (більш пізньої епохи), аніж ті барди, які колись оспівували популярних баронів і принців відповідно до звичаїв часу та країни. Тепер Девід готувався продемонструвати своє мистецтво, щоб з вдячністю відзначити недавню перемогу. Він терпляче дочекався, поки Соколине Око закінчити свою промову, потім, піднявши очі, голосно сказав:

– Я прошую вас, друзі, приєднати свої голоси до мого і прославити наше чудесне спасіння. Заспіваймо урочистий гімн, що зветься “Нортгемптон”.

Потім він назвав сторінку, на якій слід шукати цей гімн, і приклав камертон до губ; його рухи були такими урочистими, ніби це відбувалося у храмі. Однак, цього разу співак залишився без супроводу. Сестри були ще надто схвильовані

недавніми подіями, а Гейворд не відводив від них погляду. Не переймаючись малочисленністю своєї аудиторії, яка складалася з одного лише похмурого розвідника, співак проспівав увесь гімн до кінця без усіляких перешкод.

Соколине Око байдуже слухав і поправляв кремінь рушниці, але гімн, невідтриманий зовнішніми атрибутами, не схвилював його. Мабуть, ніколи ще жодний менестрель не виявляв своїх талантів перед такими байдужими слухачами. Коли співак замовчав, розвідник підвівся і пішов оглядати зброю захоплену в гуронів. Невдовзі до нього приєднався й Чінгачгук. Помагаючи, він знайшов серед трофеїв власну рушницю і рушницю сина. Тепер і Гейворд, і Девід отримали зброю; до того ж куль і пороху вистачало на всіх.

Коли мешканці лісів відібрали усе необхідне і розподілили трофеї, Соколине Око оголосив, що настав час рушати далі. До цього часу Девід уже скінчив свою пісню, а сестри, вгамувавши почуття, зовні здавалися абсолютно спокійними. З допомогою Данкана та молодшого могіканина дівчата спустилися з крутої гори, на яку вони нещодавно піднімалися в іншому супроводі. Біля підніжжя вони побачили нараганзетів, які мирно скубали траву і листя. Аліса та Кора сіли верхи і рушили услід за розвідником, який вже декілька раз у час смертельної небезпеки, поводив себе як відданий друг.

Однак, мандрівка була недовгою. Звернувши направо з ледве помітної стежки, Соколине Око перейшов гущавину, перебрів невеличкий потічок і зупинився у вузькій долині у тіні кількох в'язів. Мандрівники знаходилися на відстані декількох родів від фатальної гори, і коні знадобилися їм лише для переправи через мілкий потічок.

Розвідник і могікани, здавалось, досконало знали це самотнє місце, оскільки, приставивши рушницю до стовбурів дерев, вони відразу почали розгрібати сухе листя й скоро вирили маленьку ямку у синьому глиняному ґрунті. Із заглибини пробилася чиста, прозора, іскриста вода. Білий мисливець озирнувся довкола, ніби чогось шукаючи, і незадоволено промовив:

— Ці безтурботні чорти могауки зі своїми братами тускарорами й онондагами, ясна річ, були тут і утамовували спрагу і, кляті волоцюги, десь загубили флягу. Отақа подяка за добро, яке робиш невдячним собакам! Тут, у цій дикій місцевості, Господь приклав свою руку і на благо людям викликав з глибин землі джерело води, чистішої ніж та, що продається в найдорожчих аптеках колоній. І що ж? Негідники затоптали глину, запаскудили місце так, ніби тут були не люди, а дикі звірі!

Ункас мовчки простягнув йому бажану флягу з гарбуза, яку розвідник, засліплений гнівом, не помітив на гілці в'язу. Наповнивши її, Соколине Око відійшов від джерела на твердіше та сухіше місце; тут він спокійно сів, з насолодою випив усю воду і почав уважно переглядати залишки провізії, складені у торбину, що висіла у нього на руці.

— Дякую, хлопче, — звернувся він до Ункаса, повертаючи порожній гарбуз. — Подивимось тепер, що смакували ці біснுவаті гурони, ховаючись у засідках. Тільки поглянь! Шахраї знають, де у оленя найсмачніше м'ясо, і могли б вирізати та засмажити стегно не гірше від найкращого кухаря. Але ж ні! М'ясо сире, тому що ірокези — справжні дикуни. Ункасе, візьми моє кресало та розпали

вогонь; шматок ніжної смаженини допоможе відновити сили після такої довгої подорожі.

Зрозумівши, що їхні провідники серйозно зайнялися приготуванням їжі, Гейворд допоміг жінкам спішитися та сів біля них, користуючись можливістю перепочити після кривавої сутички. Поки готувалася їжа, він вирішив задовольнити свою цікавість і розпитати, яким чином їхнім рятівникам вдалося так несподівано і вчасно прийти на допомогу.

– Як же це сталося, добрий мій друже, – звернувся він до Соколиного Ока, – що ви прибули так швидко і без підтримки від гарнізону з форту Едвард?

– Якби ми пішли до фортеці, то, повертаючись, встигли б хіба що закидати ваші тіла листям, а не врятувати скальпи, – спокійно відповів розвідник. – Ні, ні, замість того, щоб витратити сили та час, добираючись до форту, ми залягли під берегом Гудзону, аби спостерігати за діями гуронів.

– Тобто, ви бачили все, що відбувалося?

– Не все. Індіанці дуже обережні, їх нелегко ошукати, тож ми трималися на відстані. А цього молодого могіканина нелегко було стримувати... Ох, Ункасе, ти поведився, як цікава жінка, а не воїн, що йде по сліду.

Ункас якусь мить дивився на суворе обличчя розвідника, але не сказав ні слова і жодних ознак каяття не виявив. Навпаки, Гейвордові здалося, ніби зневажлива посмішка промайнула на обличчі молодого могіканина. Тим не менше він стримав свої почуття з поваги до присутніх, особливо до старшого білого товариша.

– Ви бачили, як нас захопили у полон? – наполягав Гейворд.

– Чули, – відповів Соколине Око. – Крик індіанця зрозумілий для кожного, хто постійно живе у цих лісах. Але, коли ви опинилися на протилежному березі, ми були змушені повзти, мов змії, попід листям. Потім ми втратили ваш слід, але, на щастя, встигли знайти його саме тоді, коли ірокези прив'язали вас до дерев і готувалися до кривавої індіанської розправи.

– Нас врятувало Провидіння! Ви просто чудом не помилилися й пішли правильним шляхом, адже гурони розділилися і кожна група мала коней.

– Так, саме це збило нас із пантелику, і ми ледве не втратили ваш слід, але нам допоміг Ункас. Ми вже звернули на стежку, що вела в хащі, оскільки вважали, що гурони поведуть своїх полонених цим шляхом. Але коли ми пройшли декілька миль і не побачили жодної зламаної гілки, у мене з'явилися сумніви, чи туди ми йдемо, тим більше, що сліди були лише від мокасинів.

– Наші вороги змусили нас взутися у індіанські мокасини, – сказав Данкан і підняв ногу, щоб показати мокасин з оленячої шкіри.

– Так, це було розсудливо, але ми надто досвідчені, щоб збитися зі сліду, повіривши їхнім посереднім хитрощам.

– Що ж тоді врятувало нас?

– Що? Мені, білому без жодної краплі індіанської крові, навіть соромно зізнатися. Вас врятувала розсудливість молодого могіканина, хоч у такій справі я мусив би бути розумнішим за нього. Навіть тепер я ще не можу повірити в те, що він мав рацію, і все ж мушу визнати, що це саме так.

– То у чому ж справа?

– Ункас стверджував, що коні, на яких їхали дівчата, – продовжував Соколине Око, – одночасно роблять крок передньою і задньою ногами з одного боку. Жодна із чотириногих тварин, крім ведмеда, не робить так. І все ж ці коні, дійсно, ходять таким чином; я переконався в цьому, бачив це на власні очі, про це ж свідчать і сліди, які вони лишали протягом двадцяти довгих миль.

– Це велика перевага нарраганзетів, вони славляться своєю витривалістю і легкістю ходи, хоч інших коней також часом до неї привчають.

– Можливо, можливо, – сказав Соколине Око, уважно вислухавши пояснення молодого офіцера. – Я чистокровний білий, та краще розуміюся на оленях і бобрах, ніж на конях. У майора Еффінгема багато гарних коней, але я не бачив жодного, який ходив би так, як ці.

– Так, тому що він цінує цих тварин за зовсім інші якості. І все ж ця порода цінується теж, і ви самі переконалися, що їм довіряють перевозити дуже цінну ношу.

Могікани, що також прислухалися до слів Данкана, зрозумівши його, багатозначно презирнулися. Розвідник деякий час роздумував над почутим, потім ще раз зацікавлено подивився на коней.

– Мушу сказати, що в поселеннях можна побачити ще дивніші речі, – нарешті промовив він. – Людина надто нерозумно втручається в природу, ставши її господарем. Але, яким би чином вони не переставляли ноги, Ункас зауважив цю особливість, і їхній слід вивів нас до зламаного куща. Зовнішня, найближча до кінського сліду, гілка, була зігнута наперед, так жінка зриває квітку зі стебла, всі інші, жорстко поламані та понижені, звисали вниз – вочевидь це зробила груба чоловіча рука. Тож я зрозумів, що хитрі негідники побачили зігнуту гілку та знищили весь кущ, аби ми подумали, нібито олень поламав його своїми рогами.

– Ваша мудрість не підвела вас: все відбувалося саме так.

– Це було неважко зрозуміти, – спокійно відповів розвідник. – Значно простіше, ніж зауважити незвичні кінські сліди. Там, у зламаного куща, я подумав, що мінги обов'язково прийдуть до цього джерела, адже негідники добре знають достоїнства його води.

– Хіба ця вода така відома? – запитав Гейворд, уважніше придивляючись до самотньої лощини та вируючого джерела, навкруг якого земля була темно-бурого кольору.

– Мало хто з червоношкірих, що подорожують на південь чи схід від Великих озер, не знає про його якості. Може спробуєте?

Гейворд узяв гарбуз, зробив кілька ковтків і кинув його з незадоволеною гримасою. Розвідник тихо, але щиро розсміявся і задоволено похитав головою.

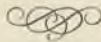
– Так, ви чекаєте смаку, до якого звикли! Раніше вона мені також не подобалася, але тепер я жадаю цієї води так, як олень, що прагне знайти солоне джерело. Індіанці люблять цю воду не менше, ніж ви – пікантні вина, особливо

* Багато тварин в американських лісах тримаються поблизу місць, де є солоні джерела. Ці джерела називають "ліками" або "солоними ліками", оскільки четверногі часто змушені лизати землю (англійське слово lick означає лизати), щоб дістатися до солоної вологи. (Прим. автора)

це джерело притягує червоношкірих, коли у них щось болить... Але Ункас уже розпалив вогонь, і час подумати про вечерю, попереду ще довгий шлях.

Так раптово обірвавши розмову, розвідник відразу взявся підсмажувати м'ясо, що залишилося після вечері гуронів. Швидко закінчивши приготування нехитрої страви, Соколине Око та могікани мовчки взялися до їжі з виглядом людей, які готуються до серйозної та важливої справи.

Коли всі повечеряли, кожен лісовий мешканець нахилився і з насолодою зробив декілька великих ковтків з того самотнього джерела, навкруг якого протягом наступних п'ятдесяти років утворилася особлива зона, куди з'їжджаються найбагатші, найгарніші та найталановитіші люди з усієї півкулі в пошуках здоров'я та розваг.* Після цього Соколине Око оголосив, що час вирушати. Сестри сіли на коней, Данкан і Девід взяли свої рушниці та вирушили услід за дівчатами. Соколине Око крокував попереду, останніми йшли могікани. Маленька група швидко рухалася вузькою стежкою на північ від цілющого джерела, вода якого з'єднувалася з суміжним потічком і текла далі від того пагорба, на якому залишилися непоховані й ніким неоплакані тіла гуронів.

РОЗДІЛ XIII

Я пошукаю легшого шляху.

Парнелл

Шлях, обраний Соколиним Оком, простягався через піщану рівнину, яку часом пересікали зелені долини та невисокі пагорби. Цією ж дорогою вони проходили зранку, коли їх вів зрадник Магуа. Сонце спустилося за далекі гори, а оскільки мандрівники рухалися через нескінченні ліси, вони більше не страждали від спеки. Загін залишив позад себе багато важких миль ще до того, як смерклося.

Розвідник, як і Магуа, якого він змінив, керувався ледь помітними позначками на безлюдній місцевості, майже не сповільнюючи темпу ходи і не зупиняючись. Миттєво глянувши скося на мох, що вкривав стовбури дерев, випадково зиркнувши на сонце та постійно спостерігаючи за напрямом річок і потічків, які вони переходили у брід, розвідник безпомилково обирав найлегший і найближчий шлях. Тим часом ліс почав змінювати забарвлення: яскрава зелень його верхів'я потемнішала, що сповіщало про наближення ночі.

Сестри намагалися через зарості дерев розгледіти потік золотих променів, що створювали навкруг сонця сяючий ореол, забарвлювали повітря яскраво-червоними смужками і прикрашали хмари, що звисали над західними пагорбами

* Описана тут сцена відбувалася на тому місці, де тепер розташоване селище Баллстон, один із двох головних курортів Америки з мінеральними водами. (Прим.автора)

вузенькими блискучими жовтими обрисами. Соколине Око раптом обернувся і, вказуючи на небо, промовив:

– Це – знак, що настав час шукати їжу та притулок на ніч. Було б краще й мудріше, якби людина розуміла природу, і брала приклад з птахів і лісових звірів... Проте для нас ніч буде недовгою, бо щойно зійде місяць, ми знову рушимо далі. Я пригадую, що саме тут я вперше бився з макуасами і вперше пролив людську кров. Тоді ми, аби зберегти від хижих негідників наші скальпи, збудували тут укріплення. Якщо я не помиляюся, це місце мусить бути десь тут, зліва від нас.

Не чекаючи згоди чи відповіді своїх супутників, мужній розвідник спокійно звернув у густу хащу молодих каштанів, молоді пагінці яких майже повністю вкривали землю. І він не помилився. Проїшовши кілька сотень футів через чагарник, порослий вересом, він вийшов на галявину, яка оточувала невисокий зелений пагорб. На вершині маленького пагорба стояв напівзруйнований блокгауз*. Колись ця примітивна будівля була зведена у момент гострої потреби, а оскільки небезпека минула – її просто покинули, і тепер вона поступово руйнувалася серед самотнього лісу, занедбана та майже забута, як і ті події, що спричинили її появу. Такі пам'ятки бойових дій ще досить часто зустрічаються в лісах, які колись розділяли ворожі провінції. Ці руїни навіюють спогади, що пов'язані з колоніальною історією, і цілком узгоджуються з похмурим пейзажем, який їх оточує. Дах, зроблений з кори дерев, уже давно провалився та змішався з землею, але поспіхом складені величезні соснові колоди все ще трималися купи, хоч один ріг будівлі перехилився під тягарем, внаслідок чого здавалося, що вся споруда от-от розвалиться.

Гейворд і його супутники не наважувались наблизитися до небезпечної будівлі, але Соколине Око й індіанці сміливо зайшли досередини, виявляючи чимале зацікавлення. Розвідник оглядав руїни з виглядом людини, у пам'яті якої вони пробуджували давно забуті події, а Чінгачгук з гордістю переможця розповідав синові мовою делаверів про битву, що відбулася в цьому віддаленому місці ще за часів його юності. Але разом з тріумфальними нотами в його завжди м'якому та мелодійному голосі чувся сум.

Тим часом сестри з радістю спішилися, сподіваючись добре відпочити серед вечірньої прохолоди в надійному місці, де, як вони думали, їм можуть загрожувати лише лісові звірі.

– Чи не краще було б, мій достойний друже, – звернувся Гейворд до розвідника, який вже закінчив свій огляд, – вибрати для відпочинку менш відоме місце, в яке відвідувачі заглядають не так часто?

– Майже всі, хто був свідком зведення цього укріплення, померли, – замислено відповів розвідник. – А книжок і оповідань про бої, що велися між могіканами та макуасами, майже не пишуть. Тоді я був молодим і приєднався до делаверів, тому що з ними повелися несправедливо. Сорок днів і ночей дияволи макуаси прагнули нашої крові та не відходили від цієї купи колод. Я придумав план цієї фортеці, я ж і частково збудував її, хоч я не індіанець, а білий. Делавери

* Блокгауз – бойова споруда, призначена для самостійної кругової оборони невеликих військових частин.

допомагали мені зводити цей блокгауз. Спочатку нас було десять проти двадцяти, з часом кількість зрівнялася, потім ми пішли у наступ, і жоден з них не повернувся додому, щоб розповісти про долю інших. Так, так, тоді я був молодим, і мене вражав вигляд крові. Думка про те, що істоти з такою ж душею, як моя, залишаться лежати на голій землі поживою для диких звірів і незахищені від вітру та дощів, не давала мені спокою. Тому я власними руками поховав їх під тим горбиком, на якому ви сидите... Зручне місце, хоча здійсмається над людськими кістками.

Гейворд і сестри відразу підхопилися з порослої травою могили. Хоча зовсім недавно вони самі були свідками страшних сцен кривавої бійки, дівчата не могли подолати почуття природного жаху, усвідомлюючи, що поряд з ними лежать кістки вбитих могауків. Похмурі сутінки, гнітючий пагорб, вкритий травою, що межувала з чагарником, за яким сосни піднімалися ніби до самих хмар, мертва тиша безмежного лісу – все це навіювало моторошні думки.

– Вони мертві й не можуть нам зашкодити, – сказав Соколине Око, сумно посміхнувшись і махнувши рукою, немов намагаючись розвіяти їхній очевидний страх. – Ніколи більше не звучатиме їхній бойовий клич, ніколи вони не розмахуватимуть томагавками! А з тих, хто допомагав поховати їх, тільки Чінгачгук і я лишилися живими. Брати та інші родичі могіканина билися разом з нами, а тепер від їхнього племені лишилося тільки двоє, яких ви бачите!

Сповнені співчуття до сумної долі могікан, слухачі мимоволі звернули погляди туди, де сиділи індіанці... У тіні напівзруйнованого блокгауза ще можна було розрізнити їхні темні постаті. Ункас уважно слухав розповідь батька про мужність тих, чий імена він протягом багатьох років згадував з величезною пошаною.

– Я завжди вважав делаверів надзвичайно миролюбним народом, – сказав Гейворд, – оскільки вони самі ніколи не воювали, довіряючи захист своїх земель якраз тим могаукам, яких ви побили.

– Це не зовсім правда, – відповів розвідник. – А загалом, це – безчесна брехня. У старі часи завдяки диявольським хитрощам голландців була укладена угода, згідно з якою голландці обеззброїли туземців, щоб заволодіти землями, на яких вони поселилися. Могікани, які належали до того ж народу, мали справу з англійцями, тому не приєдналися до цієї угоди та мужньо відстоювали свої права. Так чинили і делавери, зрозумівши свою помилку. Перед вами вождь великого племені могікан, мудрий сагамор. Колись його предки полювали на оленів на всіх цих землях, володіли ріками та горами. А що залишилося нащадкові? Він може отримати Божою волею своїх шість футів землі, якщо знайдеться друг, який поховає його глибше, ніж сягає леміш плугатаря.

– Досить, – перебив його Гейворд, відчуваючи, що продовження розмови може призвести до небажаних наслідків. – Ми подолали довгий шлях і, на жаль, не обдаровані вашою витривалістю, бо вам, здається, невідомо, що таке втома.

– Я людина, мої м'язи та кістки допомагають мені зносити все, – сказав розвідник, з неприхованим задоволенням оглядаючи свої мускулісті ноги. – У селищах є вищі та кремезніші чоловіки, ніж я, але вам довелося б довго шукати такого, який може пройти без зупинки п'ятдесят миль або годинами бігати, не

відстаючи від собак, під час полювання. І все ж, оскільки не всі мають однакові м'язи й витримку, цілком природно, що наші тендітні супутниці бажають відпочити після всього, що їм довелося побачити й пережити сьогодні... Ункасе, почисти джерело, поки ми з твоїм батьком зробимо укриття з гілок і підготуємо ложе з трави та листя.

Мисливець і його товариші мовчки зайнялися приготуванням зручної постелі для тих, кого вони супроводжували та захищали. Із очищеного від листя джерела, завдяки якому багато років тому індіанці збудували на цьому місці тимчасову фортецю, скоро задзюрчала кришталево чиста вода, розливаючись по зеленій траві. На розі будівлі спорудили дах з гілок, який міг захистити від холодної роси, а під ним з молодих гілочок і сухого листя склали примітивну постіль, на якій сестри могли відпочити до ранку.

Поки відбувалися ці приготування, Кора з Алісою заставили себе трохи поїсти, розуміючи, що це необхідно для відновлення сил. Потім дівчата зайшли в укриття і там висловили подяку Богові за милосердя та попросили в Нього захисту на наступну ніч. Вмостившись на запашному ложі, незважаючи на тяжкі спогади та тривожні передчуття, вони дуже швидко поринули у солодкий сон.

Данкан готувався провести ніч на чатах під стінами руїн, але розвідник, зрозумівши його намір, сам ліг на траву і, вказавши на Чінгачгука, промовив:

– Очі білої людини надто сонливі та сліпі для такого сторожування. Нашим вартовим буде могіканин, а ми можемо спокійно спати.

– Я виявився поганим вартовим минулої ночі, – сказав Гейворд, – тому ви потребуєте більше відпочинку, ніж я. Відпочивайте, а я чергуватиму.

– Якби ми зараз були серед білих палаток шістдесятого полку, я б не шукав кращого вартового, – відповів розвідник, – але в темряві цих неходжених лісів ви, незважаючи на всі свої намагання бути пильним, побачите не більше, ніж мала дитина. Тому за прикладом Ункаса й моїм – лягайте та спіть спокійно.

І справді, Гейворд зауважив, що поки вони розмовляли, молодший могіканин влігся на схилі горба, збираючись найкращим чином використати час, відведений для відпочинку. Його приклад наслідував Девід, у якого після виснажливої подорожі знову піднялася температура, спричинена раною. Гейворд не бажав продовжувати марну суперечку, і тому вдав, що погоджується. Напівлежачи, він сперся до стіни будівлі, але твердо вирішив не стуляти очей, аж доки не передасть сестер у руки самого Манро. Вважаючи, що йому вдалося переконати молодого офіцера, Соколине Око швидко заснув.

Довший час Данканові вдавалося відганяти сон, і він уважно прислухався до кожного звуку, що долинав з лісу. Сутінки огорнули хаші, але завдяки тьмяному світлу зірок він ще розрізняв на траві фігури своїх супутників і Чінгачгука, який сидів, випрямивши стан, так само прямо та нерухомо, як оточуючі дерева, що здіймалися стінами з усіх сторін. Данкан прислухався до тихого дихання сестер, які лежали за кілька футів від нього; його слух вловлював найменший шелест листя від легких подувів вітру. Та ось жалібно квиління дрімлюги злилося йому зі скигненням сови; через важкі повіки молодий офіцер ще якийсь час розрізняв промені далеких зірок, один раз крізь сон він прийняв куц за свого товариша вартового, і нарешті дрімота зовсім здолала його: голова

впала на плече, тіло похилилося до землі, і він знесилений простягнувся на цілий зріст і заснув глибоким сном. Йому приснилося, що він – лицар, який вночі стоїть на сторожі біля намету принцеси, визволеної з полону, сподіваючись завоювати її прихильність своєю відданістю.

Як довго він перебував у цьому майже непритомному стані, Данкан не знав, його розбудив чийсь легкий дотик до плеча. Він одразу ж схопився на ноги, згадавши, що давав собі слово не спати всю ніч.

– Хто тут? – запитав він, протягнувши руку до шаблі. – Говори! Ти друг чи ворог?

– Друг, – почувся тихий голос Чінгачгука. Вказуючи на місяць, що посилав свої м'які промені через прогалини серед гілок до місця їхнього біваку*, він додав своєю ламаною англійською:

– Сходить місяць, а форт білих людей далеко. Час рушати, поки очі французів зімкнув сон.

– Правду кажеш! Поклич товаришів і загнуждай коней, а я розбуджу своїх супутниць.

– Ми вже прокинулися, Данкане, – почувся сріблястий голос Аліси з-за стіни, – і після такого доброго сну готові рухатися дуже швидко. Але ж ти чатував біля нас цілу ніч, до того ж змучений після важкого дня!

– Краще скажи, що мав чатувати, бо мої віроломні очі знову зрадили... Я двічі виявився негідним вашої довіри.

– Ні, Данкане, не заперечуй, – з ніжною усмішкою перебила його Аліса, виходячи на галявину, осяяну місячним світлом. – Я знаю, як ти не дбаєш, коли йдеться про власну безпеку, що ж до інших, то ти навіть занадто пильний. Може ще трохи затримаємося тут, щоб ти також зміг перепочити? Ми з Корою охоче, навіть дуже охоче, повартуємо, поки ти й ці мужні люди трохи поспите.

– Якби сором міг вилікувати мене від сонливості, я б ніколи більше не зімкнув очей, – сказав молодий офіцер, зніяковіло дивлячись на шире обличчя Аліси. – Адже ви опинилися у небезпеці внаслідок моєї неухважності. Я не можу навіть оберегати ваш сон, як годиться доброму солдатіві...

Його слова перервав тривожний вигук Чінгачгука.

– Могікани відчують ворога, – прошепотів Соколине Око, який також уже прокинувся та готувався в дорогу. – Вони нюхом чують небезпеку!

– Рятуй нас, Боже! – промовив Гейворд. – Чи не достатньо ми бачили крові?

Говорячи це, молодий офіцер схопив рушницю та приготувався спокутувати свою недбайливість.

– Може, це якийсь лісовий звір бродить навколо у пошуках їжі, – прошепотів він, також почувши тихі й досить далекі звуки, що насторожили могіканина.

– Тихше! – відгукнувся розвідник. – Це не звір, це – людина, хоча мое вухо далеко не таке чутливе, як у могікан, навіть я вже можу розрізнити людську ходу. Прудкий гурон, який втік від нас, мабуть, приєднався до одного з передових загонів Монкальма, і французи вийшли на наш слід. Мені й самому не хотілося б знову проливати кров на цьому місці, – додав він, стурбовано оглядаючи руїни

* Б і в у а к – зупинка військ для відпочинку або ночівлі в польових умовах.

блокгауза, але, що має статися, те станеться. Відведи коней до блокгауза, Ункасе. І ви, друзі, також сховайтеся там. Хоча ці старі стіни не дуже надійний притулок, за ними можна сховатися, до того ж вони не вперше почують постріли.

Його наказ був негайно виконаний. Могікани завели у напівзруйновану фортецю коней; за ними мовчки зайшли подорожні.

Тепер уже виразно чулися кроки, що швидко наближалися; потім залунали голоси людей, що перегукувалися на якомусь індіанському діалекті. Розвідник пошепки повідомив Гейвордові, що це мова гуронів. Коли дикуни досягли того місця, де коні повернули у зарості, які оточували блокгауз, вони зупинилися, втративши сліди, за якими до того часу стежили.

Із кількості голосів можна було здогадатися, що наближається близько двадцяти людей.

– Негідники певно знають, що нас мало, – прошепотів Соколине Око, стоячи поряд з Гейвордом і дивлячись у щілину між колодами, – інакше вони б не лінувалися, рухаючись поволі, мов жінки. Ти тільки послухай цих мерзотників! Здається, ніби кожен має по два язика, але лише одну ногу!

Данкан, який у відкритій сутичці з ворогом виявляв справжню хоробрість, тепер, у момент напруженого очікування, не спромігся відповісти на зауваження розвідника; він тільки сильніше стиснув рушницю та ще більш напружено і тривожно вдивлявся у вузьку щілину, оглядаючи залиту місячним сяйвом галявину. Невдовзі у гурті дикунів почувся гучний голос вождя, усі інші замовкли і прислухалися. Зашелестіло листя, затріщали сухі гілки; очевидно, дикуни розійшлися, шукаючи втрачений слід. На щастя для людей у схованці, місячне сяйво освітлювало лише невелику ділянку навколо руїн, і пошуки переслідувачів виявилися невдалими. Тим не менше тріскіт чагарника чітко вказував на те, що невтомні дикуни ретельно оглядали кущі і потроху підходили до заростів молодих каштанів, що обрамляли галявину, на якій стояв блокгауз.

– Вони наближаються, – пробурмотів Гейворд, намагаючись протиснути дуло рушниці у щілину між колодами. – Я думаю, як тільки вони підійдуть ближче, почнемо стріляти.

– Тихо, – заперечив розвідник. – Хрускіт кременя або, навіть, запах грудочки сірки можуть привернути до нас усю зграю негідників. Якщо по волі Божій ми змушені будемо прийняти цей бій, довіртеся досвіду людей, які знають звичай дикунів і не звикли відступати, почувши бойовий клич.

Данкан озирнувся й побачив, що перелякані сестри сидять зіщулившись у віддаленому кутку блокгауза, а могікани стоять в тіні, прямі, як два стовпи, готові ринутися в бій у разі потреби. Стримуючи нетерпіння, Данкан знову притулюється до щілини і завмер, очікуючи подальших подій. Цієї самої миті кущі розхилилися, і на галявині з'явився високий озброєний гурон. Він повернувся, щоб роздивитися блокгауз, і місячне сяйво освітіло його смагляве обличчя, на якому застиг вираз подиву та цікавості. Із уст індіанця вирвався вигук здивування, і він тихо покликав товариша.

Якийсь час ці діти лісів стояли поруч і радилися, вказуючи на напіврозвалену споруду. Потім повільно, обережними кроками пішли вперед, час від часу зупиняючись, щоб уважніше роздивитися будівлю; дикуни скидалися на

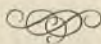
наляканих оленів, що намагаються побороти страх, аби задовольнити цікавість. Один гурон потрапив ногою на могильник і нахилився, щоб оглянути пагорбок. У цей час Гейворд помітив, що розвідник витягнув з піхов ніж і опустив дуло рушниці. Наслідуючи його рухи, молодий офіцер також приготувався до бою, який здавався неминучим. Дикуни були так близько, що найменший порух коня або, навіть, людський подих могли виказати втікачів. Але, розглядаючи горбок, гурони зацікавилися чимось іншим. Їхні голоси зазвучали тихо й урочисто, так, ніби червоношкірих охопило почуття глибокої поваги, навіть благоговіння. Зрештою вони мовчки відступили, не відводячи очей від руїн, немов очікуючи, що з-за мовчазних стін от-от з'являться душі мертвих. Дійшовши до краю галявини, вони зайшли в гушавину та зникли.

Соколине Око поклав рушницю на землю і, глибоко зітхнувши, промовив виразним шепотом:

— Так, вони поважають мертвих, і це врятувало їм життя, а можливо й нам.

Гейворд уважно подивився на мисливця, але нічого не відповів, знову перевівши погляд у бік гуронів, які наразі цікавили його понад усе. Він чув, як гурони зупинилися неподалік і довго радилися, а потім тихо почали віддалятися; голоси їхні ставали чимраз тихішими й нарешті зовсім стихли у глибині лісу. Соколине Око зачекав, поки Чінгачгук підтвердив, що вороги відступили достатньо далеко, і дав знак Гейвордові вивести коней та допомогти сестрам сісти верхи. Потім маленький загін тихо вийшов через зламані ворота і вирушив у напрямку, що був протилежним тому, яким підходили до руїн.

Залишаючи осяяну місячним світлом галявину, сестри крадькома озирнулися на мовчазний пагорб і напівзруйнований блокгауз, і разом з іншими зникли у темному лісі.

РОЗДІЛ XIV

Вартовий: Хто йде?

Жанна д'Арк: Селяни, бідні французи.

Шекспір, "Король Генрі VI"

З тієї хвилини, як мандрівники покvapливо залишили блокгауз, і до тієї, як їх поглинула гушавина лісу, ніхто не вимовив жодного слова, навіть пошепки. Соколине око знову очолив загін, хоча, навіть переконавшись, що вони знаходяться на надійній відстані від ворога, розвідник став ще більш обережнішим; вочевидь, йому ця місцевість взагалі була невідомою. Він часто зупинявся, щоб порадитися з могіканами, вказуючи то на місяць, то на кору дерев. Під час таких коротких зупинок Гейворд і його супутниці уважно прислухалися, чи не звучать в їхніх голосах нотки тривоги, а також намагалися вловити хоч якісь ознаки, що могли б їх попередити про наближення гуронів.

Але вся ця безлюдна місцевість ніби поринула у глибокий сон. У лісі панувала мертва тиша, яку порушувало тільки віддалене дзюркотіння води. Складалось враження, що звірі, птахи та люди спали однаково міцно. Ледь вловимий плюскіт річки врятував провідника зі скрутного становища – він одразу повернув туди.

Коли вони вийшли на берег невеликої річки, Соколине Око зупинився, зняв мокасини і запропонував Гейворду та Девіду зробити те саме. Потім усі зайшли у воду, і майже годину маленький загін рухався за течією, не залишаючи після себе слідів. Місяць уже сховався за густі темні хмари, що звисали над горизонтом на заході, коли мандрівники залишили покручене русло річки та вийшли на рівну піщану низовину, вкриту рослинністю. Розвідник, очевидно, відразу впізнав місцевість і тепер рухався впевнено та швидко, як людина, яка знає, що робить. Стежка поволі ставала все більше нерівною, з обох її боків на подорожніх почали насуватися гори, і скоро вони опинилися у вузькій ущелині. Раптом Соколине Око зупинився і, зачекавши усіх інших, сказав півголосно, але якимось урочисто:

– Легко вивчити лісові стежки, місця водопою та розташування річок у лісових хащах. Але хто, побачивши це місце, наважиться сказати, що серед тих мовчазних дерев і кам'яних схилів може розташуватися на відпочинок цілий загін?

– Тобто, ми уже неподалік форту Вільям Генрі? – запитав Гейворд, підійшовши до розвідника.

– Перед нами ще довгий і тяжкий шлях. Нам слід вирішити, коли та в якому напрямку рушати. Погляньте, – продовжував мисливець, вказуючи через дерева на невеличке озерце, яке відбивало зі своєї спокійної поверхні світло далеких зірок, – це так зване Криваве озеро. Зараз ми стоїмо на землі, якою я не лише багато ходив, але й де бився з ворогами від сходу до заходу сонця.

– То ця смуга темної, похмурої води і є могилою мужніх людей, які загинули в тяжкій боротьбі? Я чув назву Криваве озеро, але ніколи не був у цих страшних місцях, – сказав Гейворд.

– Протягом лише одного дня у нас відбулося три тяжких битви з голландським французом*, – сказав Соколине Око, радше продовжуючи власну думку, ніж відповідаючи на запитання Данкана. – Він перестрів нас, коли ми збиралися організувати на нього засідку, і розігнав, як полохливих оленів, по вузькій ущелині уздовж берегів Горікана. Потім ми згуртувалися та вирушили на нього під командуванням сера Вільяма – саме за цей подвиг він і став сером** – і добре відплатили за ранкову поразку. Того дня сотні французів бачили сонце востаннє, і навіть їхній командир, сам Діскау, потрапив до нас у руки таким зрешеченим кулями, що повернувся на свою батьківщину зовсім нездатним до військової служби.

* Голландський француз – Барон Діскау – за походженням німець, служив у французькій армії. За кілька років до подій, про які тут розповідається, він зазнав поразки від Вільяма Джонсона з Джонстауна у штаті Нью-Йорк на берегах озера Джордж. (Прим. автора)

** Англійське слово *sir* – це “пан”, “добродій”, але вжите перед власним ім'ям – означає титул “баронета”.

– Це була славна відсіч! – вигукнув Гейворд з юнацьким запалом. – Слава про неї дійшла навіть до нас у південну армію.

– Так, але цим не скінчилося. За наказом сера Вільяма майор Еффінгем послав мене з цією звісткою в обхід розташування французів до форту Хадсон. Саме у цьому місці, де дерева ніби піднімаються на гору, я зустрів загін, що йшов до нас на допомогу. Я повів його на французів, які спокійно вечеряли, сподіваючись, що кривавий день скінчився.

– І ви несподівано атакували їх?

– Так, адже в той час вони думали тільки про свої шлунки. Ми не дали їм опам'ятатися, знаючи скільки людей ми втратили того дня. Коли все закінчилося, вбитих і тих, які помирали, вкинули у це невеличке озеро. Мої очі бачили, як почервоніла вода, а кров ще ніколи не витікала з надр землі...

– У всякому разі це озеро – тиха та мирна могила для солдат, – зауважив Данкан. – Отже, ви довго служили в цих краях?

– Я?! – вигукнув розвідник, гордо випростовуючись на повний зріст. – Усі схили цих гір віддунювали постріли моєї рушниці! Між Горіканом і річкою немає жодної милі землі, на яку б не падали жертви мого “оленебою”... Щодо цієї могили – мирної, як ви говорите, – справа дещо інакша. Кажуть, аби спокійно лежати в могилі, людина повинна покоїтись у землі, її не можна ховати живою, а того вечора у поспіху солдати не мали часу придивлятися, хто мертвий, а хто живий... Тихо! Вам не здається, що хтось ходить берегом озера?

– Важко собі уявити, щоб у цьому лісі були такі ж бездомні мандрівники, як ми.

– Ті, що не потребують ні дому, ні іншого укриття, не бояться нічної роси, бо й так цілий час у воді, – заперечив розвідник і з такою судомною силою стиснув Гейвордове плече, що той зрозумів, який забобонний жах охопив душу безстрашного розвідника. – Боже! До нас дійсно хтось наближається. До зброї, друзі, адже ми не знаємо, хто йде нам назустріч.

– Хто йде? – запитав французькою суворий голос, що доносився, нібито із глибини загубленого серед лісів озера.

– Що він говорить? – прошепотів розвідник.

– Хто йде? – повторив той самий голос. Потім почулося клацання курка, і перед ними з'явилась грізна фігура.

– Франція! – французькою мовою вигукнув Гейворд, вийшов із тіні дерев на берег озера і зупинився в кількох ярдах від вартового.

– Звідки ви і куди йдете у такий час? – спитав гренадер з акцентом уродженця старої Франції.

– Повертаюся з розвідки і йду спати.

– Ви офіцер королівської армії?

– Ну, звичайно, друже. Хіба не бачиш? Я калітан стрілецького полку (Гейворд зауважив, що вартовий належить до лінійного полку). Зі мною полонені доньки командира англійського форту... Ага! Ти про це чув? Я захопив їх у полон біля форту і веду до генерала.

– Клянуся, милі пані, мені дуже прикро, що так сталося, – промовив молодий солдат, галантно доторкнувшись до козирка, – але нічого не вдієш – війна! Ви побачите, що наш генерал дуже хороша людина і вміє обходитися з дамами.

– Це звичай військових, – французькою промовила Кора із гідним подиву самовладанням. – Прощайте! Бажаю, щоб вам доручили виконувати якісь більш приємні обов’язки.

Солдат у відповідь на її ввічливі слова низько вклонився, а Гейворд побажав йому доброї ночі, і мандрівники поволі рушили вперед, залишивши вартового чатувати на березі мовчазного озера. Приймаючи на віру зухвалу вигадку ворога, він тихо мугикав слова якоїсь пісні, що спали йому на думку після зустрічі з дівчатами, які, мабуть, нагадали йому про далеку прекрасну Францію: “Хай живе вино, хай живе любов...”

– Добре, що ви змогли порозумітися з цим шельмою! – прошепотів розвідник, коли вони обминули озеро. – Я відразу побачив, що це один із тих непосидючих французів. Йому пощастило, адже якби він поводився більш зухвало, то міг би опинитися серед своїх співвітчизників – на дні озера...

Його перервав довгий, тривожний стогін, що пролунав зі сторони озера, так, ніби дійсно душі померлих все ще блукали над своєю водяною могилою...

– Це був не привид, – продовжив розвідник. – Привиди не вміють так вправно поводитися з рушницею.

– Так, це людина, але невідомо, чи бідолаха ще живий, – відповів Гейворд, оглядаючись довкола, і зауважуючи, що поруч немає Чінгачгука.

Почувся другий стогін, слабший від попереднього, потім – глухий сплеск води, і над озером знову запанувала мертва тиша. Подорожні нерішуче зупинилися, але в цей момент із гущавини вислизнула постать Чінгачгука. Приєднуючись до супутників, він однією рукою прикріплює до пояса скальп нещасного молодого француза, а другою поправляє ніж і томагавк, залиті кров’ю молодого солдата. Зробивши це, він випростався з виглядом людини, яка вірила, що її вчинок заслуговує на повагу.

Розвідник опустив приклад рушниці до землі, поклав руки на дуло і завмер у глибокій задумі. Нарешті, похитавши головою, сумно пробурмотів:

– Те, що для білої людини жорстоко й аморально, для індіанця – природно, і ми не можемо засуджувати його. Та все таки шкода, що це сталося з веселим хлопцем зі Старого світу, а не з якимось проклятим мінгом.

– Досить! – вигукнув Гейворд, боячись, щоб сестри не зрозуміли причини їхньої затримки. Чималим зусиллям волі він відігнав думки подібні до тих, які висловив розвідник, і додав:

– Це сталося, і ми нічого не можемо змінити. Проте зрозуміло, що ми на території розташування ворожої армії. Що ви пропонуєте?

– Ви маєте рацію, – відповів розвідник. – Зараз не час вирішувати проблеми моралі. Французи щільно оточили форт, і нам варто спробувати пройти повз їхніх вартових, як нитка через вузьке вушко голки.

– І часу для цього обмаль, – додав Гейворд, глянувши вгору на темні хмари, за якими вже ховався місяць.

– Так, часу обмаль, треба діяти, – підтримав його Соколине Око. – Існує дві можливості потрапити у форт, а ще нам конче потрібна допомога Провидіння, без неї ми не обійдемося.

– Тоді кажіть швидше, час минає.

– Дівчатам слід спішитися і відпустити коней на волю. Ми пошлемо вперед могікан, щоб вони звільняли дорогу від вартових, і можливо нам вдасться зайти у форт через тіла вбитих французів.

– Ні, це неможливо! – перебив його добросердний Гейворд. – Солдат може так діяти, але не тоді, коли супроводжує жінок.

– Це дійсно надто кривавий шлях для ніжних ніг, – погодився розвідник, – але я мусив його запропонувати. Тоді, нам слід повернути назад і вийти за межі території, яку охороняють французи, потім ми повернемо на захід, в гори. Там я заховаю вас так, що жодна собака, яка служить Монкальмові, не зможе вийти на наш слід.

– Тоді вперед, і негайно!

Не промовивши більше ні слова, Соколине Око повернув назад і рушив тим же шляхом, який привів їх у небезпечну місцевість. Вони йшли тихо, намагаючись лишатися непомітними, оскільки ніхто не знав, де може стояти вартовий або сидіти у засідці ворожий пікет. Коли вони проходили повз Криваве озеро, Гейворд і розвідник крадькома поглядали на його похмуру поверхню. Марно їхні очі шукали тіло того, хто нещодавно вартував на мовчазному березі; тільки легкі брижі, які все ще накочувалися на прибережний пісок, нагадували про криваву трагедію, свідками якої вони стали. Але скоро і озеро, і його похмурі береги розтанули у темряві й злилися з темною стіною лісу, що лишився позаду.

Соколине Око змінив напрямок і швидко попрямував до гір, які обрамляли вузьку долину на заході. Подорожні рухалися услід за ним і незабаром опинилися у тіні високих кострубатих вершин. Шлях став важчим: доводилося йти через місцевість, всіяну камінням, перегороджену ярами та байраками, і тому маленький загін змушений був рухатися поволі. З обох сторін височіли чорні круті гори, викликаючи у мандрівників почуття захищеності. Нарешті вони почали підніматися вгору стрімкою, нерівною стежкою, що звивалася поміж скель та дерев. Протоптаний шлях говорив про те, що місцевість добре відома людям.

Коли вони піднялися над ярами та долинами, густа темінь, що передувала наближенню дня, почала розсіюватися, і все довкола поступово набуло свого звичного забарвлення. Проминувши чахлі дерева, які чіплялися за оголені схили гори, вони потрапили на плоску, вкриту мохом вершину, де й зустріли ранок, що займався рум'янцем над зеленими верхівками сосен, які вкривали протилежний бік Горікану.

Розвідник запропонував сестрам спішитися і, звільнивши змучених коней від вуздечок і сідел, випустив їх пастися на убогій траві, що росла поміж кущами.

– Ідть, – сказав він їм, – і спробуйте знайти собі їжу, та глядіть самі не станьте їжею для голодних вовків, що блукають у цих горах.

– Хіба коні нам більше не потрібні? – запитав Гейворд.

– Дивіться і судіть самі, – відповів розвідник, підходячи до східного виступу гори та запрошуючи усіх приєднатися до нього. – Якби людську душу можна було так само легко побачити, як незахищеність табору Монкальма з цього місця, лицеміри зникли б, і хитрі мінги були б безсилими проти чесних делаверів.

Наблизившись до краю провалля, подорожні одразу ж переконалися у правдивості слів розвідника і зрозуміли, чому він привів їх на вершину цієї гори.

Гора, висотою близько тисячі футів, мала форму конуса, що виділявся з пасма невисоких гір; воно простягнулося на багато миль вздовж західного берега Горікану, а на другому боці озера зустрічалося з іншими горами. Далі вони разом тягнулися аж до Канади, утворюючи досить нерівний, перетятий рельєф, де-не-де порослий вічнозеленими кущами та деревами. Просто перед ними півколом лежав південний берег Горікану з досить широкою прибережною смугою. На північ проклало собі шлях прозоре і, як здавалося з гори, вузьке плесо Святого озера з численними затоками, прикрашене химерними мисами й усіяне невеликими острівцями. На відстані кількох ліг водяна глибочінь губилася в тумані, що хвилями перекочувався над поверхнею озера, відступаючи перед ранковим світлом. Між гребнями гір був проміжок, через який води озера проривалися далі на північ, де потім знову розстелялися, мов широке прозоре простирадло, аж до далекого озера Шамплен. На південь тяглася ущелина або, краще сказати, пересічена рівнина. Гори – декілька миль у цьому напрямку – не бажали відступати, і все ж було видно, що поступово вони розсувалися і перетворювалися на рівну, піщану місцевість, якою ми супроводжували наших шукачів пригод у їхній тяжкій подорожі. Уздовж гірських хребтів, які з обох боків обгороджували озеро та долину, з нехожених лісів спіралями здіймався світлий туман, наче дим із невидимих котеджів, і поволі спускався попри схили, змішуючись із випарами озера. Одинока сніжно-біла хмаринка пливла над долиною, ніби відзначаючи місце розташування мовчазного Кривагого озера.

Біля озера, ближче до його західного берега, простягалися довгі земляні вали та низькі будівлі форту Вільям Генрі. Хвилі омивали фундамент двох широких бастионів, а глибокий рів і обширні болота охороняли його з інших сторін. Ліс поблизу форту вирубали, але далі природа вкрила все зеленим килимом, на тлі якого де-не-де вимальовувалися голубі цятки озер і темні, оголені вершини гірських хребтів. Біля зовнішнього кордону форту виднілися фігури вартових, за ровом також можна було побачити декілька солдатів. На південний схід від форту, на кам'янистому плато, був розташований табір, огорожений траншеями. Соколине Око вказав своїм супутникам на той загін, який виїхав з форту Едвард разом з майором. А північніше, з лісу, піднімалися численні темні клубовиння диму, що явно відрізнялися від світлих випарів озера, і, за словами Соколиного Ока, свідчили про те, що там розташувалися ворожі війська.

Але Гейворда найбільше стурбувало те, що він побачив на західному березі озера. На смузі землі, яка з того місця, де вони знаходились, здавалася надто вузькою для великого загону, але насправді простягалася на кілька сотень ярдів від берегів Горікану до підніжжя гори, стояли білі палатки й військова техніка армії чисельністю не менше десяти тисяч. Батарей вже були висунуті наперед, і саме тоді, коли подорожні розглядали їх з гори, з долини почувся гуркіт артилерії, що прокотився відлукням у горах на сході.

— Там внизу ранок тільки починається, — замислено промовив розвідник. — Вартові будять сплячих гарматними пострілами. Ми запізнилися на декілька годин! Монкальм уже залюднив ліси своїми клятими ірокезами.

– Форт, дійсно, оточений, – відповів Данкан. – Але хіба немає іншої можливості пробратися туди? Краще потрапити у полон до французів, ніж знову опинитися у руках індіанців.

– Дивіться! – вигукнув розвідник, вказуючи Корі на будинок її батька. – Як після влучного пострілу посипалося каміння з комендантського дому. Французи швидко зруйнують його, хоча він і здається дуже міцним і надійним.

– Гейворде! – схвильовано промовила мужня донька коменданта. – Я не можу спокійно спостерігати за всім цим – знати, що мій батько знаходиться у небезпеці, і не могли розділити її з ним! Ходімо до Монкальма, я вимагатиму, щоб він пропустив нас туди. Він не посміє відмовити дітям у такій милості.

– Навряд чи вам вдасться дійти до палатки француза, зберігши волосся на голові, – відповів прямудушний розвідник. – Якби мені вдалося заволодіти одним із тих тисячі човнів, що стоять вздовж берега, це можна було б зробити. Але стрілянина скоро закінчиться. Насувається туман, який перетворить день на ніч і зробить індіанські стріли значно небезпечнішими, ніж заіржавіла гармата. Отже, якщо ви достатньо сильні, ідіть за мною, спробуємо пробитися. Я прагну потрапити у табір хоча б для того, щоб знищити цих собак мінгів, які ховаються он у тій березовій хащі.

– Ми чуємо себе досить сильними, – твердо відповіла Кора. – І, щоб досягти мети, підемо на все.

Розвідник, усміхнувшись, сердечно схвалив її рішучість і відповів:

– Хотів би я мати тисячу сміливців, дужих тілом і з гострим зором, які б так само не боялися смерті, як ви! Тоді я за кілька днів загнав би цих белькотунів французів до їхнього лігва, вони завили б у мене, як прив'язані собаки або голодні вовки... Але, рушаймо, – додав він, – туман спускається з гір так швидко, що ми ледве встигнемо зустрітися з ним на рівнині, аби сховатися у його клубках. Запам'ятайте: якщо зі мною щось трапиться, тримайтеся так, щоб вітер дув вам у ліву щоку, а ще краще – йдіть за могіканами: ні вдень, ні вночі вони не зіб'ються з дороги.

Він махнув рукою, наказуючи їм іти слідом, і легко, обережними кроками почав спускатися крутим схилом. Гейворд допомагав сестрам, і через кілька хвилин вони були біля підніжжя гори, на яку нещодавно піднімалися з такими труднощами.

Дуже швидко мандрівники спустились на рівнину десь за півмилі навпроти воріт західного бастіону. Їм довелося зачекати, поки туман огорне своїм клочкуватим покровом і ворожий табір. Скориставшись зупинкою, могікани крадучись вийшли з лісу, щоб оглянути довкілля. Розвідник ішов на деякій відстані від них, прагнучи якнайшвидше почути результати їхніх спостережень. Через кілька хвилин він вернувся роздратований, висловлюючи своє розчарування у досить різкій формі.

– Підступні французи поставили пікет якраз на нашому шляху, – сказав він. – Намагаючись оминати їх у тумані, ми ризикуємо потрапити просто в їхні лапи.

– А чи не можемо ми якось обійти це місце, – сказав Гейворд, – а потім знову вийти на нашу стежку?

– Хто звертає з дороги в тумані, ніколи не може бути певний, що спіткає його знову. Туман над Горіканом – це не дим, що здіймається від “трубки миру” і не дим від вогнища, розпаленого, щоб відганяти комарів.

Не встиг він договорити, коли знову почувся гарматний постріл; гущавиною лісу пронеслося гарматне ядро, вдарилося об стовбур молодого деревця і, відскочивши від нього, вже дещо ослаблене впало на землю.

Услід за ним з’явилися індіанці. Ункас жваво, виразно жестикулюючи, сказав щось мовою делаверів.

– Може й так, хлопче, – пробурмотів розвідник, коли той скінчив, – але гарячку не лікують тими ж ліками, що й зубний біль. Ходімо, туман густішає.

– Ні, зачекайте! – вигукнув Гейворд. – Спочатку поясніть, що ви збираєтесь робити?

– Невдовзі побачите, але знайте, що надії мало. Це ядро, – додав він, штовхнувши ногою уже безпечний шматок металу, – зорало землю на шляху від форту; коли не буде інших орієнтирів, ми відшукаємо цей рівчак, і він вкаже нам дорогу. Тепер досить слів, йдіть за мною, інакше туман розсіється, і ми станемо доброю мішенню.

Гейворд зрозумів, що настала дійсно критична хвилина, коли слід діяти, а не говорити. Він став між сестрами і, намагаючись не втрачати з поля зору провідника, допомагав їм швидко рухатися вперед. Згодом усі зрозуміли, що Соколине Око аж ніяк не перебільшував, коли говорив про густоту туману; не встигли вони пройти і двадцяти ярдів, як розрізнити одне одного стало майже неможливо. Мандрівники трохи звернули вліво, потім направо, і Гейворд їже було подумав, що вони наблизилась до форту, коли раптом з відстані якихось двадцяти футів почувся грізний окрик:

– Хто йде?

– Вперед! – прошепотів розвідник, знову повертаючи вліво.

У цю хвилину з десяток голосів повторило це ж питання, і у кожному з них чулася загроза.

– Це я! – вигукнув Данкан французькою, потягнувши сестер уперед.

– Дурню! Хто я?

– Друг Франції!

– А мені здасться ти більше схожий на ворога! Стій, а то клянусь, що відправлю тебе до самого диявола. Стріляйте, друзі! Вогонь!

Наказ було негайно виконано: у тумані пролунали постріли п’ятдесяти мушкетів. На щастя, кулі прорізали повітря у напрямку дещо відмінному від того, яким рухалися втікачі, але досить близько, тому недосвідченим у військовій справі Девідові й сестрам здалося, що вони пролітали всього в кількох дюймах від них. Пролунав ще один наказ не тільки стріляти, але й переслідувати. Коли Гейворд переклав почуте, Соколине Око спинився й рішуче сказав:

– Давайте і ми відкриємо вогонь, вони подумають, що це вилазка й відступлять.

✓ Це був чудовий план, але сподівання не здійснилися. Як тільки французи почули постріли, все поле ніби ожило, звідусіль – від берегів озера до найдальшого краю лісу – почувся тріскіт мушкетів.

– Ми приведемо сюди усю їхню армію! – закричав Данкан. – Друже, веди нас уперед – до форту, якщо тобі дороге наше життя!

Розвідник погодився, але поспіхом змінивши напрямок, втратив орієнтир. Даремно повертав він то одну шокю, то іншу до вітру: обидві відчували однакову прохолоду. На щастя, Ункас натрапив на слід ядра, яке у польоті зачепило три сусідніх мурашники. Соколине Око, побачивши слід, відразу швидко рушив вперед.

Крики, прокльони, постріли зливались воедино, лунали один за одним з усіх сторін. Раптом яскравий спалах освітив усе довкола, туман густими клубами піднявся догори, над рівниною прогриміло кілька гарматних пострілів, і з гір почувся їхній відгомін.

– Це з форту! – вигукнув Соколине Око, миттєво зорієнтувавшись, повернувшись назад, – а ми, як безголові бовдури, тікали до лісу, просто під ножі макуасів.

Як тільки помилка була виявлена, вся група рушила у потрібному напрямку. Данкан очоче доручив Кору Ункасові, яка з радістю погодилася прийняти допомогу молодого могіканина. Вороги ж були надзвичайно близько, щохвилини загрожуючи наздогнати їх, а це б означало кінець.

– Жодного помилювання! – вигукнув один з переслідувачів, очевидно, командир.

– Тримайтеся! Готуйтеся до бою, мої мужні воїни шістдесятої! – раптом почувся голос десь з гори. – Стріляйте по низу, щоб очистити схил!

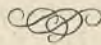
– Тату! Тату! – пролунав пронизливий крик з туману. – Це я, Аліса! Твоя маленька Елсі! Врятуй, о, врятуй нас, тату!..

– Стійте! – вигукнув той же голос, але тепер уже сповнений батьківської тривоги. – Це вони! Господь повернув мені моїх дітей! Відчиніть ворота! До бою, мужні мої воїни, до бою! Але не стріляйте, щоб не влучити у моїх ягнят! Відженіть цих собак французів штиками!

Данкан почув, як заскрипіли заіржавлені ворота і, кинувшись у тому напрямку, зустрів воїнів у темно-червоних мундирах, які поспішали до схилу. Він впізнав свій батальйон королівської армії, очолив його, й швидко заставив ворога відступити.

Раптом опинившись без надійного захисника, Кора й Аліса на якусь мить розгубилися. Але тут із-за туману до них метнувся високий стагний офіцер, волосся якого посивіло від довгих років служби. Коли він пригортав Алісу і Кору до грудей, гарячі сльози котилися по його блідих, вкритих зморшками щоках.

– Хвала тобі, Господе! Тепер нехай приходить небезпека – твій слуга готовий до всього! – голосно вигукнув він з типовим шотландським акцентом.

РОЗДІЛ XV

*Тоді ввійдем, дізнаємось про все,
Хоч можу я сказати наперед,
Що той француз сказати може нам.*

Шекспір, "Король Генрі V"

Кілька наступних днів були позначені нестачами та турботами, оскільки Манро не мав палейних сил, щоб чинити опір французам, які оточили форт. Здавалось, що генерал Вебб зі своєю армією спокійно дрімав на берегах Гудзону, цілком забувши про скрутне становище, в якому опинилися його співвітчизники. Манкольм наповнив навколишні ліси своїми союзниками-індіанцями; кожний їхній вигук або пронизливий крик наповнював душі людей у британському таборі нездоланим страхом, хоча, можливо, і дещо перебільшеним.

Немов задовольнившись тяжким переходом через дикі ліси, французький генерал, хоч і був визнаним стратегом, чомусь не поспішав заволодіти навколишніми горами, що можна було зробити без особливих зусиль; а це – з погляду сучасної військової науки – головна вада військових дій того часу. Недооцінювання переваг гірської місцевості виникло через простоту збройних сутичок з індіанцями, адже посеред густих лісів не було потреби зводити фортеці та залучати артилерію. Так тривало аж до часів війни за незалежність.*

Мандрівник або любитель красоти природи, проїжджаючи сьогодні екіпажем, місяцями, які ми намагались описати, мусить знати, що наші предки долали гори чи боролись із бурхливими гірськими ріками, не маючи належних засобів. У ті часи тільки переправа важкої гармати вважалась запорукою перемоги, звичайно ж, якщо під час тяжкої подорожі не були втрачені боєприпаси, бо тоді вона ставала ні до чого не придатною купою заліза.

Хоча ворог і знехтував горами, але дуже вдало розташував свої батареї на рівнині й вміло використовував їх. Обложені могли ж протиставити французам тільки недосконале озброєння фортеці, зведеної серед неходжених лісів. Усе це важким тягарем лягло на плечі рішучого шотландця, який захищав форт Вільям Генрі.

На п'ятий день облоги майор Гейворд, скориставшись оголошеними переговорами з ворогом, піднявся на вал одного з бастионів, щоб подихати свіжим повітрям, що віяло від озера, і оглянути околиці. Він був один, якщо не враховувати самотнього вартового, який розходжав взад-вперед по валу. Вечір вражав чарівною тишею, а вітерець, що здіймався від прозорої води озера – свіжістю та лагідністю. Складалось враження, що сама природа використала тимчасове перемир'я, щоб розкрити свої найприродніші та найчарівніші якості. Вечірнє сонце посилало на землю прощальні промені, що вже втратили нестерпний пал, звичний для літа у тому кліматі. Вбрані у свіжу зелень гори, осяяні м'яким світлом радували очі; напівпрозорі хмаринки, пропливаючи між

* *Війна за незалежність* – у 2-й половині XVIII ст. стосунки між Великою Британією та її 13-ма колоніями зі східного узбережжя загострились – 1775 року розпочалася війна за незалежність Сполучених Штатів.

ними і сонцем, кидали на них легкі тіні. Численні острівці ніби спочивали на поверхні Горікану: одні занурюючись у воду, інші, зависаючи над водою, мов зелені оксамитові горбки. Рибалки з французького табору мирно плавали між ними на своїх яликах або просто нерухомо стояли на тихій поверхні озера, сподіваючись на рибачьке щастя.

Майоріли два невеличкі білі прапори: один – на виступаючому вперед розі форту, другий – на батареї обложників; обидва символізували перемир'я, завдяки якому настала перерва і у воєнних діях, і навіть у ворожості супротивників один відносно одного. Але позаду них то розвіваючись, то спадаючи вниз шовковими фалдами, гордо майоріли державні прапори Англії та Франції.

Близько сотні французів займалися риболовлюю; молодь весело тягнула сітку по всипаному галькою березі у небезпечній близькості до грізної, а тепер мирно мовчазної, гармати форту; східні схили гір повторювали гучні вигуки і дзвінкий сміх, що супроводжували ці заняття. Одні з насолодою розважалися у воді, інші – завзяті та непосидючі – з цікавістю, характерною для французів, подалися оглядати сусідні гори. Але ті, що несли вахту, як і ті, що були в облозі, могли тільки співчутливо спостерігати за цими розвагами. То тут, то там лунали пісні, дехто навіть танцював, тоді навкруг них збиралася юрба цікавих індіанців. Словом, здавалося, що люди насолоджувались відпочинком святкового дня, а не годинию перепочинку, вкраденою у кривавої та жорстокої війни, сповненої небезпек і труднощів.

Кілька хвилин Данкан замислено спостерігав за цими сценами, коли раптом його увагу привернули звуки кроків, що наближались зі сторони воріт форту. Підійшовши до рогу бастіону, він побачив розвідника у супроводі французького офіцера. Вигляд у Соколиного Ока був стомлений і стурбований і, безперечно, він відчував чимале приниження від того, що потрапив у полон. У нього не було його улюбленої рушниці, а руки були зв'язані за спиною ремнями з оленьої шкіри. Впізнавши могутню фігуру та мужнє обличчя свого друга, Гейворд здивовано зупинився і вирішив спуститися з бастіону, щоб дізнатися у чому справа.

Але тут увагу Данкана привернули знайомі голоси, і на якусь мить він забув про свій намір. Обійшовши один з виступів внутрішнього валу, він побачив Кору і Алісу, що прогулювалися уздовж бруствера*, насолоджуючись свіжим повітрям і відносно свободою. Вони не бачилися відтоді, коли Данкан змушений був залишити їх біля форту, щоб приєднатися до своїх солдат. Тоді дівчата були змучені та виснажені тяжкою дорогою, а тепер сяяли красою та свіжістю, хоча їхні очі видавали глибоке внутрішнє хвилювання, спричинене страхом. Не дивно, що, побачивши їх, молодий чоловік на якусь мить забув про все інше. Не встиг він вимовити й слова, як пролунав дзвінкий голос юної Аліси.

– А-а, зрадник! Невірний рицар, який кидає своїх дам у біді! – вигукнула вона. – Ми тут уже кілька днів... ні, радше років, чекаємо, що він впаде до наших ніг, благаючи про пробачення та помилування за легкодухе відступництво чи,

* *Бруст вер* – земляний напіт або кам'яне підвищення на зовнішній стороні окопу чи траншеї для прикриття бійців від ворожого вогню.

краще сказати, втечу... Адже, насправді, ви тікали так швидко, що, як би сказав наш достойний друг – розвідник, жодний наляканий олень не зміг би вас наздогнати.

– Ви розумієте, що Аліса просто хоче вам подякувати та висловити наше благословення, – додала більш серйозна та стримана Кора. – Правда, ми дещо здивовані, чому ви так вперто уникаєте дому, в якому на вас чекає не лише вдячність доньок, але й глибока подяка батька.

– Ваш батько може підтвердити, що я не забував про вас, хоч і не був з вами, – відповів молодий офіцер. – За володіння отим наметовим містечком, – продовжував він, вказуючи на укріпленний табір, – йшли жорстокі бої. Той, хто ним заволодіє, візьме й форт. Усі дні та ночі після нашого розставання я був там, вважаючи це своїм обов'язком. Але, – продовжував Данкан із гіркотою у голосі, яку марно намагався приховати, – якби я знав, що мій вчинок, який я вважав обов'язком солдата, буде трактуватися як втеча, звичайно, мені було б соромно дивитись вам у вічі.

– Гейворде! Данкане! – вигукнула Аліса, намагаючись заглянути в обличчя майора. Один із золотистих локонів впав на почервонілу щоку дівчини і до певної міри приховав сльози, які забриніли на її очах. – Якби я знала, що мій безглуздий язик змусить тебе страждати, то замовчала б навіки! Кора може підтвердити, як високо ми цінуємо твою допомогу, і як глибоко – я хотіла сказати – як гаряче ми тобі вдячні!

– І Кора підтвердить твої слова? – запитав Данкан, посміхаючись. – Що скаже Кора? Чи пробачить вона тому, хто знехтував рицарською честю, виконуючи обов'язок солдата?

Кора відповіла не відразу; вона відвернулася, ніби милуючись красою Горікану. Коли ж вона знову подивилась на Гейворда, в її очах був вираз такої невимовної муки, що серце майора миттєво наповнилось глибоким співчуттям до дівчини.

– Вам недобре, любя міс Манро?! – вигукнув він. – Ми легковажно жартуємо тоді, як ви страждаєте.

– Нічого, – стримано відповіла Кора. – Те, що я не можу тішитися радощами життя, як Аліса – вина досвіду а, можливо, моєї вдачі... Погляньте навколо, майоре Гейворде, – продовжувала вона, ніби бажаючи подолати свою мимовільну слабкість усвідомленням обов'язку, – що чекає на доньку солдата, щастя якої полягає в тому, щоб бачити батька чесним та осяяним військовою славою?

– Ні те, ні інше не можуть затьмарити обставини, що не залежать від його волі, – палко відповів Данкан. – Але ваші слова нагадали мені про мій обов'язок. Я мушу йти до вашого мужнього батька, щоб почути його рішення щодо захисту форту. Благослови вас Господь, благородна... Коро! Я можу й мушу називати вас так.

Дівчина щиро простягла йому руку, хоча уста її затремтіли, а щоки страшенно зблідли.

– Хоч би що трапилось, – продовжував Гейворд, – я певен, ви завжди будете найкращою серед жінок. Прощавай, Алісо, – додав він голосом, в якому чулася

ніжність. – Ми скоро побачимося знову, і – я вірю в це – разом відсвяткуємо перемогу.

Не чекаючи відповіді, молодий офіцер швидко зійшов по вкритих травою сходах бастіону, швидко пересік плац і через декілька хвилин опинився перед Манро.

Коли він увійшов, полковник величезними кроками схвильовано ходив взад і вперед по приміщенню.

– Ви, мабуть, вгадали моє бажання, майоре Гейворде, – сказав він. – Я саме збирався просити вас прийти до мене.

– Мені дуже прикро, сер, що розвідник, якого я так гаряче рекомендував вам, потрапив у полон до французів. Сподіваюся, у вас немає підстав не довіряти йому?

– Вірність Довгого Карабіна мені добре відома, – відповів Манро. – Він поза всякою підозрою, але на цей раз щастя зрадило йому. Монкальм захопив його і, з проклятою ввічливістю, притаманною своїй нації, прислав сюди, скорботно додавши, що, знаючи, як я ціную цю людину, він не може затримувати його в себе. Так лицемірно він нагадав мені про наше скрутне становище.

– А як же допомога від генерала Вебба?

– Чи дивилися ви на південь, ідучи сюди? Хіба ви їх не бачили? – запитав старий солдат, гірко посміхнувшись. – Ви надто нетерплячі, сер. Адже джентльмени не можуть пересуватися так швидко.

– Отже, вони йдуть? Це сказав розвідник?

– Так. Але, коли? І яким шляхом? Цього я не знаю, бо цей бовдур забув розповісти мені про це. Здається, був якийсь лист, і це єдине, що вселяє надію. Судячи із ввічливості маркіза Монкальма – ручаюсь вам, Данкане, у східній Шотландії можна купити дюжину таких титулів – я певен, якби новина була поганою, цей елегантний джентльмен обов'язково повідомив би мені про це.

– Отже, він залишив у себе лист і відпустив посланця?

– Так він і зробив, і все заради того, що зветься доброзичливістю. Клянусь, якщо добре покопатися, виявиться, що його дідусь викладав благородну науку танців.

– Але, що говорить розвідник? Він же має очі, вуха й язик. Що він розповідає?

– Так, сер, він має всі належні органи чуття і може розповісти про все, що чув і бачив. Отже, на берегах Гудзону розташований форт королівської армії, що зветься Едвард на честь його високості принца Йоркського. Там достатньо військових, як і належиться.

– Але чи був там якийсь рух, якісь ознаки того, що вони вирушать нам на допомогу?

– Там відбуваються ранкове та вечірне шиккування. Якийсь недотепа розсипав порох над своєю мискою, вона спалахнула... – потім, раптом змінивши свій гіркий іронічний тон на більш серйозний, він продовжував:

– І все ж у тому листі мусить бути щось таке, про що нам потрібно б було дізнатися...

– Рішення треба приймати негайно, – сказав Гейворд, скориставшись зміною настрою командира, щоб повідомити про мету свого візиту. – Я не можу

приховати від вас, що табір довго не протримається. Мені прикро про це говорити, але й у форті справи не кращі: більша частина гармат пошкоджена.

– А як же інакше? Частину гармат ми витягли з озера, інші іржавіли у лісах ще з часів відкриття цієї країни, а решта ніколи й не були справжніми гарматами, так – іграшки для солдат. Невже ви думаєте, сер, що тут, посеред цих лісів, за три тисячі миль від Великої Британії, ми маємо гармати новітнього зразка?

– Стіни укріплень розвалюються, провізії не вистачає, – продовжував Гейворд, не зважаючи на слова командира. – Навіть солдати почали виявляти ознаки незадоволення та страху.

– Майоре Гейворде, – сказав Манро, повернувшись до молодого соратника з гідністю старшого по віку й чину. – Я недарма служив королю півстоліття та посивів на цій службі, тож я знаю все, про що ви говорите, знаю, в якому ми скрутному становищі. Але ми мусимо пам'ятати, що честь королівської армії і наша власна не постраждали. Доки є надія на підмогу, я буду захищати цю фортецю, навіть, якщо доведеться робити це за допомогою гальки, зібраної на березі озера! Зараз найважливіше дізнатися про зміст листа, щоб знати наміри командира форту Едвард.

– Чи можу я чимось допомогти?

– Так, сер. На додачу до усіх своїх виявів ввічливості маркіз Монкальм просить мене зустрітися з ним на галявині між фортом і його табором, щоб повідомити нам якусь додаткову інформацію. Я вважаю, що не варто надто швидко погоджуватися на його пропозицію, а тому хотів би замість себе послати вас, офіцера високого рангу. Мені було б прикро, якби хтось сказав, що француз виявився люб'язнішим від шотландського джентльмена. Це не узгоджується з гідністю Шотландії.

Не вступаючи у недоречну дискусію щодо переваг тієї чи іншої нації у справах ввічливості, Данкан охоче погодився замінити начальника на переговорах. Потім відбулася довга розмова віч-на-віч, під час якої молодий офіцер отримав додаткові настанови щодо свого завдання і пішов.

Оскільки Гейворд був лише представником командира форту, церемонії, які мали супроводжувати зустріч двох головнокомандувачів ворогуючих сторін, відмінили. Данкан вийшов з воріт форту під звуки барабанного бою з невеликим білим прапором. Його зустрів французький офіцер і зі звичними формальностями відпровадив до великого намету Монкальма.

Французький генерал зустрів молодого посланця в оточенні своїх офіцерів і групи індіанських вождів, які воювали на їхньому боці, кожен на чолі воїнів свого племені. Гейворд був вражений, коли, оглядаючи групу тубільців, зауважив підступне обличчя Магуа. Від здивування він, навіть, стиха вигукнув, але відразу опанував себе і повернувся до Монкальма, який вже зробив крок йому назустріч.

У той період, який ми описуємо, маркіз Монкальм був у розквіті сил і у Zenіті слави. Але, незважаючи на своє високе становище, він був привітним і вирізнявся не тільки витонченими манерами, але й рицарською хоробрістю, яка через два роки стала причиною його загибелі.

Відірвавши погляд від хитрого обличчя Магуа, Данкан побачив перед собою усміхненого французького генерала з галантними манерами та благородною військовою виправкою.

– Мосьє, – сказав той французькою, – мені дуже приємно... Але де ж перекладач?

– Мені здається, генерале, його допомога не потрібна, – скромно відповів французькою мовою Гейворд. – Я трохи знаю вашу мову...

– О, я дуже радий! – сказав Манкольм і, по-дружньому взявши Данкана під руку, повів його у глибину намету, подалі від зайвих вух. – Я ненавиджу цих негідників! Ніколи не знаєш, як з ними поводитися. Та перейдемо до справи, хоча я гордився би, якщо б мені вдалося прийняти вашого командуючого, та я радий, що він вирішив прислати такого визначного і, без сумніву, люб'язного офіцера, як ви.

Гейворд низько вклонився, приємно вражений цим компліментом, і на мить забув про героїчне рішення не піддаватися на жодну хитрість, спрямовану на те, щоб змусити його забути про інтереси короля. Монкальм помовчав мить, ніби збираючись з думками, і продовжував:

– Ваш командир має достатньо хоробрості та досвіду, щоб відбивати мої атаки. Але, мосьє, чи не час прислухатись до голосу гуманності й забути про власну хоробрість, яка і так є очевидною? Героеві мусить бути притаманне і те, і інше.

– Ми вважаємо ці якості неподільними, – відповів Гейворд, посміхнувшись. – Але, оскільки всі дії вашої світлості спрямовані на те, щоб стимулювати нашу хоробрість, ми, на жаль, не мали ще нагоди відповісти вам гуманністю на гуманність.

Монкальм, у свою чергу, вклонився з виглядом людини, яка звикла до лестощів. Подумавши якусь хвилину, він додав:

– Можливо, моя підзорна труба обдурила мене і ваші укріплення дійсно витримують обстріл наших гармат краще, ніж ми вважаємо? Вам відомі наші сили?

– У нас є різні відомості, – недбало відповів Гейворд, – але, думаєм, не більше як двадцять тисяч.

Француз прикусив губу й уважно подивився на співрозмовника, намагаючись прочитати його думки. Потім, ніби погодившись з його числом, хоч воно вдвічі перебільшувало реальну кількість, жваво додав:

– Нашій пильності це не робить честі; незважаючи на усі наші зусилля, ми ніяк не можемо приховати сили армії, що у цих лісах не важко було б зробити. Хоча ви і вважаєте, що наразі передчасно прислухатися до поклику гуманності, – додав він, лукаво посміхаючись, – дозвольте мені думати, що ви, такий молодий, не забули, як бути справді галантним. Мені відомо, що доньки коменданта форту прибули сюди вже після того, як його оточили.

– Це правда, мосьє. Але це не послабило нашої оборони, навпаки, своєю мужністю вони додали нам сили. Якби для того, щоб відбити атаку такого досвідченого воїна як маркіз Монкальм, вистачало б самої рішучості, я б не вагаючись доручив оборону форту Вільям Генрі старшій із сестер.

– У нашому Салікському законі* є мудре правило, в якому говориться: “Корона Франції ніколи не дозволить вручити спис жінці”, – сказав генерал сухо й дещо зневажливо, проте відразу ж, повернувшись до більш легкого та приємного тону, додав:

– Але я охоче вірю вам, знаючи, що діти успадковують всі найбагатородніші якості батьків. І все таки, як я вже казав, хоробрість обмежена, тому не варто забувати про гуманність. Сподіваюся, мосьє, що ви уповноважені вести переговори про здачу форту.

– Хіба ваша світлість вважає нашу оборону такою слабкою?

– Мені не хочеться надто затягувати справу та дратувати своїх червоношкірих друзів, – продовжував Монкальм, спрямувавши погляд на гурт похмурих індіанців і не відповідаючи на запитання. – Навіть зараз мені важко стримувати їхній войовничий дух.

Гейворд промовчав; болісна згадка про недавні небезпеки та беззахисність жінок, які розділяли з ним усі поневіряння, примусила його на якусь мить забути про все інше.

– Ці панове, – продовжував француз, вважаючи, що отримав перевагу, – найстрашніші тоді, коли їм заважають здійснювати їхні задуми. Не варто говорити вам і про те, як важко стримувати їх злість. Отже, мосьє. Поговоримо про умови?

– Боюся, що ваша світлість погано поінформована про міцність форту Вільям Генрі та можливості його гарнізону.

– Моя армія оточила не Квебек, а лишень земляну споруду, яку захищають дві тисячі триста хоробрих воїнів, – лаконічно відповів француз.

– Наші вали, дійсно, земляні та розташовані не на скелях мису Даймонд. Але береги, на яких вони зведені, виявилися фатальними для барона Діскау і його армії. До того ж, через кілька годин до нас на допомогу прибуде численна армія.

– Всього якихось шість чи вісім тисяч солдат, – відповів Монкальм досить байдуже, – які, як мудро вважає сам командир, чують себе більш впевнено в укріпленнях, ніж на полі бою.

Тепер настала черга Гейворда кусати губи від досади, почувши як холонокровно генерал сприйняв звістку про підкріплення, чисельність якого, як було відомо майору, він свідомо значно перевищував. Запанувала мовчанка. Першим заговорив генерал, у тоні якого чулася впевненість, що його гість прийшов обговорити умови капітуляції. У свою чергу Гейворд намагався якось спровокувати француза хоч трохи підняти завісу над змістом листа, якого той перехопив. Але жоден із них не досяг своєї мети. Отож, після тривалої безплідної розмови Данкан пішов тільки із приємним враженням щодо манер і талантів французького генерала, але так нічого і не дізнавшись про те, заради чого приходив до нього. Монкальм провів його до виходу з намету, знову повторивши запрошення комендантові форту негайно зустрітися з ним на відкритому місці між двома арміями.

* Салікський закон – збірник законів германських племен, складений у V столітті. Згідно з ним жінки не мали права успадковувати землю. У Франції та Іспанії жінки не могли бути спадкоємцями династії. (Прим. автора)

Накінець вони попрошались. Гейворд, знову ж таки у супроводі французького офіцера, повернувся до передового поста французів, звідти – уже до форту, і там одразу ж до свого командуючого.

РОЗДІЛ XVI

*Едгар: До того, як підеш у бій,
Відкрій цей лист.*

Шекспір, “Король Лір”

Майор Гейворд знайшов Манро у товаристві доньок. Аліса сиділа у полковника на колінах, розгладжуючи своїми делікатними пальчиками сиві пасма, що спадали на його чоло; коли батько вдавано насуплював брови, вона розганяла зморшки, ніжно торкаючись до його обличчя устами. Кора сиділа поруч, спостерігаючи за цією сценою зі спокійною усмішкою. Грайливу поведінку своєї молодшої сестри вона сприймала з материнською ніжністю, яка була характерною рисою її любові до Аліси. Насолоджуючись нагодою побути разом, вони, здавалось, забули не тільки усі випробування, які їм довелося пережити, але й ту небезпеку, що загрожувала у майбутньому. Сім'я поспішала скористатися коротким перемир'ям: сестри забули про страх, а батько – про турботи. Гейворд, прагнучи якнайшвидше повідомити про результати переговорів, увійшов до кімнати без попередження і зупинився, замилувавшись зворушливою родинною сценою. Але Аліса вмить зауважила відображення його фігури у дзеркалі. Зашарівшись, вона зіскочила з батькових колін і голосно вигукнула:

– Майоре Гейворде!

– Ти хочеш знати, де він? – запитав батько. – Я послав його трохи побалакати з французом... А, сер, ви вже повернулися. Ану, швиденько звідси, пустунки! Хіба у старого солдата немає інших турбот, як бавитися з такими базікалами, як ви?

Кора вийшла з кімнати, зрозумівши, що їхня присутність недоречна, Аліса, сміючись, приєдналася до неї.

Замість того, щоб спитати Данкана про результати переговорів, Манро кілька хвилин мовчки ходив по кімнаті, заклавши руки за спину та похиливши голову, глибоко замислившись. Нарешті він підвів очі, що світилися батьківською любов'ю, і зауважив:

– Вони чудові дівчатка, Гейворде, ними можна пишатися!

– Я прийшов не для того, щоб висловити свою думку стосовно ваших доньок, полковнику Манро, – сказав Гейворд.

– Так, так, хлопче, – перебив його старий солдат, – ти хотів поговорити зі мною з цього приводу тоді, коли прибув до форту, але мені видалося недоречним

говорити про шлюб та жартувати щодо весільних розваг у той час, коли вороги могли з'явитися непрошеними гостями на це свято. Але я помилявся. Данкане, хлопче, я був неправий і тепер готовий вислухати тебе.

– Мені дуже приємно чути це, дорогий сер, але зараз я маю повідомити вам доручення Монкальма...

– Нехай француз і його банда котяться під три чорти! – вигукнув запальний шотландець. – Він ще не заволодів фортом Вільям Генрі, і ніколи не заволодіє ним, якщо Вебб виявиться надійною людиною. Ні, сер! Дякувати Господу, Манро ще не у такому скрутному становищі, щоб не мати часу обговорити свої сімейні справи. Твоя мати була єдиною донькою мого кращого друга, Данкане, і я вислухаю тебе зараз, навіть якщо всі рицарі ордену святого Людовіка підійдуть до воріт форту на чолі із самим святим! Рицарське звання куплене за мішок цукру! Маркіз за два пенні! А ти – зі старовинного шотландського роду, Данкане, твої предки були окрасою нашої аристократії.

Гейворд зрозумів, що його командир отримував задоволення, навмисно висловлюючи зневагу до послання французького генерала, і тому, охоче вислухавши його, відповів із вдаваною байдужістю:

– Як ви зрозуміли, сер, я хотів просити вас зробити мені честь, дозволивши називати вас своїм батьком.

– Так, хлопче, твої слова досить відверті та зрозумілі. Але дозволь тебе запитати: чи ти так само зрозуміло висловив своє бажання моїй доньці?

– Клянуся честю, ні! – щиросердно вигукнув Данкан. – Я не міг зловживати вашою довірою, скориставшись ситуацією.

– Ви поводитися як джентльмен, майоре Гейворде. Але Кора Манро – дівчина розсудлива, розумна та незалежна, і не потребує батьківської опіки.

– Кора?..

– Так, Кора! Адже ми говоримо про ваше бажання одружитися з міс Манро, сер, чи не так?

– Я... я... Здається, я не загадував її імені, сер, – промовив Данкан, запинаючись.

– Так чиєї ж руки ви просили у мене, майоре Гейворде? – запитав старий воїн, ображено випрямившись.

– Але ж у вас є ще одна і не менш прекрасна донька!

– Аліса?! – вигукнув батько з таким самим здивуванням, як Данкан, коли вмовляв ім'я її сестри.

– Так, я кохаю її.

Кілька хвилин молодий офіцер мовчки чекав, поки Манро справиться з хвилюванням, спричиненим його несподіваними словами. Полковник ходив по кімнаті великими, швидкими кроками; його обличчя відображало шалену боротьбу почуттів. Нарешті він зупинився перед Гейвордом і, дивлячись йому просто у вічі, промовив тремтячим голосом:

– Данкане, я любив вас заради того, чия кров тече у ваших жилах... Любив за ваші власні добрі якості... Любив, сподіваючись, що ви зробите щасливою мою доньку. Але ця любов може перетворитися на ненависть, якщо мої підозри підтвердяться.

– Боронь Боже, щоб мої дії чи думки стали причиною для цього! – вигукнув юнак. Жоден м'яз на його обличчі не здригнувся під проникливим поглядом Манро.

Але, згадавши, що його співбесідник не розуміє тих почуттів, що вирують у серці батька, старий шотландець трохи заспокоївся й уже значно м'якшим тоном продовжував:

– Ти хочеш стати моїм сином, Данкане, але ж ти зовсім не знаєш історії людини, яку прагнеш назвати батьком. Сідай, хлопче, і я у декількох словах відкрию перед тобою рани мого стомленого серця...

На цей час обоє повністю забули про послання Монкальма. Співбесідники підсунули стільці ближче, і поки старий солдат деякий час мовчки упорядковував свої сумні спогади, Гейворд старався угамувати нетерпіння, приховуючи його під виглядом поштивої уваги. Нарешті Манро заговорив:

– Вам відомо, майоре Гейворде, що я походжу зі старовинного та почесного роду, хоча він і не володів великим багатством. Я був приблизно вашого віку, коли покохав Алісу Грехем, єдину доньку сусіднього заможного сквайра. Але батько не захотів віддати її за мене з багатьох причин. Тому я вчинив так, як вимагав обов'язок порядного чоловіка: звільнив дівчину від її обіцянки, завербувався до королівської армії та покинув країну. Я побував у численних країнах світу, пролив багато крові в чужих краях. Нарешті обов'язки служби привели мене на Вест-Індські острови. Там я зустрів дівчину, яка пізніше стала моєю дружиною і матір'ю Кори. Вона була донькою джентльмена, що мешкав на одному із островів, та жінки, яка мала нещастя бути, хоч і віддалено, спорідненою з тими нещасними, яких зробили рабами пануючих націй. Так, сер, це прокляття не минуло й Шотландії, завдяки її зв'язкам із чужоземними торговцями. Але, якби хтось посмів поставитися без належної пошани до моєї дитини, він відчув би силу батьківського гніву! А втім ви, майоре Гейворде, також народилися на півдні, де нещасних метисів вважають нижчими істотами.

– На превеликий жаль, це так, сер, – сказав Данкан, збентежено опустивши очі.

– І ви докоряєте за це моїй доньці? Ви вважаєте нижчим своєї гідності змішувати кров Гейвордів з тою, що належить до нижчої раси, незважаючи на її красу та добродієність?

– Рятуй мене, Боже, від таких упереджень, негідних мислячої людини, – відповів Данкан. – Але привабливість, краса та чарівність вашої молодшої доньки, полковнику Манро, мусять допомогти вам зрозуміти мене. Я не заслуговую на такі несправедливі звинувачення.

– Ви маєте рацію, сер, – відповів старий батько, знову перейшовши на більш м'який, навіть, ніжний тон, – ця дівчина – копія своєї матері в молодості, до того, як міс Грехем пізнала горе. Коли померла моя перша дружина, я повернувся до Шотландії. І – ти тільки подумай, Данкане! – моя Аліса, справжній ангел, лишалася незаміжньою довгих двадцять років заради чоловіка, який забув про неї! Більше того, сер: вона пробачила мені мою зраду і, оскільки уже не існувало жодних перепон, погодилася вийти за мене заміж.

– І стала матір'ю Аліси?! – вигукнув Данкан з таким запалом, що, якби Манро не був заглибленим у спогади, це могло стати небезпечним.

– Так. Так і сталося, – відповів Манро, – хоча вона дорого заплатила за щастя, яке подарувала мені. Але вона на небі, і мені тепер, коли я вже однією ногою в могилі, не випадає сумувати. Ми були щасливі лишень рік, це була для неї надто мала плата за довгі роки страждань і туги.

У смутку старого солдата було щось таке величне й суворе, що Гейворд не наважився висловлювати співчуття. Манро сидів, забувши про присутність Данкана. Він не затуляв обличчя, спотвореного стражданням, і великі гіркі сльози котилися по його щоках і падали на підлогу. Нарешті полковник спам'ятався, підвівся з місця і, змірявши кроками кімнату, зупинився перед Гейвордом. Тримаючись по-військовому струнко, запитав:

– То яке повідомлення ви маєте для мене від генерала Манкольма, майоре Гейворде?

Данкан здригнувся від несподіванки і почав досить збентежено передавати зміст своєї розмови з маркізом. Манро, слухаючи звіт Данкана, потроху заспокоївся, почуття обов'язку заступили батьківські. Коли юнак закінчив, то перед ним уже був не ніжний батько, а суворий солдат, військовій гідності якого нанесли глибоку образу.

– Цього досить, майоре Гейворде! – вигукнув розгніваний полковник. – Досить коментувати французьку ввічливість. Цей джентльмен запросив мене на розмову, а коли я послав до нього здібного замісника, він відповідає загадками!

– Можливо, він був гіршої думки про замісника, сер. До того ж він повторив свос запрошення комендантові форту, а не його замісниківі.

– Але, сер, хіба замісник не наділений усіма правами того, хто його уповноважує? Француз хоче говорити з Манро! Клянусь, я готовий виконати його прохання, хоча б тільки для того, щоб він переконався у нашій рішучості, незважаючи на чисельну перевагу його війська і пропозицію здати форт. Це був би непоганий хід, чи не так?

Данкан охоче погодився, оскільки був переконаний у необхідності дізнатися зміст перехопленого листа.

– Він, без сумніву, втратить самовпевненість, побачивши вашу холонокровність.

– Абсолютна правда! Краще б він напав на форт посеред білого дня, намагаючись взяти його штурмом. Своєрідна краса війни спотворена сучасною військовою наукою. Наші предки зневажали таке науково обґрунтоване боягузтво!

– Може це й так, сер, але тепер ми мусимо відповідати мистецтвом на мистецтво. Яке ваше рішення з приводу цієї зустрічі?

– Я зустрінуся з французом без страху і то негайно, як і належить вірному слугі його королівської високоності. Ідіть, майоре Гейворде, і підготуйте все на вищому рівні. Пошліть кур'єра, нехай повідомить французам, хто йде у їхній табір. Ми підемо з невеликою охороною. Але послухай, Данкане, – додав він пошепки, хоча у кімнаті вони були удвох, – не завадить десь поблизу мати підтримку на випадок зради.

Молодий офіцер вийшов із кімнати і, оскільки наближався вечір, поспішив розпочати необхідні приготування. Він швидко вишикував солдат у шеренги; послав у французький табір вистового з білим прапором, щоб повідомити про наближення коменданта форту. Потім скерував охорону до воріт, біля яких його уже чекав командир. Після усіх звичних церемоній, якими супроводжується відхід військових, старий ветеран і його молодий товариш у супроводі почту залишили фортецю.

Вони відійшли не більше як на сто ярдів від укріплення, коли вдалині побачили Монкальма з невеликим почтом, які наближались до них видолинком, утвореним потічком, що протікав між французькими батареями та фортом. Манро тримався з гідністю, увесь його вигляд свідчив про самоповагу та військову впевненість. Щойно він зауважив біле перо, що колихалося над капелюхом Монкальма, очі його загорілися, могутня фігура випросталася, навіть помолодшала.

– Накажи солдатам не втрачати пильності, – тихо сказав він Гейвордові, – і сам слідкуй за їхніми рухами, адже зі слугами різних там Людовиків ніколи не можеш бути впевненим. Нехай бачать, що ми не боїмося їх і відчуваємося у цілковитій безпеці. Ви зрозуміли мене, майоре Гейворде?

Його перебив барабаний бій французького загону, що підійшов уже досить близько. Англіїці відповіли так само; з обох боків вийшли вистові з білими прапорами. Обережний шотландець на мить зупинився і зачекав на свій почет. Після коротких військових вітань Монкальм швидко і легко пішов назустріч Манро. Знявши капелюх, низько вклонився старому солдатові, майже торкнувшись землі білосніжним пером. Хоча Манро тримався більш впевнено і велично, але у нього не було того спокою й улесливої ввічливості, притаманних французові.

Якийсь час обидва мовчали, зацікавлено розглядаючи один одного. Нарешті, як того вимагав вищий чин Монкальма і характер зустрічі, француз першим порушив мовчанку. Після традиційного привітання він повернувся до Данкана і, посміхнувшись йому, заговорив французькою:

– Я радий, майоре, що ви будете присутнім під час розмови. У нас немає потреби користуватися послугами перекладача, оскільки я впевнений, що ви перекажете мої слова достоту так, ніби я сам володію вашою мовою.

Данкан вклонився, дякуючи за комплімент.

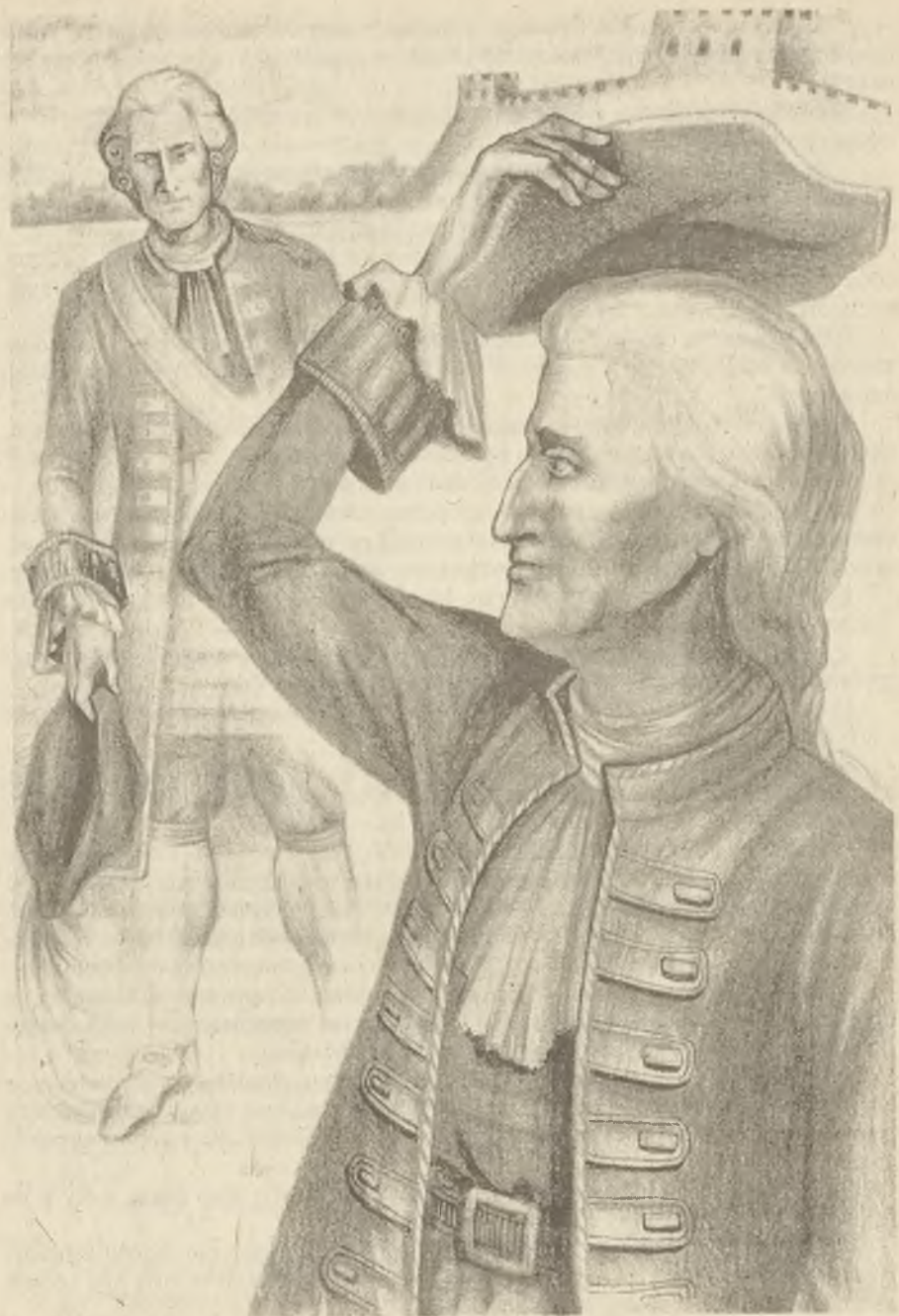
Монкальм повернувся до свого почту, який підійшов досить близько, і промовив:

– Назад, хлопці! Відступіть трохи!

Гейворд також хотів віддати такий наказ як доказ своєї довіри, але насамперед уважно озирнувся навкруги і з занепокоєнням зауважив на узліссі багато індіанців, які з цікавістю спостерігали за зустріччю двох командирів.

– Маркіз де Монкальм мусить визнати, що ми не в однаковому положенні, – зніяковіло сказав він, вказуючи на індіанців. – Відпустивши охорону, ми можемо опинитися у руках ворога.

– Мосьє, я дав слово, воно охороняє вас від небезпеки, – відповів Монкальм, виразно притиснувши руку до серця. – Думаю, цього досить.

– Цілком, – відповів Гейворд, і додав, звертаючись до офіцера, який командував почтом. – Відійдіть на таку відстань, з якої не чути розмови, і чекайте наказу.

Манро з очевидною тривогою спостерігав як відходила охорона, а потім попросив пояснення.

– Жодна сторона не повинна виявляти недовіри, чи не так, сер? – пояснив Гейворд. – Мосьє Монкальм дав слово, що гарантує нашу безпеку, тому я наказав охороні відійти, аби переконати його у нашій довірі.

– Це справедливо, сер, але я не впевнений у щирості цих “маркізів”, як вони себе називають. Їхнє розуміння благородства відносне, я сумніваюсь у їхній чесності.

– Ви забуваєте, сер, що ми розмовляємо з офіцером, подвиги якого відомі не тільки в Європі, але й в Америці. Ми можемо не боятися людини з такою репутацією.

Монкальм терпляче очікував закінчення розмови, яка велася майже пошепки, потім підійшов ближче до Манро і розпочав переговори.

– Майор, я просив вашого командира прийти на цю зустріч, – сказав він, – сподіваючись довести йому, що він уже зробив усе можливе, аби захистити честь свого короля, і переконати його прислухатися до голосу людяності. Я завжди і скрізь згодний засвідчити, що його опір був мужнім і тривав, доки жевріла надія.

Коли Данкан переказав цей вступ, Манро відповів із великою гідністю та достатньо ввічливо:

– Я дуже ціную свідчення маркіза де Монкальма, але вважаю, що воно зробить ще вагомішим, якщо я у повній мірі заслужу його.

Почувши переклад відповіді полковника, французький генерал посміхнувся і зауважив:

– Я обіцяю це, тому що поважаю справжню мужність, але не даремну впертість. Може, мосьє, бажає оглянути наш табір, щоб особисто переконатися, як нас багато і яким нереальним є успішне протистояння?

– Я знаю, що король Франції має велику армію, – спокійно відповів шотландець, – але в мого володаря також сильна та віддана армія.

– Але ж, на наше щастя, зараз вона відсутня, – нетерпляче відповів Монкальм, не дочекавшись перекладу. – На війні виникають різні обставини, яким хоробра людина мусить користися з такою ж мужністю, з якою б'ється на полі бою.

– Якби я знав, що мосьє Монкальм так чудово володіє англійською, то не втручався б у розмову зі своїм не досить вдалим перекладом, – сухо сказав Данкан, згадавши, як щойно він перемовлявся з Манро.

– Прошу вибачення, мосьє, – заперечив француз, помітно почервонівши. – Існує значна відмінність між розумінням чужої мови і вмінням висловлюватися нею. Тому прошу вас і надалі допомагати мені. – Потім після короткої паузи додав:

– Ці гори дають нам прекрасну можливість бачити весь форт, тому я не гірше від вас знаю у чому слабкість ваших позицій.

– Запитай французького генерала, чи може він за допомогою своїх підзорних труб побачити Гудзон? – гордо промовив Манро. – А також чи знає він, коли й де можна очікувати армію генерала Вебба.

– Нехай генерал Вебб сам відповість вам, – сказав хитрий Монкальм і несподівано простягнув Манро розпечатаний лист. – Звідси ви дізнаєтесь, полковнику, що його дії аж ніяк не загрожують моїй армії.

Не чекаючи, поки Данкан перекаже слова француза, Манро з нетерпінням схопив папір, виявляючи тим самим, яким важливим для нього було це послання. Його очі швидко перебігали з рядка на рядок, а обличчя поступово втрачало вираз військової гордості, який змінювався відбитком гіркої досади. Губи коменданта затремтіли і, випустивши з рук послання, він схилив голову на груди, як людина, надії якої розвіялися від одного удару. Данкан підняв лист і, не спитавши дозволу, швидко прочитав його. Замість того, щоб підтримувати їхню рішучість чинити опір, головнокомандуючий радив комендантові негайно здатися, пояснюючи це тим, що не може прислати їм на допомогу жодного солдата.

– Тут немає обману! – вигукнув Данкан, розглядаючи папір з обох сторін. – Це підпис Вебба. Це той самий перехоплений лист.

– Він зрадив мене! – гірко промовив Манро. – Зганьбив людину, яка ще ніколи не знала приниження, збезчестив мою сиву голову!

– Не говоріть так, – заперечив Данкан, – ми ще є господарями форту і нашої військової честі! Ми можемо продати наші життя за таку ціну, котра ворогам обійдеться надто дорого!

– Дякую тобі, хлопче! – вигукнув старий солдат, отямившись від заціпеніння. – Ти нагадав Манро про його обов'язок! Ми повернемося у форт і нехай ці укріплення стануть нам могилою.

– Панове, – промовив Монкальм і зробив крок уперед, – ви погано знаєте мене, Луї де Сен-Верана, якщо думаєте, що я скористаюся цим листом, щоб принизити мужніх людей або завоювати собі сумнівну славу! Зачекайте, вислухайте мої умови.

– Що говорить француз? – суворо запитав ветеран. – Він похваляється тим, що перехопив розвідника з листом від головнокомандуючого? Нехай краще зніме облогу і йде до форту Едвард, може там йому вдасться залякати ворогів словами.

Данкан пояснив полковнику зміст слів Монкальма, коли він закінчив, шотландець промовив уже більш спокійно:

– Маркіз де Монкальм, ми слухаємо вас.

– Наразі утримати форт неможливо, – сказав великодушний ворог. – Крім того в інтересах мого короля укріплення необхідно знищити. Що стосується вас і ваших мужніх товаришів, висувайте свої умови, і ми їх задовольнимо.

– Наші прапори? – запитав Гейворд.

– Заберіть із собою до Англії і покажіть вашому королю,

– Зброя?

– Залишіться у ваших руках. Ніхто не зможе скористатися нею краще, ніж ви.

– Наш відхід і здача форту?

– Все відбудеться так, щоб не принизити вашої честі.

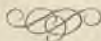
Данкан звернувся до свого командира та пояснив йому умови капітуляції. Полковник вислухав їх із неприхованим здивуванням, вочевидь зворушений такою незвичною та неочікуваною великодушністю.

– Иди, Данкане, – сказав він. – Иди з маркізом у його намет і завершіть справу. Я ніколи не сподівався дожити до того, щоб побачити англійця, який побоявся підтримати друга, і француза, надто чесного, щоб скористатися своєю перевагою.

Сказавши це, ветеран знову похилив голову на груди і повільними кроками повернувся до форту. Його засмучений вигляд краще будь-яких слів сповістив стривоженому гарнізону, що він несе лихі вісті.

Манро вже ніколи не судилося одужати від цього несподіваного удару. З цієї миті у його твердому характері намітився різкий злам, який пришвидшив його смерть.

Данкан залишився з Монкальмом, щоб домовитися про умови капітуляції. Він повернувся до форту, коли вже заступала нічна вахта, але після короткої розмови з комендантом знову залишив фортецю. Коли він удруге вийшов, офіційно оголосили про припинення військових дій і про те, що Манро підписав угоду, у якій йшлося про передання форту французам уранці. Мешканцям гарнізону дозволялося забрати зі собою зброю, прапори й усі речі, а отже, згідно з військовими традиціями, і свою честь.

РОЗДІЛ XVII

Тчемо, тчемо. Готова нитка

Вже й навутину виткали.

Тож справу зроблено.

Грей

Обидві ворожі армії, розташовані на березі Горікану, провели ніч 9 серпня 1757 року приблизно так само, як би знаходилися за подібних обставин на полях Європи. Переможені поводитися тихо, похмуро та пригнічено; переможці – тріумфували. Але і горе, і радість мають свої межі; ще до ранку все стихло, тільки інколи тишу порушували веселі вигуки французів з передових пікетів або грізні окрики з форту, які суворо попереджали ворожих солдат не наближатися, доки не настане обумовлений час. Але на світанку і ці випадкові звуки припинилися – обидві армії мирно спали.

Саме у цей час брезент, що прикривав вхід до найбільшого намету у французькому таборі відхилився, і з шатра вийшов чоловік у широкому плащі. Гренадер, який охороняв сон командира, пропустив його, віддавши честь; офіцер швидкими кроками пройшов між палатками у напрямку форту Вільям Генрі. Коли на шляху невідомого зустрічалися вартові, він давав швидкі та, вочевидь, вичерпні відповіді на їхні запитання і йшов далі без жодних перепон. Так чоловік

досить швидко пройшов до сторожової застави і нарешті наблизився до останнього вартового, який зустрів його звичним окриком:

– Хто йде?

– Франція, – пролунала відповідь.

– Пароль?

– Перемога, – відповів чоловік і так близько підійшов до вартового, що той міг би почути і його шепіт.

– Добре, – відповів вартовий, закидаючи рушницю на плече, і додав:

– Ви дуже рано гуляєте, мосьє.

– Не слід забувати про пильність, хлопче! – відповів той. Потім відкинув з обличчя плащ, подивився просто в очі вартовому і пішов далі, як і раніше, прямуючи до англійського табору. Солдат здригнувся, випростався й викинув вперед рушницю, віддаючи честь. Згодом опам'ятавшись, він ще якийсь час дивився услід чоловікові, потім знову взяв рушницю на плече і повернувся на свій пост, бурмочучи:

– І дійсно, слід бути пильним! Мені здається, що наш генерал ніколи не спить.

Офіцер попрямував до низької прибережної смуги, яка знаходилася на небезпечній відстані від західного бастиону Вільям Генрі, там він зупинився. Тьмяне світло місяця дозволяло бачити, хоч і не досить чітко, обриси оточуючих предметів. Чоловік прихилився до стовбура дерева і замислено кілька хвилин уважно оглядав мовчазний вал англійського укріплення. Він дивився не так, як дивиться цікавий або бездіяльний спостерігач; навпаки його погляд переходив з одного предмета на інший зі знанням військової справи. Нарешті, задоволений спостереженням, чоловік нетерпляче подивився на вершину східної гори, немов чекаючи світання, і вже збирався повернути назад, але несподівано почув якийсь легкий шум зі сторони бастиону. Це змусило його зупинитися.

Саме у цю хвилину висока фігура підійшла до краю валу і зупинилася там, очевидно, у свою чергу, дивлячись на віддалені палатки французького табору. Потім чоловік повернув голову на схід: він також тривожно очікував настання ранку, а згодом відвернувся й перевів погляд на воду, яка, наче підводний небосхил, виблискувала тисячами зірок. Сумний вигляд, ранній час і сама фігура людини, яка замислено стояла, спершись на вал, чітко говорили спостерігачеві, хто це. Офіцер французької армії вирішив обережно відійти; він обігнув стовбур дерева, але тут його увагу привернув новий звук. Це був тихий, ледве чутний плескіт води, а за цим почувся хрускіт гальки. Темна фігура виринула з озера і почала безшумно наближатися до місця, де стояв француз. Потім повільно піднялася дуло рушниці, але, раніше ніж почувся постріл, рука французького офіцера витягнулася і лягла на курок.

– У-у-ух! – вигукнув вражений індіанець, несподівано позбавлений можливості здійснити свій підступний задум.

Замість відповіді французький офіцер поклав руку на плече індіанця й мовчки відвів його від того місця, де їхню розмову міг хтось почути. Потім відхилив полу плаща, показав свій мундир та хрест святого Людовіка на грудях і суворо запитав:

– Що це означає? Хіба мій син не знає, що англійці і його канадські батьки закопали томагавк війни?

– А що робити гуронам? – запитав індіанець ламаною французькою мовою.
– Жоден наш воїн не завоював скальпа, а блідолиці уже стали друзями!

– А! Хитрий Лис! Ти надто ревно доводиш свою відданість друзям, для яких ще недавно був ворогом? Скільки разів сідало сонце з того часу, як Лис покинув англійський табір?

– Де заховалося те сонце? – спитав похмурий індіанець. – За тією горою? Тому тут так темно та холодно? Але коли воно з'явиться, знову буде ясно та тепло. Хитрий Лис – сонце свого племені. Між ним і його народом стояло багато хмар, але тепер це сонце сяє і небо ясне.

– Я добре знаю, що Лис має владу над своїм плем'ям, – сказав Монкальм, – тому що ще вчора він полював за скальпами гуронів, а сьогодні вони прислухаються до його порад.

– Магуа – великий вождь.

– Тож нехай він доведе це. Хай навчить своїх людей, як поводитися з нашими новими друзями.

– Навіщо тоді канадський вождь привів у ці ліси своїх солдат і наказав їм стріляти з гармат у земляний дім? – запитав хитрий індіанець.

– Для того, щоб завоювати його. Ця земля належить моєму володарю, який мені – твоєму батькові – доручив вигнати англійців, які оселилися тут. Вони погодилися піти, і він більше не вважає їх ворогами.

– Ну, добре. Однак Магуа узяв томагавк, щоб омити його кров'ю. А зараз він блищить. Коли томагавк почервоніє, вождь заріє його.

– Але Магуа поклявся не заплямовувати доброї слави прекрасної Франції! Вороги великого короля – вороги Магуа, але його друзі мусять бути друзями гуронів.

– “Друзі”! – зневажливо вигукнув гурон. – Дай мені твою руку, батьку!

Монкальм знав, що на войовничі племена, які він зібрав під своїми прапорами, легше впливати шляхом поступок, аніж силою, тому виконав прохання індіанця. Магуа приклав руку генерала до глибокого шраму на своїх грудях і запитав:

– Чи знає мій батько, що це таке?

– Який же воїн цього не знає? Тут пройшла свинцева куля.

– А що означає це? – продовжував індіанець і повернув до співрозмовника оголену спину.

– Це? Я бачу мого сина тяжко образили. Хто це зробив?

– Магуа міцно спав у англійському вігвамі, і прuti залишили сліди на його спині, – відповів індіанець і глухо засміявся, не приховуючи лютої злоби, яка вирувала у його серці. Потім, оволодівши своїми почуттями, він додав із природною гідністю:

– Іди й кажи своїм солдатам, що настав мир. А Хитрий Лис знає, як розмовляти з воїнами гуронів.

Не чекаючи відповіді Монкальма, індіанець сунув свою рушницю під пахву та пішов через табір у ліс, в якому затаїлися воїни його племені. Кілька разів

його зупиняли вартові, але Магуа насуплено йшов вперед, не зважаючи на питання солдатів, які шкодували його життя лише тому, що знали ходу, фігуру та непохитну сміливість дикуна.

Монкальм довго стояв під деревом, сумно роздумуючи про невгамовний характер свого дикого союзника. Чесне ім'я генерала одного разу вже було заплямоване жакливою сценою, що відбулася за подібних обставин. Згадавши про це, він особливо гостро відчув відповідальність за намагання досягнути мети будь-якими засобами, і усвідомив, як небезпечно будити енергію, непідвладну жодній людській силі. Зусиллям волі він відігнав від себе роздуми, недоречні у час тріумфу, і попрямував до свого намету, щоб віддати наказ розбудити табір.

Відгомін перших звуків барабанного бою, що пролунали у французькому таборі, покотився лісом, і через якусь мить вся долина наповнилася хвилюючими мелодіями військової музики, що супроводжувалась гомоном і гуркотом табору, який пробуджувався зі сну. Поки солдати займали свої пости, звучали веселі сурми переможців, але як тільки почулися англійські фанфари, вони раптом стихли.

Тим часом зайнявся день, коли французькі солдати вишикувалися, щоб привітати свого генерала; яскраві промені сонця вигравали на їхній зброї. Монкальм офіційно оголосив перемогу, про яку вже всі знали. Одразу було сформовано почесний загін для охорони форту, який промарширував перед генералом. Потім прозвучав сигнал, що сповістив англійцям про наближення французів.

Інакше розвивалися події у розташуванні англійської армії. Тільки-но пролунав сигнал, який попереджував про наближення переможців, у таборі почали покvapливо готуватися до відходу. Похмурі солдати закидали на плечі незаряджені рушниці й ставали по місцям; у них був вигляд людей, які ще не охололи від недавньої боротьби та прагнули помститися за приниження гідності. Тим не менше усі дотримувались суворох правил військового етикету. Метушилися жінки й діти: збирали залишки свого убогого майна або шукали своїх чоловіків і батьків.

Манро пригнічений, але сповнений рішучості, з'явився перед своїми мовчазними підлеглими. Без сумніву, цей несподіваний удар вразив його просто в серце, але він намагався мужньо зносити біду.

Данкана глибоко розчулили спокій і величне горе командира. Виконавши свої безпосередні обов'язки, він підійшов до старого солдата і запитав, що він може для нього зробити особисто.

– Мої діти, – коротко, але виразно відповів Манро.

– Боже мій! Хіба вони ще не влаштовані?

– Сьогодні я лише солдат, майоре Гейворде, – сказав ветеран. – Усі, кого ви тут бачите, мають однакове право вважатися моїми дітьми.

Цього було досить. Не гаючи ні хвилини, Данкан побіг до будинку Манро, щоб знайти Кору й Алісу. Майор застав їх уже на порозі невисокої будівлі. Готові до від'їзду, вони стояли посеред заплаканих жінок, які теж сподівались на допомогу. Кора, бліда та схвильована, не втрачала своєї рішучості; почервонілі

ж очі Аліси свідчили про те, що вона довго та невтішно плакала. Обидві дівчини зустріли Данкана з неприхованою радістю. Порушуючи звичаї, першою заговорила Кора.

– Ми втратили форт, – промовила вона, сумно посміхнувшись, – але, сподіваюся, зберегли своє чесне ім'я.

– Воно чистіше, ніж будь-коли. Але, люба міс Манро, тепер вам потрібно менше дбати про інших і подумати про власну безпеку. Військові обов'язки вимагають, щоб ваш батько і я деякий час залишалися із солдатами. Порадьте, де знайти для вас надійного захисника на час виступу, коли будь-що може трапитися?

– Нам ніхто непотрібний, – відповіла Кора. – Хто у цей тяжкий час наважиться образити доньок такого батька, як наш?

– Я не залишив би вас самих, навіть у тому випадку, якби отримав пропозицію командувати найкращим полком королівської армії! – сказав Данкан. – Але ж ви знаєте, Коро, наша Аліса не така витривала, як ви. Тільки Бог знає, що може трапитися...

– Може й так, – відповіла Кора, гірко посміхаючись. – Але послухайте! Доля послала нам друга саме тоді, коли він найбільше потрібен.

Данкан одразу ж зрозумів, що вона мала на увазі. До них донеслися звуки духовної музики, добре відомої в східних провінціях. Гейворд поспішив до сусіднього будинку, уже покинутого мешканцями. Там він побачив Девіда, який натхненно висловлював свої благочестиві почуття у співі – єдиному притаманному йому способі. Коли згідно з рухом руки музиканта Данкану здалося, що гімн закінчився, він, доторкнувшись до плеча співака, у кількох словах висловив йому своє прохання.

– Звичайно, – відповів прямодушний послідовник ізраїльського царя Давида. – Я переконався, які вони милі та гарні. Зрозуміло, що переживши разом стільки випробувань, нам слід триматися один одного і у мирний час. Я подбаю про них, щойно закінчу вранішню хвалу Господові нашому: залишилося тільки славослів'я. Може підтримаєте мене, друже? Розмір звичайний, а мелодія вам відома.

Він простягнув Данканові книжку, задав тон камертоном, і почав спів так старанно й урочисто, що перервати його було неможливо. Коли він закінчив, Гейворд сказав:

– Ваш обов'язок – слідкувати за тим, щоб ніхто не наближався до леді з недобрими намірами і не ображав імені їхнього мужнього батька. До того ж, вам допомагатимуть їхні слуги.

– Добре.

– У випадку, якщо на вас нападуть індіанці або якісь мерзотники із ворожого війська, нагадайте їм про умови капітуляції й пригрозіть повідомити про їхню поведінку генералові Монкальму. Я впевнений, що одного вашого слова буде достатньо, щоб угамувати їх.

– Щоб не трапилось, я зможу вплинути на них, – самовпевнено відповів Девід, показуючи свою книжечку. – Тут є слова, що, вимовлені з відповідним

наголосом і ритмом, приборкають будь-кого: “Чому так несамовито лютують язичники?”

– Досить, – сказав Гейворд, перебиваючи натхненного декламатора. – Ми зрозуміли один одного, і зараз час кожному з нас зайнятися виконанням своїх обов'язків.

Гамут охоче погодився, й вони разом пішли до сестер. Кора зустріла їхнього нового і дуже дивного захисника досить ввічливо. І навіть бліде обличчя Аліси спалахнуло її звичною лукавістю, коли вона дякувала Данканові за турботу. Юнак запевнив, що зробив усе можливе для забезпечення душевного спокою, а безпека, згідно з його словами, їм не загрожувала. Пообіцявши повернутися до них, як тільки відпровадить колону за кілька миль у напрямку Гудзону, він попрощався з Алісою та Корою.

У цей час почувся сигнал рушати. Сестри здригнулися, почувши звук труби; оглянувшись навколо, вони побачили біля воріт форту білі мундири французьких grenadierів, що вже зайняли ворота укріплення.

– Ходімо, – сказала Кора. – Це не місце для дітей англійського офіцера.

Аліса притулилася до сестри, і вони залишили плац разом із натовпом, що їх оточував.

Коли сестри проходили ворота, французькі офіцери низько вклонилися їм, але тактовно утримувалися від будь-яких недоречних зауважень. Оскільки всі вози та коні були передані хворим і пораненим, Кора вирішила, що вони підуть пішки, щоб не забирати місця у слабших. Дійсно, внаслідок нестачі необхідних засобів для пересування, багато слабих, покалічених солдат відстало від колони. Усі вони поволі тягнулися вперед; стогнали хворі та поранені; похмуро мовчали їхні товариші; тремтіли від страху перед невідомістю жінки та діти.

Коли безладний, боязкий натовп проминув захисні вали форту та вийшов на відкритий прдстір, всі побачили вражаючу картину: неподалік, з правої сторони, вишикувалася французька армія. Монкальм віддав наказ своїм солдатам бути напоготові. Французи мовчки і уважно спостерігали за ходом переможених, але не чулося ні образ, ні глузування над менш щасливими ворогами. Загони англійців, кількістю приблизно три тисячі осіб, поволі прямували низовиною до оборонного пункту у тому місці, де дорога до Гудзону повертала у ліс. На узліссі хмарами скупчилися індіанці. Червоношкірі стежили за просуванням колони: деякі, наче хижі птахи, рухалися услід за нею, і не накидалися на здобич тільки тому, що їх стримувала присутність французької армії. Дехто підходив зовсім близько і з похмурим, незадоволеним виглядом приглядався до натовпу переможених.

Авангард, очолюваний Гейвордом, уже наблизився до ущелини й поволі зникав у лісі. Несподівано увагу Кори привернула суперечка: один із англійців відстав від свого загону, і був покараний за непослух тим, що хтось відібрав його пожитки. Але жадібний солдат не збирався поступатися, розпочалася боротьба. Одразу ж втрутилися інші: одні допомагали власникові майна, другі – нападникові. Сварка переросла у бійку. З'явилось близько сотні дикунів; вони навдивовижу швидко виникли там, де щойно було не більше десяти гуронів. Раптом серед них Кора зауважила Магуа, який красномовно переконував у чомусь

своїх одноплемінників. Жінки і діти зупинилися та скупчилися, мов згря переляканих птахів.

Одному з дикунів сподобалася квітчаста хустка якоїсь жінки, і він, не вагаючись, спробував вирвати її. Перелякана жінка сильніше пригорнула до себе замотану в хустку дитину, але розлючений гурон вихопив її і, дико регочучи, простягнув вперед, пропонуючи обмін.

– Ось, на!.. Це... все!.. – у відчаї вигукувала жінка, зриваючи з себе одяг тремтячими руками. – Бери все, тільки віддай мені дитину!

Дикун відштовхнув лахміття і, раптом побачивши, що бажаною хусткою уже заволодів інший індіанець, люто вдарив дитину головою об камінь і кинув бездиханне тільце під ноги жінці. Мати уклякла, безтямно дивлячись на те, що недавно було її дитиною, потім підняла очі до неба, благаючи Бога покарати злочинця. Але у цей час гурон, роздратований невдачею та збуджений виглядом крові, підняв томагавк і з усієї сили опустив її на голову. Жертва похитнулася і впала на землю.

У цей загрозливий момент Магуа приклав руки до губ: пролунав жажливий бойовий клич. Почувши знайомі звуки, індіанці спочатку насторожилися, як гончаки після сигналу мисливця, а потім над полем і лісом здійнявся страшений галас. У всіх, хто чув його, кров захолола в жилах.

Більше двох тисяч навіжених індіанців вибігли з лісу й розсипалися по полю. Почалася страхітлива кривава різанина. Смерть панувала навкруги у своїй найжахливішій, найогиднішій формі. Опір тільки розпалював убивць: дикуни продовжували завдавати удари навіть мертвим. Кров лилася нестримним потоком, і її вигляд ще більше розпалював ошаленілих дикунів.

Англійські солдати швидко повернули назад і атакували очманілих дикунів, намагались зупинити їх більш організованою військовою силою. Певною мірою це їм вдалося, хоча багато з тих, хто прагнув вгамувати дикунів, кидалися на них, розмахуючи прикладами незаряджених рушниць, які індіанці вихоплювали у них з рук, позбавляючи можливості оборонятися.

У загальному сум'ятті важко було виділити окремі епізоди. Можливо страшна сцена продовжувалася десять хвилин, хоча здавалася вічністю. Охоплені жахом, сестри стояли, мов прикуті до землі. Коли почалася різанина, юрба переляканих жінок оточила їх, і вони не могли тікати; до того ж втікати було нікуди – дівчата потрапили б під томагавки індіанців. Скрізь лунали крики, стогони, благання і прокльони. Несподівано Аліса побачила кремезну фігуру батька. Манро швидко просувався уздовж поля у напрямку французького табору. Не звертаючи жодної уваги на небезпеку, він поспішав до віроломного Монкальма, щоб нагадати йому про умови відступу. Енергійною рукою він відхилив скеровану на нього зброю і йшов далі. На щастя, Магуа шукав свою жертву там, де її вже не було.

– Тату, тату! Ми тут! – закричала Аліса, коли Манро проходив неподалік доньок, вочевидь, не зауважуючи їх. Вона повторювала ці вигуки знову і знову, голосом, який міг би розтопити й кам'яне серце, але безрезультатно. Хоча один раз здалося, що старий солдат почув звуки її голосу, зупинився та прислухався; але у цю хвилину Аліса знепритомніла і впала на землю, а Кора опустилася

поруч з нею на коліна, намагаючись прикрити собою тіло сестри. Манро у відчай похитав головою і поспішив далі виконувати високі обов'язки командира.

– Леді... – промовив Девід; кволий і незграбний, він намагався якось допомогти сестрам. – Леді, тут свято дияволів, це не місце для чесних християн. Піднімайтеся, тікаймо!

– Иди, – відповіла Кора, не спускаючи очей з непритомної сестри, – рятуйся сам. Нам ти нічим не допоможеш.

Знаючи непохитну вдачу дівчини, Девід тільки махнув рукою. Декілька хвилин він дивився на темні фігури гуронів, які коїли на полі свої пекельні справи, потім випростався на весь зріст, розправив плечі з виглядом, що свідчив про величність та святі почуття, і промовив:

– Святе Письмо твердить, що слабкий хлопчина приборкав злого духа в душі Саула своєю музикою та словами священної пісні.* Можливо й мені вдасться щось зробити, використавши силу музики.

І він заспівав так сильно, що його високий голос було чути навіть посеред галасу, що панував на закривавленому полі. Багато дикунів направлялися до нього, але, наблизившись до загадкової нерухомої фігури співака, зупинилися здивовані. Їхній подив скоро переростав у захоплення, і вони кидалися до менш мужніх жертв, вихваляючи твердість білого воїна, який відважно співав свою передсмертну пісню. Підбадьорений цим успіхом, Девід підвищив голос, щоб посилити цілющий вплив священної мелодії. Але звуки його співу досягли вух Магуа, який, зрозумівши, що колишні полонянки знову можуть опинитися в його руках, відразу з переможним криком кинувся до сестер.

– Ходімо! – сказав він, хапаючи закривавленою рукою плече Кори. – Вігвам гурона все ще відкритий для тебе. Хіба там не краще, ніж тут?

– Геть! – вигукнула Кора і закрила рукою очі, щоб не бачити його страшної постаті.

Індіанець презирливо засміявся, підняв свою закривавлену руку й відповів:

– Дивися, ця кров – червона, але вона із тіла білих!

– Чудовисько! На твоїй совісті океани крові! Це ти влаштував жахливе кровопролиття.

– Магуа – великий вождь, – самовдоволено відповів дикун. – Чи піде чорноволоса до його племені?

– Ніколи! Можеш вбити мене і довершити свою помсту.

Магуа хвилину вагався, потім, схопивши на руки непритомну Алісу, швидко попрямував до лісу.

– Стій! – пронизливо закричала Кора, біжучи за ним. – Залиши дитину, негіднику! Що ти робиш?

Проте Магуа вдавав, що не чує. Він знав свою силу й вирішив скористатися нею.

– Стійте, леді, стійте! – кликав Ґамут Кору. – Священний спів уже діє на безбожників, і скоро цей жахливий галас стихне.

Зрозумівши, що Кора його не чує, вірний Девід побіг за нею і знову затягнув священну пісню, розмахуючи у такт рукою. Так вони перетнули поле, не

* Згідно з Біблією Давид своєю музикою змілив зболіле серце царя Саула.

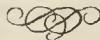
зауважуючи метушнечі, минаючи мертвих і поранених. Лютий гурон впевнено просувався вперед, несучи на руках свою жертву. Кора не раз могла загинути від рук озвірілих індіанців, якби не дивовижний високий чоловік, який крокував за нею і здавався божевільним; божевілья викликало почуття страху та поваги у дикунів і охороняло Гамута.

Магуа, який вмів уникати небажаних сутичок, скоро звернув у ліс через ущелину; там швидко відшукав коней, за якими наглядав тубілець, такий же лютий і підступний, як він сам. Поклавши Алісу на одного з коней, Хитрий Лис наказав Корі сісти на іншого. Дівчина невимовно боялася свого викрадача, але все-таки відчула деяке полегшення, опинившись далеко від місця страшної різанини. Вона сіла верхи і простягнула руки, благаючи віддати їй сестру; у цьому русі висловилася така любов, що навіть жорстокий гурон не зміг їй відмовити. Він переніс Алісу на коня Кори, узяв її нарраганзета за повід й швидкими кроками вирушив у глибину лісу. Коли Девід зрозумів, що його кинули, вочевидь вважаючи не вартим уваги, він перекинув свою довгу ногу через спину неосідланого коня, якого залишили індіанці, і поскакав услід за полонянками.

Незабаром дорога почала підніматися вгору. Але Кора зовсім не зважала на напрямок їхнього руху так, як її увага була прикута до сестри, що поволі приходила до тями. Та коли вони досягли вершини гори та наблизилися до її східного схилу, дівчина впізнала те місце, куди кілька днів тому їх привів вірний розвідник. Тут Магуа наказав їм спішитися. Страх не поборов у серцях дівчат цікавості, і незважаючи на становище полонянок, вони насмілилися глянути вниз, де їм відкрилася страшна картина.

Кровопролиття ще продовжувалося. По всьому полю жертви тікали від ненаситних переслідувачів, у той час як озброєні колони французького війська непорушно стояли неподалік. Ніхто й ніколи не зміг пояснити цієї байдужості, яка назавжди залишила темну пляму на репутації Монкальма.

Смерть відступила тільки тоді, коли пожадливість взяла гору над помстою. Лише тоді нечутно стало стогонів поранених і криків убивць, коли ці жажливі звуки потонули у пронизливому триумфуючому витті дикунів.

РОЗДІЛ ХVІІІ

*Що хочете кажіть,
Але я чесний вбивця,
Не ненавистю керувався, тільки честю.*

Шекспір, "Отелло"

Цей страшний день увійшов у американську історію під назвою "Кривава різанина біля форту Вільям Генрі". Він залишив ганебну пляму на репутації Монкальма, якої не стерла навіть героїчна рання смерть талановитого

французького генерала. Тепер усе це належить історії, але, проаналізувавши колишні події, можна стверджувати, що Монкальмові не вистачило моральної мужності, без якої чоловік не може стати героєм. Користуючись цим прикладом, можна списати багато сторінок, аби показати недоліки людської натури та довести, що доброта, благородство та лицарська мужність втрачають силу під холодним впливом самолюбства.

Та повернемося до нашої історії. Закінчувався третій день після взяття форту. На берегах Горікану тепер панували тиша і смерть. Заплямовані кров'ю переможці залишили фортецю. Французький табір, у якому ще недавно звучали веселі жарти, перетворився на мовчазне, покинуте мешканцями, наметове містечко. Сама фортеця лежала у руїнах: де-не-де стирчали обгорілі крокви, уламки знищеної артилерії, залишки кам'яних стін укривали поверхню земляних валів.

Навіть погода зробилась понурою. Сонце сховало своє тепло за густим туманом, і сотні людських тіл, що почорніли від страшної серпневої спеки, тепер задубіли під поривами холодного вітру. Кудряві білосніжні хмарки, що колись пливли над горами на північ, тепер поверталися похмурим, холодним туманом. Зникла блискуча, дзеркальна поверхня озера, натомість сердиті, брудно-зелені хвилі билися об його піски, викидаючи сміття на прибережну смугу, ніби намагаючись очистити воду. Тільки в одному затишному місці поверхня озера була спокійною, але й вона відзеркалювала гнітючий морок низьких хмар. Ніщо не тишило зір, не хвилювало уяву. Люта пристрасть зім'яла зелену траву, яка раніше вкривала поле, але то тут, то там серед пустки стирчали зелені горбики, як ранні дари землі, вдобреної людською кров'ю. Увесь ландшафт, який при сприятливому освітленні здавався таким привітним, тепер ніби втілював алегорію світу, у якому всі предмети отримали свої найжорстокіші, нічим не пом'якшені обриси. Поодинокі трава коливалася від легких подихів вітру; круті, скелясті оголені гори різко виділялися на фоні безмежної порожнечі неба, вкритого темними кострубатими хмарами.

Дув поривчастий вітер: часом він тулився до самої землі, неначе щось тихо нашіптуючи у холодні вуха мертвих, часом із різким, жалібним свистом здіймався та мчав у ліс, зриваючи з дерев листя, ламаючи гілки, й розкидаючи їх по дорозі. Кілька голодних воронів, перелетівши зелений океан лісу, досягли закривавленого поля, збираючись влаштувати на ньому свій огидний бенкет. Навколо було сумно, навіть моторошно. Здавалося, усіх, хто з'являвся тут, уражала безжалісна рука смерті. Але тепер її панування скінчилося, і вперше після того, як зникли нелюди, які сплюндрували красу цієї місцевості, до неї наважилися наблизитись люди.

Десь за годину перед заходом сонця з вузької просіки між деревами вийшло п'ятеро чоловіків, які рухалися у напрямку зруйнованого форту. Спочатку вони йшли поволі й обережно, так ніби боялися повторення трагедії. Попереду йшов стрункий молодий чоловік, який рухався з типовою обережністю й грацією індіанця. Він першим піднімався на кожний пагорб, оглядав усе й жестом вказував супутникам шлях. Його товариші виявляли не меншу обережність і передбачливість. Один із них, також індіанець, ішов збоку, уважно стежачи за

узліссям. Інші троє були білі, одягнені відповідно до вимог далекої та складної подорожі через ліси.

Страшні картини, які постійно зустрічалися на їхньому шляху до озера, по-різному впливали на членів цього невеликого загону. Юнак, який його очолював, крадькома похмуро поглядав на покалічені трупи. Він намагався приховати свої почуття, але це йому далеко не завжди вдавалося. Його старший червоношкірий супутник проходив повз мертвих із байдужим виглядом, що свідчив про значний досвід.

Почуття білих людей – скорботні у всіх – також були різними. Чоловік з довгим сивим волоссям, зораним глибокими зморшками обличчям і твердою ходою військового, який звик до грізних сцен війни, тепер однак, не соромився висловлювати свої почуття голосним стогоном, коли бачив особливо тяжке видовище. Молодий чоловік, який йшов поруч з ним, часом здригався, але намагався побороти свої емоції, вочевидь жалюючи свого старшого товариша. Тільки той, котрий ішов позаду усіх, не приховував своїх почуттів. Він дивився на жахливі сцени очима, які висловлювали глибоку та гірку відразу, відверто засуджуючи страшний злочин ворогів.

Читач, мабуть, уже впізнав у мандрівниках могікан, їхнього товариша – розвідника, а також Гейворда та Манро. Батько шукав своїх дітей; їхня доля глибоко хвилювала і молодого офіцера. Хоробрі мешканці лісів, які разом з ними пройшли через багато випробувань, не покинули їх і тепер.

Ункас ішов попереду; досягнувши середини поля, він раптом голосно закричав – усі поспішили до нього. Молодий індіанець зупинився біля мертвих жіночих тіл, які лежали безладною купою. Манро та Гейворд відразу кинулися туди, щоб перевірити, чи знайдуться хоч якісь залишки одягу тих, кого вони все ще сподівалися побачити живими. Не знайшовши нічого, чоловіки відчули деяке полегшення, хоча знову були приречені терпіти муки невідомості. Обое замислено, мовчки стояли над скорботною купою, коли до них підійшов розвідник і, вперше порушивши мовчанку, голосно сказав:

– Я не раз бував на полі бою, мені доводилося годинами йти по кривавих слідах, але я ще жодного разу не відчував присутності диявола у діяннях людей так виразно, як тут... Почуття помсти – властиве індіанцям. Але я – чистокровний білий – клянуся на цьому полі: якщо на моєму шляху колись зустрінеється француз, моя рушниця не здригнеться, вона стрілятиме, доки кремінь висікатиме вогонь і горітиме порох! Нехай томагавками та ножами користуються ті, хто до них звик... Що скажеш, Чінгачгуку? – звернувся він до товариша мовою делаверів. – Чи зможуть гурони похвалитися цією перемогою перед своїми жінками, коли лежатимуть глибокі сніги?

На обличчі старого могіканина промайнув вираз глибокого обурення. Він витягнув із піхов ніж, але одразу ж відвернувся, і за мить його обличчя прибрало виразу такого глибокого спокою, ніби ніщо й ніколи не порушувало рівноваги його духу.

– Цей Монкальм – негідник! – продовжував глибоко обурений і менш стриманий розвідник. – Кажуть, що за все, скоєне людьми за життя, доведеться відповідати в іншому світі. Прокляті усі, хто чинив кривду на цьому полі, вони

не уникнуть кари. Подивися, делавере! Он там лежить червоношкірий без волосся на тому місці, де воно має рости за законами природи. Може це один із твого племені, і його слід поховати, як воїна. Я бачу у твоїх очах, сагаморе: гурон заплатить за цю смерть ще до того, як осінні вітри розвіють запах крові над цим полем!

Чінгачгук підійшов до понівеченого тіла і перевернув його на спину, але побачивши характерні риси, притаманні індіанському племені, яке, воюючи на боці англійців, дуже вороже ставилося до делаверів, він відштовхнув тіло ногою і байдуже відвернувся. Розвідник зрозумів його і, нічого не сказавши, пішов далі.

– Тільки Бог, обдарований великою мудрістю та необмеженою силою, може творити суд, – сказав він. – Ніхто не може забирати життя у створених Ним істот. Я вважаю гріхом вбивати оленя, якщо у мене ще є м'ясо. Інша справа, коли у відкритому бою зустрічаються кілька воїнів, адже ті, хто помирає з рушницею або томагавком у руках, вважаються щасливими, незалежно від кольору шкіри. Та ходімо далі, Ункасе, нехай ворони задовольнять свій апетит цим мінгом, я знаю з досвіду, що їм особливо смакує м'ясо онеїдів.

– У-у-ух! – раптом вигукнув молодий могіканин, ставши навшпиньки й напружено вдивляючись у далину.

– Що сталося, хлопче? – запитав розвідник, присідаючи, як рись, що готується до стрибка.

Не відповідаючи на запитання, Ункасе рвучко кинувся у кущі і за мить з'явився зі шматком зеленої вуалі, що належала Корі. Усі відразу підбігли до нього.

– Хлопчику мій! – схвильовано вигукнув Манро. – Поверніть мені мою дитину!

– Ункасе постаріється, – почувлася коротка зворушлива відповідь.

Батько не усвідомив цих простих, але багатозначних слів молодого індіанця; він схопив шматок легкої тканини і стиснув його в руці. Очі його зі страхом блукали по кущах, боячись знайти ще якісь ознаки присутності доньки.

– Тут немає мертвих, – зауважив Гейворд. – Здається, буревій оминув це місце.

– Це ясно, як небо у нас над головами, – спокійно сказав розвідник, – але або вона, або ті, що її пограбували, проходили через ці хащі... Ти маєш рацію, Ункасе: чорновола була тут і втекла у ліс, як переляканий олень. Пошукаймо інших знаків, адже очі індіанця помічають навіть слід колібри у повітрі.

Молодий могіканин відразу поспішив на пошуки, і невдовзі всі почули з узлісся його переможний крик. Супутники юнака тривожно кинулися до лісу і побачили ще один шматок вуалі, що майорів на нижній гілці бука.

– Тихо, тихо, – сказав розвідник, перегороджуючи дорогу нетерплячому Гейворду, щоб стримати його. – Ми тепер знаємо, що робити, не затоптуйте лише слідів. Один передчасний крок може зіпсувати справу. Але ми натрапили на їх слід – це безперечно.

– Дякую вам! Дякую, шановний друже! – вигукнув Манро. – Куди ж вони тікали, мої діти?

– Їхній шлях залежить від багатьох обставин. Якщо вони втікали самі, то могли або піти прямо, або йти по колу, можливо навіть, вони знаходяться за кілька миль від нас. Але, якщо їх захопили гурони або інші французькі індіанці, вони скоріш за все вже поблизу канадського кордону. Та яке це має значення? – продовжував рішучий розвідник, зауваживши нетерплячі погляди та розчарування слухачів. – Могікани і я знаємо, де один кінець сліду, отже ми знайдемо другий, нехай навіть він буде за сотню ліг звідси.

– У-у-ух! – раптом вигукнув Чінгачгук, який весь цей час уважно розглядав прохід у низькому чагарнику на узліссі. Він нагнувся, а потім знов випростався, вказуючи на щось у нього під ногами.

– Це чіткий відбиток людської ноги, – повідомив Гейворд. – Хтось наступив у грязюку біля цієї калюжі. Отже, вони в полоні.

– Це краще, ніж помирати з голоду в лісі, – зауважив розвідник. – Я певен, що ми знайдемо ще якісь сліди. Ставлю п'ятдесят бобрових шкурок проти такої ж кількості кременів, ми з могіканами знайдемо їх протягом місяця!.. Нагнися, Ункасе, і поглянь, що то за мокасин, адже це без сумніву мокасин, а не чобіт.

Молодий могіканин нахилився над слідом і, розгорнувши листя навколо відбитку, почав вивчати його так уважно, як лихвар, що роздивляється підозрілу розписку. Нарешті він піднявся, задоволений результатом свого дослідження.

– Ну, хлопче, – нетерпляче запитав розвідник, – що говорить цей слід? Ти щось зрозумів?

– Це Хитрий Лис!

– Ага! Знову цей несамовитий диявол! Він не заспокоїться, поки мій оленебій не поговорить з ним по-дружньому, – сказав розвідник.

Гейворд недовіриливо вислухав повідомлення Ункаса та зауважив:

– Ви можете помилятися, адже всі мокасини подібні один на одного.

– Ви ще скажіть, що всі ноги подібні одна до одної. Хоча всі ми дуже добре знаємо: одні ноги великі, а інші малі; одні широкі, інші вузькі; у одних високий підйом, у інших низький; одні люди ходять носками досередини, інші – назовні. Так само мокасини відрізняються один від одного, і є люди, які на цьому розуміються... Ункасе, дозволь і мені подивитися.

Нагнувшись до сліду, він без вагань сказав:

– Ти маєш рацію, хлопче. Ось латка, яку ми вже не раз бачили. До того ж цей злодюга не промине нагоди випити вогненну воду. П'яниця завжди ходить, широко розставляючи ноги, чи він білий, чи червоношкірий. А тут саме така довжина та ширина слідів! Поглянь, сагаморе, адже ти не раз вимірював відбитки його ніг.

Чінгачгук погодився виконати бажання розвідника; після короткого огляду встав і спокійно вимовив тільки одне слово:

– Магуа!

– Так, це очевидно: тут пройшли Магуа і чорноволосо.

– А Алісі з ними не було? – нетерпляче запитав Гейворд.

– Ми не бачимо жодних знаків її присутності, – відповів розвідник, уважно розглядаючи дерева, кущі та землю, і раптом вигукнув:

– А це що? Ункасе, ану принеси сюди те, що звисає он з того колючого куща!

Коли Ункас виконав його прохання і передав йому дивний предмет, розвідник високо підняв його і несподівано тихо, але щиро засміявся.

– Та це ж інструмент музиканта! Тепер ми маємо слід, по якому міг би рухатися навіть священик, – сказав він. – Ункасе, пошукай відбиток величезного чобота для шести футів зросту. Я починаю вірити у майбутнє цього хлопця; здається, він кинув репетувати й зайнявся більш важливішими справами.

– Принаймні він дотримав слова, – сказав Гейворд, – і Кора з Алісою мають друга.

– Так, – сказав Соколине Око з неприхованим презирством, – він буде вчити їх співати! Та чи зможе він підстрелити оленя на обід, знайти дорогу, дивлячись, з якого боку на деревах росте мох, чи перерізати горло гурунові? Якщо ні, то користі з нього не більше, ніж з дрозда... Ну, що, хлопче, є ще якісь цікаві знаки?

– Ось тут щось подібне на відбиток людської ноги у черевіку. Може це слід нашого друга?

– Обережно торкайся до листя, щоб не стерти обриси сліду. Так, це відбиток ноги, але не його, а чорноволосої. Її слід надто малий для людини такого зросту. На ньому могла б вміститися хіба що п'ята співака.

– Де він? Дайте мені поглянути на слід моєї дівчинки! – сказав Манро, схиляючись над ледве помітними слідами. Старий солдат роздивлявся землю і очі його затуманилися слізьми. Данкан, бажаючи відволікти Манро, сказав, звертаючись до розвідника:

– Оскільки ми вже маємо незаперечні ознаки їхнього перебування тут, давайте рушати на пошуки. У такий час полоненим кожна хвилина здається вічною.

– Буває, що якраз не найшвидший олень завдає мисливцеві найбільше клопоту, – відповів Соколине Око, продовжуючи розглядати сліди. – Ми знаємо, що тут пройшли божевільний гурун, чорноволоса та співак. Але де ж та, у котрої золоте волосся та блакитні очі? Хоча вона не така хоробра, як її сестра, але також дуже гарна та привітна. Невже про неї нікому подбати?

– Боронь Боже, щоб їй був потрібен захисник! Але хіба ми зараз не шукаємо Алісу? Я, принаймні, не зупинюся, доки не знайду її! – схвильовано вигукнув Гейворд.

– Тоді нам доведеться йти різними шляхами, адже тут вона не проходила.

Гейворд відступив, відразу втративши весь запал. Розвідник не зауважив несподіваної зміни настрою співбесідника і, трохи подумавши, продовжував:

– Жодна жінка не могла залишити такий слід, окрім чорноволосої або її сестри. Ми знаємо, що перша була тут, але де сліди другої? Давайте пройдемо далі по сліду і, якщо більше нічого не знайдемо, повернемося на поле та пошукаємо інших прикмет... Іди вперед, Ункасе, і звертай особливу увагу на сухе листя. Я дивитимуся на кущі, а твій батько оглядатиме землю. Ходімо, друзі! Сонце вже спускається за гори.

– А я нічим не можу допомогти? – запитав Гейворд.

– Ви? – перепитав розвідник, який разом зі своїми червоношкірими друзями уже пішов вперед. – Можете. Ідіть ззаду, щоб не затоптати сліди.

Пройшовши декілька десятків футів, індіанці зупинилися та почали щось уважно роздивлятися на землі. Батько й син швидко та голосно розмовляли, то розглядаючи якийсь предмет, то поглядаючи один на одного з величезним задоволенням.

– Вони знайшли ще один маленький слід? – спитав розвідник, поспішаючи до індіанців. – Що це? Тут була засідка?.. Та ні, клянусь, тут пройшли коні, які переставляють одразу обидві ноги з одного боку! Тепер все ясно, як полярна зірка опівночі. Тут вони сіли на коней. Он там коні були прив'язані до дерева, а ось там – широка дорога до Канади.

– Але ж тут немає жодних слідів Аліси, молодшої міс Манро, – сказав Гейворд.

– Якщо та блискуча іграшка, яку Ункас щойно підняв із землі, не належала їй... Неси її сюди, хлопче, ми поглянемо.

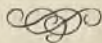
Гейворд одразу впізнав медальйон, який любила носити Аліса, і згадав, що бачив його на шії дівчини того страшного ранку, коли відбулася кривава трагедія. Він схопив прикрасу і притулив її до серця, і тієї ж миті вона зникла з очей враженого розвідника, який даремно шукав її на землі.

– От тобі й на! – з серцем сказав Соколине Око. – Це вже ознака старості, коли починає слабшати зір. Але нічого, я ще добре бачу мурашок, і цього досить, щоб звести рахунки з мінгами. Та перед нами ще далека дорога.

– Тож не будемо затримуватися, – сказав Гейворд. – Рушаймо!

– Кажуть, молода кров – гаряча. Проте ми збираємося не на білок полювати і не оленя заганяти в Горікан. Нам доведеться багато днів іти лісом, де рідко ступала людська нога, і де навряд чи стануть у пригоді знання, добуті з книжок. Індіанець ніколи не вирушить у таку подорож, не викуривши трубку біля вогнища та не вислухавши поради мудрих людей, і, хоч я білий, я поважаю цей звичай. Тому зараз ми повернемося на руїни форту, розпалимо там вогнище, а вранці будемо готові вирушати як справжні чоловіки, а не балакучі жінки або запальні хлопчачки.

Розвідник промовив це таким тоном, що Гейворд зрозумів: сперечатися з ним марно. Старий Манро знову впав у глибоку апатію, з якої майже не виходив з часу кривавої різанини. Розуміючи, що він потребує допомоги, молодий офіцер взяв ветерана під руку і повів його услід за індіанцями та розвідником, які уже звернули на шлях до форту.

РОЗДІЛ XIX

Саларіно: Ну, я певен, якщо він і протермінує, ти ж не будеш вимагати з нього фунт м'яса.

Навіщо воно тобі?

Шейлок: Рибу ловити на нього. Якщо ніхто й не наїсться ним, воно задовольнить мою помсту.

Шекспір, "Венеціанський купець"

Коли подорожні досягли руїн форту Вільям Генрі, вечірні сутінки вже огорнули їх моторошною пеленою. Розвідник і його товариші відразу почали

готувати нічліг, але робили це мовчки та похмуро, ніби й вони, незважаючи на досвід і витримку, не могли позбавитися враження, отриманого під час переходу через поле, де панувала смерть. Кілька кроків приставили до обгорілої стіни, і, коли Ункас кривив їх чагарником, утворилася тимчасова спальня. Молодий індіанець вказав на свою споруду, і Гейворд, зрозумівши натяк, делікатно запросив туди Манро. Залишивши його насамоті із сумними думками, Данкан зараз же вийшов на повітря. Він був надто схвилюваний і збуджений, щоб намагатися заснути.

Поки Соколине Око та індіанці розпалювали вогнище та вечеряли в'яленою ведмежатиною, молодий офіцер пішов на той бік зруйнованого форту, що виходив на Горікан. Вітер стих, і хвили одна за одною накочувалися на піщаний берег розміряно та спокійно. Хмари, ніби стомившись від шаленого бігу, потроху відривалися одна від одної; найважчі збиралися темними масами на горизонті; легкі хмаринки плвли над водою чи клубочилися над вершинами гір, мов зграї птахів навколо своїх гнізд. Коли-не-коли через хмари пробивалася червона вогненна зоря, освітлюючи темне небо зловісним блідим сяйвом. Гори огорнула непроникна темрява. Скорботне поле лежало, немов велике покинуте кладовище, оповите тишею, що охороняла спокій тих, хто спав вічним сном.

Данкан довго стояв, дивлячись у тужливий морок. Потім він перевів погляд туди, де його вірні супутники сиділи біля згасаючого вогнища; подивився на небо, на якому тьмяно мерехтіли поодинокі зорі; і знову довго схвилювано вдивлявся у темінь, що заховала мертвих. Раптом йому здалося, що звідти долинають якісь тихі та невиразні звуки. Засоромившись свого страху, молодий офіцер повернувся до озера. Він намагався зосередити свою увагу на мерехтінні зірок, які відображалися на поверхні озера. Але надто напружений слух продовжував ловити тихі звуки. Нарешті у темряві йому досить чітко почулося тупотіння. Занепокоєний Данкан тихо покликав розвідника. Соколине Око перекинув рушницю через плече і підійшов до Гейворда. Його спокійний і невимушений вигляд свідчив, що він був цілком впевнений у повній безпеці їхнього сховища.

– Прислухайтесь, – сказав Данкан. – З рівнини чуються якісь неясні звуки. Можливо, Монкальм ще не залишив цих місць.

– Тоді вуха уважніші від очей, – спокійно відповів розвідник; він щойно поклав у рот шматок в'яленої ведмежатини і говорив не зрозуміло та повільно. – Я сам бачив його з усією зграєю у корчмі в Тайе: французи люблять після успішної справи повеселитися, потанцювати й порозважатися з жінками.

– Не знаю. Індіанці рідко сплять під час війни, і якийсь гурон міг залишитися тут заради поживи. Може краще загасити вогонь і бути насторожі... Ось прислухайтесь! Чуєте шум, про який я кажу?

– Індіанці рідко блукають серед могил. Вбивають вони будь-якою зброєю, не замислюючись, але, як правило, задовольняються скальпами. Після цього вони заспокоюються, забувають про ворожнечу й залишають свої жертви напризволяще. А якщо вам ввижаються привиди, майоре, то як ви вважаєте, індіанці й білі перебувають разом на небі чи окремо?

– Ось! Я знову чую! Чи може це листя на вершинах буків шелестить?

– На мою думку, – продовжував Соколине Око, недбало повертаючи голову в тасу напрямку, куди вказував Гейворд, – рай існує для щастя, і люди повинні насолоджуватися ним відповідно до своїх звичаїв та смаків. Тому, мабуть, індіанці мають рацію, сподіваючись знайти там чудові місця для полювання, а з іншого боку, для білої людини...

– Чули?.. Знову?.. – перебив його Данкан.

– Так, коли мало їжі, вовки стають хоробрими, – вів своє розвідник. – Тож щодо потойбічного життя, майоре... Я чув від священників, коли бував у селищах, що небо – місце для відпочинку. Але ж люди відпочивають по-різному. І хоч я дуже поважаю порядок, встановлений Провидінням, я не хотів би перебувати в хоромах, оскільки люблю рух і полювання.

Данкан, повіривши поясненню розвідника щодо природи звуків, які його турбували, почав уважно прислухатися до його слів і відповів:

– Важко пояснити почуття, що супроводжують останню істотну переміну.

– Це дійсно суттєва переміна для людини, яка все життя провела на свіжому повітрі, – відповів прямодушний розвідник, – пила джерельну воду, спала під відкритим небом і прислухалася до вигуків могауків. Та приємно усвідомлювати, що всі ми служимо одному милосердному Господу, хоч робимо це по-різному, і розділяють нас великі простори нехожених лісів... А втім... Що би це могло бути?

– Тобто, це не вовки?

Соколине Око поволі похитав головою й жестом наказав Данкану відійти за ним туди, де не досягали відблиски вогнища. Потім він довго і напружено прислухався, очікуючи повторення тихих звуків, які все-таки привернули його увагу, але даремно. За хвилину він прошепотів:

– Треба покликати Ункаса. Індіанець може почути те, що приховане від нас; я білий і не соромлюся цього.

Молодий могіканин, який тихо розмовляв з батьком, здригнувся, почувши крик сови, скочив на ноги й подивився на темний вал, ніби намагаючись вгадати, звідки пролунав звук. Розвідник крикнув ще раз, і через кілька хвилин Данкан побачив Ункаса, який обережно пробирався до них уздовж валу.

Соколине Око й індіанець перемовилися декількома словами на мові делаверів. Тільки-но Ункас зрозумів, у чому справа, він миттю впав на землю і, як здалося Данканові, лежав тихо та нерухомо. Гейворд зацікавлений, яким чином молодий могіканин отримує бажану інформацію, зробив кілька кроків і нахилився над темною плямою, з якої не зводив очей, і тільки тоді зрозумів, що Ункас зник.

– Де могіканин? – здивовано запитав він розвідника. – Я бачив, як він впав тут, і міг би поклястися, що він лежить на одному місці.

– Тихо! Говоріть тихіше! Адже ми не знаємо, чиї вуха нас слухають, а мінги – підступне плем'я. Що ж до Ункаса, то він уже в полі, і якщо тут є макуаси, вони зустрінуть гідного супротивника.

– Ви вважаєте, що Монкальм ще не відкликав усіх своїх індіанців? Давайте покличемо наших товаришів, щоб бути наготові. Нас п'ятеро, і ми не вперше зустрічаємося з ворогами.

– Якщо вам дороге життя, ні слова більше! Подивіться на сагамора, який сидить біля вогнища. Якщо у цій темряві ховаються мінги, побачивши його спокійне обличчя, вони ніколи не запідозрять, що ми відчуваємо небезпеку.

– Але ж вони можуть побачити його, і це для нього смерть. Він стане першою жертвою.

– Ви говорите незаперечно правду, – відповів розвідник більш схвильовано, ніж звичайно. – Але, що поробиш? Один підозрілий погляд може спровокувати напад, а ми ще не готові його відбити. Чінгачгук чув, як я поцликав Ункаса, і знає про небезпеку. Я скажу йому, що ми напали на слід мінгів, а його індіанська інтуїція підкаже, що робити далі.

Розвідник заклав пальці у рот і видав тихий шиплячий звук, що Данкан аж відсахнувся – сприйнявши його за сичання змії. Чінгачгук сидів замислившись, сперши голову на руку, але щойно він почув сигнал, як підняв голову, і його темні очі швидко та проникливо обдивилися все навколо. Це було єдиною ознакою його тривоги. Рушниця лежала так близько, що він легко міг дістати її рукою. Томагавк звисав з пояса, який Великий Змії трохи розпустив, і майже торкався землі. Уся фігура старого вождя свідчила, що він повністю розслабився, збираючись відпочити. Непомітно змінивши позу так, щоб руки були напоготові, могіканин чекав дальшого розвитку подій спокійно і мужньо, як належить справжньому воїнові. Гейворд зауважив, що для недосвідченого ока вождь могікан, здавався би сплячим, хоча насправді ніздрі його тремтіли, голова схилилася на бік, щоб краще чути, а очі уважно слідкували за оточуючими предметами.

– Тільки погляньте на цього благородного індіанця! – прошепотів Соколине Око, торкаючись руки Гейворда. – Він знає, що єдиним необережним рухом або поглядом може зруйнувати наші плани...

Його перервали несподіваний спалах і постріл з рушниці. Над вогнищем, біля якого сидів могіканин, здійнялися вогняні іскри. Коли Гейворд поглянув удруге, то побачив, що Чінгачгук зник.

Тим часом розвідник уже підняв рушницю, готовий стріляти, як тільки з'явиться ворог. Але атака, очевидно, скінчилася після єдиного пострілу, скерованого у Чінгачгука. Раз чи два Гейвордові чулися якісь невиразні звуки, немовби хтось продирався через куші, потім він зауважив, як зграя вовків кинулася тікати, відчувши, що в їхні володіння вдерся чужинець. Після декількох хвилин напруженого очікування почувся плескіт води і відразу за ним ще один постріл з іншої рушниці.

– Це Ункас! – сказав розвідник. – У хлопця добра рушниця. Я знаю звук її пострілу, як добрий батько знає голос своєї дитини, тому що я сам користувався нею, поки не трапилася краща.

– Що це означає? – запитав Данкан. – За нами слідкують і, мабуть, збираються знищити.

– Розкидані головешки свідчать про злі наміри, але цей індіанець може засвідчити, що нічого страшного не сталося, – відповів розвідник, опускаючи рушницю і йдучи назустріч Чінгачгукові, який наближався до них. – Ну що, сагаморе? Мінги дійсно нападають, чи це лише один із тих мерзотників, що

тримаються позаду солдатів, чекаючи нагоди познімати скальпи з мертвих, аби потім розповідати своїм жінкам, як мужньо вони змагалися з блідолицими?

Чінгачгук знову сів на те саме місце, нічого не відповідаючи, й почав уважно розглядати головошку, в яку влучила, призначена для нього, куля. Піднявши догори палець, він задоволено сказав:

– Один!

– Я так і думав, – сказав Соколине Око, також сідаючи. – А оскільки йому вдалося скочити у воду до того, як вистрелив Ункас, то очевидно негідник тепер придумує різні побрехеньки про те, як він переміг у сутичці двох могікан і білого мисливця. Ну що ж, нехай собі розповідає! Серед кожного народу є порядні люди – хоча, бачить Бог, їх дуже мало серед макуасів, – які б викрили хвалька. Куля цього мерзотника просвітіла просто над твоїм вухом, сагаморе!

Чінгачгук спокійно й навіть байдуже подивився на те місце, в яке влучила куля, і знову замер у тій самій позі, ніби вважаючи, що така незначна подія не варта уваги. Невдовзі Ункас приєднався до них і сів біля вогню з таким ж самим спокійним виглядом, як батько.

Гейворд із цікавістю і подивом спостерігав за ними. Він подумав, що мешканці лісів мали якийсь особливий талант, яким він не був обдарований. Після такої сутички білий хлопець неодмінно почав би з перебільшеннями розповідати про події, що сталися у темряві, натомість, молодий індіанець вважав, що його вчинок свідчив сам за себе, і не варто про нього говорити. Цілком можливо, що так і сталося б, якби Гейворд не запитав його:

– То що ж трапилося з нашим ворогом, Ункасе? Ми чули твій постріл і сподіваємося, що ти не промахнувся.

Молодий воїн відкинув полу своєї сорочки та показав фатальний жмут волосся – символ своєї перемоги. Чінгачгук узяв у руку скальп, декілька хвилин уважно розглядав його, а потім презирливо кинув на землю і промовив:

– Онейда!

– Онейда! – повторив розвідник і також почав уважно розглядати кривавий символ. – Клянусь, якщо онейди влаштовують засідки уздовж дороги, вони нас швидко оточать з усіх боків. Біла людина не бачить різниці між шматком шкіри одного індіанця або іншого, а сагамор стверджує, що це – скальп мінга, більше того, він навіть може назвати плем'я, до якого належав нещасний, так, ніби скальп – це книжка, а кожна волосина – літера. Чи ж мають білі підстави хвалитися своєю освітою, якщо індіанець легко читає мовою, незрозумілою для наймудріших із них? Що скажеш ти, хлопе? До якого племені належав мерзотник?

Ункас подивився на розвідника і тихо відповів:

– Онейда!

– Знов онейда! Коли індіанець щось сказав, то це не підлягає сумніву, а коли його слова підтримані людьми його племені – це вже закон.

– Бідолаха думав, що ми французи, – промовив Гейворд, – він би не намагався вбити друзів.

– Переплутати войовничі фарби могікан і гуронів? Хіба можна переплутати гренадерів Монкальма у білих мундирах із червоними куртками англійської

королівської армії? – заперечив розвідник. – Ні-ні, негідник знав, що робить, і не могло бути помилки, адже між делаверами та мінгами не існує великої приязні, незалежно від того, в якій армії білих людей вони служать. Тому, хоч онейди служать англійцям, я б сам не вагаючись пристрелив негідника, якби він став на мою шляху.

– Але ж це було би порушенням угоди, негідним чесною людини.

– Якщо людина змушена часто спілкуватися з іншими народами, – продовжував Соколине Око, – і люди там чесні, і він сам не шахрай, то між ними виникає дружба. Правда, білі своїми хитрощами зуміли так заплутати відносини між індіанськими племенами, що інколи важко зрозуміти, де друзі, а де вороги. Тому гурони й онейди, які мають спільну мову, знімають скальпи один з одного; а делавери розділилися: частина залишилася біля свого вогнища на великій річці й воює у союзі з мінгами, а більшість перейшла до Канади із-за вродженої ненависті до макуасів. Але натуру індіанця не змінять політичні маневри. Тож любов між могіканами та мінгами подібна до симпатії людини із змією.

– Мені прикро це чути! Я довіряв індіанцям, які живуть на нашій території, і вважав, що вони підтримують нас у нашій боротьбі, – сказав Данкан.

– А я думаю, що насамперед необхідно вирішувати власні суперечки, а вже потім думати про ті, що виникають між чужинцями. Щодо мене, то я люблю справедливість, і тому не кажу, що ненавиджу мінгів (це не узгоджується з кольором моєї шкіри й моєю вірою), хоча, повторюю, лише ніч завадила моїй рушниці підстрелити того підлого онейда.

Потім, ніби задовольнившись силою власних аргументів і не думаючи про те, чи переконали вони співрозмовника, чесний мислитель відвернувся від вогню, не бажаючи продовжувати суперечку.

Гейворд відійшов на вал. Він не звик до військового життя у лісах і тому не міг залишатися врівноваженим, згадуючи про ймовірність підступного нападу.

Натомість розвідник і могікани поводитися так, ніби нічого не трапилося. Вогнище знову розпалили, і всі зайняли свої місця навколо нього.

У цей час зміцнення націй і, навіть, окремих племін відбувалося особливо жваво. Істотний фактор спільної мови, а отже, й спільного походження, часто не відігравав жодної ролі. Одним із наслідків цього процесу стало те, що воїни з ворожих племін делаверів і мінгів, як їх називали народи Шести Націй, билися на одному боці; натомість, мінг полював за скальпом гурона, хоча вони походили з одного кореня. Водночас делавери навіть між собою не мали згоди. Хоча любов до землі предків тримала сагамора племені могікан з невеликою групою послідовників під прапорами англійського короля, більшість членів племені воювала на боці французів. Ми вже згадували, що делавери, або ленапи, – прабатьки чисельних племін. Їм колись належала більшість земель східних і північних штатів Америки; серед них плем'я могікан було найстарішим і дуже впливовим.

Данкан був достатньо добре обізнаний з індіанськими звичаями і тому розумів, чому його супутники так поважно й урочисто посідали навколо вогнища. Сам він сів неподалік, щоб мати можливість спостерігати і одночасно бачити, що діялося за межами форту.

Після короткої багатозначної паузи Чінгачгук запалив дерев'яну люльку з мундштуком і вирізьбленою, з м'якого каменю, чашечкою для накладання тютюну й закурив. Глибоко затягнувшись ароматом заспокійливого зілля, він передав люльку розвідникові. Таким чином вона три рази пройшла по колу в повній тиші. Потім сагамор, як старший за віком і рангом, у кількох словах висловив свою пропозицію. Йому відповів розвідник. Потім знову заговорив Чінгачгук, оскільки співбесідник не погоджувався з його думкою. Молодий Ункас сидів мовчки, поштиво слухаючи старших, аж поки Соколине Око ввічливо не спитав про його думку. Гейворд за виразом обличчя батька та сина зрозумів, що вони дотримуються однакової думки, а білий розвідник – іншої. Суперечка ставала все гарячішою. Незважаючи на це, найпорядніші збори християн могли б повчитися стриманості та терпінню в учасників суперечки. Слова Ункаса сприймалися з такою ж увагою, як і ті, що належали його мудрому, досвідченому батькові. Ніхто не виявляв недоречної нетерплячості, кожен відповідав тільки після декількох хвилин мовчазних роздумів.

Мова могікан супроводжувалася такими виразними, природними жестами, що Гейворд без особливих зусиль міг слідкувати за розмовою. Що ж до розвідника, то він тримався досить холодно та удавано. Оскільки індіанці часто показували на лісову дорогу, було ясно, що вони пропонували подорожувати лісом, натомість Соколине Око постійно простягував руку у бік Горікану, очевидно вважаючи більш доцільним перетнути озеро.

Коли розвідник зрозумів, що його аргументи виявилися непереконливими і спір вирішується не на його користь, він скочив на ноги і, подолавши апатію, почав активно використовувати засоби індіанського красномовства. Піднявши руку, він показував, як рухається по небу сонце, і скільки днів їм буде потрібно для досягнення мети. Потім докладно описав довгий і тяжкий шлях через гори та річки. Жестами розвідник змалював кваліть сплячого і майже непритомного Манро. Данкан зрозумів, що про нього також говорилося: Соколине Око простягнув долоню і промовив ім'я “Щедра Рука” – так індіанці з дружніх племен називали молодого офіцера за його щедрість. Далі легкими, граціозними жестами розвідник зобразив рух піроги, порівнявши її з непевною ходою ослаблених і стомлених подорожніх. Нарешті він показав на скальп онейди і, очевидно, почав наполягати на тому, що слід вирушати негайно, намагаючись не лишати слідів.

Могікани слухали його уважно, і на їхніх обличчях виразно прослідковувалися почуття, викликані словами розвідника. Зрештою його впевненість переконала слухачів, кінець його промови супроводжувався схвальними вигуками. Ункас та його батько погодилися з думкою Соколиного Ока, відмовившись від свого плану.

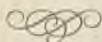
Щойно питання було вирішене, суперечка і все пов'язане з нею, окрім прийнятого рішення, було забутим. Соколине Око, жодним чином не виказуючи задоволення від своєї перемоги, зручно розтягнувся біля згасаючого вогнища й закрив очі, намагаючись заснути.

Залишившись самі, могікани скористалися можливістю трохи розслабитись. Ніби скинувши з себе суворий, навіть аскетичний вигляд індіанського вождя, Чінгачгук заговорив до Ункаса м'яким, жартівливим тоном, в якому відчувалася

щира батьківська любов. Ункас радісно відповідав на дружні слова батька, і ще до того, як розвідник заснув міцним сном, їхня поведінка невпізнанно змінилася. Обоє розкуто сміялися й обмінювалися лагідними репліками. Діапазон їхніх голосів – особливо у молодого Ункаса – вражав: від найглибшого басу він переходив до найвищого жіночого сопрано. Батько відверто милувався м'якими, граціозними рухами сина й ніжно всміхався у відповідь на його тихий сміх. Під впливом лагідних батьківських почуттів на обличчі сагамора не залишилося жодного сліду жорстокості.

Так вони віддавалися своїм найкращим почуттям можливо з годину; потім Чінгачгук оголосив, що хоче спати, обгорнув голову ковдрою і розтягнувся на голій землі. Веселість Ункаса миттєво зникла. Юнак обережно підгорнув жар так, щоб його тепло гріло ноги батька, і також відшукав собі місце для відпочинку серед руїн.

Спостерігаючи за поведінкою цих бувалих мешканців лісу, Гейворд також відчув себе впевненіше й вирішив відпочити. Так до самого світанку подорожні спали серед руїн форту міцним сном.

РОЗДІЛ XX

*Албаніс!.. Тебе вітаю я,
Народу непокірного вітчизна!*

Байрон, "Чайльд Гарольд"

Небо було засіяне зорями, коли Соколине Око підійшов до примітивного намету, щоб розбудити сплячих. Манро й Гейворд скочили на ноги, шойно почули його голос біля входу в укриття, де вони провели ніч. Вийшовши з намету, побачили розвідника, який чекав їх. Замість привітання він виразним жестом наказав їм мовчати.

– Тихо! Жодного слова, – прошепотів він, підходячи ближче. – Голос білого рідко пристосовується до тиші лісу, ви переконалися в цьому на прикладі нашого бідного співака. Ходімо, – продовжував він, – спустимося в рів з цього боку. Намагайтеся ставати на каміння та колоди.

Супутники прислухалися до його порад. Вони спустилися у рів, що оточував земляний вал з трьох боків, і побачили, що вхід до форту дощенту завалений уламками. Обережно та терпляче рухаючись за розвідником, вони нарешті досягли піщаного берега Горікану.

– Такий слід можна відчути хіба що носом, – задоволено сказав Соколине Око, озираючись назад. – Трава – зрадливий килим для втікачів, а на камені та дереві не лишається слідів від мокасин. Це не ваші армійські чоботи, добре вичиненій оленячій шкірі можна довіряти... Ункасе, підштовхни пірогу ближче... Обережно! Не торкайся берега, інакше ці негідники зрозуміють, яким шляхом ми вибралися звідси.

Молодий індіанець зробив усе так, як йому наказували, і розвідник, перекинувши на корму дошку, яку знайшов серед руїн, жестом запросив обидвох офіцерів у пірогу. Після цього усе знову було старанно доведено до колишнього безладу. Соколиному Оку вдалося добратися до піроги не залишивши жодних слідів. Гейворд мовчав, поки індіанці помалу гребли. Скоро вони опинилися у тіні східних гір на безпечній відстані від форту. Тільки тоді молодий офіцер запитав:

– Чому нам довелося так швидко та таємничо покинути форт?

– Якби кров онейда могла залишити слід на чистій воді озера, по якому ми пливемо, ви б зрозуміли навіщо це, – сказав розвідник. – Чи може ви забули того плазуна, якого вбив Ункас?

– Звісно, ні. Але ж він був сам, а мертвих нема чого боятися.

– Так, діяв він сам! Але індіанець, який належить до численного племені, може бути впевнений, що за пролиту ним кров невдовзі заплатить не один ворог.

– Але ж присутність і авторитет полковника Манро; я думаю, це надійний захист проти гніву наших же союзників, особливо у цьому випадку, адже цей злодій цілком заслужив свою кару. Я сподіваюся, що ви ні на фут не відхилилися від нашого маршруту із-за такої дрібниці.

– Невже ви думаєте, що куля, випущена з рушниці цього негідника, змінила б свій напрямок, якби на її шляху опинився навіть сам король? – відповів розвідник. – Чому ж тоді цей славетний француз не зулпнив гуронів, якщо вплив білих на індіанців такий сильний?

Гейворд промовчав, бо у цей момент застогнав Манро. Але через деякий час він продовжив розмову:

– Маркіза Монкальма може судити лише Бог.

– Так! Зараз ви маєте рацію, тому що мислите так, як вчать релігія та чесність. Одна річ – наказати солдатам регулярної французької армії якийсь час охороняти полонених від нападу індіанців, але зовсім інша – переконати розлючених дикунів сховати свої ножі та рушниці, називаючи їх синами. Ні-ні! – продовжував розвідник, оглядаючись на руїни форту Вільям Генрі, які швидко віддалялися. – Ми залишили слід лише на воді. І якщо ці дияволи не мають друзів серед риб, які можуть розповісти їм, хто проплив по озеру цього гарного ранку, ми пройдемо увесь Горікан ще до того, як вони зметують, яким шляхом нас наздоганяти.

– Оскільки ми маємо ворогів і попереду, і позаду, ця подорож виглядає досить небезпечною.

– Небезпечною? – спокійно повторив розвідник. – Ні, це не зовсім так. Тонкий слух й гострий зір допоможуть нам випередити ворогів на кілька годин. А якщо доведеться скористатися рушницею, принаймні троє з нас вміють робити це не гірше, ніж будь-хто у цих лісах. Ні, про безпеку можна не говорити, але ми мусимо діяти дуже швидко. До того ж, на нашому шляху можуть трапитися сутички, тоді треба буде думати про добре укриття й належний запас боєприпасів.

Можливо, уявлення Гейворда про безпеку дещо відрізнялися від уявлень розвідника, тому він нічого не відповів, а деякий час сидів мовчки, дивлячись на слід, що їхній човен лишав на спокійній поверхні озера. Коли почало світати, вони вже увійшли у вузьку протоку озера й обережно, але швидко маневрували

між невеликими острівцями. Саме цим шляхом відступала армія Монкальма, й подорожні були певні, що він залишив індіанські засідки, щоб захищати тили війська та підбирати відсталих. Тому рухалися вони дуже тихо й обережно.

Чінгачгук поклав своє весло. Ункас і розвідник уміло скеровували легку пірогу по кривих, заплутаних протоках між острівцями, де на кожному футі їх могла очікувати ворожа засідка. Очі сагамора напружено вдивлялися у кожний острівець, у кожний підлісок; коли подорожні опинялися на більш відкритому місці, його гострий зір був прикутий до оголених скель і лісів, що схилилися, мов насуپлені брови, над вузькими протоками.

Гейворд замилуваний красою місцевості, водночас відчував гострий неспокій, що ворог міг ховатися за кожним кущем. І тоді якраз, як тільки він подумав, що для хвилювання немає підстав, Чінгачгук дав сигнал і човен зупинився.

– Що сталося? – запитав розвідник. – Озеро таке гладеньке, ніби вітри ніколи не торкалися його поверхні, я бачу все на багато миль вперед, жодна гагара не сидить на його гладіні...

Індіанець підняв своє весло й вказав на те місце, до якого був прикутий його погляд. Данкан подивився у той бік. Кілька родів попереду знаходився ще один невеликий зелений острівець, але він здавався таким мирним і спокійним, ніби на нього взагалі ніколи не ступала людська нога.

– Я нічого не бачу, – сказав він, – тільки воду й землю. До того ж дуже мальовничу...

– Тихо! – перебив його розвідник. – Так, сагаморе, ти ніколи нічого не робиш без причини. Це лише тїнь, але вигляд у неї незвичний... Бачите ту імлу, майоре, вона нагадує тоненьку хмарку, що піднімається над островом?

– То випарування від води.

– Це зрозуміло й дитині. Але чому внизу воно облямоване вузькою чорною смужкою диму, що піднімається із заростей ліщини? На мою думку, вона йде від багаття, яке вже згасає.

– Тоді давайте підпливемо й перевіримо, – нетерпляче сказав Данкан. – На такому шматку землі не може поміститися багато людей.

– Якщо ви будете оцінювати хитрість індіанців за правилами, про які дізналися з книжок або почули від мудрих білих людей, то підете небезпечним шляхом, де вас може очікувати смерть, – заперечив Соколине Око, розглядаючи підозріле місце з притаманною йому прискіпливою увагою. – На мою думку, ми можемо обирати: або повернути назад і відмовитися від думки переслідувати гуронів...

– Ніколи! – вигукнув Гейворд надто голосно за даних обставин.

– Ну, добре, добре, – продовжував Соколине Око, нетерпляче махнувши рукою. – Я сам так думаю, але вважав за необхідне припустити й таку можливість. Тож нам слід плисти далі і, якщо там переховуються індіанці або французи, повернути пірогу і прориватися між тими навислими скелями. Я правильно кажу, сагаморе?

Індіанець замість відповіді опустив весло у воду й почав швидко веслувати вперед. Услід за ним гребли всі, не шкодуючи зусиль, і за кілька хвилин вони

досягли місця, з якого перед ними відкрився раніше прихований, північний берег острова.

– Он вони, – прошепотів розвідник, – дві піроги і дим. Негідники ще нічого не помітили завдяки туману, інакше б ми почули їхні завивання... Ану разом, друзі! Вони вже лисаються позаду, і нас не досягнуть їхні кулі...

Але тут почувся знайомий тріскіт із рушниць, потім над спокійною поверхнею протоки просвітіла куля, і з острова пролунав пронизливий бойовий клич. За мить вони побачили, що дикуни вскочили у піроги й розпочали переслідування. Передчуття сутички, як здавалося Данканові, нічого не змінило у рухах трьох провідників, вони тільки гребли ще швидше, аж легенький човен, підстрибував і мчав уперед, немов жива істота, що бажала їм допомогти.

– Тримай їх на такій відстані, сагаморе, – сказав Соколине Око, оглядаючись через плече і продовжуючи працювати веслом, – саме на такій відстані. У цих гуронів не має рушниць, яка могла б влучити так далеко, а на оленебій можна покластися.

Переконавшись, що могікани зможуть вдвох підтримувати необхідну дистанцію, він спокійно поклав своє весло й підняв грізну рушницю. Тричі він підносив її до плеча, але коли його супутники вже сподівалися почути постріл, знов опускав її й просив індіанців підпустити ворогів трохи ближче. Нарешті він, здавалось, був задоволений і, поклавши на ліву руку ствол, почав повільно піднімати дуло, але в цей момент Ункас, який сидів на носі човна, щось вигукнув, і постріл знову не пролунав.

– Що сталося, хлопче? – запитав Соколине Око. – Ти врятував життя одному з гуронів. У тебе є якийсь виправдання цьому?

Ункас показав на скелястий берег попереду, звідти навперейми їм неслася ще одна пірога. Слова були зайві, всі розуміли, що становище вкрай небезпечне. Розвідник відклав рушницю і взявся за весло. Чінгачгук спрямував ніс піроги ближче до західного берега, щоб збільшити відстань між собою й ворогами. Тим часом нападники, які знаходилися позаду, нагадували втікачам про свою присутність диким виттям. Така вражаюча сцена вивела з апатії навіть Манро.

– Давайте висадимося на берег, – сказав він, – і приймемо бій. Спаси Господи, щоб я ще колись повірив тим, хто служить Людовикові.

– Той, хто хоче перемогти у війні з індіанцями, – відповів розвідник, – повинен сховати гордість в кишеню і повчитися в них хитрощам. Пливи уздовж берега, сагаморе. Ми обходимо шахраїв, і вони намагатимуться перетнути нам дорогу.

Соколине Око не помилився. Гурони звернули, попливли навскіс, і тому втратили швидкість. Човни йшли паралельно на відстані якихось двохсот ярдів один від одного. Тепер усе залежало від швидкості. Легкі піроги рухалися так швидко, що попереду них збурувалися хвилі, які розкачували човни. Можливо завдяки цьому та ще тому, що всі були зайняті на веслах, гурони досі не стріляли. Сили у втікачів вичерпувалися, до того ж переслідувачів було значно більше. Данкан помітив, що розвідник почав стривожено озиратися, ніби шукаючи якогось іншого шляху для втечі.

– Відверни човен трохи більше від сонця, сагаморе, – сказав він. – Я бачу, що ці мерзотники вивільнили одного, щоб міг взятися за рушницю. Поверни ще далі від сонця, і ми поставимо острів між собою і ними.

Порада виявилася слухною. Перед ними лежав довгий вузький острів. Пірога втікачів пройшла уздовж одного берега, а переслідувачі змушені були пливати уздовж іншого. Розвідник і його товариші скористалися цією перевагою і під прикриттям кущів почали гребти з подвійною силою. Обидва човни обігнули острів майже одночасно на великій швидкості, і все ж втікачі були попереду.

– Ти довів, що добре розбираєшся у формах березової кори, Ункасе, обравши саме цю пірогу, – зауважив, посміхаючись, розвідник, задоволений тим, що вони випередили ворогів, і в них знову зажевірла надія. – Ці злодії знов налягли на весла, і ми змушені рятувати свої скальпи, покладаючись на шматок дерева, а не на зброю і гостре око... Ану, довгий розмах і разом, друзі!

– Вони готуються стріляти, – сказав Гейворд, – а оскільки ми з ними на одній лінії, наряд чи промахнуться.

– Тоді лягайте на дно човна, – промовив розвідник. – Ви й полковник, і кількість мішеней зменшиться.

Гейворд відповів, гірко посміхнувшись:

– Це надто поганий приклад, коли військові вищого рангу ховаються в той час, як солдати під обстрілом.

– Господи! Оце так мужність білих! – вигукнув розвідник. – Невже ви думаєте, що сагамор або Ункас, чи навіть я, не шукали б укриття під час стрілянини, знаючи, що, залишаючись у полі зору ворога, можна тільки зашкодити справі?

– Все, що ви говорите, правильно, – відповів Гейворд, – але наші звичаї не дозволяють нам виконати ваше прохання.

Іхню розмову перервали постріли. Коли навкруг них засвітили кулі, Гейворд побачив, як Ункас швидко озирнувся і подивився на нього й Манро. Незважаючи на близьку небезпеку для його власного життя, обличчя молодого воїна висловлювало тільки здивування: він не розумів, що є люди, які без потреби наражаються на небезпеку. Чінгачгук, очевидно, краще обізнаний зі звичаями білих, не зважав на них і вперто дивився на весло, за допомогою якого спрямував рух човна. Але невдовзі куля вибила його з рук вождя: воно, пролетівши у повітрі, впало у воду далеко від піроги. Гурони радісно закричали і вистрілили ще раз. Ункас лопаттю свого весла проклав по воді дугу; пірога вильнула вбік, і Чінгачгук встиг впіймати своє весло. Високо піднявши його, він вигукнув бойовий клич могокян і знову взявся за свою важливу справу. Переслідувачі голосно закричали: “Великий Змій! Довгий Карабін! Швидкий Олень!” Здавалося, імена ворогів викликали ще більше завзяття у гуронів. Розвідник схопив свою рушницю лівою рукою і, піднявши її над головою, з переможним виглядом змахнув нею у повітрі. Дикуні відповіли на образі моторошним завиванням і пострілами. Кулі плюхалися у воду навкруг човна, а одна з них пробила його борт. У цей критичний момент могокани залищалися спокійними: їхні суворі обличчя не висловлювали ні страху, ні надії. Розвідник знову повернувся і, беззвучно засміявшись, сказав Гейвордові:

– Негідники люблять слухати звуки своїх рушниць, але серед мінгів немає стрільців, які могли б влучити у ціль з човна, що рухається! Бачите, дияволи зняли з весел одного чоловіка, щоб він заряджав рушницю, і завдяки цьому ми проходимо щонайменше три фути, тоді як вони роблять два.

Данкан, який гірше орієнтувався у відстанях, зрадів, що їхня пірога відчутно випередила дикунів. Гурони знову вистрілили, і одна з куль влучила у лопать весла розвідника, але не пошкодила її.

– Досить! – промовив Соколине Око, з цікавістю розглядаючи невелику вибоїну. – Такий постріл не подряпає би навіть дитину... Ану, майоре, візьміть моє весло, а ми з оленебоем візьмемо участь у розмові.

Гейворд схопив весло й почав завзято гребти, а тим часом розвідник перевіряв набої в рушницю, прицілився й вистрелив. Гурон, що сидів на носі передньої піроги, також підняв рушницю, але впав горілиць, рушниця випала у нього з рук у воду. Однак за мить він випростався, божевільно вимахуючи руками. Його товариші опустили весла, піроги скупчилися і зупинилися. Чінгачук і Ункас скористалися нагодою, щоб трохи перевести дух, але Данкан продовжував наполегливо веслувати. Батько та син спокійно й уважно подивилися один на одного, щоб переконатися, що жоден із них не поранений; обидва знали, що ніхто із них не звернув би на це уваги. Кілька великих краплин крові стікали з плеча сагамора, але він, помітивши стривожений погляд Ункаса, спокійно набрав у долоню води й змив пляму, ніби пояснюючи цим, що рана незначна.

– Тихіше, тихіше веслуйте, майоре, – сказав розвідник, перезарядивши рушницю, – ми надто випередили їх, і моя рушниця не може з такої відстані показати усі свої здібності. До того ж бачите, чорти про щось радяться. Нехай підійдуть на відстань пострілу – моїм очам цілком можна довіряти – я змушу цих негідників плисти за нами уздовж озера і гарантую, що жоден їхній постріл нікого не подряпає, а мій оленебій із трьох життів візьме два.

– А як же наша мета? – запитав Данкан. – Давайте скористаємося нашою перевагою і відпливемо чим далі.

– Поверніть мені моїх дітей! – хрипло промовив Манро. – Пожалійте нещасного батька й знайдіть моїх дітей!

За довгі роки військової служби розвідник звик коритися наказам старших по чину. Тому, ще раз озирнувшись на далекі піроги, він відклав рушницю, змінив стомленого Данкана і почав енергійно веслувати. Могікани підтримали його, і через кілька хвилин між ними та ворогами пролягла така відстань, що Гейворд знову полегшено зітхнув.

Озеро розширювалося, і шлях піроги пролягав тепер уздовж високого, скелястого берега. Острівці зустрічалися рідко, і їх було легко уникати. Удари весел стали повільнішими й правильнішими; веслярі, позбувшись переслідування, гребли так спокійно, ніби щойно брали участь у цікавому змаганні, а не рятували своє життя.

Замість того, щоб триматися західного берега, розташованого ближче до їхньої мети, обережний сагамор скерував човен до гір, за якими знаходилася грізна фортеця Тікондерога, куди, як їм було відомо, Монкальм відвів свою армію. Оскільки гурони відмовилися від переслідування, усі причини такої надмірної

обережності, здавалося, були зайвими. І все ж маленький загін продовжував плисти у тому напрямку кілька годин, доки мандрівники не досягли затоки на північному краю озера. Тут човен витягли з води. Соколине Око й Гейворд піднялися на найближчий стрімчак. Розвідник, оглянувши водяний простір, що розстелявся перед ними, вказав Гейвордові на невеликий чорний предмет біля мису, що знаходився на відстані кількох миль.

– Бачите? – запитав він. – Як ви думаєте, що це за пляма?

– Якби не відстань і розміри цього предмету, я б сказав, що це птах. А може це інша жива істота?

– Це пірога із хорошої березової кори, а веслюють жорстокі та підступні мінги. Негідники вдають, нібито зайняті лише вечерею, але шойно стемніє, вони почнуть переслідувати нас, як гончаки, що занюхали слід. Нам треба відірватися від них, інакше наші пошуки Хитрого Лиса скоро закінчаться. Ці озера гарні та корисні, особливо коли на воді зустрічається дичина, – продовжував розвідник, стурбовано озираючись довкола, – але можуть сховати хіба що рибу. Бог знає, якою була б ця країна, якби поселення розташовувалися далеко від річок, тоді полювання та війна втратили б свою красу.

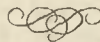
– Тож давайте не затримуватися ні на хвилину без поважних причин.

– Мені не подобається той димок, що звивається, мов хробак, уздовж скелі над пірогою, – замислено перебив його розвідник. – Клянуся, це сигнал, який бачимо не тільки ми. Ну, що ж, слова тут не допоможуть, час діяти.

Соколине Око спустився зі скелі на берег. Він повідомив могіканам про свої спостереження, і якийсь час вони утрюх стурбовано радилися. Коли ж нарада скінчилася, витягли пірогу з води і на плечах понесли в ліс, намагаючись лишати широкий, помітний слід. Швидко дійшовши до потічка, перебрели його та рушили далі до високої голої скелі. З цього місця, де можна було сподіватися, що не залишиться слідів, вони пішли назад до потічка, весь час старанно задкуючи. За руслом потічка вони направились до озера, і там спустили човен на воду. Берег озера на значній відстані був вкритий заростями. Під цим природним укриттям вони наполегливо гребли, доки розвідник не сказав, що, на його думку, можна зупинитися й вийти на берег.

Поки не спустилися вечірні сутінки, вони відпочивали, потім знову вирушили у дорогу. Під надійним укриттям темряви мандрівники енергійно гребли до західного берега. Данкан не бачив нічого, крім нерівних обрисів гір, до яких вони наближались, але могіканин впевнено, з точністю досвідченого лоцмана, завів їхній човен у невеличку, тухлу гавань.

Потім пірогу знову підняли та понесли у ліс, там її старанно сховали під купою чагарника. Подорожні взяли свою зброю та речі, і розвідник повідомив Манро й Гейвордові, що він та індіанці готові рушати далі.

РОЗДІЛ XXI

*Якщо ви чоловіка там знайдете,
Нехай помре він, як блоха нікчемна.*

Шекспір, "Веселі жіночки з Віндзора"

Невдовзі мандрівники зійшли на берег у місцевості, яка навіть у теперішній час менш відома мешканцям штатів, ніж Аравійська пустеля або середньоазіатські степи. Ця неродюча, нерівна країна відділяє притоки Шамплена від приток Гудзону, Могауку і Святого Лаврентія. З тих часів, про які ми розповідаємо, тут виросла ціла низка квітучих поселень, але місцевість у глибині донині лишається дикою, відомою тільки для індіанців і мисливців.

Оскільки Соколине Око та мотігани не одноразово перетинали ці гори й долини, тому вони сміливо занурювалися в дикі хащі із впевненістю людей, що не бояться труднощів. Протягом багатьох годин подорожні продиралися тяжким шляхом, керуючись зорями або напрямком якогось потічка. Нарешті розвідник запропонував зупинитися, порадився з індіанцями, і вони розпалили вогнище, готуючись провести решту ночі на цьому місці.

За прикладом своїх досвідченіших супутників і покладаючись на їхню впевненість, Манро й Данкан поринули у тривожний сон. Коли випарувалася роса, і сонце розсіяло туман, пронизуючи ліс своїми яскравими променями, подорожні знову вирушили в дорогу.

Соколине Око очолював загін. Пройшовши кілька миль, він став рухатися обережніше, почав уважно придивлятися до всього, що траплялося на їхньому шляху. Він часто зупинявся, аби уважно оглянути стовбур дерева; приглядався до потічків: глибини і течії, навіть до кольору води. Не довіряючи своїм спостереженням, він часто звертався за порадою до Чінгачгука. Гейворд зауважив, що Ункас терпляче мовчав, хоча уважно прислухався до розмови старших. Йому дуже хотілося звернутися до молодого вождя і поцікавитись його думкою щодо маршруту, але спокійна й розважлива поведінка індіанця переконала його, що той повністю покладається на мудрість і кмітливість старших. Нарешті розвідник заговорив англійською і одразу ж пояснив, що вони знаходяться у скрутному становищі:

– Коли я побачив, що гурони вирушили на північ, – сказав він, – я одразу зрозумів, що вони йтимуть долинами, тримаючись між Гудзоном і Горіканом, доки не досягнуть витоків канадських річок, які приведуть їх до самого серця французької Канади. Але ось ми тут, поблизу Скаруна, але не бачимо жодних слідів! Людині властиво помилятися, може ми пішли не тим шляхом...

– Боже, врятуй нас від такої помилки! – вигукнув Данкан. – Давайте повернемо назад і добре все перевіримо. Може Ункас щось порадить?

Молодий мотіганий мовчки поглянув на батька, Чінгачгук помітив його погляд і жестом дозволив говорити. Тієї ж миті серйозне обличчя юнака засвітилося радістю. Немов молодий олень, він скочив на невеличкий горбок за кілька родів від того місця, де вони стояли, і схвильовано показав на свіжу землю, вочевидь недавно зриту копитом якоїсь тварини. Присутні відразу зрозуміли, що він мав на увазі.

– Це слід! – вигукнув розвідник, підійшовши до Ункаса. – Хлопець має гостре око й проникливий для свого віку розум!

– Неймовірно! Чому ж він до цього часу мовчав? – пробурмотів Гейворд.

– Було б ще дивніше, якби він заговорив без дозволу. Ні, це ваші молоді люди, які вивчають життя з книжок і вимірюють свої знання кількістю прочитаних сторінок, вважають, нібито знають більше, ніж батьки. Але коли йдеться про досвід, роки стають вирішальними, і їх слід поважати.

– Погляньте! – вигукнув Ункас, вказуючи на північ, де чітко виднілися сліди. – Чорноволося пішла в ліс!

– Жоден гончак ще не нападав на кращий слід! – промовив розвідник, відразу кидаючись вперед. – Нам пощастило, навіть дуже пощастило, тепер можна впевнено йти услід за ними. Так! Ось сліди наших обидвох нарраганзетів. Цей гурон подорожує, наче генерал. Негідник зазнався й зовсім з'їхав з глузду!.. Ану пошукай слідів від коліс, сагаморе, – продовжував він, задоволено сміючись, – цей дурень скоро буде подорожувати в кареті!

Добрій настрої розвідника й те, що їм вдалося скоротити шлях більше ніж на сорок миль, підняло дух усім подорожнім. Тепер вони просувалися вперед швидко і впевнено. Якщо на шляху траплялося каміння, потічок або шмат землі, які переривали сліди, гостре око розвідника помічало продовження сліду на деякій відстані, і вони рухалися майже без зупинок. Їм допомагало ще й те, що Магуа йшов долинами. Хоча він не нехтував загальновідомими хитрощами, якими індіанці збивають зі сліду переслідувачів. Всюди, де дозволяла місцевість, він залишав облудні сліди і робив несподівані повороти. Але розвідник і могокани вчасно виявляли ці хитрощі, і загін невпинно, просувався вперед.

Після полудня вони минули Скарун і далі йшли за сонцем, що котилося на захід. Спустившись до підніжжя гори в долину, якою протікала річка, вони раптом опинилися на місці стоянки Хитрого Лиса. Довкола джерела були розкидані погаслі головешки та залишки оленя, а листя з нижчих гілок дерев було обскубане кінцями. Поблизу Гейворд побачив невеликий курінь, у якому, мабуть, ночували Аліса з Корою. Але далі сліди обривалися. Правда, неподалік вони знову помітили відбитки копит нарраганзетів, які, проте, нікуди не вели. Коней, очевидно, просто залишили, і вони блукали лісом в пошуках їжі. Нарешті Ункас натрапив на зовсім свіжий слід. Повідомивши про успіх іншим, він звернув у ліс і невдовзі повернувся з двома кобилами, дуже брудними і з подертими попонами; очевидно, тварин залишили напризволяще вже кілька днів тому.

– Що це означає? – запитав зблідлий Данкан, тривожно озирюючись, неначе боячись, що навколишні куці та дерева приховують якусь жахливу таємницю.

– Це означає, що наша подорож майже завершена, – відповів розвідник. – Якби гурони боялися переслідувачів, а жінки наполягали на тому, щоб взяти з собою коней, Магуа, можливо, і зняв би з них скальпи; але, оскільки вороги були далеко, цього не сталося. Той, хто вважає, що мінг може скривдити жінку без потреби, не знає ні характеру індіанців, ані законів лісу. Я чув, що французькі індіанці прийшли у ці місця, щоб полювати на лосів, і ми вже недалеко від їхнього селища. Вранці і ввечері серед цих гір лунають гарматні постріли, це французи встановлюють нову лінію кордону між королівськими землями і Канадою. Коні тут, але гурони рушили далі. Тож давайте пошукаємо шлях, яким вони пішли.

Соколине Око й могікани відразу взялися здійснювати цей план. Вони окреслили круг діаметром близько кількох сотень футів, і кожен отримав свою ділянку для детального обстеження. Але це не принесло бажаних результатів. Слідів було багато, але вони, здавалось, належали людям, які кружляли навколо цього місця, не маючи наміру рухатися далі. Розвідник і могікани ще раз обійшли довкола стоянки, де був привал, знову уважно оглянули місцевість і зішлись в центрі, не знайшовши нічого нового.

– Йому допомагав сам диявол! – вигукнув Соколине Око, побачивши розчаровані обличчя супутників. – Але мусимо віднайти кінці. Сагаморе, починай від джерела та посувайся дюйм за дюймом. Цей гурон не буде похвалитися своєму племені, що його нога не залишає слідів.

Показуючи приклад іншим, розвідник і сам почав шукати сліди з подвоєним завзяттям. Жодний листок не залишався поза увагою. Піднімали сухе гілля, відсували каміння – відомо, що індіанці часто застосовують ці предмети для маскуванню слідів. Проте все було марно. Нарешті Ункас, який скінчив оглядати свою ділянку раніше від інших, нагріб землі навколо невеликого каламутного потічка, і скерував його русло в іншому напрямку. Щойно висохло старе русло біля загати, молодий індіанець нахилився і почав розглядати його пронизливим, гострим поглядом. Майже відразу почувся його радісний вигук. Усі кинулися до цього місця, і Ункас показав відбиток мокасина.

– Цей хлопець прославить свій народ, – сказав Соколине Око, розглядаючи слід із таким захопленням, наче натураліст, який побачив бівень мамонта або ребро мастодонта. – Але це не індіанця слід! Нога надто впирається на п'ятку, і відбиток носка заширокий, ніби якийсь француз-танцюрист, розважав веселу компанію... Ану, Ункасе, принеси мені мірку ноги співака: біля підніжжя гори, проти отої скелі, є чудовий відбиток.

Поки юнак виконував це доручення, розвідник і Чінгачгук уважно розглядали сліди. Розміри співпали, і Соколине Око без вагання повідомив, що це відбиток ноги Девіда, якого ще раз змусили змінити черевики на мокасини.

– Тепер я все зрозумів і розгадав хитрощі Лиса, – додав він. – Оскільки, всі здібності співака містяться в горлі і ногах, його пустили першим, а інші ступали в його відбитки.

– Але, – вигукнув Данкан, – я не бачу слідів...

– Жінок?.. – перебив його розвідник. – Негідник знайшов можливість переправити їх, сподіваючись таким чином збити переслідувачів зі сліду. Клянуся, ми знайдемо відбитки їхніх гарних ніжок вже через кілька родів.

Тепер увесь загін просувався вперед уздовж потічка, намагаючись не втратити слідів. Скоро вода повернулася у своє русло, але мешканці лісів впевнено йшли далі, знаючи, що відбитки сховані під водою. Десь через півмилі потічок заструменів біля підніжжя великої скелі. Тут мандрівники зупинилися, аби переконатися, що гурони залишили воду. І вони не помилилися. Жвавий Ункас швидко знайшов відбиток ноги на купині моху, на яку, очевидно, необачно наступив індіанець. Продовжуючи рухатися в тому ж напрямку, він невдовзі зайшов у лісок, де побачив свіжі сліди. Він знов радісно закричав, запрошуючи товаришів підійти ближче.

– Так, усе було сплановано з індіанською хитрістю, – сказав розвідник, коли всі зібралися біля слідів. – Очі білих ніколи б нічого тут не знайшли.

– То ми підемо далі? – запитав Данкан.

– Не поспішайте. Тепер ми знаємо шлях, але треба все перевірити. Так мене вчили, майоре. Все зрозуміло, крім одного: яким чином цьому шахраєві вдалося переправити жінок уздовж потічка так, щоб вони не замочили ніг?

– А може оце допоможе розгадати загадку? – запитав Гейворд, вказуючи на примітивні ноші, грубо зроблені з гілок, і, вочевидь, закинуті, коли стали непотрібними.

– Все зрозуміло! – задоволено вигукнув Соколине Око. – Мерзотники витратили немало часу для того, щоб заплутати слід. Ось тут відбитки трьох пар чоловічих мокасинів і дві пари маленьких жіночих. Неймовірно, як тільки людська істота може пересуватися на таких маленьких ніжках! Подай мені отой ремінець з оленьчої шкіри, Ункасе, я хочу виміряти довжину цієї ноги... Боже! Такі, як у дитини!

– Витончені ніжки моїх донечок не створені для таких страждань, – сказав Манро, дивлячись на легкі відбитки ніг із неприхованою батьківською любов'ю. – Боюся, що у цій пустелі ми знайдемо їх ледве живими.

– Цього боятися не слід, – відповів розвідник, похитавши головою. – Хода тверда та пряма, хоча досить дрібна. Ось погляньте: тут п'ятка ледь торкнулася землі, а он там чорноволоса перескочила з кореня на корінь. Ні-ні, повірте, жодна з них не виглядає виснаженою! А от у співака ноги стомилися, це чітко видно з його слідів. Бачите, тут він послизнувся, у цьому місці широко розставив ноги й спіткнувся, а там ішов так, ніби на лижах. Так-так, людина, яка заробляє свій хліб горлом, навряд чи має час тренувати ноги.

Підбадьорені цими переконливими свідченнями, подорожні вирішили зробити коротку зупинку, щоб підкріпитися, а потім рушили далі.

Поглянувши на сонце, що уже ховалося за горизонт, розвідник пішов уперед так швидко, що Гейворд і Манро змушені були напружати всі свої сили, щоб не відставати. Тепер вони йшли низиною. Оскільки гурони більше не намагалися приховувати свої сліди, подорожні впевнено просувалися вперед. Та не пройшло й години, як Соколине Око пішов повільніше й почав оглядатися у різні боки, ніби відчуваючи небезпеку. Нарешті він зупинився, щоб почекати інших.

– Я відчуваю, що гурони десь поблизу, – сказав він, звертаючись до могікан. – Он там крізь вершини дерев видно небо, отже, поблизу знаходиться їхнє селище... Сагаморе, ти йди схилом гори направо, Ункасе піде вздовж потічка наліво, а я спробую триматися сліду. У разі небезпеки три рази каркайте поворонячому. Я бачив, як одна з них пролітала он за тим старим дубом – це ще одна ознака того, що ми наближаємося до селища.

Індіанці мовчки пішли кожен у своєму напрямку, а розвідник із двома офіцерами обережно рушили вперед. Потім Соколине Око наказав Гейвордові відійти на узлісся та почекати його там, поки він перевірить деякі підозрілі ознаки неподалік. Данкан послухався і невдовзі опинився у такому місці, де перед його очима відкрилася дивовижна картина, – ніколи раніше він не бачив нічого подібного.

На площі багатьох акрів дерева зрубали, і розчищена галявина була осяяна м'якими променями вечірнього сонця, хоч у лісі вже панували сутінки. Неподалік від того місця, де стояв Данкан, потічок утворив невелике озеро, що простягалось уздовж долини від гори до гори. З нього вода витікала тихим і спокійним водоспадом, що здавався створеним людськими руками, а не витвором природи. На березі озера розміщалося близько сотні глиняних хатин, деякі з них стояли навіть у воді. Заокруглені дахи будівель були сформовані так, щоб захищати від негоди. Відчувалося, що на облаштування цих хатин докладено значно більше зусиль, ніж за звичай витрачають індіанці, зводячи тимчасовий притулок на час полювання чи війни. Словом, все селище було збудоване систематично й дуже старанно, але не мало жодних ознак життя. Принаймні, так спочатку подумав Данкан; нарешті, йому здалося, що він бачить кілька людських фігур, що просуваються просто на нього рачки, тягнучи за собою щось дуже важке. І цієї миті ще кілька темних голів визирнуло з будівель, і галявина раптово ожила. Темні істоти так швидко пересувалися від одного укриття до іншого, що було неможливо ні роздивитися їх, ні збагнути їхні дії. Стривожений такими підозрілими та незрозумілими діями тубільців, Данкан вже збирався дати сигнал тривоги – закаркати по-воронячому, – коли почув поблизу себе шелест листя, який змусив його обернутися в інший бік.

Від несподіванки молодий офіцер здригнувся й відступив на кілька кроків, оскільки на відстані сотні ярдів він побачив якогось незнайомого індіанця. Але юнак швидко спам'ятався, замість того, щоб давати сигнал, який міг стати для нього згубним, він залишився на місці, уважно стежачи за рухами незнайомця. Через кілька хвилин Гейворд переконався, що його схованка не помічена. Як і він, тубілець уважно розглядав низькі будівлі селища і таємничі рухи його мешканців. Обличчя дикуна було химерно розмальоване, і розгледіти під цією маскою його вираз було неможливо, але Данканові він видався скоріше сумним, ніж жорстоким. Голова його була, за звичаєм індіанців, поголена, за винятком жмутку волосся на тім'ї, з якого звисало кілька злинялих соколиних пір'їн. Він був одягнений у подертий бавовняний плащ, з-під якого визирала довга сорочка з дуже широкими рукавами. На ногах у нього були мокасини з оленячої шкіри, але литки мав голі та страшенно подряпані вересом. В цілому виглядав індіанець досить пригнічено і жалюгідно.

Данкан продовжував уважно розглядати свого сусіда, коли до нього тихо й обережно підійшов розвідник.

– Бачите, ми підійшли до їхнього селища, – пошепки сказав Гейворд. – А он там один із його мешканців, який заважає нам рухатися далі.

Розвідник здригнувся та скерував рушницю туди, куди вказував офіцер. Але, побачивши незнайомця, опустив дуло і витягнув свою довгу шию, розглядаючи дикуна.

– Це не гурон, – сказав він, – і не належить до жодного з відомих канадських племен, але, судячи з його одягу, він пограбував білого. Це, напевно, Монкальм, шукаючи союзників, набрав зграю вбивць і мародерів. Ви не бачили, де він поклав свою рушницю або лук?

– Здається, він не озброєний, і вигляд у нього взагалі не зловистий. Якщо він не подасть сигналу тривоги своїм товаришам, які, як ви бачите, метушаться поблизу води, його можна не боятися.

Розвідник повернувся до Гейворда і деякий час дивився на нього з неприхованим здивуванням, а потім щиро та весело беззвучно засміявся:

– Товариші, які метушаться поблизу води! – повторив він і додав: – Ось що означає навчатися у школі і жити в містах. Але у цього негідника довгі ноги і йому не варто довіряти. Тримайте його на прицілі, а я підкрадуся до нього ззаду через кущі та візьму його живим. У жодному разі не стріляйте!

Соколине Око уже напів сховався у кущах, як Данкан схопив його за рукав і запитав:

– Чи можу я вистрелити, якщо побачу, що вам загрожує небезпека?

Соколине Око якусь мить дивився на нього, ніби не зрозумівши питання, потім хитнув головою і, все ще беззвучно сміючись, відповів:

– Стріляйте хоч за цілий взвод, майоре!

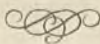
Наступної миті він щез у гущавині. Кілька хвилин для Данкана минули у гарячці очікування, поки він знову побачив розвідника. Колір одягу Соколиного Ока майже не відрізнявся від землі і скоро він опинився позаду індіанця. На відстані кількох ярдів від незнайомця, він поволі підвівся на ноги.

У цей момент почулося кілька голосних сплесків води і, повернувши голову в той бік, Данкан встиг побачити, як сотня тіл разом кинулися у воду. Стиснувши рушницю, він знову перевів погляд на дикуна, що стояв неподалік.

Той не злякався, а навпаки, витягнувши шию, з тупою цікавістю спостерігав за тим, що відбувалося у воді озера. У цю мить над ним піднялась рука Соколиного Ока; але відразу, без жодної очевидної причини, вона опустилася, і її власник ще раз весело беззвучно засміявся. Нарешті, коли завершився цей вибух нестримного сміху, розвідник замість того, щоб схопити свою жертву за горло, доторкнувся до його плеча й голосно запитав:

– Ну, що, друже? Збираєшся навчити бобрів співати псалми?

– Саме так, – охоче відповів той. – Якщо Господь дав їм силу так вправно використовувати свої здібності, можливо, Він подарує їм і голоси, щоб славити Його в піснях...»

РОЗДІЛ XXII

Основа: Чи всі зібралися?

Квінс: Так-так! А ось і чудова, зручна місчинка для нашої репетиції.

Шекспір, "Сон літньої ночі"

Читач може уявити здивування Гейворда: підступні індіанці раптово виявилися звичайнісінькими чотириногими тваринами, озеро – водоймою бобрів, водоспад – дамбою, збудованою цими працьовитими та винахідливими розумними істотами, а грізний ворог – їхнім випробуваним другом Девідом Гамутом, віртуозним співаком псалмів. Його присутність збудила в душі Данкана стільки надії щодо долі сестер, що він, не гаючи ні хвилини, вискочив зі своєї схованки й кинувся до товаришів.

Соколіне Око не скоро вгамував вибух веселощів. Без зайвих церемоній він схопив співака за руку й обернув так, щоб краще роздивитися його незвичний костюм. Потім він заявив, що гурони відзначилися, створивши такий оригінальний фасон, і, потиснувши Девідові руку, побажав йому успіхів.

– Ви щойно збиралися навчати бобрів співати, чи не так? – запитав він. – Ці хитрі тварини вже й самі дечого навчилися, адже вони так вдало відбивають такт хвостами. І слава Богу, інакше в їхню музику могла втрутитися моя рушниця. Мені доводилося зустрічати людей, які вміли читати й писати, але були не розумнішими від досвідченого старого бобра; а щодо співів, тут справи гірші, вони народжуються німими! А така пісня вам подобається?

Девід затулив свої чутливі вуха, і навіть Гейворд, який був попереджений завчасу, подивився вгору, шукаючи ворону, коли у повітрі прозвучало каркання.

– Бачите? – продовжував розвідник зі сміхом, вказуючи на решту мандрівників, які, почувши сигнал, наближалися до них. – Ця музика має свої переваги. Але ми бачимо, що ви у безпеці, а що ж трапилося з дівчатами?

– Вони полонянки дикуна, – відповів Девід, – і хоча їхні серця пригнічені та сумні, не можуть жалітися на незручності чи нестатки.

– Обидві? – нетерпляче запитав Гейворд.

– Саме так. Хоч наша подорож була важкою, ми не мали підстав скаржитися, якщо, звичайно, не говорити про те, що нас силою вели як полонених у далеку країну.

– Хай благословить вас Господь за ці слова, – схвилювано вигукнув Манро.

– Отже, мої діти живі та здорові.

– Я думаю, що їх не легко буде визволити, – з сумнівом сказав Девід. – Вождем цих дикунів заволодів злий дух, якого може приборкати хіба що Всевишній. Я випробував усі можливі засоби, але на нього не діють ні слова, ні звуки...

– Де ж цей негідник? – перебив його розвідник.

– Сьогодні він полює на лосів зі своїми воїнами, а завтра, як я чув, вони вирушать далі в ліси, ближче до кордонів Канади. Старшу сестру відвели до сусіднього племені, його селище розташоване за чорною вершиною тієї гори, а

молодшу залишили серед гуронських жінок, що живуть десь за дві милі звідси на плоскогір'ї, утвореному в результаті пожежі.

– Бідна моя Аліса, – пробурмотів Гейворд, – її позбавили останньої розради – підтримки сестри!

– Саме так! Але її страждання полегшують молитви та псалми.

– То вона насолоджується музикою?

– Так, проте більш похмурого й урочистого звучання. Мушу визнати, незважаючи на всі мої намагання втішити її, дівчина частіше плаче, ніж посміхається.

– А чому вам дозволяють блукати лісом без охорони?

Девід скромно посміхнувся й відповів:

– Я лишень нікчемний хробак і не заслуговую похвал. І, хоча мої псалми втратили свою силу на кривавому полі, через яке ми йшли, їх вплив відновився й дійшов до сердець дикунів, тому вони дозволяють мені вільно ходити, де завгодно.

Розвідник засміявся і, торкнувшись рукою до чола, пояснив цю дивну поблажливість дикунів більш переконливо:

– Індіанці ніколи не ображають людей, які не сповна розуму. Але чому, маючи вільний шлях, ви не повернулися назад і не принесли повідомлень у форт Едвард?

Розвідник вимагав від Девіда те, що міг зробити сам, опинившись на його місці, забуваючи про немічність і несміливість співака. Але той з гідністю відповів:

– Я охоче повернувся б у помешкання християн. Однак, хіба міг я кинути ніжних істот, яких мені доручили охороняти, страждати в неволі?

Дарма, що Девід висловлювався досить образно й пишномовно, чесний вираз його очей і щирість його обличчя – не залишали жодних сумнівів. Ункас підійшов ближче, не приховуючи свого приязного ставлення до оповідача, водночас його батько висловив своє схвалення виразним вигуком. Розвідник похитав головою і промовив:

– Господь не замірявся зосереджувати всю силу в горлі чоловіка за рахунок інших його якостей! Він виховувався якимись нетямущими жінками замість того, щоб діставати освіту під блакитним небом серед краси лісів. Ось, друже! Я збирався розпалити вогнище твого свистулькою, але якщо вона дорога для тебе, бери її та насолоджуйся музикою!

Девід взяв камертон із вдячністю, хоча намагався триматися гідно відповідно зі своїми почесними обов'язками. Кілька разів випробував дорогоцінний інструмент, звіряючи його звуки зі своїм голосом, нарешті досягнув бажаного результату та вирішив проспівати кілька куплетів одного з найдовших псалмів зі свого маленького томика.

Однак Гейворд поспішив перервати його благочестивий спів і почав розпитувати про становище сестер. Девід, із жалем поглядаючи на камертон, змушений був відповідати, тим більше що до розмови приєднався і батько. У їхню бесіду втручався й розвідник, коли видавався слухний випадок. Таким чином, незважаючи на часті перерви, заповнені звуками віднайденого інструмента, з яким музикант ніяк не міг розлучитися, переслідувачі все ж

ознайомилися з основними обставинами, які мали виявитися корисними для досягнення їхньої мети. Розповідь Девіда була простою і бідною на факти.

Магуа зачекав на горі, поки минула небезпека, потім спустився вниз і вирушив уздовж західного берега Горікана до Канади. Оскільки гурон добре знав усі стежки і не боявся переслідування, вони просувалися уперед повільно і не перевтомлюючись. Із неприкрашеної розповіді Девіда було зрозуміло, що його присутність не була бажаною для індіанців; його терпіли, тому що навіть підступний Магуа не був позбавлений почуття своєрідного благоговіння, з яким індіанці ставляться до людей, розум яких відзначений Великим Духом. Вночі особливо піклувалися про полонянок: оберігали від лісової вологості, і водночас перешкоджали їхній втечі. Біля джерела, як уже відомо, коней відпустили, і тут гурон вдавався до різних хитрощів, щоб збити зі сліду можливих переслідувачів. Коли вони дійшли до місця розташування племені, згідно зі звичаєм, який рідко порушувався, полонених розділили. Кору відправили до племені, яке жило у сусідній долині. Девід був надто мало обізнаний зі звичаями індіанців і міг тільки приблизно описати особливості їхнього способу життя. Він знав лише, що вони не брали участі в останньому нападі на форт Вільям Генрі, але були союзниками Монкальма так само, як гурони.

Могікани і розвідник слухали плутану оповідь музиканта з усе більшою цікавістю, а коли він почав розповідати про заняття племені, в якому жила Кора, розвідник раптом перебив його питанням:

– А ви бачили, які у них ножі? Чийого виробництва: англійського чи французького?

– Я не звертав уваги на такі дрібниці, а думав тільки про те, як втішити дівчат.

– Прийде час, коли ви, можливо, не будете вважати ніж дикуна нікчемною дрібницею, – відповів розвідник, не приховуючи обурення. – А вони відзначають свято врожаю? А може ви знаєте якісь тотем^{*} цього племені?

– Я лише можу сказати, що хлібного зерна у них багато: зварене в молоці, воно смачне та корисне для шлунка. Що таке тотем, я не знаю. Та якщо це стосується музики індіанців, то про неї не варто говорити. Вони ніколи не співають псалмів во славу Творця і взагалі, очевидно, належать до найбільш нечестивих ідолопоклонників.

– Ви обмовляєте індіанців. Навіть мінгі поклоняються істинному, живому Богові, індіанець ніколи не буде поклонятися образу, створеному власною уявою. Правда, інколи вони намагаються домовлятися з дияволом, оскільки він ворог, якого вони не можуть перемогти. Але допомогу та підтримку вони чекають тільки до Великого Духа.

– Може й так, – відповів Девід, – та вони розмальовують себе дивовижними фантастичними образами, до яких ставляться з величезною повагою і гордістю; особливо до одного зображення огидної, бридкої істоти.

– Змії? – поспішно запитав розвідник.

– Щось подібне. Це зображення гідкої черепахи.

* Тотем – племенний знак індіанців, який зображує тварину, рослину чи предмет; людина під його охороною недоторкана.

– У-у-ух! – разом вигукнули могікани, які уважно прислухалися до розмови, а розвідник похитав головою, як людина, що раптом зробила важливе, проте неприємне відкриття.

Потім Чінгачгук заговорив мовою делаверів так спокійно та виважено, що навіть ті, хто не розумів його слів, почали уважно прислухатися. Він супроводжував свою мову виразними та енергійними жестами. От він високо підняв руку, а опускаючи її, одним рухом відкинув складки свого легкого плаща, і приклав палець до грудей, ніби бажаючи підсилити значення своїх слів. Очі Данкана стежили за рухами індіанця і він побачив прекрасне, хоч і блідо намальоване синьою фарбою на смаглявій шкірі вождя зображення щойно згаданої істоти. Він миттєво згадав усе, що чув, про насильне роз'єднання численних племен делаверів, і нетерпляче чекав нагоди втрутитися в розмову, оскільки ця тема його дуже цікавила. Але молодого офіцера випередив розвідник, який, відвернувшись від свого червоношкірого друга, сказав:

– Це відкриття може віщувати нам і добро, і зло, все залежить від провидіння. У жилах Чінгачгука тече кров вождів делаверів, і він – великий вождь Черепак! Немає сумніву в тому, що серед племені, про яке розповідає Девід, є люди одного з ним походження. І якщо співак більше розпитував, ніж використовував свій голос замість сурми, ми знали б кількість їхніх воїнів. Взагалі це все дуже небезпечно, тому що друг, який став зрадником, часом небезпечніший, ніж ворог, який полнеє за вашим скальпом.

– Поясніть, – попросив Данкан.

– Це довга та сумна історія, про яку я не люблю згадувати, оскільки, без сумніву, головними винуватцями були білі люди. Дійшло до того, що брат підняв свій томагавк на брата, і делавери пішли одним шляхом із мінгами.

– І ви вважаєте, що Кора живе серед цього племені?

Розвідник хитнув головою на знак згоди, хоча, очевидно, йому не хотілося продовжувати обговорення цього болючого питання. Нетерплячий Данкан поспіхом висловив кілька відчайдушних пропозицій щодо звільнення полонянок. Манро, скинувши свою апатію, прислухався до божевільних планів свого молодого товариша з увагою, яка не узгоджувалася з його сивим волоссям і поважним віком. Розвідник дав можливість палкому закоханому вилити свій запал, а потім швидко переконав його, що у справі, яка вимагає розсудливості й граничної мужності, діяти поспіхом просто безглуздо.

– Добре було б, – додав він, – відправити музиканта назад у селище, нехай піде і повідомить Алісі, що ми поблизу. У разі потреби ми покличемо його умовним сигналом і порадимося, що робити далі. Ти можеш відрізнити, друже, каркання ворони від свисту дрімлюги?

– Це дуже приємний птах, – відповів Девід. – У нього ніжний, меланхолійний свист, хоча співає він надто уривчасто і не в такт.

– Він має на увазі дрімлюгу, – сказав розвідник. – Ну, добре. Якщо тобі подобається її свист, нехай це буде нашим сигналом. Отже, пам'ятай: коли почуєш тричі повторений свист дрімлюги, ти прийдеш у ті кущі, з яких пролунали звуки...

– Почекайте, – перебив Гейворт, – я піду з ним.

– Ви? – здивовано вигукнув Соколине Око. – Хіба вам набридло бачити, як сходить і заходить сонце?

– Девід – живий доказ того, що гурони можуть бути милосердними.

– Так, але Девід може використовувати своє горло, як ніхто інший при своєму розумі.

– Я теж можу прикинутися божевільним, дурнем, героєм, чи ким завгодно, аби врятувати ту, котру кохаю. Я не хочу чути жодних заперечень, я зроблю так, як вирішив!

Деякий час Соколине Око у мовчазному здивуванні дивився на Гейворда. Але Данкан, який до цього часу майже сліпо корився розвіднику, поважаючи його знання і досвід, тепер мав намір діяти за власним розсудом. Він махнув рукою на знак того, що не бажає вислуховувати жодних заперечень, і продовжив спокійнішим тоном:

– Ви вмієте маскуватися, тож змініть мою зовнішність, розмалюйте, якщо хочете. Одним словом, перетворіть мене на будь-кого, хоч на дурня!

– Не мені вам пояснювати, що я не можу змінити того, що створила могутня рука Провидіння, – незадоволено пробурмотів розвідник. – Коли ви посилаєте солдат на війну, ви вважаєте за необхідне, принаймні, добре вивчити місцевість і розташування укріплень для того, щоб знати, де і коли вони можуть зустріти друга...

– Вислухайте мене, – перебив його Данкан. – Ви ж чули від Девіда, що ці індіанці належать до двох різних племен, якщо не до різних народів. Одна з сестер, яку ви називаєте чорноволосою, знаходиться в тих, кого ви вважаєте родичами делаверів. Друга, молодша, полонянка наших відкритих ворогів – гуронів. Мій обов'язок – звільнити її. Тому, поки ви будете домовлятися про визволення однієї із сестер, я зроблю все, щоб звільнити іншу, або помру!

Очі Данкана світилися молодечим запалом, і вся його постать свідчила про завзяту рішучість. Соколине Око, який надто добре знав хитрощі індіанців і розумів усю небезпеку цього задуму, не мав змоги переконати молодого офіцера відмовитись від цього зухвалого рішення.

Можливо, ця юнацька сміливість відповідала його власній відчайдушній вдачі та любові до ризикованих пригод, які міцнішали з досвідом, аж поки ризик і небезпека не зробилися необхідними для відчуття радості земного існування. Тому Соколине Око перестав заперечувати проти плану Данкана, а навпаки, почав розмірковувати над тим, як його можна здійснити.

– Добре, – промовив він, добродушно посміхаючись, – олень, що прагне до води, мусить іти попереду. У Чінгачгука фарб не менше, ніж у жінки нашого військового інженера, що переносить природу на листки паперу, на яких гори стають подібними на стіг старого сина, а небо наближається до вас так, що до нього можна дістати рукою. І сагамор вміє малювати. Сідайте на колоду і, клянуся, він зробить з вас справжнього дурня. Я певен, що вам це сподобається.

Данкан підкорився, і могіканин, який уважно прислухався до розмови, охоче взявся до справи. Він був досвідченим майстром, тому дуже швидко та вправно розмалював молодого офіцера візерунками, які на мові індіанців означали дружній і веселий характер. Він старанно уникав ліній, які могли натякати на

приховану войовничість, переконливо втілюючи за допомогою фарб ідею дружельності.

Словом, з хороброго воїна Данкан перетворився у блазня. Оскільки він ще раніше змінив військову форму на більш зручний одяг, з його знанням французької молодий офіцер цілком міг прикинутися фокусником з Тікондероги, що блукає поміж дружніх союзних племен.

Коли образ був створений, розвідник дав Гейвордові багато корисних порад, домовився про умовні сигнали і призначив місце зустрічі. Прощання з Манро було більш сумним, хоча старий воїн сприйняв розлуку значно стриманіше, ніж можна було очікувати, знаючи його шире та чесне вдачу. Відчувалося, що він все ще надто пригнічений останніми подіями. Розвідник відвів Данкана набік і повідомив, що збирається залишити старого ветерана в якомусь надійному місці під наглядом Чінгачгука, а сам з Ункасом вирушить у розвідку серед народу, який, за їхніми переконаннями, належав до делаверів. Потім, ще раз повторивши свої поради та перестороги, він схвильовано й урочисто звернувся до молодого офіцера зі словами, які зачепили того за саме серце:

— А тепер хай благословить вас Господь! Мені до душі ваша мужність! Така рішучість притаманна молодим, особливо тим, хто має гарячу кров і мужнє серце. Але повірте пересторозі досвідченого мисливця: щоб перемогти мінга, вам треба буде застосовувати усю свою мужність і найпроникливіший розум. Хай вам щастить! Якщо гурони знімуть з вас скальпи, будьте певні, що за вас помстяться друзі. Ця перемога дорого обійдеться їм, за кожен вашу волосину вони заплачуть життям! Тож, молодий чоловіче, нехай Провидіння благословить ваш задум, адже йдеться про добре діло. І пам'ятайте: щоб перехитрити цих негідників, можна вдатися до методів, непритаманних моралі білих людей.

Данкан потиснув руку мужньому союзникові, ще раз попросив його подбати про свого старого друга, також побажав йому удачі й жестом запросив Девіда рушати. Якийсь час Соколине Око з неприхованим захопленням дивився услід юнакові, а потім, задумливо похитавши головою, повернувся і повів своїх союзників у ліс.

Шлях Данкана та Девіда лежав через просіку, розчищену бобрами, уздовж берега їхнього озера. Опинившись удвох з простодушним, не пристосованим до будь-яких несподіваних ускладнень Девідом, Гейворд вперше усвідомив складність справи, за яку взявся. Вечірні сутінки тільки підсилювали гнітючість дикої місцевості; а тиша, що панувала в густо заселених будівлях, споруджених бобрами, здавалася загрозливою. Данкана вразили прекрасні споруди бобрів і дивовижні перестороги, яких дотримувалися їхні мудрі мешканці, зводячи житло. Йому раптом спало на думку, що навіть дикі тварини у цих безкрайніх лісах були обдаровані інстинктом, наближеним до людського розуму. Він з тривогою в серці думав над тим, як нерозсудливо кинувся у боротьбу з набагато сильнішим і хитрішим ворогом. А потім перед його внутрішнім поглядом з'явилася постать Аліси; він серцем відчув її страждання, небезпеку, яка їй загрожувала, і відразу забув про власний ризик. Підбадьорюючи Девіда, він легко й енергійно, з юнацьким завзяттям рухався вперед.

Обійшовши озеро, вони почали поволі підніматися вгору. Через півгодини друзі вийшли на ще одну галявину, також із будівлями бобрів, але чомусь

покинуту тваринами. У Данкана раптом виникло інстинктивне бажання не виходити з-під укриття кущів, що росли уздовж стежки, і він на мить зупинився, щоб зібратися з силами перед тим, як розпочинати здійснення ризикованого задуму. Він озирнувся навкруги, вивчаючи місцевість.

На протилежному боці просіки, неподалік від місця, де потічок утворював своєрідний водоспад, стояло десь п'ятдесят чи шістдесят вігвамів, грубо складених із колод і сухого чагарника, перемішаного з глиною. Розташування їх було безладним і, здавалося, ті, що їх будували, зовсім не думали про красу чи охайність. Вони так разюче відрізнялися від поселення бобрів, що, дивлячись на них, Данкан приготувався до будь-яких несподіванок. Це почуття посилилося, коли в сутінках він зауважив двадцять чи тридцять фігур, які по черзі піднімалися з високої трави перед вігвами і зникали, ніби зариваючись у землю. Вони з'являлися і зникали так несподівано, що здавалися якимись темними привидами. Якоїсь миті серед них з'явилася худа гола фігура; вона дико змахнула руками і зникла; а в іншому місці одразу ж з'явилася така сама таємна фігура.

Девід, побачивши, що його супутник зупинився, прослідкував за напрямком його погляду і повернув Данкана до дійсності, зауваживши:

– Тут багато необробленої родючої землі, і мушу сказати, без грішного самовихвалювання, за час мого недовгого перебування у цьому язичницькому селищі я розкидав на його узбіччі багато корисних зерен.

– Ці племена більше полюбують полювання, ніж землеробство, – відповів Данкан, не зрозумівши натяку Девіда та продовжуючи спостерігати за таємничими фігурами.

– Співати хвалу Господу – не труд, а радість; але ці хлопці безжалісно знущються над своїм голосом. Я бачив не багато їхніх ровесників, так щедро обдарованих природою. Вони просто вроджені псаломспівці, але не користуються цим даром. Я провів тут три ночі, й кожного вечора збирав хлопців, щоб навчити співати священні пісні. А вони відповідали мені дикими вигуками й виттям, від яких у мене кров холола у жилах.

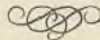
– Про кого ви говорите?

– Про диявольських дітей, які марно витрачають дорогі цінний час на кривляння. Так! Ці розбещені діти не знають, що таке здорова витримка та дисципліна. Живучи в країні, де стільки берез, ці хлопці не мають поняття про різкі, і тому не дивно, що на такі дикі крики вони використовують чудовий дар Провидіння!

Девід затулив вуха руками, оскільки зграйка молодих індіанців заповонила ліс своїми дикими вигуками. Данкан презирливо посміхнувся і твердо промовив:

– Рушаймо далі.

Не відкриваючи вух, співак псалмів підкорився, і вони попрямували до вігвамів, які Девід називав наметами філістимлян.

РОЗДІЛ XXIII

*Та навіть звірина у лісі знає,
Які права на полюванні має.
Ми оленя на відстань відпускаєм,
А тятиву лиш потім натягаєм.
Ніхто лисицю в лісі не займає,
Коли вона безжурно там блукає.*

Вальтер Скотт, "Леді озера"

Індіанці, як правило, не виставляють навколо своїх таборів, подібно до білих людей, озброєної охорони. Їхні розвідники повідомляють про небезпеку, коли вона ще далеко, і тому індіанці, зазвичай, відпочивають спокійно, оскільки добре знають усі лісові звуки та впевнені, що довгі, майже непрохідні стежини відокремлюють їх від тих, кого варто остерігатися. Але той, кому вдається через щасливий збіг обставин обминути пильних розвідників, рідко зустрине вартових поблизу будівель. До того ж індіанці, які були союзниками французів, добре знали про нищівний удар, завданий англійцям, і тому не очікували жодних неприємностей з боку прибічників англійського короля.

Тому, коли Данкан з Девідом опинилися серед дітей, які бавилися у різноманітні ігри, ті були вражені їхньою несподіваною появою і відразу зчинили страшений галас, а потім раптом зникли, немов провалившись крізь землю. Голі смагляві тіла хлопчиків зливалися з кольором зів'ялої трави; але, придивившись уважніше, Данкан побачив, що за ними звідусіль уважно спостерігають гострі чорні очі.

Охоплений тривожним передчуттям зустрічі з дорослими мешканцями селища молодий офіцер на якусь мить завагався, але відступати було пізно. Крики дітей привернули увагу дорослих, і з десяток воїнів скупчилося біля найближчого вігвама, грізно дивлячись у бік незнайомців, що так несподівано з'явилися в селищі.

Девід, який вже звик до цього видовища, впевненими кроками пішов просто до вігвама. Це була головна споруда селища, де відбувалися наради та збори племені. Будівля була наспіх зроблена з кори та гілля на час тимчасового перебування туземців у прикордонній зоні поблизу земель, якими володіли англійці. Коли Данкан побачив темні кремезні постаті індіанців навколо вігвама, то ледве зміг приховати своє хвилювання. Але, усвідомлюючи, що від його витримки залежить не тільки успіх справи, але й власне життя, спокійно ішов услід за товаришем, намагаючись владнати свої думки. Опинившись віч-на-віч із жорстокими, немилосердними ворогами, він відчув, що кров заохолола в його жилах, але, приховуючи свою слабкість, сміливо наблизився до вігвама та зайшов досередини. За прикладом Гамута Данкан витягнув із купи, що лежала в кутку, в'язку запашного хмизу, кинув його на землю та мовчки сів.

Щойно гість зайшов у хатину, воїни, які стояли біля порогу, почали також повертатися туди, і розмістившись довкола нього, терпляче чекали, коли чужинець заговорить. Більшість із них стояли, спершись на стовпи, що підпирали

стелю будівлі. Двоє чи троє найстарших вождів розмістилися на землі неподалік від нього.

У приміщенні горів смолоскип, полум'я якого, коливаючись від подихів вітру, освітлювало своїм червоним світлом то одне, то інше обличчя. Данкан намагався прочитати на обличчях своїх господарів, якого прийому він може очікувати від них. Проте хитрі індіанці вміють приховувати свої почуття. Старійшини, які сиділи перед ним, дивилися вниз з байдужим виразом обличчя, висловлюючи цим чи то повагу до нього, чи недовіру. Люди, які стояли в тіні, були менш стриманими. Данкан зауважив, що вони потайки розглядають його: поза увагою не залишилися ні вираз обличчя, ні рухи, ні колір фарб на тілі, ні одяг.

Нарешті один індіанець, що стояв біля стіни, кремезний мускулястий чоловік, який, незважаючи на сивину, здавалось, не втратив ні сили, ні мужності, притаманних молодим воїнам, вийшов з темного кутка і звернувся до прибулих. Він говорив мовою гуронів, якої Данкан не знав. Але з виразу його обличчя й жестів молодий офіцер зрозумів, що це були слова привітання. Тому він у відповідь тільки похитав головою й жестом пояснив, що не може відповісти, а потім запитав французькою:

– Хіба ніхто з моїх братів не говорить французькою або англійською?

Кілька з присутніх повернулися до нього, ніби намагаючись зрозуміти зміст його слів, але жоден не відповів.

– Мені сумно думати, – продовжував Данкан, обираючи найбільш прості слова, – і важко повірити, що жоден з вас, мудрих і хоробрих воїнів, не розуміє мови, якою Великий Батько жертвається до своїх дітей. Він був би дуже засмучений, якби довідався, що червоношкірі воїни так мало поважають його.

Після цих слів запанувала довга, похмура пауза, упродовж якої індіанці жодним рухом чи звуком не висловили свого ставлення слів Данкана. Офіцер знав, що серед туземців мовчанка вважається гідною поваги рисою, скористався нагодою, щоб зібратися з думками. Нарешті той самий воїн, який першим звернувся до нього, похмуро запитав ламаною французькою, якою розмовляли канадські індіанці:

– А хіба Великий Батько звертається до свого народу мовою гуронів?

– Він однаково любить усіх своїх дітей: червоношкірих, чорношкірих або білих, – ухильно відповів Данкан, – хоч найбільше поважає хоробрих гуронів.

– А що він скаже, – запитав обережний вождь, – коли гінці покажуть йому скальпи, які ще п'ять днів тому знаходилися на головах інгізів*?

– Але ж вони його вороги, – відповів Данкан, мимоволі здригнувшись, – тому він, без сумніву, скаже: “Це добре, мої гурони дуже хоробрі”.

– Наш канадський батько так не вважає. Замість того, щоб нагороджувати індіанців, він озирається назад. Він бачить мертвих інгізів, але не гуронів. Що б це могло означати?

– Такий великий вождь, як він, не висловлює всіх своїх думок. Він озирається, аби переконатися, що його не переслідують вороги.

* Інгізи – так гурони (індіанці) називали англійців.

– Пірога мертвого воїна не попливе по Горікану, – похмуро заперечив туземець. – Його вуха відкриті для делаверів, а вони наші вороги і розповідають про нас багато вигадок.

– Ні, це не так. От він наказав мені, оскільки я вмю лікувати людей, іти до його дітей – червоношкірих гуронів, що живуть біля Великих озер, і дізнатися, чи є серед них хворі.

Після цих слів знову настала мовчанка. Індіанці уважно розглядали його, намагаючись зрозуміти, правда чи брехня прихована у цій заяві. Молодий офіцер зі страхом очікував їхнього висновку, але тут його ще раз врятував старий вождь.

– Хіба вчені люди з Канади розмальовують своє тіло? – запитав він. – Ми чули, що вони пишаються своєю білою шкірою.

– Коли індіанський вождь приходить до своїх білих братів, – впевнено відповів Данкан, – він скидає шкуру бізона й надягає сорочку, яку йому дарують. А мої друзі подарували мені фарби, і тому моє тіло розмальоване.

Гурони зустріли це повідомлення схвальними вигуками. Старий вождь також махнув рукою, і більшість повторили його жест. Данкан полегшено зітхнув, подумавши, що найтяжче випробування вже позаду; і зібрався розповісти їм просту, але переконливу історію, пов'язану з його удаваною професією.

Настала коротка пауза, під час якої індіанці збиралися з думками і готувалися гідно відповісти гостю; другий воїн піднявся зі свого місця і прийняв позу, яка свідчила про його бажання говорити. Але не встиг він вимовити й слова, як з лісу долинув жажливий звук, і майже водночас з ним почувся пронизливий і тужливий крик, який нагадував жалісне вовче виття. Данкан, охоплений містичним страхом, зірвався з місця. Всі присутні поспіхом залишали хатину, і їхні бойовничі вигуки одразу заглужили моторошні звуки, що лунали з лісу. Забувши про небезпеку, Данкан вибіг услід за індіанцями і опинився в самій середині натовпу. Населення селища зібралось до купи – чоловіки, жінки, діти, старі, немічні та сильні – усі залишили вигвами; деякі щось вигукували, інші захоплено плескали в долоні, не приховуючи дикої радості з приводу якоїсь несподіваної події. Гейворд, спочатку збитий з пантелику таким несподіваним розвитком подій, скоро зрозумів причину цього радісного збудження.

Було ще досить видно, щоб роздивитися стежини, які тягнулися у глиб гущавини. На одній із стежин з'явилася група воїнів, яка поволі наближалася до селища. Той, котрий ішов попереду, ніс коротку палицю, на якій висіло кілька людських скальпів. Дивні звуки, що наповнили серце Данкана таким жахом, були криками, які білі поселенці влучно назвали “волянням смерті”, і кожен вигук означав смерть одного з ворогів. Гейворд чув про цей звичай і, зрозумівши, що це сум'яття спричинене тріумфальним поверненням воїнів, у душі привітав себе з цим, розуміючи, що воно на якийсь час відвернуло увагу від нього.

Наблизившись до селища, воїни зупинилися. Їхні тужні, але грізні вигуки, що імітували стогін жертв і торжество переможців, змовкли. Потім один із прибулих щось голосно вигукнув, і судячи з того, який дикий захват супроводжував його слова, очевидно, новина була приємною. За якусь мить у селищі здійнявся страшенний гамір: воїни, вихопивши ножі, вишикувалися у дві шеренги, між якими утворився прохід, що простягнувся від загону прибулих

до вігвамів. Жінки, розмахуючи палицями, сокирами та іншою зброєю, що була під рукою, готувалися взяти участь у жахливій забаві. Навіть діти не були винятком: хлопчики повитягали з-за поясів своїх батьків томагавки і протиснулися до лав воїнів, намагаючись у всьому наслідувати їх.

На галявині було розкидано багато хмизу; стара жінка складала його в купи і підпалювала, щоб при світлі багаття всі могли спостерігати за видовищем. Коли спалахнуло полум'я, обриси всіх оточуючих предметів отримали яскраве, дещо моторошне забарвлення, створюючи на фоні високих, темних сосен вражаючий ефект. Головна увага була прикута до прибулих. Два воїни стояли попереду на деякій відстані від інших, очевидно, вони мали виконувати головні ролі. При світлі багаття важко було роздивитися риси їхніх обличчя, але всі розуміли, що ними керують різні почуття. Один із них стояв, впевнено випроставшись, готовий мужньо зустріти свою долю; другий похилив голову, неначе охоплений страхом або пригнічений почуттям сорому. Вразливий Данкан відчув приплив симпатії до відважного полоненого. Він уважно спостерігав за усіма рухами прекрасно збудованої фігури воїна і намагався переконати себе, що той, хто може з такою рішучістю йти назустріч страшному випробуванню, подолає все й вийде переможцем. Молодий офіцер наблизився до темних рядів гуронів і, затамувавши подих, очікував майбутнього видовища. Пролунав умовний клич, і напружену тишу розірвали галасливі крики присутніх. Полонений, який стояв із пригніченим виглядом, залишився нерухомим, охоплений невимовним жахом; другий – миттєво зірвався з місця і зі швидкістю оленя кинувся просто до крутої ущелини, потім раптово зупинився, перескочив через дітей і опинився на зовнішній безпечнішій стороні грізної зграї ворогів. На цю хитрість відповів стоголосий хор прокльонів і загроз, чіткий порядок покарання був порушений, струнки шеренги перетворилися в метушливу розлючену юрбу.

Десяток багать освітлювали своїм блідим, мерехтливим сяйвом місцевість, яка здавалася страшною ареною, на якій зібралися злі демони для здійснення своїх кривавих оргій. Фігури на задньому плані нагадували якихось привидів, що нестямно розмахуючи руками, рухалися в дикому, божевільному танку; інші, охоплені жорстокими пристрастями, несамовито стридали навкруг багать з перекошеними, очманілими обличчями. Зрозуміло, що полонений серед цього натовпу ворогів не мав можливості перепочити. Був момент, коли Данканові здалося, що він вирвався з фатального кола й досяг лісу, але юрба ворогів забігла йому напереріз і знову оточила зловісним зашморгом. Тоді він круто звернув у бік, зі швидкістю стріли полетів до багаття, перескочив через стовп полум'я й опинився на протилежному боці галявини. Але й там його зустріли і змусили повернути назад, а очманіла юрба, розмахуючи ножами та важкими палицями, кинулася на нього. Вмить все змішалось, створювалося враження, що ніхто вже не думав про те, де ворог, а де друг. Загальне сум'яття підсилювалося нестямними вигуками воїнів і пронизливими криками жінок. Час від часу Данкан помічав серед натовпу гнучку фігуру полоненого і скоріше сподівався, ніж вірив у можливість його порятунку. Раптом натовп повернувся назад і наблизився до місця, де стояв Гейворд, полонених знову оточили. Однак людські сили не

витримували вже такого суворого випробування. Очевидно, незнайомиць розумів це. Тому він скористався утвореним на мить проходом і метнувся до лісу. Полонений проскочив повз Данкана. Високий, здоровенний гурон біг за ним з піднесеним догори томагавком. Але Данкан непомітно підставив йому ногу, і дикун, спіткнувшись, гепнувся на землю. Скориставшись цим, полонений зробив ще один ривок і за мить зупинився біля тотема племені – невисокого розмальованого стовпа перед головною хатиною селища.

Побоюючись, що гуро́ни могли зауважити його участь в порятунку полоненого, Данкан поспішив залишити це місце. Він пішов услід за похмурим натовпом, розчарованим таким несподіваним розвитком подій. З цікавості, а може й керований благороднішими почуттями, він наблизився до чужинця, який стояв, спершись однією рукою на стовп, важко дихаючи, але зовні спокійно. Тепер його захищав священний звичай, згідно з яким долю полоненого тепер мала вирішити рада племені, хоча це рішення неважко було передбачити.

У словнику гуронів, мабуть, не було таких образливих слів, якими розчаровані жінки не обізвали чужинця. Вони глузували з нього, висміюючи його зусилля, говорили, що його ноги швидші від рук, що йому краще пасували б крила, оскільки він не вмів користуватися ножем або стрілами. Полонений мовчки слухав образи. Розчаровані мовчанкою не менше, ніж його щасливим порятунком, жінки, витративши весь свій резерв зневажливих слів, почали голосно верещати. Потім жінка, котра розпалювала багаття, вийшла наперед і наблизилася до полоненого. Це була стара, кістлява карга, яка нагадувала зловісну відьму. Відкинувши покривало, що прикривало її висохле тіло, вона витягнула свої довгі, зморщені руки й промовила мовою ленапів, яку розумів полонений:

– Послухай, делавере! Твоє плем'я – купка жінок, і вам більше пасує мотика, ніж рушниця. Ваші жінки приводять на світ оленів і, якщо б серед вас народився ведмідь, або дика кішка, а чи змія, ви б розбіглися зі страху. Тому гуронські дівчата пошують тобі спідницю, і ми знайдемо для тебе чоловіка...

Цей вибрик супроводжувався шаленим реготом присутніх, під час якого хрипкі вигуки старої гарпії перемішалися з більш мелодійними голосами молодих жінок. Але чужинець нехтував їхньою зневагою. Він стояв нерухомо, ніби не зауважуючи присутності ворогів, і тільки тоді, коли його погляд зупинився на темних постатях воїнів, що стояли осторонь, очі його спалахували гнівом.

Витримка полоненого розлютила стару; вона взялася у боки, знову вийшла наперед і вибухнула потоком лайки. Але вона даремно витрачала свій запал. Хоча серед членів племені вона була визнаною майстринею глуму, жодний м'яз не здригнувся на мужньому обличчі жертви. Його байдужість почала дратувати й інших глядачів. Якийсь підліток виступив наперед, щоб допомогти відьмі. Грізно розмахуючи томагавком перед чужинцем, він вигукував якісь незрозумілі, очевидно, лайливі слова. Тоді полонений повернувся обличчям до світла і з глибоким презирством подивився на молодого зухвальця. Та вже за хвилину він знову набрав байдужого вигляду, спершись на стовп. Цієї миті, однак, вистачило для того, щоб він встиг подивитися у вічі Гейвордові, і той впізнав у чужинцеві Ункаса.

Від здивування Данкан остовпів, але свідомий небезпеки, що нависла над його товаришем, швидко опанував себе, розуміючи, що будь-який невдалий вчинок з його боку тільки ускладнить долю полоненого. В цей момент один із воїнів, розштовхавши натовп, підійшов до Ункаса, взяв його за руку й повів до хатини, в якій відбувалися наради племені.

Упродовж декількох хвилин присутні розміщалися у вігвамі відповідно до чину і впливу, якими вони користувалися у племені. Загалом, усі дотримувалися того ж порядку, у якому відбувався допит Гейворда. Старші й впливовіші воїни розташувалися поблизу палаючого смолоскипа, інші – позаду них, попід стінами. У центрі хатини стояв Ункас, спокійний, зібраний, навіть гордий. Присутні з повагою дивилися на його високу, струнку постать, не приховуючи захоплення, хоча це не змінило їхніх намірів.

Що ж до другого полоненого, якого привели до табору разом з Ункасом, його становище було іншим. Весь час, поки відбувалися бурхливі події, про які ми розповідали, він тримався осторонь, мов похилена статуя, що втілювала ідею сорому й ганьби. Жоден із присутніх не дивився в його бік, коли він увійшов до приміщення з виглядом людини, що підкоряється долі без найменшої боротьби. Скориставшись першою слушною нагодою, Гейворд уважно подивився на його обличчя, боячись впізнати ще одного із своїх друзів. Але той виявився чужинцем, і що найдивніше мав усі ознаки приналежності до племені гуронів. Він сидів осторонь від своїх близьких з пригнобленим, нещасним виглядом. Коли всі індіанці зайняли належні місця і настала тиша, сиволосий вождь голосно промовив мовою ленні-ленапів:

– Делавере, хоч ти й належиш до племені жінок, але поводишся ти, як воїн. Я нагодував би тебе, але той, хто розділить свій обід з гуроном, мусить стати його другом. Тож спокійно відпочивай до сходу сонця, тоді ми оголосимо своє рішення.

– Я постився сім днів і сім ночей, переслідуючи гуронів, – холодно заперечив Ункас. – Діти ленапів вміють долати довгі шляхи в ім'я справедливості, не думаючи про їжу.

– Двоє моїх воїнів переслідують твого товариша, – продовжував вождь, не звертаючи уваги на слова Ункаса. – Коли вони повернуться, наші старійшини вивесуть тобі вирок.

– Хіба гурони не мають вух? – презирливо вигукнув Ункас. – Після того, як ви взяли мене в полон, я чув два постріли зі знайомої мені рушниці. Ваші воїни ніколи не повернуться!

Після цієї сміливої заяви настала коротка та похмура пауза. Зрозумівши, що Ункас натякав на грізну рушницю розвідника, Данкан нахилився вперед, намагаючись зрозуміти, яке враження ці слова справили на гуронів. Але вождь тільки коротко заперечив:

– Якщо ленапи такі вправні, чому один із їхніх найкращих воїнів опинився тут?

– Він переслідував боягуза й потрапив у пастку. Навіть найспритнішого бобра можна впіймати.

Говорячи це, Ункас презирливо вказав на полоненого гурона. Ця відповідь і незалежна поведінка чужинця справили велике враження на слухачів. Усі

похмуро подивилися туди, де сидів полонений гурон, і серед наговпу прокотився тихий, загрозливий гомін. Почувши зловісні звуки, жінки й діти, що стояли надворі, протиснулися до приміщення, щоб не пропустити жодну із подій.

Тим часом старійшини, що сиділи в центрі, почали радитися. Кожен із них всловлював свою думку короткими фразами, що супроводжувалися енергійними жестами. Потім знову запанувала довга урочиста пауза. Усі завмерли, очікуючи важливе рішення. Ті, що стояли позаду, просунулися наперед, і навіть сам злочинець на мить забув про сором, підвів голову й схвильовано подивився туди, де сиділи старійшини племені. Нарешті мовчанку порушив старий вождь. Він підвівся з землі й, пройшовши повз непорушного Ункаса, зупинився перед обвинуваченим у позі, сповненої гідності. В той же час стара потворна жінка, про яку ми вже розповідали, вийшла на середину приміщення й почала поволі рухатися у чудернацькому танку, тримаючи в руці смолоскип і бурмочучи слова, які, ймовірно, були якимось заклинанням. Її ніхто не зупиняв.

Наблизившись до Ункаса, вона підняла смолоскип так, щоб освітити червоним саявом його обличчя. Могіканин залишався спокійним, не змінивши своєї сповненої гідності пози. Не бажаючи зустрічатися очима з зацікавленим поглядом старої, він дивився кудись у далечінь, немов намагаючись прочитати там свою долю. Стара відійшла від нього, задоволена оглядом, і попрямувала туди, де сидів її боягузливий одноплеменник. Гарне, вправне тіло яскраво розмальованого гурона ледь прикривав легкий одяг. При світлі смолоскипа яскраво виділявся кожний м'яз, і Данкан схвильовано помітив, що нещасний корчився у нестерпній агонії. Жінка почала жалібно завивати, але вождь простягнув руку й легко відсторонив її.

— Гнучкий Очерете, — сказав він, звертаючись до підсудного, — хоча Великий Дух дав тобі гарне тіло, краще б ти не народжувався. Твій голос гучно лунає в селищі, але його не чути в бою. Ти вмєєш краще за всіх влучити в ціль під час тренувань, але не можеш влучити в інгіза. Вороги добре знають твою спину, проте ніколи не бачили кольору твоїх очей. Тричі викликали тебе на бій, і тричі ти забував відповісти. Твого імені більше ніколи не згадуватимуть люди твого племені — вони його вже забули.

Коли вождь голосно вимовляв ці слова, багатозначно зупиняючись після кожної фрази, молодий воїн з повагою дивився на нього. На його обличчі виразно змагалися сором, страх і гордість. Його, сповнені муки, очі дивилися на тих, хто мав вирішити його долю. І в останню мить гордість пододала інші почуття. Молодий воїн скочив на ноги й, оголивши груди, твердо подивився на гострий блискучий ніж, скерований просто в його серце. Він навіть посміхнувся, немов радіючи, що смерть виявилася не такою страшною, як він думав, і в ту ж мить впав обличчям до ніг нерухомої, немов закам'янілої постаті Ункаса.

Жінка голосно затужила, затушила смолоскип об землю; і все довкола огорнула страшна пільма. Глядачі, мов стривожені духи, поспішили залишити приміщення, і Данканові здалося, що він залишився наодинці із ще теплим тілом жертви індіанського суду.

РОЗДІЛ XXIV

*Сказав мудрець: “Ви раду розпустіть негайно
Й вождя свого признайте одностайно...”*

Поп, “Іліада”

Але вже наступної хвилини молодий офіцер зрозумів, що помилявся. Сильна рука лягла йому на плече, і він почув знайомий низький голос Ункаса, що шепотів йому на вухо:

– Гурони – собаки. Воїн не повинен тремтіти, побачивши кров. Сива Голова і сагамор у безпеці, і рушниця Соколиного Ока не спить. Іди! Ункас і Щедра Рука не знають один одного. Досить.

Гейворд хотів би почути більше, але товариш легко підштовхнув його до дверей, попередивши, що їхньої розмови ніхто не повинен зауважити. Підкорившись необхідності, він вийшов з приміщення і змішався з наговпом. Багаття, що раніше палали на галявині, тепер загасали, кидаючи нерівне світло на темні фігури гуронів. Час від часу промінь світла через відчинені двері падав на нерухому фігуру Ункаса, який стояв біля мертвого гурона. Через якийсь час кілька воїнів зайшли досередини; вони винесли звідти бездиханне тіло та віднесли його в сусідній ліс.

Гейворд ще довго блукав поміж вігвамами, намагаючись віднайти хоч якісь ознаки присутності тієї, заради якої він наважився ризикувати життям. Ніхто не звертав на нього уваги, і при бажанні він міг би легко втекти й приєднатися до своїх товаришів. Але тепер до постійних хвилювань про долю Аліси приєднався ще й неспокій за Ункаса. Тому він продовжував блукати від дверей до дверей, заглядав досередини, але, на жаль, безрезультатно. Так він обійшов усе сєлище. Переконавшись у безрезультативності пошуків, вирішив повернутися до головної хатини, знайти Девіда й докладніше розпитати його про долю сестер.

Зайшовши до приміщення, яке виявилось не тільки місцем суду, але й ареною виконання вироку, Данкан зауважив, що загальне збудження вже вляглося. Воїни знову скупчилися в хатині та тепер уже спокійно курили люльки, обговорюючи наслідки їхнього недавнього походу до верхньої частини Горікану. Повернення Данкана, напевно, нагадало їм про його недавню, досить несподівану появу в таборі, але вони не звернули на нього особливої уваги. Оскільки обставини сприяли йому, підсвідомо Гейворд відчував, що настав час діяти. Спокійний зовні, він увійшов у хатину і сів серед гуронів. Крадькома оглянувши приміщення, він переконався, що Ункас все ще залишався на тому ж місці, але Девіда серед присутніх не було. Поряд з Ункасом сидів молодий гурон, уважно стежачи за всіма рухами полоненого, а біля входу стояв озброєний воїн. Поза тим полонений був вільний. Він мовчав і більше нагадував майстерно зроблену статую, ніж живу людину.

Гейворд, який уже мав нагоду пересвідчитись, як швидко індіанці, від яких тепер залежало його життя, карають тих, хто порушує їхні закони, вирішив діяти обережно, менше говорити і більше слухати. Проте гурони думали інакше. Як тільки він сів, один із старших вождів, який трохи говорив французькою, звернувся до нього:

– Мій канадський батько не забуває своїх дітей, і я вдячний йому за це. У дружину одного молодого воїна вселився злий дух. Чи може вчений чужинець вигнати його?

Гейворд знав деякі ритуали, які індіанці влаштовують у подібних випадках. Він відразу зрозумів, що це добра нагода покращити своє становище, але варто було діяти без поспіху. Тому з почуттям власної гідності, відповідної його уявній професії, він тасемничо відповів:

– Духи є різні. Одні підкоряються силі мудрості, а інші можуть виявитися надто сильними.

– Мій брат – великий лікар, – промовив хитрий дикун, – може, він спробує?

Данкан жестом висловив згоду. Гурон задовольнився цим знаком і запалив люльку, очікуючи зручної нагоди, щоб залишити хатину. Нетерплячий Гейворд у душі проклинав звичаї туземців, але змушений був сидіти з байдужим виглядом, як і вождь. Хвилини тяглися нестерпно довго, самозваному знахареві здавалося, що минула ціла година до того, як старий гурон нарешті відклав свою люльку, перекинув плац через плече і встав, збираючись відвести Гейворда до хворої. У цей самий час прохід у дверях задулила могутня фігура якогось воїна, який мовчки пройшов досередини і сів на другому кінці низької в'язанки хмизу, на якій сидів Данкан. Нетерпляче подивившись на прибулого, молодий офіцер з жахом впізнав у ньому Магуа.

Несподіване повернення вождя, якого всі боялися, змусило старого родича хворої затриматися. Старійшини знову розпалили загаслі люльки. Не промовивши жодного слова, прибулий витягнув з-за пояса томагавк, насипав табак в отвір на верхівці та почав вдихати його аромат. Від усіх його дій віяло такою байдужістю, ніби важке переслідування упродовж двох днів було для нього несуттєвою дрібницею. Так пройшло хвилин десять, які Данканові видалися віками. Воїнів уже повністю огорнули хмари диму, коли нарешті один із них наважився промовити:

– Вітаємо тебе! Чи вдалося нашому другові знайти лося?

– Молоді люди стомилися від надто тяжкої ночі, – відповів Магуа. – Нехай Гнучкий Очерет піде стежиною полювання – він їх зустрине.

Назване ім'я справило на присутніх гнітюче враження. Запанувала глибока тиша. Немов вдихнувши якоїсь отрути, усі разом витягли з рота люльки та поклали їх на землю. Дим здіймався білими гірляндами над їхніми головами й виходив назовні через отвір у даху. Поступово повітря стало прозорим і в напівтемряві можна було виразно розгледіти обличчя гуронів. Більшість із них дивилися на землю, але деякі з молодших воїнів насмілилися гнівно повернути голови в бік сивоголового індіанця, що сидів між двома найповажнішими вождями племені. Ні в його поведінці, ні в одязі не було нічого такого, що могло б пояснити причину невдоволення його одноплемеників. Він був одягнений просто і здавався пригніченим. Ще якусь хвилину він мовчки дивився на землю, а потім, зрозумівши, що до нього прикута загальна увага, встав і голосно промовив:

– Це брехня! У мене не було сина. Того, хто так звався, вже забули. Він мав білу кров, це не кров гурона. Підступний чипевей* звабив мою дружину.

* Чипевей – плем'я американських індіанців.

Великий Дух сказав, що рід Уїсс-Ентуша має закінчитися. Уїсс-Ентуш щасливий, що зло його роду помре разом з ним. Я закінчив.

Це був батько боягузливого молодого індіанця. Скінчивши свою промову, він озирнувся навкруги, немов шукаючи підтримки в очах слухачів. Але суворі закони індіанців надто багато вимагали від слабого старого. Вираз його очей суперечив високопарним словам; старе, зморшкувате обличчя тремтіло від невимовної муки. Ще якусь хвилину він стояв мовчки, потім повернувся, ніби ослабнувши від погляду людей, і, закривши лице плащем, вийшов із хатини безшумними кроками, сподіваючись знайти підтримку й співчуття у тиші свого вігваму від такої ж старої, нещасної істоти – його дружини.

Індіанці, які вірять у те, що добрі й негативні риси характеру є спадковими, дали йому можливість залишити зібрання серед загальної мовчанки. Потім один із вождів дуже вміло відвернув увагу молодших членів племені від думок про трагічні події, звернувшись до Магуа.

– Делавери блукали довкола нашого селища, – сказав він, – мов ведмеді в пошуках меду. Але чи коли-небудь хтось захоплював сплячого гурона зненацька?

Похмурий, як темна хмара перед грозою, Магуа вигукнув:
– Делавери з Великих озер?

– Ні. Ті, що носять жіночі спідниці, не залишають берегів своєї річки. Лиш один із них наблизився до нашого табору.

– І наші юнаки зняли з нього скальп?

– У нього добрі ноги, хоча його руки краще працюють мотикою, ніж томагавком, – відповів другий вождь, вказуючи на непорушну фігуру Ункаса.

Не поспішаючи задовольнити свою зацікавленість полоненим, що належав до ненависного йому народу, Магуа продовжував курити із задумливим виглядом. Хоча його дуже вразили слова старого батька, хитрий вождь не поспішав задавати запитання, відклавши це до більш зручного моменту. Лише після того, як проминуло досить багато часу, він вибив попіл з люльки, засунув томагавк за пояс, встав з місця і вперше подивився у бік полоненого. Ункас зауважив цей рух, несподівано повернувся до світла, і їхні погляди зустрілися. Майже цілу хвилину обидва мужніх і запальних воїна дивилися один одному в очі, не відчуваючи жодного збентеження. Ніздрі Ункаса здригалися, як у тигра, що готується до стрибка; вся його непорушна, напружена постать здавалася досконалим скульптурним втіленням бога війни, якому поклонялося його плем'я. Зухвалий вираз на обличчі Магуа змінився виразом зловтіхи та він голосно промовив грізне ім'я:

– Швидкий Олень!

Почувши добре знайоме ім'я, всі воїни відразу схопилися на ноги, і на деякий час здивування взяло гору над стоїчним спокоєм індіанця. Ненависне, але поважане ім'я переходило із уст в уста, його голосно повторювали не тільки воїни, але навіть жінки й діти, що скупчилися біля входу до хатини. Хвилювання чоловіків вляглося швидше. Ніби соромлячись такого бурхливого вияву почуттів, усі знову сіли на свої місця, хоч їхні погляди ще довго були прикуті до полоненого; всі зацікавлено розглядали воїна, який так часто ставав переможцем у сутичках із найхоробрішими та наймудрішими воїнами племені гуронів. Ункас

насолоджувався своєю перемогою, але його тріумф виявлявся лише у спокійній зневажливій посмішці.

Магуа зауважив цю посмішку і, рвучко піднявши руку так, що на ній задзеленчали срібні прикраси, гнівно вигукнув англійською:

– Ти помреш, могіканине!

– Священні води ніколи не повернуть до життя мертвих гуронів, – відповів Ункас мелодійною мовою делаверів. – Бурхлива річка омиває їхні кістки; ваші воїни – жінки, а жінки – сови. Ну, скликай своїх гуронських собак, нехай подивляться на справжнього воїна! Мій нюх ображений – він чує запах крові боягуза!

Останній натяк боляче вразив присутніх, оскільки багато з них розуміли мову полоненого. Хитрий Магуа зрозумів вигідність моменту та поспішив скористатися ним. Скинувши шкіряну накидку, що вкривала його тіло, він простягнув вперед руку й почав палку промову. Хоча його вплив на членів племені дещо зменшився після того, як він їх покинув, вони все ще віддавали належне його хоробрості та красномовству. Він вмів переконувати слухачів, а тепер його природний дар підсилювався ще й бажанням помсти.

Спочатку Магуа нагадав про битву біля водоспаду Гленн, яка закінчилася смертю товаришів і втечею ненависних ворогів. Потім він описав природу та розташування гори, до якої привів тих полонених, яких йому вдалося захопити. Нічого не сказавши про свої злочинні наміри щодо полонених жінок, він швидко перейшов до несподіваного нападу загону Довгого Карабіна, і розповів про трагічний кінець сутички. Тут він зупинився й оглянувся навколо, ніби з поваги до загиблих товаришів, але насправді, аби переконатися, яке враження його розповідь справляла на слухачів. Як завжди, погляди всіх були прикуті до нього. Тоді Магуа понизив голос і нагадав про заслуги загиблих, не забувши жодної якості, яка могла викликати співчуття присутніх. Один був досвідченим і вдалим мисливцем, другий – невтомним переслідувачем ворога, ще інший – сміливим, а той – щедрим... Одне слово, оскільки плем'я було нечисленним, йому вдалося доторкнутися до найпотаємніших струн в серцях усіх слухачів.

– Чи ж їхні тіла поховані на цвинтарі гуронів? Ви самі знаєте, що ні. Їхні душі відлетіли туди, де заходить сонце, через великі води, в ті краї, де багато дичини. Але вони вирушили в дорогу без запасів їжі, без рушниць і ножів, до того ж голі та босі. Чи ж можна все так залишити? Невже їхні душі підуть до країни праведних так само, як голодні ірокези та боягузливі делавери? Чи вони зустрінуть там друзів зі зброєю в руках і з одягом на плечах? Що подумаютъ про нас наші батьки? Вони поглянуть на наших дітей і скажуть: “Ідть геть! Сюди прийшли чипевеї, назвавшись гуронами”. Брати мої! Не забуваймо померлих! Ми навантажимо цього могіканина так, що він зігнеться під ношею наших дарів, і відправимо його услід за моїми юнаками. Вони благають нас про допомогу, а ми їх не чуємо! Вони просять: “Не забувайте про нас!” Побачивши душу цього могіканина з його ношею, вони зрозуміють, що ми про них не забули. Тоді вони втішаться, і наші діти скажуть: “Ось так наші батьки допомагали друзям, і ми повинні так само допомагати їм”. Що означає один інгіз? Ми вбили

багато інгізів, але земля ще не напилася їхньої крові. Пляму на імені гурона може змити тільки кров індіанця. Цей делавер має померти!

Ефект цієї промови, виголошеної визнаним майстром гуронського красномовства, був очевидним. Магуа вміло поєднав природні симпатії та релігійні забобони слухачів і, оскільки звичаї індіанців вимагали приносити жертви померлим, будь-які залишки гуманності були притамовані жадобою помсти. Один із воїнів з жорстоким і злим виразом обличчя, особливо уважно прислухався до слів оратора. Погляд його ставав чимраз лютішим. Коли Магуа закінчив, він скочив на ноги, скрикнув, і водночас при світлі смолоскипа зблиснув його маленький топорик, яким він швидко змахнув над своєю головою. Все це сталося так несподівано, що ніхто не встиг зупинити його. Мов блискачу стріла, у бік полоненого полетів томагавк, але швидко простягнута рука Магуа відхилила зброю так, що томагавк тільки перерубав перо на голові Ункаса, пробив тонку стінку вігвама й вилетів назовні.

Побачивши загрозливі рухи гурона, Данкан скочив на ноги, переповнений прагненням допомогти товаришеві. Йому вистачило єдиного погляду, щоб упевнитися, що удар не досягнув мети, і його жах змінився захопленням: Ункас спокійно стояв, дивлячись в очі своєму ворогові. Несподіваний підступний напад не примусив його здригнутися. Його обличчя залишалося холодним, байдужим і нерухомим, як мармур. Потім, ніби знуцаючись над ворогом за його невдалу спробу, мужній могіканин посміхнувся й промовив кілька слів рідною мовою.

– Ні, – сказав Магуа, пересвідчившись, що його полонений неушкоджений, – він повинен пережити свою ганьбу при яскравому світлі сонця, жінки мають побачити, як він тремтить від страху, інакше наша помста перетвориться на дитячу забаву. Тож відведіть його в безпечне місце. Побачимо, чи зможе делавер спокійно спати, знаючи, що вранці помере!

Молоді воїни, яким було наказано відвести полоненого, негайно зв'язали йому руки й повели з хатини посеред глибокої, зловісної мовчанки. Тільки дійшовши до дверей, Ункас на мить зупинився, потім обернувся й охопив присутніх презирливим поглядом, в якому Данкан із радістю вловив вираз надії.

Магуа був надто задоволений успіхом і зайнятий власними таємними планами, щоб продовжувати розпитування. Стягнувши на грудях плащ, він також вийшов із приміщення, не звернувши уваги на свого сусіда. Данкан зітхнув з полегшенням, хоча тривога за долю Ункаса не залишала його.

Хвилювання, спричинене промовою Магуа, поступово вляглося. Воїни посідали на свої місця, і приміщення знову наповнилося димом від їхніх люльок. Минуло близько півгодини. Ніхто не вимовив жодного слова, майже ніхто не повернув голови. Після сцен жорстокості та збудження індіанцям, які водночас відрізнялися стриманістю, потрібен був деякий час для заспокоєння.

Старий вождь, який прохав Данкана про допомогу, нарешті мовчки піднявся й жестом запросив удаваного лікаря йти за ним. Данкан з радістю вдихнув чистого повітря прохолодної літньої ночі.

Старий гурон не повів його до вігвамів, які Данкан безуспішно оглядав того дня, а повернув до підніжжя гори, яка нависала над селищем. Вузенька стежка йшла через густі чагарники, що росли під горою. Неподалік на галявині хлопчики

розпочали забаву, наслідуючи сцену покарання, яка нещодавно відбувалася на тому місці. Для більшої переконливості вони принесли хмизу до згасаючих вогнищ; одне багаття раптом яскраво спалахнуло й освітіло шлях вождеві й Данканові. На голій скелі офіцер побачив якусь темну істоту, що загородила їм дорогу. Індіанець зупинився, ніби вагаючись. Велика чорна маса, яка спочатку здавалася нерухомою, раптом почала якимось дивно рухатися. Знову яскраво спалахнув вогонь, його світло впало на таємну істоту, і Данкан зрозумів, що це ведмідь. Звір голосно заревів, очі його при спалахах світла зловісно блищали, але поза тим він не виявляв особливих ознак ворожості. Гурон, здавалося, був впевнений у мирних намірах непроханого гостя і сміливо рушив уперед. Знаючи, що індіанці часто приручають ведмедів, Данкан також спокійно пішов услід за своїм супутником. Гейворд не відставав від гурона, хоча час від часу озирався на ведмедя, остерігаючись нападу ззаду. Коли ж він побачив, що ведмідь біжить за ними, Данкан по-справжньому розхвилювався. На щастя, через кілька хвилин гурон зупинився, відчинив, зроблені з кори, двері і увійшов до печери, розташованої в середині підніжжя гори.

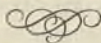
Данкан швидко увійшов услід за ним і спробував зачинити легкі дверцята, але відчув, як звір потягнув їх на себе, і в ту ж мить його величезна темна постать з'явилася в проході. Тепер вони знаходилися у довгій, вузькій ущелині між скелями, і відступати було нікуди, тому юнак поспішив за гуроном, намагаючись триматися якомога ближче до нього. У себе за спиною він постійно чув гарчання ведмедя, а іноді йому навіть здавалося, що той торкався його лапою. Невідомо, як довго нерви Данкана витримували б таке випробування, але, на щастя, вони скоро прибули до місця призначення.

Величезна печера була пристосована під житло для багатьох сімей, які жили за перегородками, зробленими з каменю, гілок і кори. Денне світло проходило в печеру через отвір вгорі, а вночі приміщення освітлювалося багаттям і смолоскипами. Тут гурони зберігали усі свої цінності. Як виявилось, сюди ж перенесли хвору жінку, сподіваючись, що злий дух не зможе досягти до неї через товсті кам'яні стіни. Кімната, до якої старий гурон привів Данкана, належала хворій. Провідник підійшов до ліжка хворої, навколо неї стояло декілька жінок. Серед них здивований Гейворд зауважив Девіда.

Удаваному лікареві вистачило одного погляду на хвору, щоб переконатися, що її хвороба вимагає справжніх медичних знань. Вона лежала, як паралізована, байдужа до всього, що відбувалося навколо неї. Гейворд не відчував докорів совісті, оскільки бачив, що життя хворої жодним чином не залежить від успіху або невдачі його лікування. Але його випередили тихі звуки музики.

Девід саме зараз збирався виганяти злого духа священним співом. Він настроїв свій камертон і почав співати гімн, який міг би сотворити чудо, якби у даному випадку віра мала хоч якесь значення. З поваги до його уявної допомоги індіанці дозволили йому доспівати до кінця; а Данкан тим часом обмірковував, що робити далі. Коли звучали останні звуки гімну, він несподівано почув, що хтось позаду нього хрипким голосом повторює мелодію. Обернувшись, він побачив кошлате чудовисько, що сиділо біля стіни і, хитаючись, повторювало тихим риком звуки гімну.

Можна собі уявити, яке враження це справило на самого співака. Очі його широко відкрилися, голос обірвався від здивування... Під впливом почуття страху, він голосно крикнув Гейворду: “Вона поблизу і чекає вас!” – і стрімко вибіг із печери.

РОЗДІЛ XXV

Снаг: А лева роль ви вже переписали? Як так, то вже мені давайте, бо я тупий до вчення.

Квінс: А там і вчити нічого, аби ревів ти добре.

Шекспір, “Сон літньої ночі”

Уся ця сцена виглядала як дивна суміш смішного з урочистим. Звір продовжував похитуватися, хоч його намагання імітувати мелодію Девіда припинилися, коли останній залишив кімнату. Необережна фраза Гамута, вимовлена рідною мовою, і як здалося Данканові, мала таємний зміст. Оглянувшись навколо, він не побачив нічого, що могло б допомогти йому зрозуміти натяк співака. Старий вождь підійшов до ліжка хворої та наказав відійти жінкам, що оточили її, щоб подивитися на мистецтво чужинця. Вони, хоч і дуже неохоче, пішли. Почувши, як грюкнули двері, старий промовив, вказуючи на непритомну хвору:

– Тепер, брате, покажи свою силу!

Почувши цей недвозначний наказ, Гейворд зрозумів, що мусить діяти без зволікань. Він постарався пригадати усі відомі йому індіанські заклинання, якими чаклуни користувалися для прикриття свого неуцтва. Зрозуміло, що у такому стані хвилювання він міг припуститися якоїсь недоречної або навіть фатальної помилки, але його врятував гучний рев четвероногого гостя. Три рази Данкан починав говорити, і кожного разу у відповідь лунало чимраз голосніше гарчання.

– Демони ревнують, – сказав гурон. – Я піду. Брате, ця жінка – дружина одного з моїх найхоробріших синів, допоможи їй... Лишайся з миром! – додав він і жестом наказав ведмедеві мовчати. – Я пішов.

Данкан залишився наодинці з беззахисною хворою та хижим звіром. Останній уважно прислухався, доки не стихли відголоски кроків індіанця, потім помалу підійшов до Данкана й сів перед ним на задні лапи. Молодий офіцер роззирнувся, шукаючи зброї для захисту від нападу, якого він очікував. Але настрої у ведмедя, вочевидь, змінився. Він уже не бурчав і все його тіло тряслося, немов від якогось страшного хвилювання, величезними, незграбними лапами він тер свою морду. Голова його схилилася набік, а замість неї над ведмежим тулубом з'явилася мужнє, чесне обличчя розвідника, який щиро тішився своєю вигадкою.

– Тихо! – сказав Соколине Око, попередивши здивований вигук Гейворда. – Ці негідники десь тут поблизу, і будь-який звук, несумісний із чаклунством, може викликати підозру.

– Поясніть, що означає цей маскарад і чому ви наважилися на такий відчайдушний вчинок?

– О, часом випадок вирішує більше, ніж розумні розрахунки, – відповів розвідник. – Але оскільки будь-яку розповідь слід розпочинати з початку, то я розкажу вам усе за порядком. Після того, як ми розійшлися, я влаштував коменданта та сагамора у старій хатині бобрів, там їм безпечніше, ніж у гарнізоні Едвард: північно-східні індіанці й далі поважають бобрів, адже серед індіанців наразі не має гендлярів. Після цього ми з Ункасом, як і домовлялися, пішли до індіанського табору. Ви часом не бачили його?

– Бачив, на жаль! Він полонений і помре зранку, коли зійде сонце.

– Я боявся, що таке може трапитися, – промовив розвідник із турботою в голосі, але відразу продовжив більш впевненим тоном, – власне тому я тут. Не можна такого хлопця віддавати гурунам. Я собі уявляю, як зраділи б ці негідники, якби могли повісити Швидкого Оленя та Довгого Карабіна на одній гілці! Але я досі не розумію, чому мене називають так, адже мій оленебій відрізняється від канадської рушниці, як глина від кременя...

– Ну, то що ж далі? – нетерпляче перебив його Гейворд. – Гурони можуть повернутися будь-якої хвилини.

– Не бійтеся. Цілителя не обмежують у часі, як і проповідників. Нас не будуть турбувати принаймні зо дві години... Отже, ми з Ункасом зустрілися з невеликим загоном гуронів, які поверталися у селище. Ункас був надто нетерплячим, хоча, знаючи гарячу вдачу хлопця, його важко звинувачувати. Один із гуронів виявився боязом і, втікаючи, затягнув його в засідку.

– Проте цей гурон заплатив за свою слабкість.

Розвідник багатозначно провів рукою по горлу і хитнув головою, ніби говорячи: “Я розумію, що ти маєш на увазі”. Потім він продовжив свою розповідь:

– Як ви самі розумієте, після зникнення Ункаса, я кинувся за гурунами. З одним чи двома мені вдалося звести рахунки, і врешті-решт я наблизився до табору. Тут мені пощастило і я опинився в місці, де один із найвідоміших серед їхнього народу чаклунів вдягався, готуючись до великої битви з сатаною. Я вдарив брехуна по голові, і він знепритомнів, потім я прив'язав його між двома молодими деревцями, забрав прикраси й ведмежу шкуру та вирушив здійснювати свій план.

– І ви чудово справилися зі своєю роллю. Сам ведмідь не зіграв би краще.

– О, Боже! – відповів полешений розвідник. – Я був би дуже поганим мисливцем, якби за всі роки, проведені в лісах, не навчився наслідувати рухів і поведінки тварин! Хто б це не був: чи рись, чи навіть пантера, я зіграв би виставу не гірше. Натомість ведмідь – неповоротка тварина, яку зобразити зовсім не складно... Але головна наша робота попереду. Де дівчина?

– Це знає один Бог! Я обійшов усі вігвами й ніде не помітив жодних ознак її присутності.

– Але ж ви чули, що сказав співак: “Вона поблизу й чекає вас!”

– Я думав, що він мав на увазі цю нещасну жінку.

– Простак перелякався й переплутав, але його слова мають глибокий зміст. Тут високі стіни, а ведмідь любить лазити, тож я спробую оглянути цей табір. У цих горах можуть бути вулики з медом, а я дуже люблюблю солодке.

Розвідник, вдоволено посміхаючись над власним жартом, озирнувся, потім, наслідуючи незграбні рухи ведмеда, поліз на перегородку, та ледве досягнувши верху, зробив знак Гейворду, щоб той мовчав, і дуже швидко спустився вниз.

– Вона тут, – прошепотів він. – Ви знайдете її за цими дверима. Я сказав би їй пару слів для заспокоєння, але ж вона на смерть перелякалась би, побачивши таке чудовисько. Хоча, правду кажучи, майоре, ваша розмальована зовнішність виглядає не набагато краще.

Данкан, який вже стрімко кинувся до дверей, почувши ці слова, миттєво зупинився.

– Невже я такий страшний? – розчаровано запитав він.

– Вовка ви не злякаєте та й солдати королівської армії не втечуть зі свого поста, побачивши вас, але вигляд у вас не надто привабливий. Можливо, ваше розмальоване обличчя сподобається індіанкам, але білі дівчата віддають перевагу таким, як і вони, блідолицим. Дивіться, – додав він, вказуючи на щілину в скелі, з якої стікала вода, утворюючи невеличке джерельце, – ви легко можете вмитися там, а коли повернетесь, я спробую знову розмалювати вас. Чаклуни в цих селищах, зазвичай, міняють свої фарби, як прикраси.

Розвідникові не довелося надто довго переконувати Данкана, який відразу поспішив скористатися його порадою. За мить страшні риси зникли з його обличчя, і він знову став привабливим білим юнаком. Підготувавшись таким чином до зустрічі з Алісою, Данкан миттю зник через щілину, на яку вказав йому товариш. Мисливець співчутливо спостерігав за молодим чоловіком, у душі бажаючи йому успіху. Потім він уважно дослідив комору, у якій гурони зберігали провізію.

Данкан орієнтувався тільки на мерехтливе світло попереду, яке здавалося йому полярною зіркою, яка вела на сьоме небо. За допомогою цього світла він добрався до другої печери, що була пристосована для утримання доньки команданта форту Вільям Генрі. Приміщення прикрашали різноманітні речі, захоплені гуронами в фортеці. Аліса, вже підготовлена до його приходу Девідом, сиділа біла, схвильована і перелякана, але дуже прекрасна.

– Данкане!.. – вигукнула дівчина й через вализі, ящики та зброю кинулася до нього. – Я знала, що ти ніколи не покинеш мене, – тихо промовила вона, засвітившись від щастя.

Помітивши, що від хвилювання вона ледве тримається на ногах, Данкан лагідно примусив її сісти й коротко розповів про все, що сталося після їхньої вимушеної розлуки. Аліса слухала, затамувавши подих, і хоча Данкан намагався не наголошувати на стражданнях її нещасного батька, сльози без упину текли по блідих щоках люблячої доньки. Однак, зворушлива ніжність Данкана, допомогла їй подолати скорботу, і вона уважно дослухала його розповідь.

– А тепер, Алісо, – додав юнак, – послухай, що ти мусиш зробити. За допомогою нашого досвідченого та вірного друга, розвідника, ми можемо втекти звідси, але ти мусиш зібрати всі свої сили та мужність. Пам’ятай, що ти прагнеш повернутися в обійми батька; його і твоє щастя залежить від тебе і твоїх зусиль.

– Я зроблю все заради батька, який так багато зробив для мене!

– І заради мене також, – сказав Данкан, ніжно взявши її руку в свої.

Невинний, здивований погляд дівчини змусив юнака висловитися ясніше.

– Тут не місце й не час для того, щоб висловлювати свої егоїстичні бажання, – промовив він, – але я мушу скинути тягар зі свого серця. Кажуть, що біда пов’язує сильніше, ніж будь-що. Те, що твій батько і я однаково страждали, турбуючись про тебе, допомогло йому зрозуміти мене.

– А Кора, Данкане? Ви ж не забули про неї?

– Ні, не забули! Ми турбувалися про її долю не менше. Твій шановний батько ніколи не робив між вами різниці. Але щодо мене, Алісо, не ображайся, коли я скажу, що для мене її достоїнства були дещо затьмарені...

– Тоді ти не знаєш, чого варта моя сестра, – перебила його Аліса, забираючи від нього свою руку. – Вона завжди згадувала тебе, як найкращого друга.

– Охоче вірю, – швидко відповів Данкан, – і з радістю буду вважати її своїм другом. Але ж, Алісо, я отримав дозвіл твого батька мріяти про значно ближчі та тісніші узи з тобою.

Дівчина затремтіла і на якусь мить відвернула обличчя, охоплена почуттями, властивими жінкам у такій ситуації, та швидко опанувала себе й, дивлячись йому просто в очі зі зворушливим, невинним виразом, сказала:

– Гейворде, не вимагай від мене більшого, доки не побачимо батька та не отримаємо від нього благословення.

– Я не маю права вимагати більшого, та не міг не сказати тобі цього, – відповів Данкан.

У цей час хтось доторкнувся до його плеча. Скочивши на ноги, він обернувся і побачив темну постать та зловісне обличчя Магуа. Глухий гортанний сміх дикуна видався юнакові глузливим вітанням самого диявола. Першим його бажанням було кинутися на підступного гурона, забувши про можливі наслідки такої сутички. Але в нього не було жодної зброї, і він не знав, хто й коли міг прийти на допомогу Магуа, а головне – повинен був думати про безпеку найдорожчої істоти в світі, тому молодий офіцер стримався.

– Чого ви хочете? – запитала Аліса гурона стриманим холодним тоном. Намагаючись приховати страшенну тривогу за Данкана, вона набула холодного вигляду, з яким звичайно зустрічала свого викрадача.

Обличчя індіанця знову стало суворим, і він трохи відступив перед грізним поглядом Гейворда. Якусь хвилину він пильно розглядав своїх полонених, потім відійшов до потаємних дверей, через які увійшов до печери, й присунув до них велику колоду. Спостерігаючи за ним, Данкан пригорнув до грудей Алісу, готовий гідно зустріти смерть разом з коханою. Але Магуа, очевидно, не збирався діяти негайно. Він подбав про те, щоб позбавити свою здобич можливості втекти, і тепер вдавав, що не звертає жодної уваги на полонених, які все ще стояли міцно

обійнявшись посеред печери. Через деякий час гурон наблизився до них і промовив англійською:

– Блідолиці ловлять у пастку хитрих бобрів, проте червоношкірі вміють ловити інгізів!

– Роби, що хочеш, гуроне! – схвильовано вигукнув Гейворд, забувши про те, що від нього залежала ще одна доля. – Я зневажаю тебе й твою помсту!

– Чи зможе білий повторити ці слова біля стовпа катувань? – глумливо запитав Маґуа.

– Я повторю їх перед усім твоїм народом!

– Хитрий Лис – великий вождь! – сказав індіанець. – Він піде і приведе своїх воїнів, щоб вони подивилися, як мужньо сміється блідолиций, коли його катують.

З цими словами він повернувся та збирався вийти з печери, але, підійшовши до дверей, почув якесь гарчання і здивовано зупинився. Раптом двері відчинилися, і в отворі з'явилася грізна постать ведмедя, який сів на задні лапи й почав розхитуватися з боку на бік. Маґуа уважно подивився на нього, намагаючись зрозуміти його наміри. Він не вірив у забобони свого племені, тому, упізнавши одяг відомого чаклуна, спробував пройти повз нього. Але його зупинило загрозливе гарчання. Маґуа ще раз уважно подивився на ведмедя і зробив рішучий крок вперед. Удаваний ведмідь трохи відступив до дверей, знову піднявся на задні лапи й почав грізно розмахувати передніми.

– Дурню! – вигукнув Маґуа мовою гуронів. – Іди розважати дітей і жінок, а чоловіків не чіпай!

Він ще раз спробував пройти повз удаваного чаклуна, йому навіть не спало на думку пригрозити томагавком, що звисав у нього з пояса. Але звір раптом простягнув вперед лапи і міцно притиснув індіанця до себе. Гейворд захоплено спостерігав за поведінкою свого рятівника, потім він схопив ремінь з оленячої шкіри, яким була перев'язана купа хмизу, і, побачивши, що його ворога міцно тримають могутні руки розвідника, кинувся на дикуна, туго зв'язав йому руки та ноги і кинув на землю.

За весь цей час Маґуа, хоч і пручався з усієї сили, не видав жодного звуку. Але, коли Соколине Око скинув патлату шкуру ведмедя, і перед очима гурона з'явилося суворе обличчя залятого ворога, він не втримався і вражоне промовив звичне індіанське “у-у-ух”.

– Ага, ти нарешті заговорив! – усміхнувся переможець. – Та тепер, аби ти нам не зашкодив, ми змусимо тебе замовкнути надовго.

Часу було обмаль, тому розвідник швидко заткнув індіанцеві рота і, звертаючись до Гейворда, запитав:

– Звідки він сюди зайшов? Адже я нікого не бачив.

Юнак показав на двері, через які з'явився Маґуа.

– Нехай дівчина йде туди, а ми спробуємо пробитися до лісу цим шляхом.

– Це неможливо! – вигукнув Данкан. – Вона втратила останні сили з переляку... Алісо! Люба! Дорога моя Алісо! Вставай, треба втікати... Дарма! Вона чує, але не має сили. Йди, мій благородний друже! Рятуйся сам і залиши нас на волю долі.

– Кожен шлях має кінець, і кожна біда чогось навчає! – відповів розвідник. – Ось, загорни її в індіанський одяг так, щоб зовсім не було видно її маленької

фігурки. У цих лісах ніхто не має таких маленьких ніжок – вони можуть виказати її. Так, візьми її на руки і йди за мною. Все інше вирішуватиму я.

Данкан посліхом виконував накази товариша. Підхопивши на руки Алісу, він рушив услід за розвідником. У першій кімнаті лежала тільки хвора жінка, тож вони швидко проминули її і через вузький прохід попрямували до виходу. Але, підійшовши до дверей, вони почули за ними гомін людей – друзів і родичів хворої, – які терпляче чекали дозволу увійти до середини.

– Якщо я заговорю їхньою мовою, – прошепотів Соколине Око, – вони відразу впізнають у мені білого. Ви musíte говорити з ними французькою, майоре! Скажіть, що ми ув'язнили злого духа в печері, а жінку несемо в ліс, щоб полікувати її там цілющими травами. Придумуйте все, що хочете, але говоріть переконливо.

У цю мить двері трохи відхилилися, очевидно, хтось вирішив дізнатися, що відбувається в печері. Розвідник замовк і, граючи роль ведмедя, грізно загарчав. Потім він рвучко відчинив двері й ведмежою ходою вийшов назовні. Данкан ішов услід за ним і невдовзі вони опинилися в центрі натовпу. Трохи відступивши, індіанці пропустили наперед старого родича й ще одного, молодшого, очевидно, чоловіка хворої.

– Чи мій брат вигнав злого духа? – запитав старий. – І кого він несе на руках?

– Твою дитину, – суворо відповів Гейворд. – Я вигнав злого духа й замкнув його в печері. Тепер я віднесу твою доньку в ліс, щоб закріпити лікування, тоді хвороба більше ніколи не повернеться. Вона повернеться у вігвам свого чоловіка ще до сходу сонця.

Коли старий переклав повідомлення чужинця мовою гуронів, почувся схвальний гомін. Вождь махнув рукою, дозволяючи Данканові пройти і голосно промовив:

– Иди!.. Я мужчина, тож увійду до печери, щоб поборотися зі злим духом.

Гейворда вразили ці слова, він зупинився і вигукнув:

– Хіба мій брат збожеволів? Адже тоді злий дух ввійде в нього. Чи може мій брат вижене злого духа, він наздожене його доньку і знову звалить її з ніг. Ні! Нехай мої діти чекають тут, а коли злий дух вийде з печери, нападуть на нього та вб'ють. Він хитрий і, побачивши, як багато людей чекає на нього з палицями, сховається в горах.

Ця дивна загроза подіяла. Батько та чоловік хворої витягнули томагавки, а жінки та діти наламали гілок і назбирали каміння, щоб гідно зустріти уявного мучителя. Скориставшись метушнею, вдаваний лікар зі своєю ношею швидко зникли в гушавині лісу.

Соколине Око добре знався на індіанських забобонах, але він розумів і те, що мудрі індіанські вожді не поділяють їх, а ставляться до них поблажливо, тому він усвідомлював, що часу в них обмаль. Найменша підозра індіанців, незважаючи на їхню віру й бажання допомогти хворій, могла виявитися для нього та його супутників фатальною. Тому він пішов стежкою, якою вони могли непомітно обійти селище. Здалеку у вечірніх сутінках ще виднілися воїни, які, охороняючи табір, поволі пересувалися від вігвама до вігвама. Діти вже полягали спати, і над селищем після бурхливого, хвилюючого, багатого на події вечора запанувала тиша.

На свіжому повітрі до Аліси швидко повернулися сили, і вона заявила, що спробує йти сама.

– Ні, Алісо, ти ще надто слабка, – відповів Гейворд.

Проте дівчина наполягала, і він був змушений розлучитися зі своєю дорогою ношею. Розвідник вдавав, що не помічає його почуттів. Хвилювання сором'язливої дівчини також були незрозумілими його суворій вдачі. Коли вони опинилися на достатній відстані від селища, він зупинився і, звертаючись до супутників, промовив:

– Ця стежка веде до потічка. Йдіть його лівим берегом, доки не досягнете водоспаду, тоді піднімайтесь на гору праворуч. Там ви побачите вогні іншого племені. Йдіть до них і просіть притулку. Якщо вони правдиві делавери, ви врятовані. Втікати з дівчиною далі неможливо: гурони наздоженуть нас і знімуть наші скальпи. Йдіть! Нехай Провидіння допоможе вам!

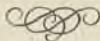
– А ви? – здивовано вигукнув Гейворд. – Ви ж не покинете нас тут?

– Гурони тримають у полоні гордість делаверів: у їхніх руках останній представник високого роду могікан, – відповів розвідник. – Я мушу дізнатися, що можна зробити для його звільнення. Якби вони зняли з вас скальп, майоре, за кожною волосинку втратили б одного зі своїх воїнів, як я вам обіцяв. Але, стративши молодого сагомора, гурони переконуються, що білолиці друзі могікан також зможуть помститися за нього, не боячись смерті.

Данкан ще раз спробував переконати товариша не ризикувати. Аліса також благала їхнього рятівника відмовитись від небезпечного плану. Проте все їхнє красномовство та переконливі докази були даремними. Соколине Око слухав їх нетерпляче та скінчив розмову, сказавши тоном, який свідчив, що вмовляти марно:

– Я чув, що в молодості виникають почуття, які прив'язують молодого хлопця до дівчини сильніше, ніж батька до сина. Може це й так. Мені не часто доводилося бувати там, де живуть жінки одного кольору зі мною. Але ви ризикували життям, щоб врятувати цю ніжну істоту, й вами, мабуть, керувало саме таке почуття. Що стосується мене, то я навчав цього хлопця тримати в руках рушницю, я бився поруч з ним у багатьох сутичках і, коли чув постріли його рушниці з одного боку, а сагомора – з іншого, знав, що у мене не має ззаду ворога. Взимку і влітку, вдень і вночі ми ходили цими лісами, їли з одної миски, спали по черзі, оберігаючи один одного, а тому ніхто не зможе сказати, що Ункаса повели на тортури, а я був неподалік і не допоміг йому! Над усіма нами є тільки один Володар, не знаю, якого кольору в нього шкіра, і я закликаю його у свідки: якщо хлопець помре тому, що поряд не знайшлося друга, на землі не має вірності, а мій славнозвісний оленебій не ліпший за дудочку співака.

З цими словами розвідник, не знявши ведмежої шкури, впевнено покрокував до селища гуронів. Гейворд і Аліса ще трохи постояли, дивлячись услід другові, а потім вирушили до селища делаверів.

РОЗДІЛ XXVI

Основа: Дайте ї мені зіграти лева.

Шекспір, "Сон літньої ночі"

Незважаючи на всю свою рішучість, Соколине Око добре усвідомлював складність завдання і небезпеку, яка на нього чекала. Повертаючись у табір, він знов і знов обмірковував, як йому перехитрити підступних ворогів, які – він це добре знав – були не дурнішими від нього. Магу та чаклун, звісно, стали б його першими жертвами, котрих Соколине Око приніс би заради власної безпеки, проте він вважав, що позбавлення життя беззахисного полоненого несумісне з мораллю білої людини. Тому він покладався тільки на міцність прутів і мотузок, якими зв'язав своїх полонених.

Наблизившись до селища, він сповільнив кроки, й почав уважно придивлятися до всього, що діялося навкруги. На околиці стояла незакінчена будівля, крізь шпарини в стінах якої мигтіло світло. Соколине Око попрямував туди, як генерал, який розвідує авангард ворожої армії перед тим, як розпочати атаку. Він опустився навколішки, як личило ведмедеві, і тихо підповз до невеликої щілини, зазирнувши досередини, розвідник побачив, що це тимчасове житло Девіда. Тут учитель співів самотньо мешкав зі своїми печалами, страхами і слабкою надією на захист Провидіння. Саме зараз, коли розвідник спостерігав за своїм незграбним товаришем, той напружено розмірковував над подіями, свідком яких він був.

Хоча Девід щиро вірив у те, що в давні часи відбувалися різні чуда, він заперечував втручання надприродних сил у дії сучасних людей. Іншими словами, він жодним чином не сумнівався в тому, що Валамова ослиця розмовляла людською мовою,* але він не міг повірити в те, що ведмідь може співати. І все ж він чув це власними вухами. Весь його вигляд свідчив про надзвичайну розгубленість. Гамут сидів на купі хмизу, замислено схиливши голову на руки, часом він витягав з-під себе гілку й кидав її у вогонь. Одяг співака залишився без змін з того часу, як розвідник бачив його востаннє, але тепер у нього на голові була трикутна боброва шапка.

Пам'ятаючи, як швидко Гамут зник з кімнати хворої, побачивши ведмедя, Соколине Око спочатку обійшов хатину, переконався, що вона стояла на значній відстані від інших, і тільки тоді обережно відхилив двері, увійшов досередини й сів біля вогню навпроти Девіда. Протягом цілої хвилини вони мовчки дивилися один на одного. Несподівана поява гостя приголомшила співака. Розгубившись, він поліз до кишені, витягнув камертон і встав, очевидно, маючи намір музикою перемогти злого духа.

– Загадковий, оповитий таємницею відвідуваче! – вигукнув він, знімаючи окуляри й витягаючи тремтячою рукою з кишені свій незмінний талісман – збірник псалмів. – Я не знаю ні твого імені, ні намірів, але якщо ти задумав щось недобре проти бідного слуги церкви, послухай ці натхненні рядки ізраїльського юнака та покайся!

* Згідно з Біблією одного разу ослиця Валаама заговорила людським голосом, протестуючи проти побоїв (Старий Завіт, Число 22: 27, 28).

Ведмідь похитав кошлатою головою, і знайомий голос розвідника промовив:
– Поклади свою зброю та поговори зі мною звичною людською мовою. П'ять простих англійських слів вартують більше години співів.

– Хто ти? – прошепотів Девід, втрачаючи голос з переляку.

– Людина, як і ти. Такий же білий, без жодної домішки ведмежої або індіанської крові. Невже ти забув, від кого отримав інструмент, який зараз тримаєш у руках?

– Неймовірно! – вигукнув Девід, потроху приходячи до тями. – Я бачив багато чудес, спілкуючись з дикунами, але не зустрів нічого подібного.

– Ну, добре, добре, – відповів Соколине Око та зняв з голови ведмежу шкуру, щоб остаточно заспокоїти співрозмовника. – Як бачиш, моя шкіра, хоч і не така біла, як у благородних дівчат, оскільки над нею добре попрацювали вітри та дощі, відрізняється від індіанської.

– Так! Але розкажіть мені, що трапилось з дівчиною, а також юнаком, який так хоробро намагався допомогти їй? – перебив його Девід.

– Їм уже не загрожують томагавки дикунів... Але я турбуюся за Ункаса. Ти допоможеш мені знайти його?

– Юнак у полоні, і я боюся, що йому загрожує смерть. Мені прикро, що такий чудовий хлопець має померти невірним. Тому я подумав, що відповідний писалом...

– Ти можеш відвести мене до нього?

– Це не важко, – нерішуче відповів Девід, – але боюся, що ваша присутність тільки погіршить його прикре становище.

– Не говори зайвих слів. Веди мене туди, – перебив його розвідник, натягаючи на голову ведмежу шкуру й виходячи з хатини.

По дорозі Соколине Око дізнався, що Девіду дозволяли відвідувати Ункаса, вважаючи його божевільним. Крім того, вчитель співів познайомився з вартовим, який трохи говорив англійською, і котрого хотів обернути у християнську віру. Гурон, очевидно, не мав жодної уяви про наміри співака, але був полещений увагою чужинця.

Споруда, в якій тримали Ункаса, була розташована в самому центрі селища, тому підійти до неї непомітно було майже неможливо. Але Соколине Око й не збирався ховатися. Враховуючи свою облудну зовнішність і будучи впевненим, що може переконливо виконувати роль ведмедя, розвідник попрямував відкритою прямою дорогою. Обраний час цілком відповідав його планам. Жінки, діти й більшість воїнів міцно спали, тільки п'ятеро чи четверо залишалися біля дверей в'язниці Ункаса, пильно спостерігаючи за полоненим.

Коли воїни-побачили Гамута в супроводі найвідомішого серед їхнього племені чаклуна у звичному маскарадному костюмі, вони не злякалися, їх лише цікавила мета приходу дивної пари.

Оскільки розвідник не наважувався розмовляти з гуронами їхньою мовою, розмову провадив Девід. На щастя, він нічого не переплутав і навіть перевершив сподівання свого наставника.

– Делавери – боягузливі жінки! – вигукнув співак, звертаючись до гурона, який трохи розумів англійську. – Інгізи, мої недоумкуваті співвітчизники,

наказали їм підняти томагавки проти своїх батьків у Канаді, й вони зовсім забули, що вони – мужчини. Чи хотів би мій брат почути, як Швидкий Олень плаче перед смертю?

Вигук “у-у-ух” підтвердив бажання дикуна бути свідком слабості ворога, якого всі ненавиділи та боялися.

– Тоді відійди в сторону, щоб чарівник міг підійти та напустити злого духа на собаку. Скажи це й своїм братам.

Гурон пояснив намір Девіда своїм товаришам, і це їм очевидно сподобалося. Відійшовши на незначну відстань, вони дали знак удаваному чаклунові увійти. Проте ведмідь замість того, щоб послухатися, сів на задні лапи та загарчав.

– Чарівник боїться, що його подих потрапить і на його братів, і відбере у них мужність, – сказав Девід. – Їм потрібно відійти чимдалі.

Почувши цю найстрашнішу для воїнів загрозу, гурони відійшли на таку відстань, з якої вони не могли нічого чути, але водночас мали можливість спостерігати за входом до вігвама. Тільки тоді розвідник помалу увійшов досередини. У хатині панувала мертва тиша і майже непроникна темрява, оскільки вогонь вже загасав.

Ункас із міцно зв’язаними руками та ногами видів у кутку, прихилившись до стіни. Коли страшний звір з’явився перед молодим могіканином, він на нього навіть не глянув. Розвідник залишив Девіда біля дверей, а сам не знімав шкіри, доки не переконався, що за ними ніхто не стежить. Тому, не говорячи ні слова, він зробив перед полоненим кілька смішних рухів, характерних для ведмеда. Молодий могіканин спочатку подумав, що вороги, дійсно, впустили до нього дикого звіра, щоб випробувати його мужність, але потім зауважив у рухах ведмеда деякі огріхи, і зрозумів, що це маскарад. Якби Соколине Око знав, що досвідчений Ункас так низько оцінив його ведмежі здібності, він, мабуть, дуже засмутився; але презирливий вираз обличчя юнака можна було розуміти по-різному. Щойно почувся умовний сигнал Девіда, ведмідь замість очікуваного гарчання тихо зашипів.

Ункас весь час сидів, притулившись до стіни та закривши очі, ніби не бажаючи брати участь у цьому нікчемному спектаклі. Та почувши зміїне шипіння, він озирнувся довкола, ніби намагаючись зрозуміти походження цих звуків, нарешті він зупинив погляд на кошлатій фігурі ведмеда, який сидів на задніх лапах, немов зачарований. Шипіння повторилося, юнак ще раз озирнувся й тихо вигукнув:

– Соколине Око!

– Порозрізай його пута, – наказав розвідник Девідові, який підійшов до них.

Співак виконав наказ, хутко звільнивши Ункаса. В той же час розвідник швидко скинув з себе ведмежу шкіру, і могіканин зрозумів задум товариша. Соколине Око витягнув з-за пояса довгий блискучий ніж і дав його Ункасові.

– Гурони недалеко, – сказав він, – треба бути напоготові.

Водночас сам поклав руку на ще один ніж – трофей того вечора.

– Ходімо! – промовив Ункас.

– Куди?

– До Черепях. Вони діти моїх предків.

— О, хлопче! — сказав розвідник англійською. — Я вірю, що у твоїх жилах тече така сама кров, проте час і відстань дещо змінили її колір!.. Але що робити з мінгами, які стоять за дверима? Їх четверо, а нашого співака можна не враховувати.

— Гурони — хвальки, — презирливо сказав Ункас. — Їхній тотем — олень, а бігають вони, як слимаки. Делавери — діти Черепахи, але переганяють оленів.

— Так, хлопче, це правда: я не маю сумніву, що на перегонах ти обігнав би всіх. Але у білої людини руки сильніші за ноги. Щодо мене, то я перехитрую будь-якого гурона, та бігають вони швидше від мене.

Ункас уже підійшов до дверей, щоб вийти першим, але зупинився та повернувся назад. А Соколине Око, заглибившись у власні думки, продовжував говорити.

— Зрештою, який сенс порівнювати здібності різних людей. Ти, Ункасе, біжи, а я знову надаюгну шкуру та спробую хитрістю компенсувати недостатню швидкість ніг.

Але молодий могіканин стояв, схрестивши руки на грудях і спершись на один із стовпів, які підтримували стелю.

— Ну, — нетерпляче вимовив розвідник, — чого ти чекаєш? У мене буде достатньо часу, оскільки вони спочатку поженуться за тобою.

— Ункас залишиться, — спокійно відповів могіканин.

— Навіщо?

— Щоб битися поруч з братом мого батька й померти з другом делаверів.

— Ну що ж, хлопче, — відповів Соколине Око, міцно потиснувши йому руку.

— Ти б міг покинути мене, якби був мінгом, а не могіканином. Але я вирішив запропонувати тобі це, знаючи, як молодість любить життя. Якщо ж чогось неможливо добитися мужністю, слід вдаватися до хитрощів. Одягай цю шкуру: я певен, що ти зможеш виконати роль ведмеда не гірше від мене.

Ункас мовчки одягнув на себе шкуру та чекав подальших вказівок старшого товариша.

— А тепер, друже, — звернувся Соколине Око до Девіда, — давай обмінюємося одягом. Бери мою мисливську сорочку та шапку й дай мені свою ковдру та капелюх. Додай також окуляри, свою книжечку та дудку. Якщо ми колись зустрінемося за кращих обставин, обіцяю тобі все повернути з великою вдячністю на додачу.

Девід без жодних коментарів віддав усе, що від нього вимагали, вважаючи такий обмін цілком вигідним для себе. Соколине Око швидко переодягнувся, начепив на ніс окуляри, натягнув на голову трикутний бровровий капелюх і повернувся до Девіда, щоб віддати останні вказівки.

— Ти дуже боягузливий? — прямо запитав він, аби знати, який план дій рекомендувати музикантові.

— Я людина мирна й завжди керуюсь у житті милосердям і любов'ю, — відповів Девід, дещо ображений такою неприхованою зневагою, — але ніхто не скаже, що я колись, навіть у найскладнішій ситуації, забував про віру в Бога.

— Найбільша небезпека загрожуватиме тобі в той момент, коли гурони зрозуміють, що їх обдурили. Якщо вони не вб'ють тебе відразу, тоді тебе врятує те, що вони вважають тебе божевільним; і ти можеш сподіватися, що колись

спокійно помреш у власному ліжку. Сиди тут у темряві замість Ункаса, доки гурони не дізнаються про обман, тоді, як я вже казав, настане найнебезпечніший момент. Отже, вибери: тікаєш чи залишаєшся?

– Я залишуся замість делавера, – твердо відповів Девід. – Він мужньо й віддано захищав мене, і я зроблю це для нього.

– Ти говориш, як справжній мужчина, і, отримавши відповідне виховання, ти міг би багато чого досягти. Нахили голову та підтягни ноги – їх незвична довжина може надто рано видати істину. Мовчи, поки зможеш, але, коли заговориш, постарайся якось нагадати їм, що ти несповна розуму. Якщо ж вони знімуть твій скальп, – а я сподіваюся, що вони цього не зроблять, – пам'ятай, ми з Ункасом не забудемо твого вчинку й помстимося за тебе, як належить справжнім воїнам і вірним друзям.

– Почекайте, – сказав Девід, зрозумівши, що вони збираються йти. – Я тільки скромний і негідний послідовник Того, хто вчив не вдаватися до помсти. Тож, якщо я помру, не шукайте винуватців, а пробачте їм і, згадуючи їх у ваших молитвах, просіть Бога, щоб просвітив їхні душі для вічного блага.

Розвідник збентежено замислився, а потім сказав:

– Цей принцип суперечить законам лісу, але він благородний і вартий поваги. Я й сам хотів би керуватися ним, як вірний християнин. Хоча до індіанців важко ставитися, як до християн... Хай Господь благословить тебе, друже! Я вірю, що твоя інтуїція не зраджує тебе, і ти приймаєш правильне рішення з погляду вічності. Проте багато що залежить від обставин і від сили спокуси...

З цими словами розвідник підійшов до Девіда та міцно потиснув йому руку, після чого відразу вийшов з вігвама в супроводі перевдягненого ведмедем Ункаса.

Опинившись в полі зору гуронів, розвідник витягнувся у весь свій високий зріст, щоб бути схожим на Девіда, підняв руки, ніби керуючи хором, і почав мугикати якийсь псалом. На щастя, його слухачі, не дуже зналися на тонкощах релігійного співу, тож вони не зауважили нічого незвичного. Чим ближче вони підходили до гуронів, тим голосніше співав розвідник. Коли вони підійшли зовсім близько, гурон, який знав англійську, жестом зупинив співака.

– Що робить собака делавер! – вигукнув він, трохи нахилившись вперед. – Він злякався?.. Чи почують гурони його стогони?

У відповідь пролунало загрозливе гарчання, настільки схоже на ревіння справжнього ведмедя, що молодий індіанець опустив руку і відскочив у бік. Соколине Око в той час вибухнув таким голосним співом, що індіанці, які поважали божевільних, відступили, дозволивши чаклунові та його натхненному помічникові йти далі.

Розвідник і його юний товариш неспішно рухалися поміж вігвамами, хоча це коштувало їм немалих зусиль, особливо тоді, коли вони побачили, що вартові наблизилися до хатини, щоб побачити вплив заклинання чаклуна на полоненого. Найменший недоречний жест Девіда міг стати фатальним і для цього, і для втікачів. Голосні крики удаваного псалмоспівця привернули увагу багатьох мешканців селища, деякі з них повиходили з вігвамів. Але ніхто їх не зупинив: темрява та забобони були на їхньому боці.

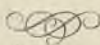
Втікачі уже вибралися з селища та швидко наближалися до лісу, коли із хагини полоненого вони почули голосний крик. Могіканин почав поспіхом скидати ведмежу шкуру.

– Стій! – вигукнув розвідник, схопивши товариша за плече. – Нехай крикнуть це раз. Це був лише крик здивування.

Але зволікати не було часу, оскільки невдовзі новий вибух криків заповнив усе селище. Розвідник доторкнувся до плеча Ункаса й поспішив уперед.

– Нехай тепер наздоганяють нас! – сказав він, витягуючи з кушів дві заряджені рушниці та простягаючи одну Ункасові. – Принаймні двоє з них знайдуть свою смерть.

Потім вони опустили рушниці, як мисливці, що готуються до початку ловів, швидко рушили вперед і незабаром зникли в темряві лісу.

РОЗДІЛ XXVII

Антоній: Я це запам'ятаю, адже для всіх нас слово Цезаря – закон.

Шекспір, "Юлій Цезар"

Цікавість дикунів, що охороняли ув'язненого Ункаса, врешті-решт перемогла страх. Обережно, затамувавши подих, вони підкралися до щілини в стіні приміщення, крізь яку пробивалося тьмяне світло вогню. Спочатку вони прийняли Девіда за могіканина, але потім сталося те, що передбачав розвідник. Стомившись, співак випростався та простягнув свої довгі ноги до самого вогнища. У першу мить гурони подумали, що чаклун перетворив полоненого на страшну потвору. Але коли Девід повернув голову, і вони побачили замість гордого обличчя Ункаса його просту, добру фізіономію, їм все стало зрозуміло. Тоді й пролунав перший крик, який почули втікачі. Прагнучи помсти, гурони накинулися на співака, і Девід вирішив, що настав його останній час. Він був позбавлений окулярів і книжки псалмів, але пам'ять йому ніколи не зраджувала, тому він почав голосно співати відомий похоронний гімн, щоб підготуватися до переходу у небуття. Індіанці, вчасно згадавши про його божевілля, залишили його, поспішили надвір і голосними криками підняли усе населення табору. За кілька хвилин близько двохсот воїнів уже були на ногах, готові переслідувати втікачів. Усі члени племені нетерпляче очікували рішення вождів. У цій екстремальній ситуації вони згадали про Магуа і побачили, що його серед них не було, тому до його вігвама негайно відправили посланців.

Тим часом кілька найшвидших і найдосвідченіших молодих воїнів обшукували місцевість довкола селища, аби переконатися, що їхні сусіди делавери не задумали проти них якоїсь зради. Від вігвама до вігвама бігали жінки та діти, і навкруги панував страшенний галас. Та потроху все вщухло, і наймудріші вожді зібралися на раду. Невдовзі вони почули голосні вигуки

загону, що повертався з розвідки. Натовп розступився й пропустив наперед кількох воїнів, які несли на руках нещасного чаклуна, якого Соколине Око залишив ув'язненим у власній халупі.

Мешканці табору ставилися до нього по-різному: одні сліпо вірили в його силу, інші вважали його брехуном. Але в цей момент усі слухали його з надзвичайною увагою. Коли він скінчив свою коротку оповідь, наперед вийшов старий родич хворої жінки і, в свою чергу, розповів усе, що йому було відомо. Потім десять наймудріших вождів пішли обслідувати печеру, а всі інші вирушили услід за ними.

У першому приміщенні печери було тихо та похмуро. Хвора лежала на тому ж місці, хоча деякі з присутніх стверджували, що бачили, як білий лікар ніс її у ліс. Не розуміючи, що сталося, родич хворої підійшов до ліжка, схилився до неї і побачив, що жінка мертва. Якусь мить він схвильовано дивився на нерухоме тіло, а потім, звертаючись до присутніх, промовив:

– Жінка мого сина залишила нас! Великий Дух розгнівався на своїх дітей!

Присутні сприйняли цю сумну звістку мовчки. Після короткої мовчанки, саме тоді, коли один із вождів збирався щось сказати, із сусідньої печери до приміщення вкотився якийсь темний предмет. Індіанці перелякано відсахнулися, та коли дивний предмет підкотився до світла, усі побачили люте, грізне обличчя Магуа. Почулися здивовані вигуки.

Та щойно оточуючі усвідомили істинний стан вождя, у повітрі промайнули ножі і невдовзі в'язня звільнили. Магуа встав на ноги і грізно подивився навкруги. Він не промовив жодного слова, але його рука судомно стискала рукоятку ножа, а очі люто оглядали присутніх, ніби шукаючи на кому зігнати лють. На щастя для Ункаса, розвідника і навіть Девіда він не міг дістати їх. Побачивши навколо себе тільки дружні обличчя, дикун заскреготав зубами, але опанував себе. Усі присутні були свідками цього спалаху гніву і, знаючи його люту вдачу, якийсь час мовчали. Потім найстаріший вождь промовив:

– Мій брат зустрів ворога. Де ж він? Гурони прагнуть помститися!

– Делавер повинен вмерти! – вигукнув Магуа громовим голосом.

Знову настала довга тривожна пауза, яку через деякий час наважився порушити той самий вождь:

– У могіканина довгі ноги, він бігас, як олень, але мої хлопці наздоженуть його.

– Хіба він втік? – грізно запитав Магуа голосом, який, здавалось, ішов із самої глибини грудей.

– Нас відвідав злий дух і засліпив нам очі.

– Злий дух! – глузливо повторив Магуа. – Це той самий дух, який відібрав життя у багатьох гуронів, дух, який вбив моїх воїнів біля бурхливої річки та забрав їхні скальпи. І той, хто зв'язав телер руки Хитрому Лисові?

– Про кого говорить мій брат? –

– Про собаку, що має серце і мудрість гурона під білою шкірою – про Довгого Карабіна.

Це ім'я надзвичайно вразило індіанців. Воїни усвідомили, що грізний і хоробрий ворог недавно був у самому серці їхнього табору. Невдовзі їхній подив

змінився на гнів, і скоро всі ті люті пристрасті, що вирували у грудях Магуа, передались іншим. Одні скреготали зубами, інші голосно кричали та розмахували руками так, ніби предмет їхньої ненависті міг постраждати від цих ударів. Та цей вибух гніву також швидко згас, – всі чекали, що скаже Магуа.

Хитрий Лис мав час опанувати свої пристрасті, і тепер поводився, як людина, яка знає, що робити, і як має поводитись великий вождь.

– Ходімо до моїх людей, – сказав він, – вони чекають нас.

Присутні мовчки погодилися, вийшли з печери і повернулися до будівлі, у якій відбувалися збори. Коли всі сіли, погляди присутніх спрямувались на Магуа, і він зрозумів, що повинен розповісти про все, що з ним сталося. Він встав і розповів усе, нічого не додаючи і не приховуючи. Викрив хитрий план, здійснений Данканом і Соколиним Оком, і ліхто з членів племені більше не мав жодних сумнівів щодо характеру вечірніх подій. Було очевидно, що усіх їх зневажливо, ганебно, образливо пошили в дурні. Коли Магуа закінчив і сів, вражені члени племені мовчки презиралися, намагаючись збагнути, яким чином їхнім запеклим ворогам вдалося здійснити такий зухвалий, відчайдушний план. Тепер вони почали обдумувати засоби помсти.

За втікачами послали новий загін переслідувачів, а вожді продовжували обговорювати можливі шляхи помсти. Старійшини один за одним пропонували свої плани, і Магуа уважно вислуховував усіх. Цей хитрий індіанець, притамувавши свої почуття, тепер впевнено, хоч і обережно, йшов до своєї мети. Лише після того, як висловилися усі бажаючі, він приготувався поділитися власними думками. До нього прислухалися особливо уважно після того, як повернулися переслідувачі зі звісткою про те, що втікачі переховуються у сусідньому таборі делаверів, які вважалися їхніми союзниками. Отримавши це важливе повідомлення, хитрий вождь крок за кроком виклав свій план і, як того й слід було очікувати, план був одностайно схвалений.

Слід нагадати, що згідно з індіанськими звичаями полонених сестер утримували окремо. Магуа розумів, що, тримаючи в полоні Алісу, він мав владу над Корою. Тому він влаштував Алісу неподалік, а ту, яку бажав приборкати, відіслав у сусідній табір. Вважалося, що цей порядок був тимчасовим, але таким чином Магуа демонстрував свою відданість звичаям свого народу і водночас виявляв довіру до сусіднього племені. Хоча його постійно переслідувало жагуче бажання помсти, Хитрий Лис не забував і про особисті інтереси. Помилки юності можна було спокутувати лише постійним каяттям, і таким чином знову повернути собі довіру свого народу, а без довіри неможливо завоювати авторитет. У цій делікатній і складній ситуації хитрий гурон намагався усіма можливими способами зміцнити свій вплив. Одним із найбільш вдалих засобів для досягнення цієї мети було налагодження дружніх стосунків з їхнім сильним і небезпечним сусідом. Але тепер, у результаті втручання в його плани несподіваних обставин, Магуа змушений був шукати підтримки у тих, ким прагнув керувати.

Більшість вождів пропонувала атакувати делаверів зненацька і, захопивши їхній табір, заволодіти полоненими. Вони вважали, що цього вимагала їхня честь, а душі померлих воїнів прагнули помсти. Але Магуа вдалося переконати їх, що цей шлях надто ризикований і небезпечний, тож він виклав свій план дій.

Для початку підступний гурон вирішив потішити самолюбство слухачів, розхвалюючи їхню хоробрість, відвагу та мудрість. Він підкреслив ці якості гуронів, красномовно порівнюючи бобрів з іншими звірами, звірів з людиною і, нарешті, гуронів з людьми інших рас. Після такого вдалого вступу хитрий вождь перейшов до ситуації, яка склалася. Він нагадав присутнім, що їхній великий блідолиций батько, губернатор Канади, незадоволений своїми червоношкірими дітьми, оскільки ті почали надто часто застосовувати томагавки. Але делавери – чисельний і могутній народ, що розмовляє іншою мовою і має свої, відмінні від їхніх, інтереси, – не люблять гуронів і обов'язково скористаються будь-якою нагодою, щоб принизити їх перед великим білим вождем. Потім Магуа перейшов до потреб гуронів, наголошуючи, що вони заслуговують на подяку та винагороду за колишні заслуги; водночас він нагадав, що гурони змушені були залишити рідні селища та місця для полювання. Тому в такій складній ситуації їм слід бути розсудливими, а не керуватися емоціями. Зауваживши, що деякі з найкращих, найхоробріших воїнів слухали його, нахиливши голови, він знову хитро вдався до лестощів, а потім почав перераховувати можливі позитивні наслідки мудрої та виваженої поведінки. Він навіть натякнув, що успіх їхньої розумної політики може у кінцевому рахунку призвести до повного знищення делаверів. Словом, він так змішав брязкання зброї з хитрістю, очевидно з прихованим, що йому вдалося дати кожному надію, схилити на свій бік різні сторони, хоча жодна із сторін не могла сказати, що зрозуміла його наміри.

Оратор або політик, який вміє переконувати слухачів, зазвичай, користується популярністю серед сучасників, хоч далеко не завжди позитивно оцінюється нащадками. Всі розуміли, що слова Магуа мали якийсь потаємний зміст, але кожний керувався власними інтересами. Тому не дивно, що план Магуа підтримали. Ідніанці вирішили діяти розсудливо й одноголосно доручили керівництво усією справою вождеві, який запропонував таке мудре та доцільне рішення.

Таким чином, Хитрий Лис досягнув своєї головної мети. Він не лише повернув собі довіру народу, а й знову зайняв керівну позицію, ставши справжнім правителем племені, до того ж дуже деспотичним. Він перестав радитися з іншими вождями і віддавав накази категоричним тоном, який відповідав його високому становищу.

Розіславши розвідників у різні сторони, Магуа наказав воїнам відпочити перед можливими військовими діями, а жінкам і дітям звелів мовчати. Потім він перейшов до селищем, заходячи то в один, то в інший вігвам, особливо туди, де жили впливові вожді. Так він зміцнив довіру до себе, заспокоїв тих, що ще вагалися, і завоював загальну прихильність. Потім він пішов до власного вігвама. Жінка, яку вождь гуронів покинув, коли його вигнали з племені, померла. Дітей у нього не було, і тепер він залишався самотнім у своїй хатині. Це був саме той віддалений, напівзруйнований вігвам, у якому поселився Девід. Магуа байдуже дозволяв йому жити там, адже бачилися вони рідко.

Сюди й прийшов Хитрий Лис. Хоча всі інші спали, він похмуро сидів у кутку вігвама, обмірковуючи плани наступних дій. Час від часу через шпарки у стінах до вігвама залітав нічний вітерець, роздмухуючи згасаюче вогнище, і

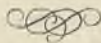
тоді відблиски полум'я освітлювали похмуру постать гурона зі зловісним обличчям, який нагадував самого Принца Темряви, що обмірковував свої злі діяння.

Задовго до сходу сонця у вігвам почали заходити воїни. Кожен мав при собі рушницю та іншу зброю, хоча розмальовані вони були мирно. Воїни заходили всь обраний загін, двадцять чоловік, Магуа наказав їм іти услід за ним. Вони пересувалися один за одним так званою "індіанською низкою" – мовчки, немов привиди, – на відміну від військових інших народів, які, вирушаючи на війну, прагнуть дешевої слави.

Замість того, щоб іти прямо до селища делаверів, Хитрий Лис повів свій загін уздовж берега річки та озерця бобрів. Почало світати, коли вони нарешті вийшли на галявину, розчищену цими розумними створіннями. Серед воїнів був вождь, тотемом якого був бобер, і якби він пройшов біля селища своєї уявної родини без належної уваги, це вважалось би неприпустимим богохульством. Тому вождь зупинився і промовив до господарів озерця декілька лагідних, дружніх слів, ніби говорячи з розумними істотами. Він назвав бобрів братами, нагадавши їм, що без його постійного захисту вони б давно стали жертвами тих, кому скупі гендлярі дорого платять за боброві шкурки. Він обіцяв і надалі бути їхнім другом і захисником, очікуючи від них тільки подяки. Потім розповів їм про справу, у якій він зараз брав участь, і дуже красномовно, хоч і делікатно, попросив своїх братів поділитися з ним своєю славетною мудрістю.

Його товариші слухали цю незвичну промову уважно, навіть урочисто. Раз чи два над темною поверхнею води з'являлася чорна постать бобра, викликаючи задоволення гурона, який вважав це доказом того, що його слова почули ті, до кого він звертався. Саме тоді, коли він закінчував своє звернення, з однієї хатинки висунулась голова великого бобра. Промовець оцінив це, як вияв особливої уваги і, хоча звір швидко зник, щиро подякував йому за це.

Коли Магуа вирішив, що на виявлення родинних почуттів втрачено достатньо часу, він наказав рушати далі. Коли індіанці нечутними кроками відійшли від озерця, з тієї самої хатини знову визирнув той самий бобер. Якби хтось із гуронів озирнувся, то, напевно, був би дуже здивований, побачивши, як уважно і з яким зацікавленням розумний звір дивився їм услід, аж поки вони не сховалися в гушавині лісу. Після цього це незвичне явище стало зрозумілим: тварина вилізла з хатини, стала на задні лапи і з-під кошлатої бобрової маски з'явилося давно знайоме обличчя Чінгачука.

* Такі звернення до звірів розповсюджені серед індіанців. Таким же чином вони часто звертаються і до своїх жертв, докоряючи за боягузтво або вихваляючи їхню рішучість і мужність, з якою вони переносять страждання (Прим. автора).

РОЗДІЛ XXVIII

*Але прошу вас, швидше,
Я зайнятий сьогодні дуже.*

Шекспір, "Багато галасу даремно"

Плем'я делаверів – чи, швидше, половина племені, – розташоване неподалік від табору гуронів, могло зібрати приблизно стільки ж воїнів, як і їхні сусіди. Як і гурони, вони пішли за армією Монкальма в глибину території, що належала англійській короні, і часто втручалися в мисливські володіння могауків. Але, як і більшість індіанців, вони не дуже охоче допомагали французам у їхній війні з англійцями. Ті пояснювали цю стриманість по-різному, однак, найчастіше вважали, що делавери все ще пам'ятали давню угоду, згідно з якою, вони перебували під захистом Шести Націй, і тому не хотіли битися проти колишніх господарів. Плем'я, про яке ми розповідаємо, повідомило Монкальмові через послів, що їхні томагавки притупилися і, щоб нагострити їх, потрібен певний час. Розсудливий командир вважав, що краще погодитися з поясненням пасивного друга, ніж необачними діями перетворити його на відвертого ворога.

Того ранку, коли Магуа вів свій мовчазний загін повз боброве озеро в ліс, мешканці селища займалися своїми звичними справами. Жінки швидко перебігали від вігвама до вігвама: деякі обмінювалися новинами, інші готували їжу або займалися іншою домашньою роботою. Чоловіки стояли мовчазними групами, ніби обмірковуючи якісь важливі справи. Довкола вігвамів виднілося немало всілякої зброї, хоча ніхто і не збирався на полювання. Деякі воїни оглядали свою зброю значно уважніше ніж тоді, коли готувалися йти на звіра. Час від часу, немов змовившись, чоловіки поглядали в бік великого вігвама в центрі селища.

Раптом на віддаленому краю плоскогір'я, на якому було розташоване селище, з'явилась одинока фігура чоловіка. Він був беззбройний, і фарби на його обличчі швидше пом'якшували, ніж підсилювали вроджену суворість. Наблизившись до делаверів, він зупинився й зробив дружній жест, спочатку піднявши руку до неба, а потім виразно притиснувши її до грудей. Мешканці селища відповіли стриманими схвальними вигуками й запросили гостя підійти ближче. Підбадьорений цим запрошенням, чоловік спустився зі скелі, на якій стояв, чітко виділяючись на фоні рожевого ранішнього неба, і впевненими кроками підійшов до делаверів. Коли він рухався, у ранковій тиші чувся дзенькіт срібних прикрас на його руках і шиї та маленьких дзвіночків на мокасінах із оленячої шкіри. Чужинець ввічливо привітався з чоловіками, не звертаючи жодної уваги на жінок, можливо вважаючи, що за даних обставин їхнє ставлення до нього було не істотним. Коли чоловік підійшов до вождів племені, що стояли окремою групою, і зупинився, делавери впізнали добре відомого вождя гуронів, Хитрого Лиса.

Його зустріли з належною повагою, але мовчки і стримано. Вожді, що стояли попереду, розступилися, пропустивши наперед визнаного делаверського промовця, що знав усі мови, якими в той час розмовляли канадські аборигени.

– Вітаємо мудрого гурона! – сказав делавер мовою макуасів. – Він прийшов з'їсти сакатушу* з братами, що живуть біля озер?

– Він прийшов, – повторив Магуа, схиливши голову з пихою східного володаря.

Вождь простягнув йому руку, потім, обійнявши прибулого, ще раз дружньо привітав його. Делавер запросив гостя до свого вігвама, запропонувавши йому поснідати разом з ним. Запрошення було прийняте. Обидва вожді у супроводі трьох-чотирьох старійшин відійшли, а ті, що залишилися, почали зосереджено обговорювати можливі причини цього несподіваного візиту.

Під час короткого, досить скромного сніданку розмова точилася тільки навколо полювання, у якому Магуа нещодавно брав участь. Господарі не виявляли жодної цікавості стосовно справжніх причин приходу гурона, хоч усі розуміли, що він мав якусь приховану, важливу для їхнього племені мету.

Коли сніданок закінчився і жінки прибрали посуд, обидві сторони приготувалися до нелегкого словесного змагання, під час якого кожен намагався зрозуміти думки іншого.

– Чи наш великий канадський батько знову повернувся обличчям до гуронів? – запитав визнаний оратор делаверів.

– Хіба колись було інакше? – відповів Магуа. – Він називає мій народ найбільш улюбленим.

Делавер похмуро ствердно хитнув головою, хоча знав, що це відверта брехня, і продовжував:

– Томагавки ваших воїнів були дуже червоними.

– Так було раніше, але тепер вони чисті, бо інгізи мертві, а делавери – наші сусіди.

Співбесідник знову хитнув головою, але нічого не відповів. Тоді Магуа, ніби згадавши про події, пов'язані з кривавою різаниною, запитав:

– Чи моя полонена не заважає моїм братам делаверам?

– Ми раді дати їй притулок.

– Шлях між гуронами та делаверами недалеко і відкритий – відішліть її до моїх жінок, якщо вона турбує мого брата.

– Вона бажана гостя, – більш рішуче заперечив делавер.

Магуа помовчав, вочевидь незадоволений тим, що йому не вдалося переконати делаверів віддати Кору.

– Чи мої воїни залишають делаверам досить місця для полювання? – запитав він.

– Ленапи – господарі у своїх лісах! – з гідністю відповів делавер.

– Добре! Червоношкірі люблять справедливість. Навіщо ж їм точити ножі, готувати томагавки, аби вбивати одні одних? Адже тут блідолицих більше, ніж ластівок влітку.

– Так! – одночасно вигукнуло кілька слухачів.

Магуа ще трохи почекав, щоб делавери заспокоїлися, а потім додав:

– Чи не бачили мої брати слідів чужих мокасинів у лісі? Чи не помітили присутності білих?

– Хай приходить наш канадський батько, – відповів делавер. – Мої діти зустрінуть його привітно.

* Сакатуш – страва з подрібнених маїсу та квасолі.

– Коли прийде великий вождь, індіанці запросять його до своїх вігвамів і викурять з ним трубку миру. Гурони також раді вітати його. Але в інгізів довгі руки та невтомні ноги. Мої хлопці кажуть, що бачили сліди інгізів поблизу селища делаверів.

– Вони не застануть ленапів зненацька.

– Це добре. Якщо воїн не спить, він побачить ворога, – промовив Магуа, знову намагаючись якось перехитрити обережність делаверів. – Я приніс моєму братові дарунки. Мій народ не почне війни проти своїх братів, друзі пам'ятають, де живуть делавери.

Хитрий гурон піднявся й урочисто розклав дарунки перед здивованими делаверами. Це були головним чином дешеві прикраси, награбовані у жінок під час різанини біля форту Вільям Генрі. Хитрий Лис розподілив ці подарунки згідно зі своїм планом. Найдорожчі віддав найвпливовішим вождям, серед яких був і господар вігвама, а менш вартісні – іншим, але супроводжував це такими компліментами, що жоден із них не мав підстав ображатися. Словом, підступний гурон зробив усе можливе, щоб схилити делаверів на свій бік.

Ця хитро продумана поведінка принесла бажаний результат. Суворість делаверів змінилася більш прихильним ставленням до гостя. Господар вігвама, оглянувши щедри дарунки, звернувся до Магуа і виразно промовив:

– Мій брат – мудрий вождь. Ми раді вітати його.

– Гурони люблять своїх братів делаверів, – відповів Магуа. – Над ними світить одне сонце, і їхні вірні сини після смерті полюватимуть в одних і тих самих лісах. Червоношкірі повинні бути друзями та дивитися відкритими очима на блідолиці... Чи мої брати не зустрічали шпionів у цих лісах?

Делавер, якого в перекладі на англійську звали Тверде Серце, забув про обережність; його обличчя посвітлішало, і він відверто відповів:

– Я бачив сліди чужих мокасинів біля табору. Вони вели до наших вігвамів.

– І мій брат вигнав цих собак? – запитав Магуа, не гадаючи вождєві його попередні ухилиння від прямої відповіді.

– Ні, так не робиться. Ленапи завжди гостинно зустрічають мандрівників.

– Мандрівників, а не шпionів!

– Хіба інгізи посилають жінок шпionити? Хіба вождь гуронів не говорив, що полонив жінок під час битви?

– Це правда. Інгізи послали вперед розвідників. Вони були у наших вігвамах, та, не знаючи доброго прийому, подалися до делаверів, тому що вважають делаверів своїми друзями, які відвернулися від нашого канадського батька.

Ці слова довели, що Магуа був прекрасним дипломатом. Те, що делавери не брали участі у недавніх боях, викликало незадоволення у їхніх французьких союзників, і вони відчували, що до них ставилися з недовірою. Така ситуація не обіцяла нічого доброго в майбутньому. Їхні віддалені селища, місця для полювання, сотні жінок і дітей, а також значна частина власності – все це знаходилося на французькій території. Тож досить загрозлива заява Магуа була сприйнята, як він того й хотів, з очевидною тривогою.

– Нехай мій батько подивиться мені просто в обличчя, – промовив Тверде Серце, – він побачить, що я не змінився. Дійсно, мої молоді воїни не пішли на війну –

вони бачили віщі сни, в яких їм наказано не робити цього. Але вони люблять і доважають великого білого вождя.

– Чи повірять він у це, почувши, що його найлютішого ворога нагодували в таборі його дітей? Коли дізнається, що кривавий інгіз курич люльку біля вашого вогнища? Що блідолиций, який позбавив життя багатьох його синів, гуляє по селищах делаверів? Ні! Мій великий канадський батько не дурний!

– Де ж той інгіз, який вбивав моїх дітей, смертельний ворог мого великого батька?

– Це Довгий Карабін!

Делавери здивовано скочили з місць, почувши знайоме ім'я. Було очевидно, що вони вперше почули про те, що ворог, добре відомий серед індіанських союзників Франції, десь поблизу.

– Що мій брат має на увазі? – суворо запитав вождь Тверде Серце.

– Гурон ніколи не бреше! – холодно відповів Магуа, відкинувши голову назад і прикривши груди легким одягом. – Нехай делавери порахують своїх полонених; серед них вони побачать того, чия шкіра ні червона, ні біла.

Настала довга, гнітюча пауза. Вождь порадився з товаришами й послав за іншими впливовими членами племені.

Один за одним воїни заходили до вігвама. Важлива новина, щойно почута від Магуа, повідомлялася кожному. Делавери спочатку здивовано мовчали, потім почулися обурені вигуки. Звістка швидко облетіла весь табір. Жінки залишили свою роботу й уважно прислухалися до слів, які час від часу голосніше вимовлялися воїнами. Було ясно, що обговорювалася якась дуже важлива подія. Покидавши свої забави, хлопці сміливо ходили поміж дорослими, настороживши вуха, і захоплено ловили кожний вигук. Відчувалося, що всі мешканці селища схвилювані безрозсудною сміливістю запеклого ворога. Усі інші справи були відкладені, всі члени племені, від малого до старого, кожен по-своєму, висловлювали свої почуття.

Коли хвилювання дещо вгамувалося, старші делавери почали серйозно обговорювати надзвичайну ситуацію, шукаючи найприйнятніших шляхів вирішення такої делікатної справи. Увесь цей час Магуа нерухомо стояв, прихилившись до стінки вігвама, з удаваною байдужістю чекаючи їхнього рішення. Але його очі пильно слідкували за кожною зміною виразу на обличчях тих, що радилися. Він досконало знав характер людей, з якими мав справу, і тому передбачив їхні дії ще до того, як вони їх усвідомили.

Делавери радилися недовго. Були оголошені урочисті збори всіх мешканців табору. Такі збори відбувалися тільки з приводу надзвичайно важливих подій, і підступний гурон не мав жодного сумніву в тому, що його план реалізується успішно. Він вийшов із вігвама й поволі покрокував до околиці селища, де вже почали збиратися воїни.

Десь через півгодини все плем'я, включно з жінками та дітьми, зібралось на призначеному місці. І коли сонце піднялося над вершиною гори, біля якої делавери розташували свій табір, більшість із них уже сиділи на своїх місцях. Яскраві сонячні промені, пробиваючись через гілки дерев, що росли на вершині, освітлювали суворі, зосереджені обличчя людей, а їх було близько тисячі, які з неприхованою цікавістю чекали подальшого розвитку подій.

На такому зібранні індіанців ніколи не знаходилось якогось нетерплячого авантюриста, який би намагався примусити інших зробити поспішні непродумані кроки, щоб завоювати популярність. Такий крок означав би неминучий кінець його кар'єри. Тільки старійшили племені мали право розповісти присутнім про ситуацію, яка склалася. Окрім них, ніхто, навіть найпалкіші оратори чи найхоробріші воїни не мали права втручатися у звичну процедуру. Та цього разу мудрий вождь, якому доручили говорити, чомусь довго мовчав, очевидно, розуміючи важливість повідомлення. Пауза затяглася, але ніхто, навіть із найменших, не наважувався порушити мовчанку. Іноді хтось із присутніх тривожно поглядав на вігвам, який був краще від інших захищений від негоди. Нарешті почувся тихий гомін, а потім усі встали, ніби за командою. У цей час двері згаданого вігвама відчинилися, з нього вийшли троє чоловіків і мовчки підійшли до натовпу. Усі троє були старими, навіть старішими від тих, кого вважали старійшинами племені; але той, який ішов посередині, спираючись на товаришів, досягнув віку, якого рідко доживають люди. Його постать, колись висока та струнка, як кедр, тепер зігнулася під тягарем більше, ніж ста років. Він ішов не легкою, пружною ходою індіанця, а ледве пересував ноги над землею, крок за кроком. Його темне, зморшквате обличчя різко контрастувало з білою, густою гривною волосся, що спадало аж на плечі.

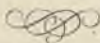
На патріархові, так можна його назвати, був дорогий статечний одяг, який, однак, жодним чином не порушував простоти та стриманості, властивих звичаям його народу. Він був виготовлений з пайтонкішої шкіри, прикрашеної візерунками із зображенням військових подвигів минулих часів. Груди патріарха прикрашали численні медалі з масивного срібла чи навіть золота, отримані в різні часи від білих володарів, з якими йому доводилося зустрічатися. На руках і ногах у нього були золоті браслети, а на голові – діадема, оздоблена блискучими коштовностями, розташованими поміж трьох чорних страусових пір'їн, які чудово контрастували з білосніжним волоссям. Томагавк, що звисав з пояса, був повністю покритий сріблом, а ніж сяяв так, ніби був зроблений із масивного золота.

Як тільки затих шум, спричинений появою поважного вождя, серед присутніх почулося ім'я "Таменунд". Магуа часто чув про цього мудрого та справедливого делавера. Про нього навіть ходили чутки, що він спілкувався із самим Великим Духом. Тому гурон виступив дещо наперед, щоб мати змогу краще роздивитися чоловіка, воля якого могла вирішити його долю.

Очі старого були закриті, здавалось, він стомився спостерігати за діями людей, якими керували егоїстичні наміри. Його шкіра здавалася темнішою, ніж у інших, оскільки була вся татуйована складними і водночас прекарними візерунками. Старий мовчки, спираючись на своїх двох поважних помічників, пройшов повз гурона, не звернувши на нього уваги; він проминув натовп і сів у центрі з гідністю монарха, але з батьківським виразом прихильності на обличчі.

Народ зустрів його появу з повагою і любов'ю. Після належної паузи провідні вожді встали і, підійшовши до патріарха, взяли його руки та поклали на свої голови, очікуючи благословення. Молодіші воїни задовольнилися тим, що доторкнулися до його одягу, і навіть тим, що, підійшовши ближче, мали змогу вдихати з ним одне повітря. Коли скінчилася церемонія вітання, вожді повернулися на свої місця, і над натовпом запанувала тиша.

Через якийсь час кілька молодих людей за наказом одного із вождів, які супроводжували Таменуна, вийшли з натовпу та попрямували до вігвама, що привертав особливу увагу протягом усього ранку. За хвилину вони вивели з нього винуватців усіх цих надзвичайних подій. Натовп розступився й дозволив полоненим пройти в центр; коли всі пройшли він відразу утворив навколо них щільний пояс з людських тіл.

РОЗДІЛ XXIX

*Усі сидять. Ахіл же встав
І так промовив до царя.*

Пон, "Гліада"

Попереду стояла Кора, ніжно обійнявши за плечі Алісу. Незважаючи на те, що з обох боків їх обступили грізні вороги, мужня дівчина, здавалось, не відчувала жодного страху за власне життя і не зводила очей з блідого, переляканого обличчя сестри. Поруч стояв Гейворд, турбуючись про обох, не віддаючи переваги жодній із них у цій небезпечній ситуації. З огляду на вищий військовий чин товариша, розвідник стояв трохи позаду. Ункаса серед полонених не було.

Коли знову запанувала тиша, після довгої, гнітючої паузи один із старих вождів, що супроводжували патріарха, встав і виразною англійською мовою запитав:

– Хто з моїх полонених зветься Довгим Карабіном?

Ні Данкан, ні розвідник не обізвалися. Обвішши очима присутніх, Гейворд побачив зловісне обличчя Магуа й відразу зрозумів, що той втілював свої підступні плани, влаштовуючи це судилище. Він уже був свідком швидкої розправи індіанців над полоненими і тому боявся, що його товариш може стати наступною жертвою. Часу для роздумів у нього не було, і він вирішив врятувати друга, навіть ціною власного життя. Не встиг він вимовити й слова, як вождь повторив своє запитання, голосніше і чіткіше вимовляючи слова. Тоді молодий офіцер зробив крок вперед і промовив:

– Дайте нам зброю та відведіть у ліс. За нас скажуть наші справи.

– Так це ви той воїн, чие ім'я так часто повторюють у цих лісах? – запитав вождь, розглядаючи молодого офіцера з неприхованою цікавістю. – Що ж привело блідолицого у табір делаверів?

– Необхідність. Я прийшов, сподіваючись отримати тут притулок, їжу та друзів.

– Не переконливо. У лісі повно дичини. Воїн не потребує іншого укриття, ніж небо над головою, а делавери – не друзі інгізів. Ні! Ти вимовляв слова, а твоє серце мовчало.

Не знайшовши гідної відповіді, Данкан мовчав; але розвідник, який уважно прислухався до всього, що відбувалося, сміливо вийшов наперед.

– Я не обізвався на прізвисько “Довгий Карабін” не тому, що боявся або соромився це зробити, – сказав він, – ні те, ні інше не властиве чесній людині. Але я не визнаю за мінгами права давати своє прізвисько людині, якій друзі, визнаючи її заслуги, вже дали інше ім'я. До того ж ця назва не відповідає дійсності, бо мій оленебій – звичайна рушниця, а не карабін. І все ж я той, кого рідні назвали Натаніелем, делавери, які живуть біля рідної ріки – Соколиним Оком, а ірокези – Довгим Карабіном, не порадившись з ним самим.

Очі всіх присутніх, які до того уважно розглядали Данкана, тепер миттєво повернулися до стрункої, могутньої фігури того, хто носив грізне ім'я. Не було нічого дивного в тому, що не один, а двоє воїнів претендували на це почесне прізвисько: самозванці й раніше траплялися серед індіанців. Проте у даному випадку суворі, справедливий делавери хотіли знати правду. Старші вожді, порадившись між собою, вирішили звернутися до гурона.

– Мій брат сказав, що в наш табір приповзла змія, – сказав один із вождів Магуа. – Де вона?

Гурон вказав на розвідника.

– Невже мудрий делавер повірить, якщо почне гавкати вовк? – вигукнув Данкан, переконавшись у підступних намірах давнього ворога. – Собака ніколи не бреше, але чи колись говорив правду вовк?

Очі Магуа спалахнули гнівом, але, пригадавши, що йому необхідно бути стриманим, він тільки презирливо відвернувся, впевнений, що мудрі делавери зрозуміють, хто говорить правду. Так воно й сталося. Після ще однієї наради делавери знову звернулися до нього й оголосили рішення.

– Мого брата назвали брехуном, – сказав один із них. – І його друзі ображені. Вони доведуть, що ти говорив правду. Дайте полоненим зброю, і ми побачимо, хто з них Довгий Карабін.

Магуа схвально хитнув головою, переконаний, що такий вправний стрілець, як розвідник, швидко доведе його правоту. Друзям-суперникам відразу дали по рушниці й наказали стріляти через голови тих, хто сидів на землі, у глиняний глечик, що стояв на пні в якихось п'ятдесяти ярдах від того місця, де вони стояли.

Гейворд посміхнувся сам до себе, усвідомивши, що має змагатися з розвідником, але вирішив підтримувати брехню, доки не дізнається про істинні плани Магуа. Він спокійно підняв рушницю, тричі прицілився та вистрелив: куля зачепила дерево в кількох дюймах від глечика. Почулися схвальні вигуки присутніх, які вважали цей постріл дуже влучним. Соколине Око хитнув головою, ніби хотів сказати, що це навіть краще, ніж він сподівався. Але замість того, щоб підготуватися до змагання, він стояв якусь хвилину, спершись на рушницю, у глибокій задумі. Тоді молодий індіанець, який давав їм зброю, доторкнувся до його плеча і запитав:

– Ти можеш влучити краще?

– Так, гуроне! – вигукнув розвідник, піднімаючи свою рушницю і махаючи нею в бік Магуа так, ніби вона була зроблена з очерету. – Так, гуроне, я міг би вбити тебе зараз, і жодна сила в світі не зупинила б мене! Яструб, що полює на голуба, не міг би бути більш впевненим, ніж я в цю мить, якби хотів влучити просто в твоє серце. Чому ні? Та тому, що колір моєї шкіри не дозволяє мені зробити цього, бо я міг би накликати біду на голови ніжних, невинних істот! Якщо ти знаєш, що таке Бог, подякуй Йому, і щиро подякуй, бо маєш для цього підставу.

Гнівне обличчя і могутня постать розвідника викликали шире захоплення в серцях делаверів, які, затамувавши подих, чекали продовження поєдинку. Але Магуа, хоч і мав сумнів щодо витримки свого ворога, стояв спокійно, ніби прикутий до місця.

– Тож переможи його, – підказав молодий делавер, що стояв поруч із розвідником.

– “Переможи його!” Дурень! Кого? – вигукнув Соколине Око, все ще грізно розмахуючи рушницею над головою.

– Якщо блідолиций саме той вправний стрілець, – промовив старий вождь, – нехай влучить ближче до цілі.

Розвідник голосно розсміявся, потім перекинув рушницю у витягнуту ліву руку і вистрелив: уламки глечика розлетілися на всі боки, а Соколине Око презирливо кинув рушницю на землю.

Першою реакцією на цю дивну сцену було захоплення. Потім натовп захвилювався, спочатку тихо, а далі все голосніше. Деякі відкрито хвалили надзвичайну вправність стрільця, але більшість членів племені вважала точний постріл розвідника випадковим. Скориставшись цим, Гейворд також вигукнув:

– Це випадок! Ніхто не може влучити, не прицілившись.

– Випадок? – гнівно повторив розвідник, який вирішив будь-що довести свою майстерність, не звертаючи уваги на намагання Гейворда врятувати його. – Може отой брехливий гурон також вважає, що це випадковість? Дайте йому рушницю й поставте нас лицем до лиця, без будь-яких переполю чи вивертів, і нехай Провидіння та наші власні очі вирішують суперечку. Я не пропоную цього вам, майоре, оскільки ми одного кольору та служимо одному королю.

– Те, що гурон – брехун, очевидно, – холоднокровно заперечив Гейворд. – Адже всі чули, як він стверджував, що ви – Довгий Карабін.

Неможливо передбачити, як ще впертий мешканець лісів міг намагатися переконати усіх хто є хто, якби до справи не втрутився старий делавер.

– Сокіл, що спускається із-за хмар, може повернутися туди, коли захоче. Дайте їм рушницю.

Розвідник рвучко схопив зброю, але Магуа, який пильно стежив за його рухами, не злякався.

– Отже, доведемо перед усім племенем делаверів, хто кращий стрілець, – вигукнув розвідник, доторкнувшись до приклада своєї рушниці пальцем. – Бачите оту фляжку з гарбуза, що висить на гілці дерева, майоре? Подивимось, чи зможете ви влучити в неї.

Данкан подивився на ціль і приготувався продовжувати змагання. Посудина, зроблена з гарбуза, була підвішена до сухої гілки невисокої сосни на ремні з оленьчої шкіри на відстані якихось ста ярдів. Так уже влаштована людська натура, що, забувши про привід для змагання, Данкан прагнув довести своє високе мистецтво. Навіть, якби від цього залежало його життя, він не міг би прицілитися краще. Пролунав постріл. Троє чи четверо молодих індіанців підхопилися на ноги й кинулися до дерева. Куля влучила в стовбур зовсім близько від цілі. Знову почувися схвальні вигуки воїнів, а потім всі повернулися до розвідника.

– Це добре для гвардійця королівської армії, – сміючись, промовив Соколине Око, – але, якби мої кулі влучали на такій відстані від куніць, чій шкурки телер

прикрашають жіночі муфти, вони все ще бігали б у цих лісах. Так, і не один клятий мінг, що звів останні рахунки з земним життям, сьогодні все ще робив би свої діявольські справи. Сподіваюся, що жінка, якій належить ця фляжка, має ще одну у господарстві, оскільки у цій вона вже не зможе тримати воду.

Говорячи це, розвідник насипав пороху на панівку* і звів курок. Закінчивши, він відставив ногу й почав поволі, рівним рухом, піднімати рушницю. Коли дуло опинилося на одному рівні з оком, розвідник зупинив його на мить і вистрелив. Молоді індіанці знову кинулися вперед, але відразу розчаровано повернулися, не знайшовши слідів кулі.

– Иди, – презирливо сказав старий вождь розвіднику. – Ти вовк у собачій шкурі! А я хочу поговорити з Довгим Карабіном.

– Ха! – спокійно відповів Соколине Око, не звертаючи уваги на принизливий тон вождя. – Якби я мав зараз ту рушницю, яку ви згадали, то прострелив би ремінь, на якому висить фляжка, і вона впала би на землю неущкодженою. Дурні! Якщо хочете знайти кулю найвправнішого стрільця у цих лісах, шукайте її всередині фляжки, а не навколо неї.

Молоді індіанці відразу зрозуміли зміст його слів – оскільки тепер він говорив мовою делаверів – зняли гарбуз з дерева і високо підняли його догори із криками захоплення, показуючи натовпу невеличку дірку у дні; куля, залетівши досередини через отвір, вилетіла, пробивши дно. Знову почувися захоплені вигуки воїнів. Цей постріл вирішив питання, і Соколине Око був незаперечно визнаний тим, кого індіанці називали Довгим Карабіном. Усі погляди тепер були прикуті до мужнього, засмаглого обличчя розвідника. Коли хвилювання дещо вщухло, старий вождь продовжив розпитування.

– Навіщо ти хотів закрити мені вуха? – звернувся він до Данкана. – Невже ти думаєш, що делавери не можуть відрізнити пантеру від кішки?

– Вони ще зрозуміють, що гурон – брехлива пташка, – відповів той, намагаючись наслідувати образну мову індіанців.

– Добре, ми ще визнаємо, хто намагається затулити нам вуха... Брате, – додав він, повернувшись до Магуа, – делавери слухають тебе, говори!

Почувши цю пряму вимогу, Магуа встав, вийшов у центр півкола та зупинився навпроти полонених, готуючись говорити. Перш ніж почати, він поволі обвів поглядом присутніх, ніби підбираючи слова, найбільш зрозумілі слухачам. На Соколине Око він подивився, як на гідного ворога; на Данкана – з неприхованою ненавистю; на тремтячу Алісу зовсім не звернув уваги; але, поглянувши на горду, непохитну, прекрасну постать Кори, він завмер із виразом, який важко описати словами. Потім, згадавши про свої плани, він заговорив канадським діалектом, оскільки знав, що його розуміють усі присутні.

– Дух, що сотворив людей, дав їм різний колір шкіри, – почав здалеку хитрий гурон. – Деякі чорніші від повільного ведмеда. Ці мають бути рабами, і він наказав їм працювати все життя, як бобри. Ви чуєте їхній стогін, коли південний вітер дує уздовж берегів Соленого озера, куди великі човни привозять їх юрмами.** Цей стогін голосніший від ревіння буйволів. Іншим він дав шкіру, біліщу, ніж хутро лісового горностає; вони стали торговцями, слухняними собаками своїх жінок і

* Частина затвора у старовинних кремінних рушниць, на яку насипали порох

** Мається на увазі широко розповсюджена в той час торгівля людьми.

вовками для рабів. Цим він дав крила голуба, які ніколи не стомлюються; дітей вони мають більше, ніж листя на деревах, а їхня жадоба така, що вони готові проковтнути всю землю. Дух нагородив їх голосом, що схожий на нявчання дикої кішки; серцем – боягузливим, як у зайця; хитрістю свині – але не лисиці; а руки в них довші, ніж у лося ноги. Своім язиком біла людина затикає вуха індіанцям; фальшивими розмовами змушує їх битися замість себе; знає, як за допомогою хитрощів загарбати усі земні багатства, адже вони вже захопили всі землі від берегів соленого моря до островів Великого озера. Вони стогнуть від зажерливості – Великий Дух дав їм багато – але вони хочуть мати все. Оце вам блідолиці... Іншим Великий Дух дав шкіру яснішу та червонішу від сонця, – продовжував Магуа, виразно здійнявши руку до яскравого світила, промені якого пробивалися крізь туманні випари над горизонтом. – І цих він зробив такими, як йому хотілося. Він віддав їм цю землю такою, як сотворив: вкритою лісами, повними дичини. Вітер зробив для них просіки, сонце та дощі допомагали дозрівати фруктам, а сніги навчили бути вдячними. Хіба їм були потрібні шляхи? Адже вони бачили крізь гори. Поки бобри працювали, вони спостерігали, лежачи в затінку. Влітку їх охолоджували вітри, а взимку гріли шкіряні покривала. Іноді вони билися між собою, але тільки для того, щоб довести свою мужність. Вони були хоробрими, справедливими та щасливими...

Тут оратор зупинився та подивився довкола, аби пересвідчитися, що його промова справила належне враження на слухачів. Він зустрів напружені погляди, високо підняті голови, тремтячі ніздрі. Здавалось, усі присутні, готові помститися за зло, заподіяне індіанцям.

– Якщо Великий Дух дав своїм червоношкірим дітям різні мови, – продовжував Магуа тихим, тужливим голосом, – то лише для того, щоб їх розуміли усі звірі. Декотрих він поселив серед снігів, і їхнім родичем став ведмідь. Другі розмістилися там, де заходить сонце, на шляху до багатих мисливських угідь. Інші – поблизу великих прісних озер. Але найбільшому та найулюбленішому народові Великий Дух віддав піски Соленого Озера. Чи знають мої брати ім'я цього щасливого народу?

– Це – ленапі! – поспіхом вигукнуло десь із двадцять голосів.

– Це були ленні-ленапі, – сазав Магуа, нахиливши голову, ніби з поваги до їхньої минулої величі. – Це були племена ленапів! Сонце сходило з соленої води й сідало в прісну, ніколи не ховаючись від їхніх очей. Але чому я, лісовий гурон, розповідаю мудрому народові його легенди? Навіщо нагадую про зло, заподіяне йому, про його колишню велич, подвиги, славу, щасливі часи, про його втрати, поразки та біди? Хіба немає серед них того, хто бачив усе це й знає, що це правда?.. Я скінчив. Мій язик мовчить, бо серце тяжке, як свинець. Я слухаю.

Коли оратор замовк, усі погляди, мов за командою, звернулися до старого Таменунда. За весь цей час він не сказав ні слова, не подавав жодних ознак життя. Патріарх сидів зігнувшись і, здавалось, не зауважував нічого, що діялось довкола нього. Він не звернув уваги на влучні постріли розвідника, але при звуках голосу Магуа, раз чи два підняв голову, ніби прислухаючись до його слів. Коли ж хитрий гурон заговорив про його народ, старий вождь подивився на натовп порожнім, нічого не висловлюючим, поглядом, наче привид. Потім він спробував піднятися і за допомогою товаришів, що були поруч, став на ноги у величній позі, не зважаючи на те, що хитався від слабкості.

– Хто згадує про дітей ленаїв? – пролунав його глибокий грудний голос серед напруженої тиші. – Хто говорить про минулі часи? Чи ж яйце не перетворюється у хробака, хробак – у муху, щоб потім загинути? Навіщо розповідати делаверам про їхнє славне минуле? Краще подякуйте Маніту за те, що лишилося.

– Це говорить вейандот, – сказав Магуа, підходячи ближче до грубого помосту, на якому стояв патріарх, – друг Таменунда.

– “Друг!” – повторив мудрець, насупившись. – Хіба мінги правлять землею? Що привело сюди гурона?

– Пошуки справедливості, – відповів Магуа. – Його полонені переховуються тут, у його братів, і він прийшов забрати те, що належить йому.

Таменунд звернувся до одного з вождів, і той коротко пояснив йому суть справи. Потім він знову подивився на прохача, якусь хвилину уважно розглядав його і нарешті тихо та неохоче промовив:

– Справедливість – закон великого Маніту. Діти мої, нагодуйте чужинця... А потім, гурон, візьми своє і йди.

Проголосивши це урочисте рішення, патріарх сів і знову закрив очі, неначе знаходив спокій, занурюючись у власні спогади, а не спостерігаючи події реального світу. Жоден делавер не наважився заперечувати проти цього рішення. Як тільки пролунали слова Таменунда, троє чи четверо молодих воїнів стали позаду Гейворда та розвідника і спритно скрутили їм руки ременями. Данкан був настільки стривожений долею напівпритомної Аліси, що майже не звернув на це уваги, а розвідник, який вважав навіть ворожих делаверів вищою расою, не виявляв жодного опору. Можливо, якби він краще зрозумів зміст діалогу між Магуа та патріархом, його реакція була б іншою.

Обвівши усіх присутніх переможним поглядом, гурон вдався до здійснення своїх намірів. Переконавшись, що чоловіки не в змоззі чинити опір, він подивився на ту, чиєї прихильності так вперто домагався. Але, зустрівши твердий, ворожий погляд Кори, він завагався. Згадавши свою попередню хитрість, він взяв Алісу з рук воїна, на котрого вона спиралася, і зробивши знак Гейворду йти услід за ним, пішов через натовп. Та Кора замість того, щоб коритися йому, як він очікував, несподівано кинулася до ніг патріарха та голосно вигукнула:

– Справедливий і вельмищановний делавере! Покладаючись на твою мудрість і силу, ми благаємо милосердя! Не слухай цього підступного та жорстокого чудовиська! Він вливає у твої вуха отруту, аби задовольнити свою жагу крові. Ти, хто довго жив і бачив багато зла, маєш знати, як допомогти нещасним!

Очі старця тяжко відкрилися, і він ще раз подивився на присутніх. Коли благальний голос полоненої дійшов до його слуху, він поволі перевів погляд і довго уважно дивився на неї. Кора стояла перед ним на колінах, притуливши руки до грудей, вона завмерла, немов живе втілення жіночої краси, з виразом величезної поваги та довіри у прекрасних чорних очах. Риси обличчя Таменунда поступово почали змінюватися, його очі засвітилися розумом, який сто років тому захоплював молодечим вогнем сотні делаверів. Піднявшись на ноги без сторонньої допомоги, він запитав голосом, який вразив слухачів своєю твердістю:

– Хто ти?

– Жінка, – відповіла вона. – Жінка, що належить до ненависного тобі народу інгізів, але, яка сама ніколи нікого не скривдила і не може заподіяти зла твоєму народові, навіть якби хотіла. У цю тяжку хвилину вона просить твоєї допомоги.

– Скажіть мені, діти мої, – промовив патріарх, звертаючись до оточуючих, але не зводячи очей з Кори, – де тепер живуть делавери?

– У горах ірокезів, за чистими джерелами Горікану.

– Не одне спекотне літо прийшло й минуло, – продовжував патріарх, – з тих часів, коли я пив воду з моєї рідної ріки. Невже вони досі переслідують нас?

– Ми нікого не переслідуюмо, – відповіла Кора. – Нас привели сюди, як полонених, і ми просимо тільки дозволу повернутися додому. Хіба ти не Таменунд – батько й суддя, навіть, пророк свого народу?

– Я – Таменунд, уже дуже багато років.

– Близько семи років, тому на кордоні цих володінь життя одного з твоїх воїнів залежало від волі білого командира. Він стверджував тоді, що є родичем великого та справедливого Таменунда. “Іди, – сказав тоді білий, – ти вільний завдяки твоєму походженню”. Чи пам’ятаєш ти ім’я того англійського командира?

– Я пам’ятаю, що тоді, коли я був веселим хлопцем, – сказав патріарх, пригадуючи минуле з висоти своїх років, – я стояв на піщаному березі моря і бачив великий човен, який мав крила, біліші від лебединих і більші від орлиних, – він приплив зі сходу сонця.

– Ні, ні, я говорю не про ті далекі часи, я маю на увазі послугу, яку один із моїх рідних зробив воїнові з твого роду. Це можуть пам’ятати твої молоді воїни.

– Можливо, це було тоді, коли інгізи билися із голландцями за землі делаверів? Тоді Таменунд буд вождем і вперше відклав свій лук, щоб взяти до рук блискавку блідолицих...

– Ні, не тоді, – перебила його Кора, – значно пізніше. Це було майже вчора. Невже ти забув?

– Так, це було вчора, – схвильовано відповів старий, – лише вчора діти ленапів були господарями своєї землі! Риби Соленого озера, птахи та лісові звірі вважали їх своїми сагаморами.

Кора у відчай похилила голову і упродовж хвилини боролася з тяжким горем. Потім знову звернулася до старого вождя проникливим голосом:

– Скажи, чи Таменунд – батько?

Старий подивився на неї з висоти свого помосту з добродушною посмішкою на зів’ялому обличчі і, оглянувши присутніх, відповів:

– Цілого народу.

– Для себе я не прошу нічого. Як ти й твої люди, великий Таменунде, я страждаю від прокляття своїх предків. Але ось стоїть та, що до цього часу не знала небесного гніву. Вона донька старого, немічного чоловіка, улюблениця багатьох близьких їй людей. Страшно подумати, що вона також стане жертвою цього негідника.

– Я знаю, що блідолиці – гордий, пожадливий народ. Вони не тільки прагнуть володіти землею, але вважають найнижчого білого кращим від вождя червоношкірих. Навіть собаки та ворони їхнього племені, – продовжував старий вождь, не звертаючи уваги на Кору, яка від сорому зігнулася майже до землі, – почали б гавкати та каркати, якби вони взяли до свого вігвама жінку, колір шкіри

якої не був би білішим від снігу. Але нехай вони не дуже пишаються перед судом Маніту! Вони прийшли на цю землю зі сходу й можуть піти з неї на захід. Я не раз бачив голі дерева, об'їдені сараною, та минав час, і вони зеленіли знову.

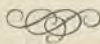
– Це правда, – відповіла Кора, глибоко зітхнувши, ніби прокинувшись. – Але до тебе не привели ще одного полоненого. Він син твого народу. Вислухай його перед тим, як дозволити цьому гурунові залишити твій табір переможцем!

Побачивши, що Таменунд нерішуче оглянувся навколо, один із воїнів сказав:

– Це Змія, червоношкірий найманець інгізів. Ми збираємось стратити його.

– Приведіть його сюди! – наказав мудрець.

Він знову сів на своє місце, і поки воїни виконували його наказ, навколо панувала така глибока тиша, що було добре чути, як на деревах сусіднього лісу від подихів ранкового вітру шелестіло листя.

РОЗДІЛ XXX

Відмовите – ганьба законам вашим!

Тоді в Венеції безсиле право!

Де ваша правда? Правди я шукаю!

Шекспір, “Венеціанський купець”

Кілька хвилин тривала напружена тиша. Потім натовп розступився, і на середину півкола вийшов Ункас. Очі, які до цього часу вивчали риси старого мудреця, тепер були спрямовані на струнку, гнучку постать полоненого. Але ні присутність визнаного вождя, ні загальна увага до нього не змусили молодого могоканина втратити самовладання. Він уважно оглянув присутніх і, навіть, зауваживши ворожий вираз на їхніх обличчях, залишився спокійним. Проте, коли його погляд зупинився на постаті Таменунда, він, здавалось, забув про всіх інших. Потім юнак поволі, легкими кроками підійшов і став перед помостом, на якому сидів патріарх. Якийсь час він уважно розглядав його, аж поки один із вождів не нагадав Таменундові про присутність Ункаса.

– Якою мовою говорить полонений з Маніту? – запитав патріарх, не відкриваючи очей.

– Мовою своїх батьків, – відповів Ункас, – мовою делаверів.

Почувши цю несподівану заяву, натовпом пронісся обурений гул, що нагадував рик роздратованого лева, який збирається напасти на здобич. Ці слова справили враження і на старого вождя. Він провів рукою перед очима, ніби намагаючись відігнати неприємне видіння, і повторив глибоким гортанним голосом:

– Делаверів! На своєму віку я бачив, як ленапів виганяли з їхніх селищ, і вони розбігалися, мов загнане стадо оленів, серед гір ірокезів! Я бачив, як сокири чужинців вирубували в долинах наші ліси, яким не шкодили навіть небесні вітри! Я бачив, як лісові звірі та птахи жили у вігвамах разом з людьми! Але я ще ніколи не зустрічав делавера настільки нікчемного, щоб заповзти у табір свого племені, як отруйна змія!

– Облудні птахи завели свою пісню, – відповів Ункас своїм м'яким, мелодійним голосом, – і Таменунд почув її.

Вождь здригнувся й нахилив набік голову, ніби прислухаючись до якоїсь далекої мелодії.

– Може, це сон?! – вигукнув він. – Чий голос я почув? Може, час повернутись назад? Невже до дітей ленапів знову прийде літо?

Присутні зустріли цей вибух почуттів із уст старого вождя урочистою, сповненою поваги мовчанкою. Його народ вірив, що Таменунд радиться з вищими силами якоюсь незрозумілою мовою, і тому з благоговінням очікував одкровення. Після довгого, терплячого очікування один із його старих товаришів наважився нагадати патріархові про полоненого, що стояв перед ним.

– Брехливий делавер боїться почути вирок Таменунда, – сказав він. – Ця собака вие, коли інгзи вказують їй на слід.

– А ви, – відповів Ункас, суворо озирнувшись навколо, – собаки, що скавулять з радощів, коли французи кидають вам недоїдки свого м'яса.

З десяток ножів блиснули у повітрі, ще стільки ж воїнів скочили на ноги, почувши це уїдливе й, можливо, слухне звинувачення; але один із вождів жестом зупинив їх, і зовнішній спокій було відновлено. Водночас Таменунд рухом дав знати, що він збирається говорити.

– Делавере, – сказав він, – ти не гідний свого імені. Протягом багатьох зим і літ мій народ не бачив ясного сонця; а воїн, що залишає своє плем'я в тяжку годину, – подвійний зрадник. Закон Маніту справедливий. Так має бути. Поки течуть ріки та стоять гори, поки листя на деревах розпускається і знову опадає, так має бути... Він ваш, діти мої! Віддайте йому належне.

Ніхто не рухався з місця, всі затамували подих і мовчали, поки Таменунд не вимовив останніх слів. Потім усі разом почали кричати, вимагаючи помсти та жорстокої розправи. Посеред цього галасу один з вождів оголосив, що полонений засуджений на страшну смерть у вогні. Усе змішалось, почувшись захоплені вигуки, знялася загальна метушня, кожен намагався прискорити виконання вироку. Гейворд спробував вирватися з рук охоронців, Соколине Око з тривогою озирався довкола, а Кора знову кинулася до ніг патріарха, благаючи його про помилування.

У ці жадливі хвилини лише Ункас залишався спокійним. Він байдуже спостерігав за приготуваннями, і коли до нього підійшли кати, зустрів їх, не здригнувшись. Один із них, розлюченіший від інших, схопив молодого воїна за комір сорочки і розірвав її. Потім з несамовитим криком підскачов до своєї жертви. Але раптово він змінив свої наміри, немов завдяки втручанню якоїсь надприродної сили. Очі делавера, здавалось, вискочили із орбіт, рот відкрився, і вся фігура закач'яніла, неначе його вдарило блискавкою. Повільним рухом він підняв руку і показав пальцем на груди полоненого. Навколо них зібрався натовп, і всі з подивом побачили зображення маленької черепахи, витатуйоване яскраво-синьою фарбою.

Одну мить Ункас насолоджувався своїм тріумфом і тільки спокійно посміхався. Потім він відсторонив натовп гордовитим рухом, королівською ходою вийшов наперед і проголосив владним голосом:

– Люди ленні-ленапів! Мій рід підтримує Всесвіт! Ваше слабке плем'я стоїть на моєму панцирі! Жоден вогонь, розпалений делаверами, не спалить сина моїх батьків! Кров, що перейшла від них у його жили, загасить ваше полум'я. Мій рід – предок усіх націй!

– Хто ти? – запитав Таменунд, піднявшись на ноги, скоріше під впливом владного голосу, ніж змісту слів полоненого.

– Ункас, син Чінгачгука, – скромно відповів той, повернувшись до старого вождя. – Син великої Черепахи.

– Час Таменунда настав! – вигукнув мудрець. – Нарешті день наблизився до ночі! Дякую Маніту за те, що він послав того, хто змінить мене біля багаття ради. Ункас, онук Ункаса, нарешті знайшовся. Очі помираючого орла побачили, як сходить сонце!

Юнак легко, але з гордим виглядом вибіг на помост, звідки його могли бачити усі присутні. Таменунд уважно розглядав кожну риску гарного обличчя юнака, напевно пригадуючи щасливі дні своєї юності.

– Чи Таменунд знову став юнаком? – нарешті вигукнув він. – Чи може мені наснитися сніги, і мій народ, розкиданий по землі, як пісок, та інгізи, численніші, за листя на деревах? Тепер стріла Таменунда не злякає навіть оленяти; рука його висохла, як гілка мертвого дуба; навіть слимак бігає швидше від нього; але Ункас, з яким він разом воював проти блідолиць, повернувся! Ункас – пантера свого племені, старший син ленапів, наймудріший сагамор могікан! Скажіть мені, делавери, невже Таменунд проспав сто зим?

Глибока тиша, яка настала після цих слів, свідчила про величезну пошану, з якою народ сприйняв слова свого патріарха. Ніхто не наважувався відповісти – усі, затамувавши подих, очікували продовження. Але Ункас, який весь цей час дивився на патріарха з глибокою любов'ю та повагою, користуючись своїм визнаним правом наступника, наважився заговорити:

– Чотири воїни з роду Ункаса жили та померли з того часу, як друг Таменунда вдовів свій народ на війну. Кров Черепахи текла в жилах багатьох вождів, але всі вони повернулися в землю, з якої прийшли, крім Чінгачгука та його сина.

– Так... Так... Це правда... – зауважив мудрець, повертаючись від мрій до реального світу. – Наші пророки завжди стверджували, що два воїни давнього роду живуть у горах інгізів. Чому ж їхні почесні місця біля вогнища делаверів так довго залишалися вільними?

Після цих слів молодий воїн підвів голову, весь час схилену перед патріархом на знак поваги, і голосно, так, щоб його почув увесь натовп, пояснив:

– Колись ми спали там, де було чути сердитий гомін Соленого озера. Потім ми стали господарями та сагаморами тієї землі. Але, коли біля кожного потічка оселилися блідолиці, ми пішли услід за оленями назад до нашої рідної ріки. Делавери покинули ті місця, тільки декілька воїнів залишилися пити воду з улюбленої річки. Тоді мої предки сказали: “Ми залишаємося, будемо тут полювати. Води цієї річки течуть у Солене озеро. Якщо ми підемо туди, де заходить сонце, то віднайдемо там ріки, що течуть у великі озера солодкої води. Там могікани помруть так, як гинуть морські риби у прозорій річковій воді. Коли Маніту буде готовий, він скаже: “Ходімо!” – Ми підемо за водою до моря та повернемо собі те, що мали!” Ось, делавери, у що вірять діти Черепахи. Ми не дивимось у той бік, де заходить сонце. Ми знаємо, звідки воно приходить, але не знаємо, куди йде. Цього досить!

Нашадки ленапів слухали слова Ункаса, затамувавши подих, зачаровані образною мовою, якою молодий сагамор висловлював свої думки. Сам він уважно спостерігав за тим, яке враження справляли на присутніх його слова, і, відчуваючи,

що слухачі задоволені, поволі змінював владний тон на більш дружній. Потім, уважно оглянувши натовп, що скупчився довкола помосту, він вперше побачив зв'язаного розвідника. Швидко спустившись вниз, юнак підійшов до товариша, розрізав пута на його тілі своїм ножом і наказав делаверам розступитися. Індіанці мовчки підкорилися й знов обступили півколом помост. Ункас взяв Соколине Око за руку й підвів до патріарха.

– Батьку, – сказав він, – подивися на цього блідолицього: це справедливий чоловік і друг делаверів.

– Він син мінгів?

– Ні, він воїн, якого знають інгізи та бояться макуаси.

– Яке ім'я заслужив він своїми подвигами?

– Ми звемо його Соколим Оком, – відповів Ункас, – тому що йому ніколи не зраджує зір. Мінги знають його тому, що він вправний стрілець, і через те дали йому прізвисько Довгий Карабін.

– Довгий Карабін! – вигукнув Таменунд, суворо подивившись на розвідника. – Моему синові не варто називати його другом!

– Я називаю другом того, хто на це заслуговує, – спокійно відповів молодий вождь. – Якщо делавери поважають Ункаса, тоді й Соколине Око серед друзів.

– Блідолиций вбивав моїх воїнів. Він бився проти ленапів.

– Якщо якийсь мінг нашепотів таке на вухо делаверові, це свідчить тільки про те, що він брехун, – відповів розвідник, вважаючи, що настав час виправдатися.

Він говорив мовою делаверів, часом дещо змінюючи індіанську образність на свій лад.

– Я не буду заперечувати, що вбивав макуасів, навіть перед ними самими. Але я ніколи свідомо не кривдив делаверів, яких поважаю і визнаю друзями.

Присутні схвально загули, відчувалося, що вони почали усвідомлювати свою помилку.

– Де гурон? – запитав Таменунд. – Він збрехав мені?

Магуа сміливо підійшов і став перед патріархом.

– Чи віддасть справедливий Таменунд гуронові те, що йому належить? – запитав він.

– Скажи мені, сину мого брата, – промовив старий вождь, відвертаючись від гурона і спрямовуючи свій погляд на Ункаса, – чи має гурон право переможця над тобою?

– Жодного, – відповів той. – Барс інколи може потрапити в пастку, поставлену жінками, але він сильний і знає, як з неї втекти.

– А Довгий Карабін?

– Він сміється з мінгів... Иди, гуроне, запитай у своїх жінок, якого кольору шкура у ведмедя.

– А чужинець і біла дівчина, які разом прийшли у мій табір?

– Можуть вільно йти яким завгодно шляхом.

– А жінка, яку мінг залишив у моему таборі?

Ункас не відповів.

– А жінка, яку мінг привів у мій табір? – суворо повторив Таменунд.

– Вона моя! – вигукнув Магуа, переможно махнувши рукою в бік Ункаса. – Могіканине, ти знаєш, що вона моя!

– Мій син мовчить, – сказав Таменунд, намагаючись зрозуміти, чому юнак сумно відвернувся від нього.

– Це правда, – тихо вимовив Ункас.

Запанувала коротка красномовна пауза. Було очевидно, що присутні неохоче погоджуються з тим, що мінг заявляє справедливі вимоги. Нарешті патріарх, який повинен був виголосити рішення, твердо промовив:

– Іди, гуроне!

– Як іти, справедливий Таменунде? – запитав хитрий Магуа. – З полонянкою, чи без неї? Вігвам Хитрого Лиса порожній. Нехай у ньому оселиться та, що належить йому по праву.

Старий вождь на якусь мить замислився, потім схилив голову до одного з тих, що стояли поруч, і запитав:

– Цей мінг – вождь?

– Найвпливовіший серед свого народу.

– Чого ж ти хочеш, дівчино? Великий вождь бере тебе за жінку. Іди, твій рід не скінчиться.

– Було б у тисячу разів краще, якби він скінчився, ніж терпіти таке приниження! – вигукнула Кора.

– Гуроне! Її душа там, де її батьки. Нещасна дівчина не принесе щастя у твій вігвам.

– Вона говорить мовою свого народу, – відповів Магуа, дивлячись на свою жертву з виразом гіркої іронії. – Вона з породи гендлярів і торгується, щоб більше отримати за посмішку. Таменунде, кажи своє слово!

– Візьми за неї викуп, а від нас побажання тобі щастя.

– Магуа не візьме нічого, крім того, що приніс!

– Тоді йди з тим, що належить тобі. Великий Маніту наказав делаверам бути справедливими.

Магуа підійшов до Кори й міцно схопив її за руку. Делавери мовчки відступили, і полонянка, зрозумівши, що благання не допоможуть, вирішила підкоритися долі.

– Почекайте! – вигукнув Данкан, кинувшись наперед. – Гуроне, змилуйся! Ти отримаєш за неї такий викуп, якого ніхто з твого племені ніколи й не бачив.

– Магуа – червоношкірий. Йому не потрібні дрібнички блідолицих.

– Золото, срібло, порох, свинець – все, що потрібно воїнові, буде у твоєму вігвамі. Все, що потрібно найвеличнішому вождеві.

– Хитрий Лис сильний! – вигукнув Магуа, ще сильніше стискаючи руку Кори. – Помста у його руках.

– Боже милосердний! – вигукнув Гейворд, у відчаї стискаючи руки. – Чи ж це можливо? Благаю тебе, справедливий Таменунде, будь милосердним!

– Делавер сказав своє слово, – відповів мудрець, закрив очі і втомлено сів. – Чоловік не змінює свого слова.

– Це мудро й розсудливо. Вождь не повинен марно витратити час, повторюючи те, що вже було сказано, – втрутився Соколине Око, роблячи Данканові знак помовчати. – Але кожен воїн повинен добре подумати, перш ніж опускати свій томагавк на голову полоненого... Гуроне, я не люблю тебе і взагалі не можу сказати, щоб колись робив будь-які послуги мінгам. Більш ніж очевидно, що війна триватиме

ще довго, і я ще матиму змогу зустрітися з багатьма твоїми воїнами. Подумай, чи не краще тобі взяти замість слабій полонянки Довгого Карабіна. Я певен, твої воїни втішаться, побачивши мене беззбройним.

– Не вже Довгий Карабін хоче віддати своє життя за цю жінку? – нерішуче запитав Магуа, який вже збирався залишити табір зі своєю жертвою.

– Ні-ні, так багато я не обіцяв! – відповів Соколине Око, розсудливо зробивши крок назад, коли побачив, з яким запалом Магуа ухопився за його пропозицію. – Це був би надто нерівний обмін: віддавати воїна у розквіті сил за дівчину, навіть найкращу в цих краях... Але я б погодився залишитися на зимових квартирах уже, за шість тижнів до того, як осиплеться листя, за умови, що ти відпустиш дівчину.

Магуа заперечно похитав головою та зробив натовпу знак розступитися.

– Ну тоді, – замислено додав розвідник з виглядом людини, яка ще не прийняла остаточного рішення, – я віддам свою рушницю в придачу. Повір на слово, крапці немає у цих краях.

Магуа залишив цю пропозицію без відповіді, намагаючись пробитися через натовп.

– Можливо... – сказав розвідник, втрачаючи свій вдаваний спокій, – якщо я пообіцяю навчити твоїх молодих воїнів користуватися цією рушницею, ти змінити своє рішення?

Магуа гнівно наказав розступитися делаверам, які все ще оточували їх тісним колом, сподіваючись, що він погодиться на таку вигідну пропозицію.

– Що має статися, неодмінно станеться, – промовив Соколине Око, сумно подивившись на Ункаса. – Негідник знає свою перевагу і користується нею! Хай благословить тебе Господь, хлопче! Ти знайшов друзів серед рідного племені; я сподіваюся, вони будуть такими ж вірними, як і я. Що ж до мене, рано чи пізно я мушу померти, і добре, що за мною ніхто не заплаче. Врешті-решт ці негідники однаково знімуть з мене скальп, а днем раніше, чи днем пізніше – це не має значення. Хай береже тебе Бог! – промовив суворий розвідник, відвернувшись. Потім знову рвучко повернувся до хлопця й додав:

– Я люблю вас обох – тебе й твого батька, Ункасе, хоча шкіра та звичаї у нас різного кольору. Скажи сагаморові, що я ніколи не забував про нього, навіть у найскрутнішому становищі. Прошу тебе не забувати про мене. Не знаю, існує одне небо чи два, але певен, що в потойбічному світі чесні люди обов'язково зустрінуться. Моя рушниця там, де ми сховали, візьми її й залиши собі на пам'ять. І слухай, хлопче: ти гарячий і схочеш помститися, тому не шкодуй мінгів, це децю полегшить біль втрати... Ну, що ж, гуроне, я приймаю твою пропозицію: відпусти дівчину, я – твій полонений.

Почувши ці слова, натовп загудів, навіть найсуворіші воїни висловлювали схвалення, почувши про таку мужню жертву. Магуа зупинився і якусь хвилину здавалося, ніби він завагався. Потім він подивився на Кору поглядом, у якому захоплення дивно поєднувалось з люттю, і прийняв остаточне рішення.

Він дав зрозуміти, що нехтує пропозицією розвідника і, презирливо посміхнувшись, твердо сказав:

– Хитрий Лис – великий вождь, він не змінює своїх рішень... Ходімо! – додав він, владно поклавши руку на плече полонянки і підштовхуючи вперед. – Гурон не якийсь базіка: нам час рушати.

Дівчина гордо відступила назад, її очі спалахнули гнівним вогнем, а обличчя зашарілося від бурення.

– Я твоя полонянка, і коли прийде час, буду готова йти навіть на смерть. Але насильство тут недоречне, – сказала вона холодно і відразу додала, звертаючись до Соколиного Ока: – Благородний мисливцю, дякую тобі від щирого серця! Твоя пропозиція марна, я б однаково не прийняла її. Але ти можеш надати мені послугу навіть більшу, ніж можна собі уявити. Подивись на цю нещасну, перелякану дитину! Не залишай її, доки не зможеш віддати під захист друзів. Я не кажу про те, що її батько віддячить тобі – таким, як ти, непотрібні нікчемні людські винагороди – але він буде вдячний і благословить тебе. Повір, благословення чесної старої людини має свою вагу на небі. Боже мій, якби я хотіла отримати його з уст батька у цю страшну хвилину.

У неї перехопило горло, і якусь мить вона мовчала. Потім наблизилася до Данкана, який підтримував її непритомну сестру, і додала більш тихим голосом:

– Мені не треба говорити, щоб ви берегли скарб, який належить вам по праву. Ви кохаєте Алісу, Гейворде, і пробачили б їй тисячі хиб, якби вона їх мала. Але вона добра, щира, ніжна, лагідна та довірлива. До того ж вона просто дивовижно гарна! І душа в неї чиста та невинна. Я могла б ще багато сказати, але пошкодную і вас, і себе.

Дівчина замовкла і схилилася над нерухомою сестрою. Ніжно поцілувавши її, вона піднялася й смертельно бліда, але без страху в очах, повернулася до Магуа й сказала з почуттям власної гідності:

– А тепер, якщо ти того бажаєш, я йду за тобою.

– Так, іди! – крикнув Данкан, передаючи Алісу в руки індіанської дівчини. – Іди, Магуа, іди! Делавери мають власні закони, які забороняють їм затримати тебе. Але я... я не зобов'язаний коритися їм. Іди, зловредний виродку! Чому ти зволікаєш?

Важко описати вираз, з яким Магуа слухав слова Данкана. Спочатку це була радість, яка потім змінилася холодною люттяю.

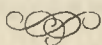
– Ліс відкритий для всіх, – задоволено відповів він. – Щедра Рука може йти туди.

– Зупиніться! – вигукнув розвідник, хапаючи Данкана за руку, щоб стримати його від нерозсудливого вчинку. – Ви не знаєте підступності цього негідника. Він заведе вас у пастку, і ви загинете...

– Гуроне... – перебив його Ункас. До цього часу, підкоряючись законам свого народу, він уважно стежив за всім, що відбувалося. – Гуроне, справедливість делаверів походить від великого Маніту. Подивись на сонце. Зараз воно торкається верхівок отих заростей. Шлях твій вільний, але недовго. Коли сонце підніметься над деревами, ти почуєш переслідувачів.

– Я чую, як каркає ворона! – відповів Магуа і глузливо розсміявся. – Розійдіться! – наказав він присутнім, які поволі розступилися. – Де ваші боягузливі чоловіки, делавери? Нехай стріляють! Вейандот не боїться їх! Собаки, зайці, злодії – я плюю на вас!

Ці знуцання делавери вислухали у зловісній мовчанці. Магуа переможно, без затримки рушив до лісу в супроводі мовчазної полонянки, під захистом непорушних законів індіанської гостинності.

РОЗДІЛ XXXI

*Флюеллен: Всіх хлопців повбивати і обоз!
Це суперечить всім війни законам.
Ніхто ніколи в світі і ніде
Такого злочину не допускався.*

Шекспір, "Король Генрі V"

Доки ворог і його жертва перебували в полі зору, делавери залишалися нерухомими, ніби прикутими до місця надприродною силою, що охороняла гурона, але щойно вони зникли в лісі, натовп сколихнувся й завирував. Ункас продовжував стояти на помості, не спускаючи очей з Кори, аж поки колір її одягу не змішався з лісовою зеленню. Тоді він спустився, мовчки пройшов через натовп і зайшов до вігвама, з якого його нещодавно вивели. Кілька воїнів, помітивши гнівний блиск в очах молодого вождя, пішли услід за ним. Потім з місця зборів забрали Таменунда й Алісу, а жінкам і дітям було наказано розійтися. Протягом якоїсь години табір нагадував розворушений бджолиний рій, який чекав тільки появи свого проводира, щоб вирушити у далекий важливий політ.

Нарешті один молодий воїн вийшов з вігвама Ункаса, і урочистими кроками попрямував до карликової сосни, що виросла в щіліні кам'янистої тераси, обдер з неї кору та мовчки повернувся туди, звідки прийшов. За хвилину з вігвама вийшов ще один воїн і пообламував з деревця гілки, залишивши тільки голий стовбур. Третій розмалював його темно-червоними смугами. Усі ці вияви войовничих намірів воїни зустріли похмурою мовчанкою. Нарешті з вігвама вийшов сам Ункас; на ньому не було нічого, крім пояса та легких мокасинів; половина його гарного обличчя була пофарбована в чорний колір. Величною ходою могіканин підійшов залишків деревця і почав ходити навколо кроками, що нагадували якийсь стародавній танок, співаючи грізну бойову пісню. Звучання коливалося від найнижчого до найвищого людського голосу: коли сумно й витончено жалібно, немов сумний спів якоїсь пташки, коли раптом здіймалося до глибоких, енергійних нот військового гімну, від яких у присутніх кров застигала в жилах. Слів було небагато, і вони часто повторювалися. Спочатку це було звернення до вищої сили, справедливого божества, потім натяк на військові наміри і нарешті – визнання залежності від Великого Духа. Якби було можливо перекласти ці натхненні рядки, вони звучали б приблизно таким чином:

*Маніту! Маніту! Маніту!
Ти великий, ти добрий і мудрий!
Маніту! Маніту!
Ти справедливий!*

*На небі у хмарах я бачу
Багато-багато червоних і чорних плям,
На небі, о! бачу я
Багато хмар.
У лісах і у повітрі, о! чую я
Клич бойовий і стогін, і плач,*

*У лісах, о! чую я
Могутній той клич!*

*Маніту! Маніту! Маніту!
Я слабкий – ти сильний; я безсилий!
Маніту! Маніту!
Ти мені допоможи!*

Останній рядок кожного куплету Ункас співав особливо голосно та виразно. Перший куплет звучав урочисто, він був сповнений благоговіння перед вищою силою; другий був описовий, але тривожний; третій – нагадував традиційний індіанський бойовий клич, складалося враження, що молодий вождь намагався голосом передати грізні звуки бою. Останній куплет, як і перший, був тихий, навіть благальний. Тричі Ункас повторив увесь гімн, кожного разу в такт мелодії танцюючи навколо дерева.

Коли він вперше проспівав свій заклик, один суворий поважний вождь ленапів наслідував його приклад і заспівав також, потім інші воїни один за одним приєднувалися до танцю, доки він не став загальним. Це була моторошна сцена. Загрозливі грудні звуки бойового гімну підсилювалися грізним лютим виразом на обличчях воїнів. Раптом Ункас вихопив томагавк і сильним ударом увігнав його у голий стовбур, голосно закричавши. Це означало, що він оголошує себе відповідальним за бій, до якого вони готувалися.

Цей клич розбудив приховані почуття деляверів. Близько ста молодих воїнів кинулися до уявної емблеми ворога і за якусь мить рознесли дерево в друзки так, що залишилося тільки коріння. Все це робилося з такою щирою злістю та жорстокістю, ніби перед ними були справжні вороги. Словом, воїни виявили стільки рішучості та захвату, що вожді проголосили похід священною війною всього народу.

Виглосивши бойовий клич, Ункас відійшов набік і подивився на сонце, яке щойно наблизилося до тієї точки над верхів'ями дерев, яка означала кінець перемир'я з Магуа. Молодий вождь повідомив про цей факт виразним жестом руки і ще раз проголосив бойовий клич. Збуджений натовп відразу залишив поле вдаваної битви і з радісними вигуками почав готуватися до справжнього бою.

За якийсь час табір повністю змінився. Вже озброєні й розмальовані для бою воїни знову заспокоїлися, вважаючи цей урочистий момент недоречним для виявлення почуттів. Жінки повиходили з вігвамів, голосно співаючи пісні, в яких радість і плач так дивовижно переплелися, що неможливо було зрозуміти, яке почуття переважає. У той же час здійснювалась ретельна підготовка до важливих подій. Дехто ніс свої найдорожчі речі, інші вели дітей, старих і немічних до лісу, який розстилався під горою, мов зелений килим. Туди ж пішов і Таменунд після короткого прощання з Ункасом; він розлучався з молодим могіканином неохоче, як розлучається батько з дитиною, яку колись втратив і щойно знайшов. Відвівши Алісу в безпечне місце, Данкан шукав розвідника, його вигляд свідчив про те, що він нетерпляче чекає зустрічі з ненависним ворогом. Бойові пісні індіанців не справили на нього враження, їх він чув не раз. Соколине Око лише поглядав на воїнів, які готувалися супроводжувати Ункаса; він критичним оком оцінював їх кількість і бойові якості. Він задоволено посміхнувся, переконавшись, що сильній натурі молодого вождя

вдалося передати свій бойовий запал усім воїнам. Потім Соколине Око послав індіанського хлопчика за своїм “оленебоєм” і рушницею Ункаса. Адже, підходячи до табору делаверів, вони сховали свою зброю в лісі. Посилаючи хлопчика за своєю дорогоцінною рушницею, він діяв зі звичною обережністю. Розвідник знав, що Магуа з’явився не один, і що його шпигуни уважно спостерігають за всім, що відбувалося у ворожому таборі й навколо нього. Тож, якби він сам або інший дорослий воїн пішов до схованки, щоб забрати зброю, це могло скінчитися фатально, а поява хлопчика не повинна була викликати підозри. Коли Гейворд підійшов до Соколиного Ока, розвідник холоднокровно очікував повернення хлопчика.

Тим часом хлопчина, гордий довірою і сповнений юнацького честолюбства, з недбалим виглядом перейшов просіку, зайшов у ліс на деякій відстані від того місця, де були сховані рушниці, і, як тільки листя кущів сховали його темну фігуру, швидко, мов змія, поповз до схованки. Фортуна посміхнулася йому. Через кілька хвилин посильний уже стрімголов біг через прогалину, що оточувала терасу, на якій розташовувалось поселення. В обидвох руках він тримав по рушниці. Так він добіг до скелі й з надзвичайною швидкістю почав збиратися на гору, коли з лісу почувся постріл. Хлопчина відповів на нього презирливим вигуком; одразу ж з іншого боку пролунав ще один постріл. Та наступної миті відважний хлопчик з’явився на терасі. Переможно розмахуючи рушницями, він підбіг до знаменитого мисливця, який довірив йому таку відповідальну справу.

Уважно оглянувши свій оленебій, Соколине Око разів з десять звів і спустив курок, переконався, що замок справний, і тільки тоді повернувся до хлопця й турботливо спитав, чи він не поранений. Хлопчик гордо поглянув на розвідника, але нічого не відповів.

– О! Я бачу, юначе, негідники подряпали тобі руку, – дбайливо промовив Соколине Око, взявши закривавлену руку терплячого хлопця. – Приклади до рани вільхове листя, і вона швидко загоїться. А наразі я перев’яжу твою рану військовою ознакою. Ти рано почав військову кар’єру, мій хоробрий друже, і я певен на твоєму тілі буде багато шрамів, які ти забереш з собою в могилу. Я знаю багатьох людей, які знімали скальпи, але не можуть похвалитися такими знаками, – і, перев’язавши щасливому хлопцеві руку, додав: – Іди, ти ще будеш вождем!

Хлопець більше гордий, ніж самозакоханий придворний, який отримав чергову пурпурову стрічку, побіг до своїх однолітків, які йому страшенно заздрили. Але час був тривожний, і цей подвиг відважного хлопчика не привернув особливої уваги, хоч він і допоміг делаверам зрозуміти позицію та наміри ворогів. Тож до лісу негайно послали загін воїнів з наказом вигнати гуронів із їхніх засідок. Це завдання виконали швидко, оскільки гурони зрозуміли, що їх викрили та відступили самі. Якийсь час делавери переслідували гуронів, але, остерігаючись потрапити у пастку, вирішили не ризикувати. У лісі знову запанувала ранкова тиша.

Ункас зібрав вождів і розподілив між ними обов’язки. Він представив Соколине Око як перевіреного воїна, на якого завжди можна покластися. Переконавшись, що його друг дружельно сприйнятий делаверами, він призначив його командиром загону з двадцяти рішучих і вправних воїнів. Потім Ункас пояснив членам племені, який високий військовий чин має Гейворд в армії інгів, і запропонував офіцерові очолити один із загонів. Але Данкан відмовився від цієї почесної ролі, виявивши

бажання битися під керівництвом розвідника. Потім молодий вождь зробив ще кілька призначень, розподіливши обов'язки між туземними вождями, і, оскільки часу залишалося обмаль, наказав виступати. Більше, ніж двісті воїнів виконали його наказ мовчки, але з очевидним ентузіазмом.

Вони увійшли до лісу без жодних перешкод і спокійно дійшли до засідок своїх розвідників. Тут Ункас наказав зупинитися і скликав вождів на коротку нараду.

Пропонувалися різноманітні плани, але жоден із них не влаштував завзятого командира. Якби Ункас міг діяти тільки згідно з власним бажанням, він повів би бійців в атаку без зволікань, але це суперечило усім звичаям його народу. Тому він мусив діяти обережно і прислухатися до порад старших, хоч це й не відповідало його настроєві.

Через якийсь час з того боку, де знаходилися вороги, з'явилася одинока людська фігура. Незнайомець ішов поспіхом, і вони подумали, що це посланець з мирними пропозиціями. Але опинившись десь в ста ярдах від гушавини, в якій радилися делавери, чоловік ніби завагався, пішов повільніше, не знаючи, в який бік іти, і нарешті зупинився. Тепер усі дивилися на Ункаса, немов чекаючи його розпоряджень.

– Соколине Око, – тихо промовив молодий вождь, – він не повинен повернутися до гуронів.

– Його час настав, – відповів той, просовуючи довге дуло своєї рушниці крізь листя й уважно прицілюючись. Та замість того, щоб натиснути на курок, він раптом опустив рушницю й тихо засміявся. – Я, нещасний грішник, думав, що то мінг, – промовив він. – Але, коли почав приглядатися, шукаючи місце, куди б влучити, раптом побачив... що б ти подумав, Ункасе?.. Я раптом побачив інструмент музиканта! Той незнайомець виявився Гамутом! Його смерть нікому не потрібна, а ось життя, хоч він і не вміє нічого, крім співу, ще може стати нам у пригоді. Якщо звуки ще не втратили своєї сили над ним, я поспілкуюся з цим чолов'ягою без допомоги рушниці.

Після цих слів Соколине Око відклав рушницю й спритно поповз через кущі. Коли він опинився на такій відстані, що Девід міг почути його, він повторив ті звуки, завдяки яким пройшов через селище гуронів. Чутливий слух Девіда відразу зрозумів їхнє походження. Бідолаха зітхнув з полегшенням і повернув у тому напрямку, звідки йшли знайомі звуки. Вже за хвилину він знайшов розвідника.

– Цікаво, що на це скажуть гурони! – сміючись, промовив Соколине Око, взяв Девіда за руку і відвів його у глиб лісу. – Якщо негідники поблизу і чули мене, вони вирішать, що тут не один, а двоє божевільних. Але ми у безпеці, – додав він, вказуючи на Ункаса і його товаришів. – Тепер спокійно розкажи нам зрозумілою англійською мовою, що задумали гурони.

Вражений Девід мовчки дивився на жорстокі, розмальовані обличчя індіанських вождів, але швидко заспокоївся настільки, щоб відповісти:

– Дуже багато дикунів вийшло з селища і, здається, з недобрими намірами. Перед тим було багато крику. Вони так непристойно поводитися, що я, шукаючи спокою, вирішив втекти до делаверів.

– Ти не зауважив би великої різниці, якби прийшов трохи раніше, – досить стримано відповів розвідник. – Але ж де тепер гурони?

– Вони переховуються в лісі між цим місцем і їхнім селищем. Їх так багато, що вам краще повернути назад.

Ункас поглянув на зарості, які сховали його воїнів, і запитав:

– А Магуа?

– Він з ними. Привів дівчину, яка жила в делаверів, залишив її у печері, а сам, як лютий вовк, очолив цю банду дикунів. Не знаю, що його так сильно розлютило...

– То вона в печері? – перебив його Гейворд. – Добре, що ми знаємо, де вона знаходиться. Чи не можна чим швидше звільнити її?

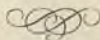
Ункас серйозно подивився на розвідника, а потім запитав:

– Що скаже Соколине Око?

– Дай мені двадцять воїнів, я піду направо уздовж річки, повз хатини бобрів, там до нас приєднаються сагомор і полковник. Звідти ти почуєш мій сигнал – за такого вітру його буде чути за милю. Тоді ти, Ункасе, наступай з фронту. Коли гурони наблизяться до нас на відстань пострілу рушниці, ми завдамо їм такого удару, що, даю слово старого солдата, лінія їхнього війська зігнеться, мов ясеневий лук. Тоді ми захопимо їхнє селище, звільнимо дівчину й покінчимо з гуронами, або таким чином, як це роблять білі люди, зітнувшись у відкритому бою і перемігши, або поіндіанському – хитрощами та засідками. Це, майоре, не надто вчений план, але виявивши належну мужність і витримку, його можна здійснити.

– Мені він подобається, – відповів Данкан, зрозумівши, що звільнення Кори було головною метою розвідника. – Дуже подобається! Давайте негайно почнемо його виконання.

Після короткого обговорення план дещо удосконалили і повідомили усім частинам загону, узгодили сигнали, і вожді розійшлися на призначені їм позиції.

РОЗДІЛ XXXII

*Чума коситиме людей підряд,
Горітимуть вогні могильні, поки
Без викупу якого-будь назад
Цар не приїде красуню карооку.
Поп, "Іліада"*

Поки Ункас упорядковував свій загін, у лісі панувала тиша і, якщо не зважати на учасників наради, він здавався абсолютно безлюдним, таким, яким його сотворив Всевишній. Кругом, де не кинь поглядом, ніщо не порушувало споконвічної гармонії природи. Час від часу було чути, як пташка перелітала з гілки на гілку, чи білка впускала на землю горішок, потім знову наступала тиша. Над головами воїнів мирно шелестів верхівками дерев віковичний ліс, що простягнувся на багато миль довкола. Здавалося, людська нога ніколи не торкалася місцевості між селищами делаверів і їхніх ворогів. Але Соколине Око надто добре знав характер гуронів і тому розумів, що це затишшя ненадійне.

Коли його невеликий загін зібрався, розвідник взяв рушницю й жестом наказав усім іти за ним до русла потічка. Там він зупинився, зачекав, поки навколо нього зібралися усі воїни, і запитав мовою делаверів:

– Чи хтось із вас знає, куди тече цей потічок?

Один із воїнів простягнув руку вперед, розвів два пальці й, вказуючи на долоню, де вони з'єднувалися, відповів:

– Поки зайде сонце, мала вода зіллється з великою.

– Я так і думав, – зауважив розвідник, вдвляючись у просвіті верхів'я дерев, – враховуючи напрям води й розташування гір. Отже, ми будемо просуватися уздовж берега, поки не помітимо гуронів.

Делавери висловили згоду своїм звичним вигуком, але, зрозумівши, що командир збирається негайно вирушати, зробили знак, що ще не все упорядковано. Соколине Око добре розумів їхню мову жестів, тому обернувся й побачив співака, який ішов услід за ними.

– Чи ти розумієш, друже, – суворо і з деяким відтінком гордості – від усвідомлення складності покладеного на нього завдання – запитав розвідник Гамута, – що цей загін хоробрих воїнів виконуватиме особливо відповідальне та небезпечне завдання під командуванням людини, яка змусить їх діяти рішуче, незважаючи на небезпеку? Можливо, через п'ять хвилин, але ніяк не більше, ніж за півгодини, ми побачимо гуронів, живих чи мертвих.

– Хоч я й не поінформований про ваші наміри, – відповів Девід, звично бліде обличчя якого спалахнуло, а очі засвітилися, – та я пройшов довгий шлях і зазнав багато страждань разом із дівчиною, яку ви збираєтесь визволити, тому я, людина мирна, готовий озброїтися мечем і піти за неї в біт!

Розвідник завагався, обмірковуючи можливі наслідки такого поповнення, і нарешті відповів:

– Але ж ви не вмієте користуватися зброєю. У вас немає рушниці.

– Хоч я й не хвальковитий кровожерний Голіаф*, – заперечив Девід, виймаючи з-під свого дивовижного убрання пращу, – та добре пам'ятаю приклад мужнього єврейського хлопчика. У молодості я непогано володів цією старовинною зброєю і сподіваюся, що не забув, як це робиться.

– Так, – сказав Соколине Око, критично оглядаючи ремінь і пращу, – може це й згодилося б проти стріл і ножів, але французи озброїли своїх союзників рушницями. Однак, ви, здається, маєте особливу здібність не потрапляти під кулі, а оскільки вам щастило до цього часу... майоре, у вас курок зведений! Один передчасний постріл може вартувати нам двадцяти скальлів... тому, музиканте, ви можете йти з нами: можливо, ваші крики знадобляться нам.

– Дякую вам, друже, – відповів Девід, набираючи для своєї праці камінців із потічка. – Я й не маю бажання вбивати, але, якби ви відіслали мене назад, мені було б дуже прикро.

– Але запам'ятайте, – попередив розвідник, – ми йдемо битися, а не співати. Поки не прозвучить бойовий клич, говорити будуть тільки рушниці.

* Голіаф – згідно з Біблією – філістимлянський велетень, якого переміг хлопчик Давид, вистреливши в нього камінчиком з праці.

Девід хитнув головою на знак згоди. Соколине Око ще раз уважно оглянув своїх супутників і віддав наказ вирушати.

Близько милі їхній шлях пролягав уздовж потічка. Хоч від стороннього ока їх приховували високі береги та густі зарості, мандрівники дотримувалися усіх заходів безпеки. Попереду колони пробиралися воїни, які зірко оглядали околиці; через кожних декілька хвилин загін зупинявся й уважно прислухався до найменшого шарудіння. Так вони дійшли до того місця, де потічок зливався з річкою. Тут розвідник зупинився, щоб порадитися.

– Видається, що день буде добрим для бою! – сказав він англійською до Гейворда, дивлячись на хмари, які широкими смугами вкривали небо. – Яскраве сонце та блискучий метал заважають прицілюватися. Все сприяє нам. Завдяки напряду вітру ми здалеку почуємо їхні кроки та відчуємо запах диму, а це дуже важливо; що ж до нас, то вони спочатку почують постріли і тільки потім зрозуміють, у чому справа... Але тут закінчується наше укриття. Бобри живуть на берегах цієї річки більше ста років, тож використали для будівлі дамб і їжі майже всі дерева: залишилося багато пеньків і дуже мало живих дерев.

Так у кількох словах Соколине Око влучно описав місцевість, що лежала перед ними. Річка текла нерівномірно: у деяких місцях звужувалася до потічка, що пробивався серед уцелин скель, а, потрапляючи у низини, розливалася на багато акрів, утворюючи чисельні невеликі озера. Уздовж берегів виднілося безліч гнилих пеньків, а поміж них, мов привиди минулих поколінь, лежали, вкриті мохом, стовбури колишніх живих дерев.

Розвідник розглядав усе це з великим зацікавленням. Він знав, що селище гуронів розташоване десь за півмилі вверх за течією, і тому був особливо занепокоєний тим, що ніде не було найменших ознак присутності ворога. Раз чи два він, навіть, відчував спокусу віддати наказ про негайну атаку та захопити селище зненацька, але значний досвід утримував його від небезпечної тактики. Він уважно прислухався до звуків з того боку, де залишився Ункас, але не чув нічого, крім подихів вітру, який налітав окремими поривами, віщуючи бурю. Нарешті, піддавшись власній нетерплячці, супроти розуму, він вирішив не зволікати – діяти рішуче, але обережно, і швидко просуватися уздовж річки.

Приймаючи це рішення, розвідник стояв серед заростей чагарника, а його воїни лежали на дні байраку, через який протікала річка. Почувши його тихий, виразний сигнал, весь загін підповз догори та мовчки оточив командира. Вказавши напрямок, Соколине Око впевнено рушив уперед, і воїни пішли услід за ним низкою, акуратно ступаючи в його сліди так, ніби йшла одна людина.

Але щойно загін вийшов з укриття, як позаду них почулися постріли, і один із делаверів, високо підскачавши, мов поранений олень, впав на землю мертвий.

– Я боявся, що ці дияволи вчинять щось подібне! – вигукнув розвідник англійською і швидко додав мовою делаверів: – В укриття, друзі, стріляйте!

Загін миттєво розсіявся, і Гейворд не встиг опам'ятатися, як побачив, що залишився наодинці з Девідом. На щастя, гурони вже відступили, і їм не загрозували ворожі кулі. Але, очевидно, така ситуація не повинна була затягуватися; розвідник кинувся переслідувати ворога, постійно стріляючи й перебігаючи від дерева до дерева.

Очевидно, під час першого нападу гуронів було небагато, проте їх кількість неухильно зростала, і невдовзі пострілів з їхнього боку стало не менше, ніж від наступаючих делаверів. Гейворд приєднався до інших воїнів і, наслідуючи їхні обережні рухи, стріляв зі своєї рушниці. Бій ставав усе гарячішим і запеклішим. Поранених було небагато, оскільки і делавери, і гурони вдало ховалися за деревами. Але відчувалося, що перевага була на боці гуронів. Розвідник розумів це, але не знав, як уникнути небезпеки: відступати було ще ризикованіше, ніж утримувати позицію. Водночас, він зауважив, що гурони обходять їх з флангу, і далі переховуватися серед дерев було небезпечно. Саме у що скругну хвилину, коли вони вже думали, що ворогам вдасться оточити їх, делавери почули бойовий клич і гуркіт пострілів з долини, у якій стояв загін Ункаса.

Результат цієї атаки відразу став очевидним – розвідник з товаришами полегшено зітхнули. Хоча його плани не виправдали себе, проте вороги, напевно, повірили в малочисельність делаверів і залишили обмаль воїнів, які не змогли встояти проти навальної атаки молодого могоканина. Це стало зрозумілим, коли бій почав відкочуватися у бік селища, а чисельність нападників значно зменшилася, оскільки більшість з них відступила до основної лінії оборони.

Надихаючи товаришів словом і власним прикладом, Соколине Око наказав перейти в атаку. Наказ командира негайно виконали. Гуронів змусили відступити, і бій перейшов з досить відкритої місцевості у невеликий лісок, де закріпився ворог. Запекла боротьба продовжувалася з перемінним успіхом. Хоча ніхто з делаверів не загинув, поранених було багато.

У цій ситуації Соколине Око використав слушний випадок і сховався за деревом, яке використовував для укриття Гейворд. Опустивши рушницю та спершись на дуло, він сказав:

– Ви ще молодий, майоре, і, можливо, в майбутньому вам ще доведеться битися з цими негідниками мінгами. Зараз ви можете спостерігати основну тактику ведення війни індіанцями. Тут головне – швидка рука, гостре око і вміння знайти укриття. Але, якби ви мали тут загін королівської армії, що б ви наказали робити?

– Прокладати собі шлях багнетами.

– Так, ви мислите, як біла людина. Але в цих лісах слід думати про те, скільки людей ви можете втратити.

– Може поговоримо на цю тему іншим разом? – відповів Гейворд. – Краще накажіть їти в наступ.

– Я не бачу нічого поганого в тому, що людина використовує хвилину перепочинку, аби поміркувати над важливими речами, – сказав розвідник. – Що ж до наступу, мені ця ідея не дуже подобається, адже тоді ми жертвуємо декількома скальпами. І все ж, – додав він, нахилиючи голову і прислухаючись до віддаленого бою, – щоб бути корисними Ункасу, нам варто позбутися цих негідників.

Він рвучко повернувся і прокричав індіанцям декілька слів їхньою мовою. Ті відповіли гучним вигуком і кожен швидко оббіг дерево, за яким ховався. Побачивши так багато темних постатей, що несподівано промиготіли у них перед очима, гурони поспіхом вистріляли. Делавери, не даючи їм опам'ятатися, широкими стрибками кинулися до ліска, немов пантери за поживою. Попереду усіх був Соколине Око. Він розмахував своєю грізною рушницею, підбадьорюючи товаришів. Кілька

старших, досвідченіших гуронів зрозуміли хитрий маневр делаверів, вистрілили зі своїх рушниць і вбили трьох бійців розвідника. Але цього було не достатньо для того, щоб зупинити наступ делаверів. Вони увірвалися у лісок з люттям справжніх дикунів і зламали опір гуронів.

Рукопашний бій тривав всього якусь хвилину. Гурони поспіхом відступали до протилежного краю хащі, де намагалися утриматися із впертістю загнаних звірів. У цей критичний момент, коли результат бою знову став сумнівним, позаду гуронів почувся постріл з рушници, і куля зі свистом вилетіла з однієї хатини бобрів. Услід за пострілом пролунав пронизливий бойовий клич.

– Це сагамор! – вигукнув Соколине Око. – Ми оточили їх спереду і ззаду.

Звук цього пострілу вражаюче вплинув на гуронів. Атака ззаду позбавила їх можливості відступати, і вони панічно кинулися врозтіч, думаючи тільки про порятунок. Багато з них залишилося лежати в тому ліску мертвими від куль делаверів.

Ми не будемо детально описувати зустріч розвідника з Чінгачгуком і зворушливу розмову, що відбулася між Гейвордом і Манро. У кількох словах Соколине Око пояснив ситуацію і відразу передав командування загоном Чінгачгукові. Той прийняв це з гідністю, як і належить індіанському вождеві. Він вивів загін назад через хащі, дозволивши воїнам зняти скальпи з убитих гуронів і поховати товаришів, на рівнині він дав наказ зупинитися.

Перед ними лежала пласка місцевість, поросла деревами, за якими можна було сховатися. Попереду здіймався досить крутий схил, за яким простягалася темна вузька, вкрита лісом, долина. У цій гушавині Ункас продовжував битися з головними силами противника.

Могіканин і його друзі підійшли до краю кручі та прислухалися. Кілька пташок, яких налякали звуки битви, літали над зеленою долиною; то тут, то там з'являлися легенькі клуби диму, що майже відразу танули в повітрі, вказуючи на місце, де йшов бій.

– Поле битви, здається, пересувається догори, – зауважив Данкан, показуючи туди, звідки пролунали нові постріли. – Не думаю, що наш наступ по центру буде ефективним.

– Гурони спускаються в долину, там легше сховатися, – відповів розвідник, – і тоді ми опинимося у них з флангу... Іди, сагаморе. Ти ледве встигаш зі своїми воїнами. Я залишусь тут. Ти знаєш мене, могіканине: жоден гурон не зайде тобі з тилу, їх зупинить оленебій.

Індіанський вождь прислухався до пострілів обидвох загонів, які швидко підіймалися схилом, – це свідчило про те, що делавери успішно наступають. Він не зрушив з місця, доки не переконався, що і вороги, і друзі вже зовсім близько, по тому, як у сухому листі зашаруділи кулі, ніби град, що віщує бурю. Соколине Око, Манро, Гейворд і Девід відійшли на декілька кроків і стали під деревами, очікуючи вирішення бою з витримкою, яка властива тільки досвідченим бійцям.

Невдовзі постріли перестали тривожити лісове ехо і звучали так, ніби бій вівся на відкритій місцевості. Потім на узліссі почали з'являтися воїни; вони скупчилися на просіці, наче готувалися дати останній бій. Скоро утворилася суцільна смуга темних тіл. Гейворд нетерпляче позирив у бік Чінгачгука. Вождь усе ще сидів на камені, не рухаючись і спокійно спостерігаючи за боєм.

– Час делаверам іти в атаку! – нетерпляче сказав молодий офіцер.

– Ні-ні! – відповів розвідник. – Відчувши наближення друзів, могіканин дасть їм зрозуміти свою присутність. Дивись! Дивись! Негідники скупчилися біля сосен, як бджоли після польоту. Клянуся, навіть жінка влучила б у цю купу клятих мінгів!

У цей момент пролунав бойовий клич, і з десяток гуронів впали від куль загону Чінгачгук. На клич пролунала відповідь з лісу, і повітря затремтіло від могутнього завивання, неначе тисяча голосів з'єдналася в єдиному пориві. Приголомшені гурони розбіглися, і через пролом у їхніх лавах з лісу увірвався Ункас на чолі сотні воїнів.

Молодий вождь махнув руками направо і наліво, вказуючи бійцям, куди тікають вороги. Бій ішов тепер на двох флангах; перелякані гурони намагалися знову сховатися в лісі, але їх всюди переслідували воїни племені ленапі. Уже за хвилину клекіт бою почав стихати, поступово відступаючи у гліб лісу і завмираючи десь під верхів'ям віковичних дерев. Але одна маленька купка гуронів, очевидно не бажаючи шукати укриття, поволі підіймалася, як згряг загнаних тварин, уздовж косогору, який щойно залишили Чінгачгук і його загін. Серед них вирізнявся Магуа своїм лютим, хижим виразом обличчя, і зухвалою пихою, з якою він все ще тримався.

У своєму прагненні швидше наздогнати ворогів Ункас вирвався вперед і відірвався від товаришів, залишившись наодинці. Та, зауваживши Магуа, він забув про будь-яку безпеку. Гучно виголосивши свій бойовий клич, нехтуючи малочисельністю воїнів, які могли підтримати його, він кинувся на ворога. Магуа також побачив його і зупинився, очікуючи нападу з прихованою радістю. Але в той момент, коли, як він сподівався, необачний воїн опиниться в його руках, пролунав ще один клич, і на допомогу Ункасу кинувся Довгий Карабін в супроводі білих воїнів. Гурон відразу повернув і почав швидко відступати вгору.

Для поздоровлень чи привітань не було часу, оскільки молодий могіканин, навіть знаючи про присутність друзів, кинувся навздогін Магуа зі швидкістю вітру. Даремно Соколине Око намагався зупинити його і кричав про можливу засідку, – молодий могіканин не зважав на небезпеку, – він пісся вперед, змусивши ворогів втікати, як стадо загнаних оленів. На щастя, ці перегони тривали недовго. До того ж розвідник і його товариші намагались не відставати, інакше могіканин міг надто далеко відірватися від інших воїнів і стати жертвою власної безрозсудності. Цього не сталося, і через кілька хвилин гурони та переслідувачі майже водночас увійшли у селище вейандотів.

Підбадьорені виглядом власних домівок, стомлені гурони зайняли оборону біля споруди, де проходили збори, і відбивалися з люттю розпачу. Усе це відбувалося зі швидкістю та руйнівною силою смерчу. Томагавк Ункаса, могутні удари Соколиного Ока і все ще міцна рука Манро – вміть покляли на землю з десяток гуронів. Але Магуа, не зважаючи на відчайдушну участь у битві, залишався неушкодженим. Коли підступний вождь побачив, що усі його друзі загинули, то з гнівним вигуком залишив поле бою у супроводі двох воїнів.

Але Ункас негайно кинувся навздогін. Соколине Око, Гейворд і Девід бігли услід за молодим вождем. Розвідник постійно тримав дуло рушниці трохи попереду товариша, намагаючись таким чином захистити його. В якийсь момент Магуа востаннє спробував повернути назад, щоб помститися за втрати, але відмовився від свого наміру й кинувся в куці. Переслідувачі бігли за ним, доки він не сховався у, вже відомій читачам, печері. Соколине Око радісно вигукнув, впевнений, що тепер втікач від них не сховається. І переслідувачі услід за гуронами кинулися у вузьку

ущелину. У слабкому, тьмяному освітленні печера нагадувала пекельне підземне царство, в якому неясно пересувалися духи якихось нещасних, яких переслідували немилосердні демони.

Ункас не зводив очей з Магуа, немовби тільки він один існував на цілому світі. Гейворд і розвідник не відставали від нього ні на крок, керовані бажанням наздогнати злочинця. Шлях ставав все більше заплутаним, у темних вузьких переходах все важче було слідкувати за втікачами. Певної миті переслідувачам вдалося, неначе вони втратили слід, але саме тоді попереду промайнула постать у білому, яка піднімалася на гору.

– Це Кора! – вигукнув Гейворд голосом, у якому радість змішалася з жахом.

– Кора! Кора! – повторив Ункас, кидаючись уперед зі швидкістю оленя.

– Це вона! – кричав розвідник. – Тримайся, дівчино! Ми тут! Ми йдемо!

Підбадьорені присутністю дівчини, тепер вони просувалися вперед з подвійною спритністю. Але шлях був тяжкий, нерівний, місцями майже непрохідний. Ункас кинув рушницю й стрімко рухався вперед великими стрибками. Гейворд намагався не відставати від нього, але невдовзі обоє були покарані за нерозважливість, почувши постріл зі сторони гуронів. Куля, випущена одним із них, заділа плече молодого моїканина.

Вирвавшись вперед, розвідник голосно вигукнув:

– Ми мусимо наздогнати їх! Інакше з такої відстані ці дияволи швидко перестріляють нас, тримаючи дівчину поперед себе, як щит.

Хоча товариші не зважали на його слова, вони також, напружуючи останні сили, рвалися вперед і скоро, наблизившись до втікачів, побачили, що Кору вели двоє воїнів, а Магуа йшов попереду. Якраз у цей момент усі четверо опинилися біля вузького виходу, крізь який виднілося яскраве небо, і зникли. У відчай Ункас і Гейворд стрімголов кинулися услід і встигли зауважити, в який бік побігли втікачі. Почався тяжкий і небезпечний підйом на гору.

Обтяжений рушницею, розвідник залишився трохи позаду. Ункас біг першим, за ним, намагаючись не відставати, Гейворд. Так вони долали узгір'я, провалля та інші перешкоди, і їхні зусилля скоро принесли бажаний результат: гурони, яких затримувала Кора, не могли бігти так швидко, і відстань між ними скоротилася.

– Стій, вейандотський собако! – вигукнув Ункас, розмахуючи томагавком. – Делавер наказує тобі зупинитися!

– Далі я не піду! – голосно вигукнула Кора, наблизившись до краю глибокого провалля. – Вбий мене, огидний гуроне, але далі я не піду!

Ті, що вели дівчину, з радістю, яку, мабуть, відчувають дияволи, збираючись скоїти якусь зло, підняли томагавки, але Магуа зупинив їх. Він вихопив ніж і підбіг до своєї жертви з виразом; на його обличчі відбувалася боротьба самих суперечливих почуттів.

– Жінко, – сказав він, – вибирай: вігвам або ніж Хитрого Лиса!

Кора навіть не подивилася на нього, впала на коліна, простягнула руки до неба і промовила слабким, але сповненим довіри голосом:

– Господи, я належу Тобі! Нехай буде так, як вирішиш Ти!

– Жінко, – повторив Магуа хрипким голосом, даремно намагаючись спіймати погляд її ясних, прекрасних очей, – вибирай!

Однак Кора не зважала на нього. Гурон затремтів і високо підняв руку з ножем, але відразу опустив її з виглядом людини, охопленої сумнівами. Відчувалося, що в

його душі відбувалася страшна боротьба, він ще раз підняв свою грізну зброю, але цієї миті пролунав пронизливий крик, і зі скелі над проваллям просто на них скочив Ункас. Магуа зробив крок назад, але в цей момент, скориставшись нагодою, один із його супутників встромив ніж у груди Кори.

Мов розлючений тигр, Магуа кинувся на одноплеменика, який насмілювався порушити його наказ, але спіткнувся об Ункаса, що впав якраз між ними. Роздратований перепоною і розгніваний вбивством Кори, гурон з несамопитим криком люто всадив ніж у спину делавера. Але Ункас піднявся, як поранений тигр кинувся на вбивцю Кори і, зібравши останні сили, кинув його мертвим на землю. Потім повернувся до Магуа, і той прочитав у його суворому погляді все, що на нього чекало, якби останні сили не покинули молодого вождя. Підступний гурон схопив безсилу руку могіканина й тричі вдарив його ножом у груди, поки Ункас, який весь час дивився на нього поглядом, сповненим гнівного презирства, не впав мертвий до його ніг.

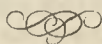
– Змилуйся, змилуйся, гуроне! – кричав згори Гейворд голосом, сповненим невимовної муки. – Помилуй його, і ти також будеш помилюваний!

Магуа з переможним криком кинув закривавлений ніж у бік Гейворда. Цей дикий триумфальний крик пролунав долиною, що простягалася під ними. Але відразу у відповідь почувся грізний бойовий клич розвідника, який широкими кроками, перестрибуючи через шпичасті стрімчаки й провалля, ніби летів у повітрі, швидко наближаючись до ворога. Та коли мисливець добіг до скелі, на якій відбулася трагедія, він побачив там тільки мертві тіла.

Мимохідь глянувши на жертви, він огледів шлях, який йому належало долати. На самій вершині гори у загрозовій позі стояла якась фігура з піднятими догори руками. Розвідник, не вагаючись, підняв рушницю. Зненацька з вершини гори на голову одного з втікачів-гуронів впав камінь, а потім з'явилось гнівне обличчя чесного Гамута. З ущелини гори з'явився Магуа. Він байдуже переступив мертве тіло одного із своїх воїнів, швидко перескочив широкий рівчак і спустився туди, де його не могла дістати рука Девіда. Йому залишалося зробити ще один стрибок, щоб урятуватися. Але перед тим, як стрибнути, гурон зупинився і, погрожуючи рукою в бік розвідника, вигукнув:

– Блідолиці – собаки! Делавери – боягузливі жінки! Магуа залишає вас тут, у горах, на харч воронам!

Хрипко засміявшись, гурон скочив, але, не розрахувавши своїх сил, зірвався зі скелі. В останню мить він встиг вхопитися за кущ, що ріс на краю провалля. Соколине Око присів, як звір, що готується до стрибка. Зберігаючи сили, хитрий Магуа висів над проваллям на витягнутих руках; потім обережно знайшов камінь, на якій міг встати. Потім, зібравши усі сили, спробував підтягнутися; це йому вдалося, він сперся колінами об край гори... Саме у цей момент, коли ворог зіщулювався, розвідник прицілювався та вистрілював. Пальці гурона розслабилися, тіло відхилилося назад, хоча коліна ще якусь мить утримувалися на краю гори. Він обернувся, з понурою ненавистю подивився на ворога, махнув рукою, ніби кидаючи йому виклик, але тут сили остаточно покинули його. Темне тіло Магуа стрімко полетіло вниз головою повз кущі, що чіплялися за гору, назустріч смерті.

РОЗДІЛ XXXIII

*І кожен з них в бою героєм став,
Все поле вкрили мусульман тіла,
Вони перемогли, але Боззаріс впав,
І з ран його гаряча кров текла.
Коли гучне "ура" над полем розляглось,
Він посміхнувся, і здалось,
Що він готується до сну,
І мов той квіт в вечірній час,
Схилив він голову і згас.
Спокійним сном навек заснув.*

Галек

Коли наступного дня над селищем ленапів зійшло сонце, воно було оповите глибоким трауром. Битва скінчилася, делавери задовольнили своє давнє прагнення до помсти, повністю знищивши поселення гуронів. На тому місці, де раніше жили гурони, тепер панувала тяжка, гнітюча тиша, а над темними вершинами гір і густими лісами, де нещодавно відбувалися бої, літали зграї ворон. Словом, будь-хто, хоч трохи знайомий з індіанськими звичаями, міг спостерігати безпомилкові ознаки жорстокості, з якою здійснюється їхня помста. Але перемога не принесла радості в табір делаверів. Не було чути ні захоплених вигуків, ні переможних пісень, ні інших свідчень про радість триумфу над ворогом. Ті, хто повертався в селище, виконавши свій жорстокий обов'язок, змивали з себе страшні емблеми війни та приєднувалися до інших членів племені, охоплених тугою й невтішним горем.

Люди вийшли з вігвамів і зібралися в центрі селища: чоловіки й жінки, старі й малі утворили щільне мовчазне кільце навколо тих, кого вони готувалися відпроваджувати в далеку дорогу.

Шестеро делаверських дівчат, розпустивши волосся, щоб воно спадало їм на груди, стояли окремо; час від часу вони кидали пахучі трави та лісові квіти на сплетені із запашного гілля ноші, на яких під індіанським покривалом спочивали останки палкої, відважної, благородної Кори. Тіло її було загорнуте в грубу тканину, а обличчя назавжди сховане від людських очей. В ногах у неї, низько схиливши сиву голову, сидів невтішний Манро. Його зоране глибокими зморшками обличчя висловлювало глибоку приховану муку. Поряд стояв Гамут з непокритою головою, він стурбовано поглядав на свій невеличкий томик, який містив багато святих істин. Гейворд також стояв поблизу, прихилившись до дерева, мужньо намагаючись заглушити в серці болоче відчуття скорботи.

Та якою б печальною та сумною не була ця сцена, вона була далеко не такою зворушливою як та, що відбувалася на протилежному кінці галявини. Ункас у оздобленому найдорожчими прикрасами племені-одязі, сидів, мов живий, на високому постаменті. Над його головою майоріли яскраві пера, шию прикрашали медалі та коштовне намисто, на руках були одягнуті браслети. Але це все лишень підкреслювало трагізм ситуації, оскільки ніщо не могло повернути до життя гордого молодого вождя. Його нерухомі очі та застигли риси свідчили про те, що він уже вирушив у свою останню подорож.

Перед тілом сидів Чінгачгук, без зброї, без прикрас, тільки яскраво-синій символ племені виділявся на його оголених грудях. Старий моґіканин не відводив тривожного

погляду від холодного, мертвого обличчя сина. Він сидів нерухомо, і тільки завдяки тому, що його риси часом здригалися від прихованого страждання, сторонні могли зауважити відмінності між ним і його мертвим сином.

Поблизу, замислено спершив на свою грізну рушницю, стояв розвідник, Таменунд сидів на високому кріслі, спостерігаючи за мовчазним натовпом одноплемеників, що зібралися разом, аби віддати останню шану загиблим.

Неподалік від натовпу стояв воїн у військовій чужоземній формі, за ним – його бойовий кінь в оточенні кількох вершників, які очевидно збиралися вирушити у далеку мандрівку. Одяг незнайомця свідчив про те, що він обіймав високу посаду при губернаторові Канади. Він прибув з дорученням примирити ворогуючі племена, але, на жаль, запізнився, і тепер був мовчазним свідком трагічних наслідків ворожнечі.

День наблизився до полудня, проте натовп, що зібрався задовго перед сходом сонця, все ще стояв у мовчазній журбі довкола мертвих тіл. Іноді тишу порушував приглушений плач, час від часу хтось підходив до мертвих, щоб покласти до них свої прості, зворушливі жертвоприношення. Тільки величезним терпінням і незрівнянною силою духу, що властиві індіанцям, можна пояснити зовнішню байдужість, з якою кожен присутній, ніби закам'янілий, спостерігав за подіями.

Нарешті старий мудрець делаверів простягнув вперед руку і, спершив на плечі помічників, встав. Він здавався дуже слабким, неначе ціла вічність промайнула з того часу, як він востаннє промовляв до членів свого племені.

– Люди ленапів! – промовив він тихим голосом, в якому, однак, відчувалася пророка сила. – Обличчя Маніту сховалося за хмарами! Він відвернувся від нас! Він нас не чує, не відповідає на наші прохання! Ви не бачите його, але він вершить свій справедливий суд! Відкрийте ж свої серця й будьте щирими! Люди ленапів! Обличчя Маніту сховалося за хмарами!

Ці прості, але жакливі слова присутні зустріли глибокою, гнітючою тишею, немов би Дух, якому вони поклонялися, сам промовив ці слова. Навіть мертвий Ункас здавався живою істотою порівняно з нерухомим натовпом, що його оточував.

Та коли минуло перше заціпеніння, тихі голоси почали пісно на честь мертвих. То були жіночі голоси, що нагадували плач. Коли закінчувала одна співачка, інша продовжувала, висловлюючи свої почуття відповідними словами. Час від часу речетатив переривався загальним плачем, під час якого дівчата, що стояли біля ноші, на якій лежала Кора, рвучко хапали з її тіла квіти й трави, ніби очманілі від горя. Потім ці символи чистоти та любові знову повертали на тіло померлої з усіма ознаками ніжності й жалю.

Одна з дівчат почала вихвалання благородних рис загиблого воїна, прикрашаючи свою промову яскравими образами. Вона називала молодого воїна “барсом свого племені”, мокасини якого не лишали слідів на вкритій росою траві; воїном, що бігав, як молодий олень; очі його були яснішими від зірок на темному небі; голос під час битви гучний, як грім Маніту. Потім вона нагадала про щасливу матір, котра народила його, і наказала, зустрівшись з нею в царстві духів, розповісти їй, як дівчата делаверів оплакували тіло її сина.

Згодом ще м'якшими і ніжнішими голосами інші дівчата з чутливістю, притаманною жінкам, згадали про чужоземку, яка залишила цей світ майже водночас з померлим воїном. Вони вбачали в цьому волю Великого Духа й просили його бути добрим до неї, пробачити їй те, що вона не завжди знала, як втішити воїна. Далі вони

без тіні заздрощів підкреслили її незрівнянну красу і благородну рішучість, додавши, що ці риси повністю урівноважують її необізнаність у деяких звичаях.

Після цього дівчата звернулися до самої Кори зі словами ніжності та любові. Вони благали її не сумувати й не боятися за свою подальшу долю. Адже її супутником буде мисливець, який задовольнятиме усі її потреби і захистить від будь-якої небезпеки. Вони запевняли, що шлях її буде приємним, а ноша легкою. Радили не тужити за друзями юності та вітчизною батьків, тому що “благословенні землі ленапів” мають такі ж зелені долини, чисті ріки та чудові квіти, як і ті, що ростуть “на небі білдолицих”. Вони радили їй бути уважною до потреб свого друга й ніколи не забувати про те, що їх поєднав великий Маніту. Потім вони почали голосно прославляти могіканина, благородного, мужнього й доброго, якого дівчина не може не любити. У дуже зауальованих і тонких образах вони розповіли їй, що за короткий час їхнього знайомства вони, завдяки своїй жіночій інтуїції, дізналися про його потаємну симпатію. Його не приваблювали дівчата делаверів. Він належав до народу, який колись панував на берегах Соленого озера, і тому бажання манили його до народу, який жив біля могил його предків. Вона не боїться труднощів і небезпек життя серед лісів. Вона довела це, і тепер наймудріший володар землі переніс її туди, де вона зустріне споріднені душі й буде вічно щасливою.

Потім, змінивши тональність і тему, дівчата почали оспівувати Алісу, яка плакала у вігвами неподалік. Вони порівнювали її із сніжинками, такими ж чистими, білими та блискучими, що тануть від нестерпної літньої спеки й замерзають від холоду взимку. Вони запевняли, що молодий білдолиций вождь, який сумував не менше від неї, не був байдужим до її краси. Віддаючи перевагу тій, яку оплакували, вони все ж визнавали, що рідкісна краса світловолосої дівчини заслуговує найвищих похвал; і порівнювали її волосся з вусиками виноградної лози, очі – з блакиттю неба; стверджували, що навіть найбільші хмаринки й сонячне сяйво не можуть зрівнятися з її квітучою красою.

Делавери слухали, мов зачаровані, і за виразами їхніх облич відчувалося, як глибоко вони вражені і як відверто страждають. Девід із щирим захопленням слухав цей жалібний спів. Розвідник – єдиний білий, який розумів зміст співу, – також уважно слухав, трохи нахиливши голову набік. Та, почувши про майбутню зустріч Ункаса та Кори, він з сумнівом похитав головою, сперся до дерева і вже не змінював пози аж до кінця церемонії, сповненої глибокого змісту й почуття. Оскільки ні Гейворд, ні Манро не розуміли слів поминального гімну, вони поводитися стримано.

Чінгачгук, на відміну від усіх інших індіанців, зовні не виявляв жодного інтересу до похорону. Упродовж усієї церемонії він сидів нерухомо і дивився на мертве обличчя сина, ніби намагаючись надивитися на риси, які так любив і яких більше ніколи не побачить.

Коли спів закінчився, з наговту вийшов воїн, прославлений своїми подвигами, особливо під час останніх боїв, і, наблизившись до померлого, урочисто промовив:

– Чому ти покинув нас, гордосте делаверів? Життя твоє було, як сонце, що тільки-но піднімається над деревами, а твоя слава – яскравіша від його денного сяяння. Ти залишив нас, делавере, але сотні воїнів розчищають твій шлях у світ духів. Ті, хто бачив тебе в бою, не можуть повірити, що ти міг померти. Ноги твої були, як орлині крила, руки – міцніші від соснових гілок, а голос такий, як у самого Маніту, коли він промовляє з хмар. Мова делаверів надто слаба, – додав він, сумно поглянувши навколо, – а їхні серця сповнені журби. Чому ж ти покинув нас, гордосте делаверів?

Після нього говорили інші поважні та впливові члени племені. Коли вони співом або словом віддали належне мертвому вождеві, знову настала глибока, тяжка тиша.

Згодом у повітрі почувся тихий звук, ніби відгомін далекої музики, спочатку ледве вловимий, такий неясний, що було незрозуміло, звідки він лунав. З часом звук ставав голоснішим і виразнішим, в мелодії з'явилися вигукки, а згодом і окремі слова. Губи Чінгачгука зарухалися, і стало зрозумілим, що це звучала похоронна пісня батька. Хоча ніхто не повернув голови в його бік і не виявив недоречної зацікавленості, натопт слухав його з винятковою увагою, немов вбираючи в себе кожен звук його тужливої пісні, так напружено індіанці слухали хіба що Таменунда. Але даремно вони прислухалися. Через якийсь час звуки пісні знову почали слабнути, нарешті тремтлячі ноти зовсім стихли, ніби підхвачені подихом вітру, який поніс їх у небо. Губи сагамора зімкнулися, він сидів нерухомо, так, ніби створивши тіло, Всевишній не вдихнув у нього душу, і, не відводячи погляду, дивився на мертвого сина. Розуміючи, як тяжко їхній друг переносив непоправну втрату, делавери делікатно перенесли свою увагу до іншої жертви.

Один із старших вождів дав знак жінкам, що стояли довкола мертвої Кори. Вони підняли ноші з тілом на плечі та поволі рушили з піснею, що прославляла померлу. Гамут, який досі дуже уважно спостерігав за всіма обрядами індіанців, які він вважав язичницькими, тепер нахилився до плеча майже непритомного батька і прошепотів:

– Вони несуть останки твоєї дитини. Може, ми підемо услід і подбаємо, щоб її поховали по-християнськи?

Манро здригнувся, стурбовано озирнувшись, встав і пішов услід за процесією твердою ходою солдата, хоча весь його вигляд свідчив про глибокі страждання. Його супроводжували друзі, скорбота яких була не простим співчуттям. Навіть, молодий француз приєднався до процесії з виглядом людини, яка глибоко зворушена сумною долею такої молододі та прекрасної дівчини. До них приєдналися жінки, і коли остання жінка залишила місце похоронної церемонії, чоловіки-ленапи зімкнули коло довкола тіла Ункаса і довго стояли мовчки, суворо та нерухомо.

Місцем для поховання Кори був обраний невеликий пагорбок, на якому росло кілька молодих зелених сосенок, що кидали сумну тінь на землю. Дійшовши до цього місця, дівчата поставили ноші й кілька хвилин стояли мовчки, з типовою індіанського витримкою та скромністю чекаючи якогось знаку від тих, кого ці події торкалися безпосередньо. Тоді розвідник, лише один обізнаний з індіанськими звичаями, промовив, звертаючись до дівчат мовою делаверів:

– Ви все зробили добре, діти мої: білі люди дякують вам.

Дівчата поклали тіло у домовину, майстерно сплетену з кори берези, і обережно спустили його в останній притулок. Церемонія погребіння, укрита свіжою могилі листям і молодими гілочками також відбувалася тихо й урочисто. Але коли все закінчилося, дівчата знову завагалися, не знаючи, як чинити далі. Тоді розвідник промовив:

– Мої молоді подруги зробили все. Душа блідолицької дівчини не потребує ні їжі, ні одягу...

Потім поглянув на Девіда, який уже приготував свій молитовник, збираючись почати похоронну відправу, і додав:

– Тепер слово за тим, хто краще, ніж я, знає християнські звичаї.

Дівчата скромно відступили набік і з головних дійових осіб перетворилися на покірних спостерігачів. Протягом усього часу, поки Девід натхненно втілював свої

благочестиві почуття в звуки відповідного псалму, вони стояли нерухомо, мовчки слухаючи спів, так ніби розуміли незнайомі слова і переживали ті почуття жалю, надії та покори, які вони втілювали.

Схвильований співак перевершив сам себе. Його гучний, глибокий голос вдало передавав хвилюючу мелодію гімну. Коли він скінчив, знову запанувала сумна, урочиста тиша.

Потім серед присутніх почався якийсь майже непомітний рух, і з виразів їхніх облич стало зрозумілим, що вони чогось очікували від батька померлої. Манро відчув, що настав момент, який вимагав від нього напруження усіх фізичних і духовних сил. Він оголив свою сиву голову, обвів поглядом мовчазний натовп і сказав твердим, стриманим голосом, звертаючись до розвідника:

– Скажи цим добрим жінкам, що нещасний старий батько висловлює їм свою щирю подяку. Скажи, що Всевишній, якого ми всі шануємо, хоч називаємо різними іменами, віддячить їм за їхню доброту, що скоро ми всі зберемося біля його трону, незалежно від роду, становища та кольору шкіри.

Розвідник уважно прислухався до тремтячого голосу старого солдата, але коли той скінчив, поволі похитав головою, ніби сумніваючись у їхній результативності.

– Сказати їм це, – промовив він, – означало би стверджувати, що взимку не йде сніг, або сонце найгарячіше гріє тоді, коли з дерев осипається листя.

Однак, повернувшись до жінок, він від імені старого батька висловив їм глибоку подяку у виразах, відповідних до стану й звичаїв слухачів. Манро опустив голову на груди і впав у стан заціпеніння, в якому не усвідомлював, що відбувається. У цей час до нього наблизився молодий француз і легко доторкнувся до його ліктя. Коли йому вдалося звернути на себе увагу старого батька, француз показав йому на групу молодих індіанців, які несли легкі, закриті з усіх боків ноші, а потім показав на сонце.

– Я розумію вас, сер, – відповів Манро якомога твердішим голосом. – Розумію. Це воля неба, і я підкоряюся їй... Коро, дитино моя! Якби молитви нещасного батька могли якось допомогти тобі, якою щасливою ти була б!.. Ходімо, джентльмени, – додав він, оглядаючись довкола з удаваним самовладанням, хоча неможливо було приховати скорботу, що спотворила його потемніле обличчя. – Ми виконали свій обов'язок тут. Час вирушати!

Гейворд охоче виконав цей наказ, оскільки боявся, що залишаючись довше, він щохвилини може втратити контроль над своїми почуттями. Поки його супутники сідали на коней, він потиснув руку розвідникові та нагадав про домовленість зустрітися з ним у місцях розташування англійських військ. Потім, скочивши на коня, під'їхав до ноші, звідки чулося приглушене ридання Аліси. За хвилину всі білі люди, за винятком розвідника, приготувалися покинути селище. Манро їхав з похилоною на груди головою, за ним Гейворд і Девід у супроводі ад'ютанта Монкальма – вони повільно проїхали перед очима делаверів і невдовзі сховалися в безкраїх лісах.

Та зв'язки, які завдяки разом пережитим стражданням поріднили мешканців лісів з чужинцями, не розірвалися. Ще багато років із уст в уста серед делаверів передавалася легенда про білу дівчину і юного воїна-могиканіна. Її розповідали довгими ночами під час тяжких переходів, вселяючи в душі молодих воїнів бажання помсти. Не забули й другорядних учасників цих надзвичайних подій. Через розвідника вони дізналися, що Сивоголовий невдовзі відійшов у царство тіней, а Щедра Рука відвіз його молодшу

доньку в країну білолицих, де вона з часом перестала плакати і завдяки своїй життєрадісній вдачі знову почала посміхатися.

Та все це відбулося пізніше, тому повернемося до нашої оповіді. Наразі Соколине Око повернувся туди, куди його кликало серце. Він ще встиг востаннє подивитися на мертве обличчя Ункаса перед тим, як делавери назавжди загорнули тіло в звірячі шкури. Вони дозволили мужньому мисливцеві мовчки попроситися з другом перед тим, як його навкі сховали від людських очей. Потім відбулася похоронна процесія, і все плем'я зібралось навколо тимчасової могили молодого воїна – тимчасової, адже згодом його останки мали знайти належне місце серед могил його предків.

Ритуал поховання відбувався за тим же сценарієм, що й попередній. Той же вираз глибокої скорботи на обличчях, та сама урочиста мовчанка і така ж повага до того, для кого втрачена була найтяжчою. Тіло покійного посадили обличчям до сходу сонця, зброю та мисливське знаряддя поклали поруч, щоб він був готовий до далекої дороги. У шкіряному савані залишили отвір, через який душа померлого могла у разі потреби спілкуватися з її земним вмістилищем, а могилу старанно захистили від нападу хижих звірів. Коли поховання скінчилося, присутні звернулися до духовного аспекту похоронного обряду.

Чінгачгук тепер знову був у центрі загальної уваги. Він ще нічого не говорив, і тому всі чекали від знаменитого вождя якихось особливо втішних і повчальних слів. Розуміючи бажання народу вождь підвів голову, подивився навкруг суворим поглядом і голосно промовив:

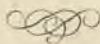
– Чому так тужать мої брати? Чому плачуть сестри? Тому що молодий воїн пішов від нас туди, де він знайде щасливі місця для полювання? Тому що він чесно прожив відведений йому час? Він був добрим. Бездоганно виконував свої обов'язки. Він був хоробрим. Хто зможе заперечити це? Маніту потрібні такі воїни, і він покликав його. Що ж до мене, сина та батька Ункаса, то я тепер лише оголена сосна на просіці білолицих. Мій народ залишив береги Соленого озера й гори делаверів. Але хто скаже, що Великій Змії втратив мудрість? Я залишився сам!..

– Ні, ні! – крикнув Соколине Око. Він весь час пильно дивився на суворе обличчя друга та намагався стримувати почуття, однак нарешті не витримав. – Ні, ні, сагаморе, ти не сам! Може в нас різний колір шкіри, але Господь вивів нас на один шлях. Я не маю рідні і – можу, як і ти, сказати, – не маю свого народу. Ункас був твоїм сином, народжений червоношкірим. Може, він і ближчий до тебе по крові, але, якщо я забуду хлопця, який бився поруч зі мною та спав під одною ковдрою, нехай відвернеться від мене Той, хто сотворив нас усіх! Хлопчик залишив нас, але ти, сагаморе, не сам!

Чінгачгук схопив руку, яку в пориві палких почуттів простягнув йому розвідник над своєю могилою. У цій хвилиночій позі двоє мужніх, відважних чоловіків схилили голови, і їхні гарячі сльози падали на могилу Ункаса, як краплі дощу.

Цей вияв ширих почуттів двох уславлених воїнів натовп зустрів гробовою тишею. Цю тишу порушив голос Таменунда:

– Досить! – сказав він. – Ідіть, діти ленапів, гнів Маніту ще не скінчився! Навіщо ж Таменундові залишатися з вами? На нашій землі панують білолиці, і час червоношкірих ще не настав. Мій день тягнувся дуже довго. На світанку я бачив синів Унаміс щасливими та сильними, а тепер, коли панує ніч, став свідком смерті останнього із мудрого племені могікан!

Літературно-художнє видання

Серія “Класика”

Джеймс Фенімор Купер

ОСТАННІЙ З МОГІКАН

Роман

Перекладач *Мурацик Ірина Василівна*

Головний редактор *Н.Я. Нарольська*

Літературний редактор *В.З. Грицик*

Коректор *А.Р. Кекляк*

Художник *Х.С. Реймарович*

Технічний редактор *О.В. Дебопре*

Здано на складання 01.11.01. Підписано до друку 22.07.02.

Формат 60x84/16. Папір газетний. Гарнітура Times. Друк офсетний.

Умов. друк. арк. 13,02. Умов. фарбовідб. 13,49. Обл.-вид. арк. 23,04.

Наклад 3000 прим. Замовлення № 379.

ТЗОВ “Видавничий дім “Панорама”, 79000, м. Львів, вул. М. Коперника, 18

Друк ТЗОВ “ЗУКЦ”, 79005, м. Львів, вул. М. Драгоманова, 18

Купер Ф.

К 92 Останній з могікан: Роман: Пер. з англ. І.В. Мурацик. – Л.:

Видавничий дім “Панорама”, 2002. – 224 с.: іл. 8 – (Серія “Класика”).

ISBN 966-8084-12-8

Фенімор Купер (1789-1851) – перший американський романіст, який отримав світове визнання ще в ХІХ ст. Роман “Останній з могікан” – один із найвідоміших творів письменника.

У романі прославлено сміливість, стійкість, вірність своєму обов’язкові, якими вирізняються могікани Чінгагук та його син Ункас, останні представники приреченого на вимирання шляхетного індіанського племені.

Книга призначена для дітей старшого шкільного віку, а також широкого кола читачів.

ББК 84 (7)

ISBN 966-8084-12-8